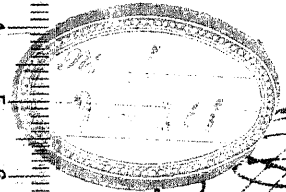

9/1
ER

I

12
11

12
12

132

1110

1430

9/18K15

AVLI PERSI

FLACCI

SATYRICORUM

CELEBERRIMI

gravissimi, & difficillimi

SATYRAE VI.

*Ita illustrata ut à quovis facile intelligi
possint, commentariis*

EILHARDI LVBINI *Authoris*

*damnata; opus
prohibita; ut expur-
gatione in permissi-
tam. x. Complu-
potozium anti. 1702*

AMSTELREDAMI

Apud Zachariam Heyns Bibliopolam.

M. D. XCV.

IN SYMBOLVM
DIVI AVGVSTI

σπεύδῃ βραδέως

FESTINALENTE

EX

EILHARDI HESYCHII

nomine depromptum

τετρασίζων

E. L.

HESYCHIDUM genus e prisco Sapien-
tibus ortum,
Vel satis uni-
s nominis indicium est.

FESTINARE jubet nomen te EILHARDE, sed illud
VTLENTE facias admonet HESYCHIE.

Subacte Augusti angusto hoc Symbolo & omine; felix
Nominis usque tui si memor hujus eris:

Felix, NON FACTO qui nunquam EILHARDE, dolebis,
Nec FACTO HESYCHIIUM quem Aleranea coquet.

Spectata pietatis, humanitatis,
& eruditionis juveni dn.

EILHARDO HESYCHIO

PATRITIO BREMENSI

PRIMARIO

DISCIPULO MEO CARISSIMO

εὐ ζῆν, καὶ εὐ πράττειν.

SCITVM illud Diogenis Cynici,
Eilharde suavissime, qui cum ali-
quando adiret statuas, & ab iis a-
liquid peteret; demirantibus cur
id faceret, respondit, ut consuefcam non com-
moveri, ubi ab hominibus non impetro quod
peto. Idem hyeme nudis pedibus calcabat ni-
vem; quin & nudus statuas nive perfusas com-
plectebatur: aestate verò in fervidâ harenâ se vo-
lutabat: omnibus scilicet modis, & rationibus
se ad patientiam, & laborum tolerantiam ad-
suefaciens, & exercens. Sed quorsum hac, in-
quies? Eò scilicet, ut compendiosam maximè,
& expeditam viam, & rationem ad veram do-
ctrinam, & scientiam, tibi præeam, & demon-
strem: Illud, inquam, quod Aristoteles ait Ethic.
ad Nicom. lib. 2. περὶ τὸ χαλεπώτερον αἰεὶ, καὶ

DEDICATORIA.

τέχνη, καὶ ἀρετή. Ars, & virtus semper circa difficiliora versantur. Profectò, si hanc rationem, quâ Cynicus ille usus, admirandam illam, & quæ pænè naturam humanam excedit, tolerantiam consecutus est, in suis quisque studiis sibi proponeret: Mirum quanto viâ, quanto temporis, quanto laboris compendio, ad optatum studiorum portum, & metam appellerent, & contingerent. Vt autem insignis alicujus est dementiæ, in vulgo & plebe versari, qui ad virtutem viam adfectes: ita non minoris stultitiæ, obviis, & vulgaribus semper immorari, qui ad recondita illa auctorum, & vatum adyta penetrare possis; & malle turbidam è lacu aquam bibere; quâ vivam è limpidissimo fonte. Quid multo verborum ambitu te detineo, difficillimos quosq; & Satyricos imprimis tibi adeundos censeo, & illos maxime priscos, quorû & vita fuit honestior, & sermo purior: Sanè unde nō una ad te utilitas redundet. Nā ut taceam, quod tanquam ex perenni fonte, & locuplete penu, posteriores hinc sua ferè hausierint, & depromiserint: hoc mihi velim consideres (quod quidē maximum) quòd non animum solum, & mores secundum virtutem conformare, & confirmare, hinc, ex Satyricis imprimis discas, verum etiam

DEDICATORIA.

etiam plenam Latinæ linguæ cognitionem tibi compares, & pænè reliquos omnes, quotquot Latinè versâ facundiâ scripserunt, plenius, & perfectius intelligas. Id quod vel de uno Horatio liquidò ausim adfirmare, ut jam de nostrò hoc nihil dicam, qui profectò reliquos omnes, quotquot in genere hoc scribēdi, stylum exercuerunt sermonis obscurâ brevitate, figurarum, & Allegoariarum abstrusâ difficultate, sententiarum profunditate, & pondere, longissimè superat: adeò ut Delio profectò notatore, quod de *σπορευθῆ* illius Heracliti libro dixit Socrates, hîc opus esse videatur: & ob adfectatam hanc obscuritatem, apud doctissimos, nec adeò immerito fortassis, in reprehensionē noster Poëta incurrerit. Scaliger de ipso: Principio id edicendum est, nec quod fecit Persius, abstrusam ostentes cruditionem. Cùm enim id unum studeamus, ut meliores fiant boni, mali à nequitia deterreantur, quònam consiliò eam instituiam orationem, quæ ab auditore nō intelligatur? At qui tamen de eo pronunciat: *PERSIUS non vult intelligi, à nobis tamen intelligitur.* Et scitum pariter, & ridiculū illud D. Ambrosii, qui cùm in Satyras Persi incidisset, nec ob profundam obscuritatem Poëta: mentem adsequeretur; nō

DEDICATORIA.

quod Socrates de Heracliti libro, qui parè ob-
 scuritatē adfectaverat, dixit: *ἂ μὲν συνῆκα γεν-
 ναία, ὁμοίαι δ' ἐκ' αὐτῆς μὴ συνῆκα: Quae intellecti præ-
 clara mihi videntur, qualia puto et ea quae non intel-
 lexi: sed indignabundus projecto in pavementū
 libello; dixit: Si nō cupis intelligi, debes negligi. Sed
 tamen quod Poëta hic nobis obscurior; si non
 imbecillitati ingeniorum hujus seculi, quod
 doctissimus ille Turnebus de se pronunciarē
 non reveretur; certè priscis illis tēporibus qui-
 bus hæc, & de quibus scripta, acceptum referas;
 quorum ritus, mores & cōsuetudines, cum
 non coram intueamur, sed gente, & moribus a-
 licni & tēpore longissimè posteriores, ea quasi
 per nebulam, ex historicorū monumentis, quæ
 saltuatim, & carptim quasi, interdum aliquid
 attingunt, introspeciamus: nihil mirum, si de il-
 lis scripta obscuriora nobis videantur. Tibi ve-
 rò, Hesychi doctissime, cui initio hæc, quem-
 admodum novisti, paraveram, his meis com-
 mentariis, tanquam face, in obscuro hoc laby-
 rintho præeo; quorū non te solūm, sed quem-
 vis etiam alium, vel solā lectione, mentē Poë-
 tæ plenissimè adsecuturum, certò mihi persua-
 serim: Et porrò omnibus modis moneo te, &
 etiam atque etiam hortor, id imprimis des-
 operam,*

DEDICATORIA.

operam, ut Poëtam hunc plenè intelligas: Ex
 cujus labyrintho si te expediveris, non facilè a-
 lius quispiam laqueos collo injecerit: Et quem
 profectò Hectora si sustinueris, audacter panè
 imperem: *τὰς ἄλλας ἐν ἀριζῆ, & de reliquis o-
 mnibus triumphā. Quod si hâc in parte à me
 aliquid præstitum, non exiguam ejus partem
 Turnebo illi doctissimo adscripserim, cujus in
 difficiliores aliquot locos explicationes extant:
 Ab aliis adjutum me palam fateor parūm o-
 mninò. Commentaria, quæ aliàs in eum pluri-
 ma, certis de causis non adhibui. Frischlini Pa-
 raphrasin obiter tantūm interdum inspexi: &
 quibus in locis ab eo dissentiam, in commen-
 tariis plenius videre est. Sin verò alicubi lapsus,
 (quod non tam me fecisse fateor, quàm do-
 leo) dabis, & tu, & æquus lector veniā: Et quis
 in labyrintho adeò obscuro, nō deviet, aut im-
 pingat? quis in lubricâ adeò viâ, nō titubet: præ-
 fertim, qui infirmis adhuc pedibus, & adeò fe-
 stinet & properet: Testis enim vel tu ipse mi-
 hi intra tres hebdomadas hæc mihi cæpta, & fi-
 nita esse. Illud unicum addo, si par voluntati fa-
 cultas adfuisset, perfectiora, & meliora tibi tam
 præclare de me merito, obtulisset: Tu quæ tua
 facilitas, & humanitas, quicquid, & quaecun-*

que est bene consulueris : si oblatum munitis
spectes, non adeò fortassis magnum, sed unde
tamen ad te magna utilitas redundare pos-
sit : Sin animum offerentis , profectò má-
ximum ; qui quidem tuus quantus quantus
fuit, est, & erit; certè nunquam non futurus; &
olim huius sui in te adfectus, & amoris speci-
mina , & documenta exhibiturus, pleniora,
majora, & ut spero, meliora, idque Duce, &
Auspice D E O optimo, & maximo: cui te &
tua omnia, ex animo commendò. Tu æter-

nùm salve, & vale, Hefychidûm familiæ

flos, atque medulla, & quod facis me
amare perge, qui te nunquam

non. Lipsiæ, Anno

I 5 9 3.

Tuus

ἀνευ δόλης,

*M. Eilhardus Lubinus
Oldenburgensis.*

A. PERSII VITA.

PVLIVS PERSIVS FLACCVS natus
est pridie Non. Decēb. Fabio Persio,
& L. Vitellio Cos. decessit 8. Ca-
lend. Decembris, Rubrio Mario, A-
sinio Gallo Cos. Natus in Etruriâ Volaterris,
eques Romanus, sanguine, & affinitate primi
ordinis viris conjunctus, decessit ad octavum
milliarium viâ Appiâ, in prædijs suis. Pater eius
Flaccus pupillum reliquit moriens, annorum
ferè sex. Fulvia Sisennia mater nupsit postea Fu-
sio Equiti Romano: & eum quoque extulit in-
tra paucos annos. Studuit Flaccus usq; ad an-
num 12. Volaterris; inde Romæ apud Gram-
maticum Remmum Palæmonē, & apud R he-
torem Verginiū Flaccum. Cùm esset annorū 16
amicitiâ cepit uti Annæi Cornuti, ita ut ab eo
nusquam discederet: à quo introductus aliqua-
tenus in Philosophiâ est. Amicos habuit à pri-
nâ adolescentiâ Cæsum Bassum, & Calpurniâ
Staturam, qui eo vivo juvenis discessit. Coluit
ut patrem Servilium Numanū. Per Cornutum
agnovit Annæum etiam Lucanum, equavum

auditorum Cornuti. Nam Cornutus eo tempore Tragicus fuit, sectæ Stoicæ, qui libros Philosophiæ reliquit. Sed Lucanus adeo mirabatur scripta Flacci, ut vix retineret se illo recitante, à clamore, quin ea esse vera Poemata diceret. Serò cognovit Senecã, sed non ut caperetur ejus ingenio. Vfus est apud Cornutum duorum convictu doctissimorum, & sanctissimorum virorum, acriter tunc philosophantium, Claudij Agatherni medici Lacedæmonij, & Petronij Aristocratis Magnetis, quos unice miratus est, & æmulatus, cum æquales essent, & Cornuto minores. Ipse etiam decem ferè annis summè dilectus apud Thraseam est, ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam ejus Arriam uxorem habente. Fuit morum lenissimorum, verecundiæ virginalis, formæ pulchræ, pietatis erga matrem & sororè & amitã exemplo sufficientis. Fuit frugi & pudicus Reliquit circa H S X X. matri & forori: scriptis tantum ad matrè codicillis, rogavit eam ut daret Cornuto sextertia, ut quidam dicunt, centies: ut alij volũt, argenti facti pondera viginti, & libros circa septingentos. sive bibliothecam suam omnem. Verum Cornutus sublatis libris, pecuniam sororibus, quas frater hæredes fecerat, reliquit. F

raro & tardè scripsit. Hunc ipsum librum imperfectum reliquit. Versus aliqui dempti sunt in ultimo libri. & quasi finitus esset, leviter recitavit Cornuto: & Cæsio Basso petenti ut ipse ederet, tradidit edendũ. Scripsit etiam in pueritia Flaccus Prætextam, & *Ὀδοιπορικῶν* librũ unum, & paucos sororũ Thraseæ in Arriam matrem versus, quæ se antè virum occiderat. Omnia autem Cornutus auctor fuit matri ejus, ut aboleret. Editum librum continuo mirari homines, & deripere cæperunt. Decessit autem vitio stomachi, anno ætatis xxx. Sed mox à scola & magistris deverterat, lecto libro Lucillii decimo, vehementer Satyras componere studevit, cujus libri principium imitatus est, sibi primò mox omnibus detractatis, cum tanta recentium poetarum & oratorum infectatione, ut etiam Neronem culpaverit, cujus versus in Neronem cum ita se haberet,

Auriculas Asini Midarex habet.

in hunc modum à Cornuto ipso tantummodo est emendatus, Auriculas asini quis non habet? ne hoc Nero in se dictum arbitraretur.

4
IOHANNIS MVRMELII
RVREMVNDENSIS, IN AVLI PERSII
Prologum, & Satyras Argumenta.

Com mendat, ridens alios, praefatio vatem.
Nobilium prima mores taxantur inepti.
Carpit avaritia mala vota, precesq; secunda.
Tertia desidiarum juvenum, fastusq; lacescit,
In quarta stultus Rex, Censoresq; notantur.
Cornutum laudans aperit penultima servos.
Ultima per parcum Satyra insectatur avarum.

ELII ANTONII NEBRIS-
SENSIS IN SATYRAS.
Argumenta.

Prima poetarum mores, & tempora monstrat.
Quidque optare decet, quid non optare, secunda.
Tertia virtutis juvenes inflammat amore.
Rem populi ignarus prohibet contingere quarta.
Quincta docet, qui sit liber, qui sit quoq; servus.
Ultima, ob heredis curans, castigat avaros.

IOANNIS PIERII, VALE-
RIANI BELLVNE NSIS
in eisdem Argumenta.

Prima leveis carpit vates, mollémque Neronem.
Alter a spes vanas, & inania vota, precesque.
Tertia cessantem circa praefata juvenam.
Censores quarta insanos, & facta Neronis.
Quincta hominum in vanos diversa negotia rebus.
Durius impransos sexta insectatur avaros.

A VLI

5
AVLI PERSII
FLACCI SATYRAE.
PROLOGVS.

Nec fonte labra prolui caballino;
* Nec in bicipiti somniasse Parnasso, nec meini.
Memini, ut repente sic Poëta prodire.
* Heliconidasq; pallidamq; † Pirenen * al. Heli-
* al. remit-
Illis " relinquo, quorū imagines labunt † Al. Pyre-
Hedera sequaces: Ipse semipaganus
Ad sacra vatum, carmen afferro nostrum.
Quis expedivit psitaco suum xūtes?
Corvos quis olim concavum salutare?
I offero,

5.
10. Picasq; docuit nostra verba conari?
Magister artis, ingenique largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.
Quod si dolosi spes * refulserit nummi,
Corvos Poëtas, & † Poëtrias picas
15. Cantare | Pegasium melos credas.

* refulgeat,
† vulg. Poë-
tridas, sed
male Poë-
tidas.
"cernas Pe-
gascium.

COMMENTARIVS.

Qum omnibus Satyricis usitato more re-
ceptum sit, concio, tecto, Allegorico

A 3

fermonis genere uti; tamen ceteris omnibus A. Per-
 sius obscurior est. Etenim quàm profundâ, abditâ,
 nec cuivis discutiendâ obscuritate, totum hoc suum
 Poëma, quod Aenigma aut Labyrinthum fortassis
 veriùs dixeris, ex composito involverit; vel hic Pro-
 logus indicio esse poterat, qui tot perspicacibus ca-
 liginem offuderit, tot ingenia exercitatissima, exer-
 cuerit, & etiamnum exerceat. Sanè quid Proce-
 mio hoc, quod Satyris suis prætexuit, Persius inten-
 dat; de illo tot ferè iudicia, & conjecturæ, quot ju-
 dices, & conjectores. Nam, ut multis diffusissi-
 mis, & maximè verbosis Commentarijs consultò
 missis, pauca, sed potiora excerptam; Quidam Poë-
 tam tectè innuere arbitrantur, se inopiâ compul-
 sum ad carmen scribendum venire; Alij ipsum quo-
 rundam stultitiam ac fordes taxare, autumant, qui
 sine ullo labore Poëtam nasci existimant, ipsi nihil
 intereà cuiquam donantes. Quid verò hic statuen-
 dum, penes doctum lectorem fuerit; mihi sanè con-
 jecturæ illæ ineptæ videntur. Nec existimandus e-
 nim Persius, vel in re aded tenui natus, ut ventris
 placandæ famis gratiâ, carmen conscripserit; vel tam
 stupidus, ut Satyris scribendis opes acquirere spera-
 verit; vel deniq; tam parvi & abjecti animi, ut, quod
 in alijs reprehendit, lucri spe oblatâ, carmina adu-
 latoria indignis, contra quàm sentiret, scribere un-
 quam voluerit. Nam & si grave aliquod Heroicum
 Poëma. & carmen assentatorium, quod alijs magnis
 Poëtis non sine morfu, se relinquere dicit, voluisset
 conscribere; præter rem profectò de quorundâ for-
 dibus conquestus fuisset, quippe cùm Artotrogi, &
 Gna-

Gnathones ejusmodi, semper suos Pyrgopolinices,
 & Thrafonnes inveniunt, qui sæpe tota etiam patri-
 monia in πόλιαις profundunt. Quare doctissimo
 Turnebo, & Frischlino, qui in doctâ illâ suâ παραφρά-
 σι, eum ex parte secutus, & alijs lubens assentior, qui
 dicunt Poëtam hoc se Prologo excusare, quòd non
 grande aliquod Heroicum carmen pangat, & rati-
 onem reddere cur potius Satyræ scribat: Nempe
 Persium se suo modulo ac pede mensum, cùm semi-
 paganus tantum Poëta sit, subrusticum & tenue car-
 men, quod Poëmatis nomine vix dignum (ut Ho-
 ratius testatur libr. 1. Sat. 4.) ad sacra vatù adferat, sine
 re, sine honore, conscribere; Magnas autem res ge-
 stas, & magnorum virorum Elogia, magnis illis Poë-
 tis relinquere, qui cùm aquam Aganippes biberint,
 & in Parnassò monte somniant, repentino Poëtico
 ἄρου (ἄρου) afflati, Vates excellentissimi eveftigio e-
 valerunt; ac proinde, grandibus, tumidis, & in ho-
 norem & laudem principum decantatis Elogijs &
 blanditijs, aurum & statues hederâ coronatas sunt e-
 meriti. Intereà tamen eos Satyrico morfu acriter
 perstringit; Eos non tam Poëtico furore, quem tam
 bellè mentiantur, quàm rerum inopia correptos, at-
 que aded quibus venter, non Apollo magister artis
 exstiterit; ac proinde, si à nobili ac prædivite Mæce-
 nate, liberale aliquod pecuniæ honorarium propo-
 neretur, fore ut tot boni Poëtæ subito existant, quot
 sunt mali, imò ut Poetas corvos, & Poetridas picas,
 videremus cantus Pierios fundere. Et hac quidem
 ratione Prologus hic primæ Satyræ argumenti vi-
 cem quodammodo obtinuerit. Sed his præmissis,

de quibus doctioribus judicare integrum, ad verba Poetae accedam.

1. *Nec fonte labra &c.*) Quod est: Nec Poetam me esse fatcor, nec carmen aliquod Heroicum & sublime scripturus prodeo, quippe qui nec aquam Aganippes biberim, nec in bicipiti Parnasso dormiendo, in somnijs coelesti aliquo numinis adflatu unquam correptus sim. Est autem Fons Caballinus, in monte Helicone Bœotiae, qui mons juxta Thebas situs, Phocidi vicinus, nec procul à Parnasso, cui & altitudine & circuitu æmulus (ut apud Strabonem lib. 9. videre est) Apollini & Musis sacer. Caballinus autem dicitur, à Pegaso, vel equo alato, qui in eo monte unguis saxum feriens, primitus eum fontem aperuerit.

Proliora.) Poeticè pro bibi. Horat. Præcordia melius proliueri leni mulso. Ex pro & lavare compositum.

2. *Nec in bicipiti Parnasso.*) Parnassus mons in Phocide, Baccho & Apollini sacer. Biceps autem dicitur, quod habeat duos vertices. unum Thithorea, alterum Hyampeum appellatos.

Somniaffe.) Sic Ennius de se credi voluit, in bicipiti hoc Parnasso Homeri animam μετεμψυχώσθαι quendam novam per somnium accepisse. Et Hesiodus de se gloriatus, in hisce montibus Hippocrenen se potasse, & ab ipsis adeo Musis eruditum. Vnde de se 2. ἔργων:

μοῦσας γὰρ μὲ ἰδὶ δάξαν ἀθια Φαίλον ὕμνον ἀείδων.

Musa me dios docuerunt fundere cantus.

4. *Heliconidasq, Pallidamque &c.*

Heliconidas, id est Musas, quod iis mons ille Helicon sacer.

Pal.

Pallidamque Pirenen.) Pirenen hoc loco, per nostrum non y, ut fere in omnibus exemplaribus invenio, scribendum validè convincit ratio, tum carminis, ibi syllabam longam requirens, cum in *Pyrene*, prima sit brevis, tum etiam rei ipsius, cum Poeta non loquatur de Pyrene filia Bebrycis ab Hercule compressa, quod quidem absurdum; sed de Pirene, quæ fons in Helicone, teste Suidâ, cum dicit:

Πιρηνῆ ἵναρον πηγῆς καλλερίου.

Pallida autem ob colorem dicitur, qui fit ex λευκῆ καὶ κίτρινῃ μεμειγμένῃ. ex albi & flavi commixtione, ut Plato dicit in Timæo. Est autem huic color nullus contrarius, & aquæ est peculiaris, ut & Aristoteles in Prædicamentis testatur, dum inquit, ἀχρὸς ποταμὸς γράφεται. Flavius pingitur pallidus.

5. *Illis relinquo.*) Scilicet qui digni sunt habiti, statuis, ac imaginibus hederâ coronatis, qui ope & auxilio Musarum ac Apollinis indigent, & qui in Procemijs magnorum ac sublimium Poematum divinos simulant instinctus ac furores; cujus rei exempla passim invenias. Virgilius,

Musa mihi causas memora.

Silius, — *da Musa decus memorare laborum*
Antiqua Hesperia.

Statius verò, — *Pierius menti calor incidit; unde*
jubetis

Ire Dea.

Et Palingenius: *Mens mea nescio quo jam dudum*
impulsa furore, &c.

6. *Sequaces.*) Vel quod, quæ illarum natura est, se spargendo dilatent, & crescendo muros ac arbo-

res, quas semel cōprehendendo implicuerint, quasi sequantur; qua ratione à Virgilio serpentes & errantes etiam appellatas putem; Vel potius, quòd immeritos sæpe ac indignos iste honos hederâ coronari comiteretur, ac nimis facilè sequatur; ut in Fannio illo apud Horatium videre est.

Lambunt.) circumfusæ attingunt: vel etiam illorum imaginibus implicitæ adblandiantur, ac voluptati sint, & quæ gloria illas statuas quasi titillet. Solebant autem illæ statuæ ac imagines in æde Camænarum collocari, vel si Poetæ à Senatu approbarentur, capsæ & imagines sæpe eis ultrò offerebantur, ut libri eorum & imagines in publicas Bibliothecas referrentur.

Ipse sempaganus.) rudis ac plebeius Poeta, accumenimine illorum comparandus; qualem se per modestiam appellat.

7. *Ad sacra vatum.*) Vel, ut sentit doctissimus Turnebus, quòd Poetæ se sacros dicunt. Vt Ovidius de se 3. Amorum, Eleg. 8.

At sacri vates, & Divum cura vocamur.

Et de Silio Martialis lib. 7. Epig. 62.

Sacra cothurnati non attingit ante Maronis:

Et sacra ferre ut Sacerdotes se prædicant. Vt Martio 2. Georg.

Me verò primum dulces ante omnia Muses

Quarum sacra fero.

Vel ut sentit Frischlinus & complures alij, quòd in ædem Camænarum, vel Apollinis Palatini, sua hæc carmina adferat, & cum aliorum Poetarum libris jungat. Nisi fortè intendat sua carmina Dijs & uti-

& utilitati Reip. sacra & devota; quæ non pessimo cuique adulando, publicè recitata, statuas, honorem & opes venentur; sed quibus vitia civitatis sanentur, ac suos quisq; mores ac studia emendet, atque corrigat. Nec enim dubito, in hisce verbis aliquid latere, quod non animadversum, totum hoc Procœmium obscurius reddat. Sed pergo.

8. *Quis expedit Psittaco.*) Psittacus avis ex India; aut occidui Oceani insulis, vocem humanam mirò naturæ artificio exprimens; De quo vide Apuleium libr. 2. Et Plin. lib. 10. cap. 42. Et Varr. 1. de re Rust. cap. 9. Martialis lib. 14. in Psittaco,

Psittacus à vobis aliorum nomina discam

Hoc per me didici dicere Cæsar ave.

Expedit.) id est, extorsit, vel produxit & protulit, vel etiam perfecit & absolvit.

9. *Corvo quis olim.*) Hunc versum Frischlinus inferendum notavit, unde desumptum, equidem ignoro. Ridiculum autem pariter & jucundum, quod de huiusmodi oscinibus refert Macrobius, lib. Saturn. 2. cap. 4. Qui locus cum huc propriè spectet, cum hoc loco etiam inferere non alienum fuerit. Cæsar Augustus, inquit Macrobius, sublimis Actiicâ victoriâ revertebatur; occurrit ei inter gratulantes corvum tenens, quem instituerat hoc dicere: *Ave Cæsar victor Imperator.* Miratus Cæsar officiosam avem viginti milibus nummum emit. Socius opificis ad què nihil ex illa liberalitate pervenerat, affirmavit Cæsari, habere illum & alium corvum, quem ut afferre cogeretur rogavit. Allatus verba quæ didicerat expressit: *Ave victor Imperator Antoni.* Nihil exasp-

ratus satis duxit jubere illum dividere donativum cum contubernali. Salutatus similiter à Pſittaco emi juſſit eum. Idem miratus in picâ, hanc quoq; redemit. Exemplum ſutorem pauperem ſollicitavit, ut corvum inſtitueret ad parem ſalutationem : qui impendio exhaustus ſæpe ad avem non reſpondentem dicere ſolebat : *Opera & impenſa periſt.* Aliquando tamen corvus cæpit dicere dictatam ſalutationem. Hâc auditâ dum tranſit Auguſtus, reſpondit: Satis domi ſalutatorum talium habeo. Superfuit corvo memoria, ut & illa quibus dominû querentem ſolebat audire, ſubtexeret : *Opera & impenſa periſt.* Ad quod Cæſar riſit, emi que avem juſſit, quanti nullam adhuc emerat. Hæc Macrobius. Vocalem corvum à ſutore quodam interemptum, pompâ funebri, & exequiis ad rogam allatum, vide apud Plin. lib. 10. cap. 43.

(*Concavum ſalutare.*) Concavum niſi fallor dicit, quod vox in ore corvi tanquam ſpecu, obſcuretur, & quaſi in reſſu audiatur, quod Græcis *κοιλωρομία* appellatur.

10. *Picasq;.*) De picâ exemplum ex Macrobio modò citatum.

11. *Magiſter artis &c.*) Nempe inopiarerum neceſſariorum vel ventris ingluvie laborant; nec tam furore Poëtico, quàm fame ventris ſtimulantur, nec tam Apollo ipſiſ magiſter artis, quàm (ut cum Xenophonte loquar) *πενία σοφία ἀνελδοδακίλος*, Paupertas ſapientia quæ citra doctorem contingit, & quæ juxta Theocritum *τὰς τέχνας ἐγείρει*, excitat artes. Et veriſſimum proſectò quod dixit Virgilius,

=labor

= labor omnia vincit

Improbu, & duris urgens in rebus egeſta.

Nec falſus verficulus ille Græcus,
πολλὸν ἀλμὸς γίγνεται διδάσκαλος.

Magiſtra mulſorum improba exiſtit fameſ.

Certè hominem experiri multa paupertas jubet, ut rectè Mimus. Verùm utinam omne hoc rerum neceſſarium, & paupertatis evitanæ gratia fieret; & non venter ac luxuria artes excitaret. Certè ſi unquam locum habuit illud ſapientiſſimi Senecæ, quod eodem præne tempore exclamavit : *DEUS bone!* quantum hominum unus venter exercet! hoc noſtro tempore habere debuit, quo propter nummos, ventrem & luxum nihil non tentant ac molliuntur homines ipſi ventres; & quod dictu nefas, etiam illis qui Philoſophi audire cupiunt, artes etiam liberales ad æs exeunt; non ſine morſu ejus, ſi jam viveret, qui olim dixiſſe perhibetur: Malè niſer pereas, qui ex liberalibus ſordidas, caſtis meretrices effeceris. Huc accedit illud malorum peſſimum, quod plerisque, immò omnibus, major fameſ quàm venter. Sed ne videar petulanti ſplene cachinno, *πῦρ ἐπὶ τὸ πῦρ*, & Satyræ Satyram intexere, pergo.

12. *Negataſ artifex ſequi.*) Qui venter artifex in ſequendis vel exprimendis vocibus à natura negatiſ. Artifex ſequi. uſitatuſ Græciſſimuſ. Sic enim Græci *δεινὸς εἰπεῖν ἢ λέγειν*. Et apud Agellium, *οὐδεις λέγει, ἀδυνατώταται δὲ σιγᾶν*. Nec validuſ loqui, & impotentiuſſimuſ tacere.

13. *Quod ſi doſoſi.*) Scilicet pecuniæ omnia, quæ rerum ac mundi domina, ſubjecta, quæ in ipſam na-

turam etiam imperium sibi arroget.

Dolosi nummi.) Nummus vel numus à numero, dolosus hoc loco appellatur, quòd & ipse dolos struat, & ob ipsum doli struantur, certi qui nullius non mali generi mortalium auctor; ut revera tunc aureum seculum fuerit, quò auri nihil quicquam uspiam extitit.

14. *Corvos Poëtas.*) Versum illum nonum inferendum hinc corvorum mentio non obscure demonstrat. Dicit autem tantam esse auri vim, ut si ejus fulgor resplendeat, & spes oblata sit, corvos etiam & picas non solum voces hominum, ut superius, imitari; sed etiam cum cycno cantu de palmâ decertare, & cantus Pierios fundere, videres.

Per corvos autem & picas intelligit hoc loco ambiguum magnos illos Poëtas, quorum, ut supra dixit, imagines lambunt hederæ sequaces, sæpè indocti, humiles, & plebei, & vilia mancipia, qui non secus ac corvi, & picæ suis dominis Thraconibus ineptè & turpiter ob exiguum sæpè lucellum adblandiantur, quibus si non modica tantum annona ad victum daretur, sed liberale aliquod pecuniæ honorarium proponeretur, non inepto & vulgari carmine more picarum ac corvorum dominorum suorum laudes decantarent; sed arduum aliquod ac sublime poemâ, ab Apolline & Musis ipsis, ad Pirenen & Hippocrenen vel Pegasi fontem, elaboratum, & suis numeris absolutum, componerent.

Spes nummi resulsit dicit, quòd aurum & nummi splendeant vel fulgeant.

Poëtidæ malè. legendum autem, vel Poëtrias, vel

vel Poëtidæ, nam istud nusquam invenitur.

15. *Cantare Pegaseum melos credas.*) Sic salvis omnibus verbis ac sine Poëtæ incommodo, ductu & auspicio doctissimi illius Turnebi, ultimum hunc versum ordinavi, offensus titubante versu, cum non verisimile sit solum Persium *μῦλον* produxisse; licet alij excusaturi proferant illud Homeri Il. 4. -- *ἀντοῖς δ' ἰλάριον τῶν τε κόνιων;* & illud Virg. 3. Aen. *Liminaque laurū* que DEI. Cùm ibi eadem facilitate legatur *ἀντοῖς δ' ἰλάριον*. Et hinc aliaratio fit in diversis, alia in una dictione. Nam quod Politianus lib. 12. Epist. scribit, pro melos se reperisse nectar, & Turnebus se superscriptum fatetur reperisse, sed non dubitare qui superscripserat, illud de suo addiderit, eo quod *ἄκρον* videatur cantare nectar, æquè ac cantare ambrosiam. Sed satius est ne de syllabis rixemur, laborare versum, quàm sensum.

SATYRA PRIMA.

Curas hominum! quantum est in rebus inanis!

" inanis?

Quis leget hæc mihi tu istud ais? nemo Hercule. nemo? (le! quare?

Vel duo, vel nemo. turpe est miserabili

mihi Polydamas, & Troiades Labeonem

" Num mihi Polydamas.

5. *Prætulertini. nuge. non si quid turbida Roma*

Elevet, accedas: examén ve improbum in illâ

Castiges trutinâ; nec te quasiveris extra.

Nam Roma quis non? ab si fas dicere: sed fas

" al. ac. al. 2, si fas.

Tunc, cū ad canitiē, & nostrum istud vivere triste

ac nucle-
 bus. *Aspexi, & nuncibus facimus quacunque relictiis,* 10.
Cum sapimus patruos: tunc, tunc. Ignoscite; nolo.
 Quid fa-
 cia, si sum. *Quid faciam? sed sum petulanti spiene cachinno.*
Scribimus inclusi, numeros ille, hic pede liber.
 hoc. *Græde aliqd, quod pulmo anima prelargus anhelet:*
Scilicet hoc populo pexisq, togæque recentis, 15.
Et natalitiâ tandem cum Sardonyche albus
 legens. al.
 leges.
 † collueris.
 * factus.
 † tunc. *Sede // leget celsâ, liquido cum plasmate guttur*
Mobile † colluerit, patransi fractus ocello:*
Hic neque more probo videas, neque voce serenâ 20.
Ingentes trepidare Tios, cum carmina lumbum
Intrant, & tremulo scalpuntur ubi intima versu?
Tun? vetule auriculis alienis colligis escas?
Auriculis, quibus & dicas cute perditus: ohe,
Quo didicisse, nisi hoc fermentis, & qua semel intus 25.
Innata est rupto jecore exterii caprificus?
En pallor, seniumq;: O moves! usque adeone
Scire tuum, nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter?
At pulcrum est digito monstrari, & diciet, hic est.
Ten? curatorum centum dictata fuisse
 pendes. *Pro nihilo* pendas? Ecce inter pocula quarunt* 30.
Romulida saturi, quid diâ Poëmata narrent.
Hic aliquis, cui circû humeros hyacinthina lana est,
Rancidulum quiddam balbâ de nare locutus,
 vanum &
 plor. *Phyllidas, Hypsipylas, // vatium & plorabile si quid,*
Eliquat, & tenero supplantat verba palato. 35.
 num nōc.
 † num le-
 vier.
 num nūc.
 * Nunc non cinis ille Poeta
Affensere viri. Non levior cippus nunc imprimis ossis
Laudant convivæ: Nunc non è manibus illis
** Nunc non è tumulo, fortunatæque favillâ* 40.
Nascentur viola? Rides, ait, & nimis uncis Na-

Naribus indulges: An erit, qui velle recuset
Os populi meruisse? & cedro digna locutus
Linquere, nec scôbroz metueta carmina, nec thys?
Quisquis es ô, modo quem ex adverso dicere feci, 45.
Non ego, cum scribo, si foris, quid aptius exit,
 Quam-
 quam.
Quando hoc rara avis est, si quid tamè aptius exit,
Laudari mesnam; neq; enim mihi cornea fibra est.
Sed recti, sinèusque, extremumque, esse recuso
Engeruum, & belle; nam bellè hoc excute totum,
 50. *Quid non intus habet? Non est hic Ilias Attil*
Ebria veratro; non si quâ Elegidia crudi
Dictantur proceres: non quicquid denique lectis non si
 quid.
Scribitur in citreis. Calidum scis ponere sumen;
Scis comitem horridulum trita donare lacernâ;
 55. *Et, verum, inquis, amo, Verum mihi dicite de me.*
Qui pote? vis dicam? nugaris, cum tibi calve
Pinguis aqualiculus // propenso se sequi pede exstet. protenso.
 O lane, a tergo quem nulla ciconia* pinsit,
 * pinfat.
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
 60. *Nec lingua, quantum sitiât canis Apula. Tantus* tante.
 Vas ô patritius sanguis, quos vivere* jms est
 * fas.
Oecipiti caco, postice occurrito sanna.
Quis populi sermo est? quis enim? nisi carmina molli
Nunc demum numero fluere, ut per lave severos 65.
Effundat junctura ungues? scit tendere versum,
Non secus, ac si oculo rubricam dirigit uno;
Sive opus in mores, in luxum, // & prandia regum in prandia.
Dicere, res grandes nostro dat Musa Poeta.
Ecce modò heros sensus afferre videmus,* docemus
 70. *Nugari solitos Græcè, nec ponere lucum*
Artifices, nec rus saturum laudare, ubi corbes,

Et focos, & porci, & fumosa Parilia sceno:

Unde Rheemus, sulcoque terens denialia, Quinti,

¶ Quō tre- || Cum trepida anus boves* Dictatorem in manu uxoris, 75.

¶ Di&atu- || Et tua aratra domum licetor tulit. Euge Poëta

ram. || Est nunc, † Briset quem † venosus liber Atti,

† Ericis. || Sunt quos Pacuviusque, & verrucosa moretur

¶ Acci. || Antiope, arumnis cor luctificabile iulta:

Hos pueris monitus patres infundere lippos

Cum videas, querisne Unde hac sartago loquendi

Veneri in lingua? unde stud dedecus, in quo

Trossulus exultat tibi per subsellia levis?

Nil ne pudet capiti non posse pericula canno

Pellere, quin tepidum hoc optes audire decenter?

Fures, aut Pedio. Pedius quidi crimina rasis

¶ Scal.do- || Librat in Anthebis, * doctas posuisse figuras

¶ ctus. || Laudatur bellū hoc, hoc bellū? an Romula † ceves?

¶ civis. || Men' moveat quippe, & caniet si naufragus, a sem

Protulerim? cantas, cum fractā te in trabe pictum

Ex humeris portes: verūm, nec nocte paratum

Plorabit, qui me volet incurvāsse querelā.

¶ abdita. || Sed numeris decor est, & junctura addita † crudis.

* Atty. || Claudere sic ver sum didici Berecynius * Atys, 95.

¶ Sic ostā || Et qui Ceruleum dirimebat Nereā Delphin.

¶ Sic costam || longo subduximus Apennino.

¶ Sic ostā || Arma virum, nōne hoc fumosū, & cortice pingui,

¶ Penino. || Vt ramale vetus † pragrandsi jubere coctum?

¶ V&gradi. || Quidnam igitur? tenerū, & laxa cervice legendū? 100

Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis,

Et * raptum vitulo caput ablatura superbo

¶ sectum. || Bassaris, & i Lyncen Manas flexura corymbis

¶ Lyacc. || Euion ingeminat; reparabilis adsonat Echo.

Hac

Hac fierent, si testiculi vena vlla paterni

105 Uiveret in nobis? summa delumbe salivā

Hoc natat in labris; & in udo est Manus, & * Atys; * Atty.

Nec pluteum cadit, nec demorosos sapit ungues.

Sed quid opus, teneras mordaci radere vero

Auriculas? Vide sis, ne majorum tibi forte

110 Lumina frigescant: sonat hic de nare caninā

Littera. Per me equidem sint omnia proinus alba,

* Nil moror. Euge, † oēs, omnes bene miracritis res. * Nec mor

Hoc iuuar? hic, inquit, vero quisquam saxu oletis.

Pinge duos angues: Pueri sacer est locus, extra

115 Mente. Discedo. Secuit Lucilius urbem,

Te Lupe, te Muti, & geniummum fregerit in illis:

Omne vaser vitium ridenti Flaccus amico

Tangit, & admissus circum prae cordia ludit,

Callidus excusso populū suspendere naso;

120 Me mutire nefas, nec clā, nec cum scrobe? nuquā?

Hic tamen infodiam. Vidi, vidi ipse, libelle.

Auriculas a simi quis non habet? hoc ego opertum,

Hoc ridere meum; tam nil, nulla tibi vendo

Iliade. Audaci quicumque afflate Cratino,

125 Iratum Eupolidem, pragrandsi cum sene palles,

Aspice & hac, si forte aliquid decoctius audis,

Inde vaporata lector mibi ferueat aure.

Non hic qui in crepidas † trajorum ludere gestit,

Sordidus, & lusco qui possit dicere, lusce;

130 Séque aliquem credens, Italo quod honore stupinus

Fregerit heminas Areti adilis iniquas:

Nec qui † abaco numeros, & secto in pulvere metat † abaci,

Scit risisse vaser, multum gaudere paratus,

Si Cynico barbā petulans Nonaria velle.

COMMENTARIUS.

IN hâc primâ Satyrâ , reprehendit Persius Poetas & Rhetoras Romanos , & cum utrisque eorum vel lectores, vel auditores. Et Poetas quidem, quod delicatis, lascivis, turgidis, adfectatis, & antiquatis Poematibus auram popularem, & vanam laudem captent, ac venentur; nihilque quo Reipub. utilitati, aut pravis & vitiosis civium Romanorum moribus corrigendis, adminiculo sit, operam dent. Rhetoras verò quod in foro, vel se vel alios malis artibus defendant: dum non solidis argumētis objecta crimina apertè. & sine fraude refellūt; sed adfectatis figuris, & verborū lenociniis, ad aliud respōdentes, sicuti iudici, & auditoribus faciunt; ut reus impunè, cōtrâ quàm fieri ex Reip. usu erat, evadat. Et auditores vel lectores deniq; quod, ut Diogenes de Græcis conqueritur, οὐδὲν ἀποκρίνεται ὑγιεινῶς, ἀλλ' εἰς ἐκδοῦσα ἐῖνδοξα, ἐπιανάκασιολογίαίνεσι. nihil sanâ mente vel recta ratione dijudicent, sed ad verisimilia, plausible, & probabilia pronisint; quod inquam, solum quod auribus adblandiatur, delectationem inanem, verborum ornamenta, & quasi superficiem externam spectantes; ullo quod ad salutem Reip. atq; ad eò omnium & singulorum pertineat delectentur. Sua intereà carmina vix duos lectores invenire, & despiciatui duci, ac negligi, ægrè fert, & conqueritur; quæ tamen non ad inanem pompam & ostentationem comparata sint, nihil quod lascivum, insulsum,

tumi-

tumidum, affectatum, præ se ferant; sed unicum hoc spectent, ut populus Romanus, relictis vitiis, viam virtutis infisat; Quod si cui intereà sua illa Satyrica libertate licentiùs uti videatur; idem, ait, ante se longe majori καίριον , & impunè quidem fecisse, Lucilium, & Horatium, qui palam & nominatim, tota urbe flagitiosos decantarint: cum ille tantum libris illa, tanquam fidis arcana sodalibus concedat; quorum lectores desideret, non literarum expertes, sed qui veteres Græcos magna cum libertate hominum vitia taxantes, legerint; illiteratos interim, & Philosophorum, bonorumque ineptos reprehensores & sanniones, nihil se ait morari, & aliò remittere.

1. *Ocuras hominum!*

Exorditur Persius à reprehensione lectorum nobilium & delicatorum, qui celsi Ramnes, ut Horatius ait, austera Poemata, quibus vitia hominum purgarentur, & animi ad virtutem incitarentur, stolido aliquo & infano factu præteribât; solum autem ea sectabantur, quæ auribus adblandirentur, vana, inutilia, & sæpe turpia & obscæna.

Ocuras hominum.) scilicet de rebus inanibus, inutilibus, & noxiis etiam.

Quantum est in rebus inane!) Græcum planè est, ὅσον τὸ κενόν. Hoc est: Quæ stultitia ac vanitas est oratione vel carmine famam ingenii stolidè ambire, & ineptè eruditionis & eloquentiæ laudem captare, & à verâ laudis ac virtutis viâ deflectere? vel cujus vanitatis est, in scriptis aliorum legendis, præter inanem delectationem, & voluptatem & verborum inania lenocinia nihil sibi proponere? Porro inanes

à Latinis appellatur homines vani, stulti, ambitiosi; quales Socrates egregiè hoc Apophthegmate depinxit, τοὺς μὲν κενὸς ἰσσοῦς τὸ πνεῦμα διένεικε, τοὺς δὲ ἄνοιτους ἀνθρώπους τὸ οἶημα. Vires inanes ventus distendit, stultos autem opinio. Sanè quò quis vanior & à verà laude alienior, hòc id quo caret avidiùs sectatur, hoc se & sua magis jactat, prædicat, extollit, proclamât; ut & in inanibus & vasibus ac cantharis vacuis videre quæ quò magis exhaulta, hòc percussâ magis sonant, magis tinniunt. Nec malè Menander, πᾶς ὁ μὴ Φρονῶν Ἀλαζονεία & Ἰσόφοις ἀλλίσσεται. Omnis insipiens arrogantia & plausibus capitur. Sic & Horatius lib. 1. Sat. 4. de illis qui Poematum recitatione gloriam quærebant dicit: *Inanis Hoc jurat*, id est, ut verbo dicam, κενὸδοξος.

2. *Quis legit hæc?*) Verba Poetæ cum indignatione interrogantis; quia quæ delectant tantum, & ad inanem pompam & ostentationem directa sunt, scribuntur, leguntur. probantur: Quotusquisque hæc mea, quæ nihil ejusmodi, sed communem tantum utilitatem spectant, legit & probabit? Quati dicat, pauci, vel etiam omnino nulli. Hunc autem verbum ex Lucilij primo, cujus studiosissimus fuissè, quemadmodum & Horatij, dicitur, transtulit.

Min' tu istudais?) Responso nobilis cujusdã & delicatæ auditoris; Mihinc, an vulgo hæc exprobras?

Nemo Hercule.) Certè nemo vel nostrum, vel ex vulgo, adèd bardus & stupidus, qui non malit audire jucunda Poemata, & lepidas Poetarum & bellas fabulas, quàm tristia, & mordacia tua hæc maledicta & vituperia.

Nemo?

Nemo?) Interrogatio Poetæ. Ergo nemo omnium hæc curabit, respiciet, leget?

3. *Vel duo, vel nemo.*) Respondet nobilium quifcunã: si multos, qui hæc tua respicere dignentur repetias, duo fortassis erūt, vel, ut dixi, etiã nemo omnino

Turpe & miserabile.) Verba Poetæ indignantis: Illud verò detestandum ac deplorandum est, eò rem redisse, ut dulcia tantum & jucunda in precio sint; honesta verò & utilia, atque adèd ad omnium salutem spectantia, supinã & flagitiosã negligentia, & improbitate, posthabeantur.

Quare?) Illius prioris est, vel Poetæ potiùs se interrogantis. Cur indignaris adèd, & flagitiosum & deplorandum ducis, tua Poemata neglectui, Romanis esse, aliorum ineptias in honore & precio?

4. *Ne mihi Polydamas, & Troiades Laëonem Præulerint. Nugæ.*)

Non eo nomine indignor, quòd ferre nequeam, quòd, aut verear, ne, mihi Polydamas, & reliqui semiviri Trojugenæ, hoc est Romani inepti & malè judicantes, ineptum illum & insulsum Poetam Laëonem Attijum. præferant, Nugæ profectò hæc mihi: Nam illorù stultum & temerarium ex opinione non ratione judicium, tanquam nugas contemno & floccifacio. Sed quòd dolcam (ut in 8. versu sequitur) & ex animo deplem, quòd Romætam flagitiosè & turpiter vivant, & nemo se corrigi patiat, nemo meliora momenti obtemperet. Nec levis aliqua cum homine vano & tumido concertatio aut ambitio, sed amor patriæ, in me indignationem hanc excitat.

B 4

Cæterum quod dicit de Polydamante & Troadibus, desumptum est ex Homero Iliad. 22. Vbi Hector Polydamantis, & Troianarum mulierum reprehensionem vereri dicit:

Πολυδάμας μὲν πρῶτος ἐλιγχείην ἀνάβησι,
Polydamas me primus probris omerabit.

Nec multum post Αἰδίουμος, Τρώας ἔ Τρωάδας ἔλιγξι-
πίπλους.

Vereor Troas, & Troianas longas vestes habentes.

Quod elegantissimè per Parodiã usurpavit Persius.

Troiades) hoc ipsò, Romanos illos iniquos & ineptos iudices, testè quidem sed acriter probè pungit & perstringit, ut à Troianis oriundos, verè Troiades, Phrygios, Laomedontiadas, hoc est femiviros effeminatos, Barbaros, vilia mancipia, degeneres.

Labeonem.) Attius Labeo Poeta ineptus, & insul-
sus, Transtulit Iliada & Odyssæam Homeri, verbum
ex verbo, ridiculè, & parum aptè. Cuius ille versus:
Crudum manduces Priamum, Priamique phisngos.
Al. Pisinnos. i. liberos.

5. *Nuga*.) Sic Demetrius apud Senecam in Epistolis ait; Se voces imperitorum de se non magis morari, quàm ventre redditos crepitus: *Quid enim mea,* inquit, *refert, hi sursum an deorsum sonent, illi laudent, an vituperent.* Imò fatius omnino ab imperitis ejusmodi nebulonibus vituperari, quàm laudari, cum non nisi sui similes laudent, non nisi dissimiles vituperent. Vnde scitum illud Antisthenis, qui cum aliquando à malis laudaretur: *miserè* inquit, *metὰ, ne forte maliquippiam fecerim.*

Non, si quid turbida Roma Eleuet, accedas. Hoc est

est, Non si quid Populus Romanus imperitus & indoctus, perturbato, confuso, turbido, & minimè sincero iudicio, spernat, contemnat, eleuet; statim illius sententiæ vel opiniononi tibi accedendum fuerit.

6. *Examéuve improbum in ipsa (Castiges trutinã.)*
Hoc est, devium & falsum hominum de te iudicium & sermones, seu te laudantium, seu vituperantium, trutinã veritatis examinare, corrigere & castigare debēs; nec quid alij de te dicant, sed quid tibi ipsi de te revera sis conscius, tibi attendendum, & considerandum fuerit: Ita fiet ut nec falsã laude tollaris, nec falsò vituperio perturbaberis.

Examen autem est lingua libræ, in medio scapo, unde binæ lances, Græcis *πλάστιγες*, suspensæ, ad pēdenda ex æquo pondera, vel pondera adæquanda. Trutina verò est foramen, intra quod est lingua, de quã examinatio est. Castigare autem est digito libram percutere, ut temperetur, & præagitatione post æquum conquiescat.

7. *Nec te quasi veris extra*.) Aurea & verè quidè aurea sententia, quã unicuique illud verè cœlo delapsum *γινώθει σεαυτὸν*; *Nosce te ipsum*, inculcatur. Quasi dicat, Nemini de te plus credas, quàm tibi ipsi, alij tantum superficiem & externa tua intuentur, tu tuum animum & intima cordis, considera & examina; tuque conscientiam tuam, non famam specta, & *ἰμμιλλῆς ἴσοιο τῶν πρᾶξιων, ἰμμιλλῆς ᾧδε (ὡς λοβοποιεμένων): Quid te dignum sit facere cures, quicquid alij de te loquantur flocci feceris*; adeoque tibi potius esse bonus malis, quàm aliis videri. Sed arcanum hoc, & paucissimis cognitum.

Extra.) id est, non ex aliis extra te hominibus, te discas, sed utaris de teipso tuo incorrupto & non depravato iudicio, examine, testimonio. Sic Diogenes Cynicus in Epistola ad Antipatrum, dicit se vellem sermoni vitam congruentem exhibere; & illius Atheniensem populum, aut Corinthiorum iniustos testes non requirit, sed testem suam solum conscientiam: τὴν ἐμὴν ψυχὴν inquit, ἢ σὺκ' ἐστὶ λαθεῖν ἀμαρτήνωντα. *Meam ipsius animam & conscientiam, quam nunquam ubi peccavero, celare potero. O te infelicem,* addit Seneca, *si hunc testem contemseris.*

8. *Nam Roma quis non?*) Apotropeus. Scilicet, turpiter, perditè, & flagitiosè vivat. Hoc est quod superius turpe & miserabile dixit, Quod scilicet nemo non μήτ' ἀσθὲς νοέων, μήτ' ἄλλ' ἀκέρων. nec ipse sapiat, nec meliora monentes audiat illa præcipientes, quibus vita & mores ipsi virtuti reformantur.

Ab si fas dicere) Si modò impunè illud liceat dicere, quod alii impunè facere.

9. *Sed fas tunc.* &c.) Frischlinus & alii hoc interpretantur, quasi Persius dicat, tum demum ipsi fas esse & impunè licere, si in mores populi Romani depravatos liberius & licentius aliquid dicat & scribat, cum ad senilem jam ætatem pervenerit, & tunc facilius veniam sibi dari; & proinde hac ætate magis juvenili asperius se cum ipsis agere nolle, sed tantum petulantius ridere velle. Quare illud *tunc tunc* ignoscite conjungit: & illud *Nolo* interpretatur, *Nolo* illud jam dicere, quod non fas dicere supra dixi, nec in vos liberius invehar, etc. Sed mihi (si fas à tanto viro dissentire) Poeta objectioni quorundam respondere

dere videtur, qui ipsi suam ætatem objectantes, nefas esse dicebant juniorem adhuc qui vix nuces reliquerit, ætate provectiores reprehendere, cui tunc tunc demum ubi ad maturiorem & senilem ætatem pervenerit, concedi possit vitia & mores liberius carpere. Quibus respondet: O vos boni, qui ætatem meam mihi objicitis, ignoscite mihi quòd illam ætatem expectare, & tam diu silere, & omnia in pejus ruere cum silentio aspicere nolim vel nequeam. Quid enim faciam, & quâ ratione me tam diu continebo, cum natura me ad risum & cachinnos & depravatos aliorum mores reprehendendos propensorem fecerit? Sed hæc tantum conjicio non adfirmo, de quibus doctiores rectius judicabunt.

Sed fas tunc, cum ad canitiem aspexi. id est,) Nefas illud jam dicere, sed tum demum dicere mihi licitum, cum ad ætatem senilem pervenero. Verba sunt vel Poetæ, hoc æquum esse judicantis, & concedentis, ut Frischlinus putat, vel quæ, ut ego puto, recitat tanquam objecta adversariorum suam ætatem rejicientium.

Ad canitiem aspexi.) i. ad senium perveni.

Et nostrum illud vivere triste.) i. cum ad nostram illam vitam tristem, morosam, austeram, severam, qualis est ob certas naturales causas, senum, aspexi, vel perveni. Est Græcismus.

10. *Et nucibus facimus quæcumq; relictis.*) Hoc est, cum animum ad quæcumque vel omnia gravia magisque seria, & severa convertimus, omnis studii ac nugis puerilibus. Ductum proverbium à puerorum lufibus, quos nucibus, ac talis olim lufitasse auctor est,

ac testis Horatius dum ait: *Tetalos Aule nucēsq;*. Inde olim usitatum in nuptiarum ceremoniis, ut sponsus uxorem ducens nuces spargeret, ut qui jam puertitiæ renunciaret.

11. (*Cum sapimus patruos.*) i. Cum ut seniores patres, & patruus, in juniorum vitam & mores severius animadvertimus. Nota est patruorum in nepotes severitas; unde per Metaphoram patruus pro censorum & objugatione sumitur. Sic Cicero: Objugavit Cælium, ut quidam patruus censor. Et Horatius, 2. Sat. lib. 2. *Ne sis patruus mihi.* Hoc est: ne me objuges, & castiges. Vide Proverb. in Chilia. Patruum esse.

Tunc, tunc ignoscite. Nolo.) Sic legit Frischl. Hoc est, illa ætate mihi severius & mordacius in mores vestros, & vitia, investo, ignoscetis, & veniam dabit. Nolo; hac ætate severius vobiscum agere. Sin ita legas, (ut mihi quidem commo dius videtur) *tunc, tunc. Ignoscite, nolo.* per tunc tunc intellige: fas mihi demum dicere illud, cum ætate maturior, ut vobis videtur, qui ætatem hanc meam mihi objectatis. Sed, quæso, mihi ignoscite & veniam date, tam diu quiescere & silere nolo. Vel ita distingue, *Ignoscite. Nolo.* Ut *ignoscite*, sit Poetæ dicentis: Quæso ignoscite etiam huic meæ juniori licet ætati: Et *nō Nolo*, sit objectoris respondentis: Ego vero Nolo tibi ignoscere, & hac ætate veniam dare. Et hinc quidem ut & aliis locis Persius Horatianum id experitur: *Brevis esse laboro Obscurus fio.*

12. *Quid faciam? sed sum petulanti splene cachinno.*) Poetæ se excusantis. Tu veniam te daturum ne-

gas: verum ego, quem natura vitiiis in imicum, & ad stultos & depravatos mores irridendos faciliorem & promptiorem reddidit, quid faciam? qua ratione me à taxandis & irridendis vitiiis interea temperabo, & continebo? Est autem in versu ὑπερον προτιρον.

Petulanti splene cachinno.) Id est, improbo, procaci, lascivo, effrenato, & quasi cum voluptate vitia aliorum irridente. Secundum Physicos autem hoc loco dixit, qui dicunt homines splene ridere, felle irasci, jecore amare, corde sapere, pulmone jactari.

Cachinno, onis, est nominandi casus, id est irrisor. *ὄν τὸ κακὸν ἀγχαρίζειν*, quod effusus est ridere, & virorum quidem, ut *κακλίζω* mulierum.

Petulanti splene cachinno, ut homo antiqua virtute & fide.

13. *Scribimus inclusi.*) Huc usque cum lectore vel auditore egit, quem reprehendit, cum quo disputavit: Iam invehitur in Romanos nobiles, & principes, qui Poetæ, & oratores dici, & audire volebant.

Scribimus inclusi, numeros ille, hic pede liber.) hoc est, Nostrorum nobilium domi in occulto inclusi & abditi, meditantur carmina & Poëmata; alii in latum illum oratorium campum profiliunt, & soluta oratione vel oratorio numero & modo scribunt.

Numeros ille) ille pangit versus, qui certis pedibus, mensuris, & numeris constant.

Hic pede liber. i. hic non inclusus illis numeris Poeticis, soluta oratione scribit, non vorsâ sed prorsâ facundia.

14. *Grande aliquid, quod pulmo anima pralargus anhelet.*) i. & hi vel Poetæ vel Oratores adeo sub-

limia, grandia, adfectata ac tumida scribunt, ut non sine vehementi laterum ac pulmonum vi, agitatio-
ne & defatigatione exprimi & recitari nequeant.

Pulmo anima pralargus.) id est, vento abundans.

15. *Scilicet hac populo, &c.*) Prior reprehensio fuit, quòd turgidè nimis & adfectatè sua componerent: sequitur altera, quòd illa tumida, ac inflata Poemata, pexi, nitidi, togis recentibus, splendidissimo, & exquisito maximè corporis cultu, preciosis gemmis, adeoque ipsà natalitià *Sardonyche* ornati, populo in sublimi sede constituti recitent: ut ita omnibus rationibus & artibus, oculos hominum in se convertant, sibi que auram popularem concitent.

Togag, recentis, indutus, ornatus.

16. *Et natalitia tandem cum Sardonyche.*) Inde dicta, quòd olim natali die, ut usitatum fuit, ab amicis, cognatis, aut notis muneris loco missa sit: vel quòd tantum die natali anulum illum gerat, ut & ipsum quibusdam usu receptum accepimus.

Tandem.) i. postremo, denique.

Albus.) Vespertina veste indutus, ut fit idem; quod apud Horatium *Festos albatrus celebres*; aut recitandi pavore, aut meditando, & scribendi tædio perfunctus (quod quidem mihi ineptius visum,) aut denique, ut ait Horatius, *pinguis vitis albusque*, id est pallidus, delitiis & segnitie debilitatus. Quo sensu & post dicit: *Atque albo ventre lavatur.*

17. *Sede leget celsa.*) in sublimiore & magis conspicuo loco, & quidem qui, ut ait Horatius, *Suave locus voci resonet conclusus*. Sed ut idem ait; *inaneis hoc juvat*. Et revera quidem inanes, id est vera & so-

lida

lida sapientia & eruditione vacuos, quorum plerumque oratio, ut Apuleius ait, viget verbis, flaccet rebus. Sanè, qui in externis nugis illud quærunt, quod in solo animo datur, è solo animo proficiscitur: De quibus tamen & hodie non nemo maximè anxius & sollicitus: scilicet quibus illa in oculos incurrens superficies tantum curæ & cordi, anima verò *εὐδὲ ὄρον*: Et in quibus etiam præter externum illum ornatum, nihil quod rectè mirere deprehendas; Cetera omnia si bene perpendas *λόγων πλῆθος, λόγων περιαρμός, οὐδὲ δὲ σαλαργμός*. Verborum multitudo & flumen, mentis autem guttula, adeoque vox, præterea nihil.

Liquido cum plasmate guttur Mobile colluerit.) id est, cum diluto aliquo potionis genere fauces colluendo vocem quantum fieri pote maximè effœminatam, & mollem reddiderit. Vel, ut ait Turnebus lib. 28. cap. 26. A dvers. Cum molli, tenerâ, fictâque vocalâ, Poema eliquaverit udo gutture. Id quod probat ex Plutarcho. Cum enim, ait, dulcis, & suavis vox effunditur, guttur liquida cum exeat colluere videtur, unde & Persius eliquare dicit. Sed ut verum fatear, mihi durius hoc videtur; de quo doctiori iudicare integrum. Est autem tertia reprehensio à voce effœminata & parum virili.

18. *Patransi fractus ocello.*) Quarta reprehensio, quòd cum lasciva, & scœda carmina recitent, ut major gratia iis accedat, non solum voce lascivâ & effœminatâ recitant, sed insuper etiam petulantia & muliebri parumque honesto gestu oculos libidine languidos, defatigatos, & quasi fractos petulanter, proterve, & lascivè circumferunt.

Patranti.) à patrare quod est πατρωειν, liberis vel veneri operam do, unde patres dicti, eò quòd patratione filios procreent. Hoc loco ponitur pro lascivo, impudico, & protervo.

Fractus,) enervatus, languidus, alii legunt factus.

Ocello,) quia illum dum limis ocellis aspiciunt & intuentur, minorem faciunt. Juvenalis, *Oculosq; in fine trementes.*

19. *Hic neq; more probo videas.* id est, Quibus carminibus tãto apparatus recitatis: ibi verò videas Romanos nobiles & principes libidine inflammatos, lascivię & tetre libidinis documẽta edere turpissima.

Neque more probo.) i. improbo, & minus honesto. *Neque voce serena.* i. voce lascivã, & parum honestã, & effeminata.

20. *Ingentes trepidare Titos.*) Magnos illos principes & nobiles Romanos intelligit, illis carminibus libidine accensos. Titos à titis appellatos notat vetus cõmentator: Sunt autem illi quos Horatius Rhamnes appellat.

Trepidare,) præ libidine subfilire, turpissimo corporis gestu.

Cum carmina lumbum Intran.) Hoc est ubi scedæ illæ voces & lasciva carmina intima lumborum intraverint, eaque pruritu quodam inflamnaverint.

21. *Et tremulo scalpuntur ubi intima versu.*) Vbi molles, & tremuli Pœtæ versus interiora omnia libidine incenderint, & excitarint. Juvenalis,

— *Quod enim non excitat inguen.*

Vox blanda & nequam digitos habet.—

22. *Tum vetule auriculis alienis colligis escas?* Vehemen-

hementius jam in Pœtas illos invehitur, & quidem ab ætate argumento ducto, quæ longè aliam vitam, alios mores, alia studia requirebat: Tunc senex adeò decrepitus, & jam capuli decus (quã ætatis ratione honesta & seria, & junioribus profutura debebas tractare) aliorum lascivas & omni turpitudini patentes aures, lascivo, impudico, turpi, nefando, salaci, te & tuã ætate indigno carmine delinire, & suaviter adficere non erubescis?

Colligis escas.) suavia grata, jucunda, quibus aliorum aures pascas.

23. *Auriculis, quibus & dicas cute perditus.*) Quin insuper quantus quantus intus & in cute, totus perditus & deploratus, eò impudentiæ progressus es, ut nõ solum tua illa vitia, & peccatum hoc abste, non agnoscas, & culpam deprecereis; verum insuper te coram aliis, quasi re bene gesta, excusare non erubescas.

Obs.) Verbi deliri illius silicernii, Pœtæstri inquam se excusantis. Quid unquam mihi profuerit, tantã diligentia, tantis impensis, carmina, & versus composuisse, nisi illa olim proferam, & mei ingenii, mei progressus specimina coram aliis edam? nisi inquam doctrinæ hoc & eruditionis fermetum, animo jam dudum conceptum, & pectori innatum, tandem in lucem, velut ficus silvestris è muro prorumpat?

24. *Quid didicisse.*) sc. mihi profuerit. Alii legunt quò. nec malè, hoc est ad quid, *eis tibi*, in quem usum. Horat. lib. i. Epist. *Quo mihi fortunam, si non conceditur usus?*

Nisi hoc fermentum.) Verba quidem sunt Pœtæ,

sed tamen potius Persii, ipsum his verbis, quæ ipsi tanquam se excusaturi attribuit, vehementius exagitantis. Nam fermentum hoc loco pro vanâ doctrinâ ponitur, quæ possessorem ad eò tumidum, & inflatum reddat, ut ni foras illa prorumpat, periculum omninò sit, ne illa medius crepat, aut rumpatur. Fermento enim conspersio rarefit, & intumescit: ut & fermentum translatum ad terram id significat, quod glebas resolvat tumidamque terram acriram reddit. Vel etiam pro animæ veneno, quod non secus ac frementum totam consersionem imbuit: sic illi lascivis illis, & fœdis carminibus animos auditorum, tanquam toxico, inficiant.

25. *Et quæ semel intus Innata est*, &c.) Caprificus, ficus ex filvestrium genere nunquam maturefcens, culices loco fructuum producens. Quod ad illorum carmina translatum, illa noxia, & pestifera denotat, & sterilia veri. & boni.

Rupto jecore exierit caprificus.) Eleganter dixit, ut, erumpere solent è parietinarum & monumentorum commissuris, steriles ficus. Caprificus à carpendo dicta, quòd parietes, & maceries, ad eò que saxa ipsa sibi obstantia discerpat. Martialis. *Marmora Messala scindit caprificus.*

Rupto jecore.) Jecur porrò dixit, quòd in eo etiam, nò tantum in corde, sensa animi collocata & affectus crederent, eamque animi sedem domiciliùmque existimarent. Vnde paullò post ait, *Neque enim mihi corneafibra est.* Et Satyra 5. *Quod latez arcanâ non enarrabile fibrâ.* Et in lepido aliquo Epigrammate scriptum: *En cor Zenodoti, en jecur Cratetis.* Ut notat

tat

tat Turnebus.

26. *En pallor seniumq.*) Responsio Poetæ. Homo flagitiosissime & conclamate! Si minus te honestas prohibet, ne fœda ejusmodi, & lasciva carmina, non solum non recites, sed ne scribas quidem: Certè illa tua ætas, pallor, senium, quæ te rastros colligere, honesta, & seria tua ætate digna meditari, & de vitæ termino cogitare jam dudum admonuisse debebat, te impediret.

O mores!) Stultos, vanos, pessimos, è re flagitiosa & turpi laudem & gloriam captare.

27. *Vsq.ue ad eone Scire tuum nescit est*, &c.) Eone stultam illam tuam scientiam insaniam, & dementiam processibile, ut nisi alii sciant te aliquid scire, tu nihil scire existimes: ut non possis tacitâ conscientiâ doctrinæ tuæ & eruditionis singularis contentus vivere, quin illam ostentes & jactes, ut alii te illâ ornatum, & præditum laudent, & extollant. Certissimum autem ἀνοιας φεύραγμα, vere & solidæ eruditionis absentis, & ignorantiam in dictum ita κενυχῶδες, sanè de quo spes veræ frugis exigua, aut propè nulla: Contrà animi probi, & de quo veræ eruditionis vel conjectura jam comparatæ, vel spes comparandæ, silentium, pauca verba, de se humiliter sentire, sibi diffidere, sua non jactare: Quod paucis verbis, ceu oraculo, Thucydides expressit ἀρεβίαι μὲν ἐπέκοσ, λογισμὸς δὲ ἄκρον φέρει: Et Plinius, eum secutus: *Recta ingenia debilitat verecundia, prava confirmat audacia.* Cæterum in versu hoc Lucilium imitatus dicitur, apud quem: *Me sciri volo, mi mi conscius sum ne damnum faciã.* Scire hoc se nescit, nisi alios id scire scierit.

28. *At pulcrum est digito monstrari, & dici: hic est.* Objectio. At ô Perſi, nonne pulcrum est, & imprimis optandum monstrari digitis prætereun-
tium, & dici: Hic est nobilis ille Poeta Romanus, qui venustum adeo & omnibus numeris absolutum divinum carmen proximè recitavit? Alludit autem ad historiam Demosthenis, qui cum transiret, & à mercenario tabernæ digito demonstraretur, impendio lætatus est, quod ab ignobilibus & sciretur. Horat. lib. 4. car. od. 3.

Totum muneri hoc tui est,

*Quod monstror digitis prætereun-
tium,
Romana fidicen lyra.*

29. *Ten' circulatorum centum dictata fuisse, Pro nihilo ducas?* Hoc est, tunc adeo stupidus, ut te pro nihilo ducas, non sublime aliquid, & magnificum de te sentias, cum tua carmina in tanto precio videas, ut tot pueris publicè in scholis à ludimoderatoribus dictentur, & prælegantur. Occultè tangit Neronem, cujus carmina, quia imperabat, per scholas celebrabantur.

(Cirratorum centum.) centum hoc loco dandi casus plur. Cirrati hoc loco pueri qui cirros id est cincinnos alebant, qui grandioribus tondebantur.

30. *Ecce inter poëula quarunt Romulida saturi quid diæ Poëmata narrent.* Respondet Poëta. Nam quota pars dementiæ dicam, an vanitatis, ex illis carminibus, laudem nomenque captare, de quibus cibrui & vinolenti Romani Centauri non nisi cibo & potu distenti, inquirunt, & malè judicant. Et turpis quidem ille Romanorum mos, non nisi inter pocula de Poëmatibus inquirere, & judicare: Turpior ille

ille longè, & longè turpissimus nostrorum Christianorum dicam, an Epicureorum mos, qui sobrii de se o suaque salute ferè securi, non nisi inter pocula, de rebus divinis, arduis, sublimibus, & in quibus cardo salutis nostræ vertitur, agunt demum & inquirunt, & sacra illa sacratissima, loco & colloquio scèdant & profanant: imò tanto zelo, pio dicam, an nefario sæpè inter se contendunt, ut sine cede & sanguine vix eò discedatur. Verùm Harpocrates illud mihi sit insuffurat; Et sibylla *μη μιν ἐν Κουρείῳ*.

32. *Hic aliquis, &c.* In hoc convivio ubi quis Romanorum nobilium hyacinthinis lænis amictorum, licet rancidum quid, & insuave per nares balbutiens, de Phyllidis & Hypsiphyles infelici amore, voce molli ac parum virili; pronunciat: statim omnes ei convivæ assurgunt, & blandis vocibus ac verbis ipsi tanquam Poëtarum omnium coryphæo maximo adbiandiuntur, & assentantur.

Cui circum humeros Hyacinthina læna est. inobilis quidam Romanus, lænam hyacinthini coloris indutus: Est autem læna idem quod Græcis *χαλινά*. unde & abiecto *χ* derivatur, vestis quæ super cetera vestimenta imponebatur. Quâ ipsis uti licitum in convivio & triclinio, non in foro.

33. *Rancidulum quiddam,* licet putidum, putridum insuave.

Balbâ de mare locutus, &c. Eliquat. i. per nares obscure, imperfectè, blæsè quâdam quasi linguæ hæsitatione, & confusione balbutiendo quasi percolat. Vel, licet rancidè, & insuaviter, odiosè & putidè non tam ore quàm balbâ mare loquatur (quod evenit ple-

risque senibus) tamen mollicula, & liquidâ conatur voce eliquare verius Tragicorum in convivio.

Balba.) Balbus, qui vitio linguæ voces malè primit, & obscurè loquitur.

34. *Phyllidas Hypsiphyllas.*) Phyllidis & Demophoontis, & Hypsiphyllis & Iasonis infelices amores Iatis noti ex Epistolis Heroidum Ovidi. & ἡσπύλλη Gracè tenuiter, Latinè Hypsiphyllis cum aspiratione scribitur: ut alia multa, γρύπης Gryphes. Τροφάϊος, Trophæum. Κλεόπης, Cleophas. Πυλαμένης, Phylomenes.

Vatum & plorabile si quid.) i. Et si quid præterea Poetæ miserabile, & lamentabile, de tristi fœminarum, vel virorum ob amorem interitu, suis scriptis prodiderunt.

35. *Eliquat.*) Translatum à sacco, vel colo vinario, eo enim vinum transfusum defæcatur, & liquidum redditur. Voces igitur veluti percolat.

Et tenero supplantat verba palato.) Hoc est molliusculè blandiusculèque verba pronunciat ad gratiam auditorum captandam, & quasi ferit verba palato. Porro supplantare, ut ait Turnebus, est ἐπιπλατίζειν in luctâ, hoc loco est verba non sortia, & rectâ, virili plenâque voce animata foras efferre; sed effœminatâ pronunciatione & fractâ, velut supplantata & suppressâ, ac subversa; nec recto cursu & tenore euntia, sed dejecto, & devoluto labentia, & languido, enervôque non satis expresso sono.

36. *Assensere viri.*) i. unanimi consensu eipalmam summumque honorem deferunt, & in verba sequenti prorumpunt.

37. *Nunc*

37. *Nunc non cinis ille Poeta Felix?*) Verbatentorum ac ebriorum convivarum, ineptum Poetastrum laudantium, & quasi mutuum mutorum scabentium: Annon cinis tanti Poetæ felix & fortunatus jam est, qui divina talia carmina posteritati reliquit? Non ejus jam defuncti molliter ossa cubant, nullo tumuli, vel cippi pondere, vel onere gravata: Nam hæc de Poetâ veteri intelligenda, cujus versus ineptus ille declamator recitavit, ut ex præcedentibus apertè evincitur, ubi dixit, *Vatum & plorabile si quid Eliquat.* Est autem *Cippus* lapis in agro erectus, in quo voluntas testatoris incisa, cujusmodi in defunctorum monumentis erigi consuevit.

38. *Laudant conviva: Nunc non è manibus ejus.*) Sic eum convivæ laudant, eique defuncto precantur: O si nunc è tanti Poetæ sepulcro, tumulo, ac fortunato cinere & favilla violæ, & flores enascantur. Manes hoc loco ponuntur pro sepulcris, quæ inhabitare credebantur, ne mortuorum quidem corpora deserentes. Unde qui sepulcra demoliebatur Deos Manes violare dicebantur.

39. *Favilla*) propriè est scintilla igne destituta. Sed indifferenter pro quovis cinere accipitur. Tumulus à terræ aggestio, ubi nulla est memoria.

Vulgo autem pro mortuis precari solebant, ut eis terra levis esset. Tibul.

Placideq; quiescas,

Terraq; secure sit super ossa levis.

Idem, *Et sit humus cineri non onerosa tuo.*

Et Martial. *Sit tibi terra levis.*

40. *Rides, aut.*) Objectio Poetae; Nimum tu ô Perſi naſo nos ſuſpendis, & derides. Quis enim a-
deò bardus, & ſtupidus, qui à populo ob egregi-
ſua, & immortalis ævo digna Poemata non laudari,
& amari cupiat?

Et nimis unciſ uariſ indulges.) Notum prover-
bium: Naſo ad unco ſuſpendere, quod eſt vafrè, &
ſubdolè irridere. Naſus enim teſte Plinio ſubdolæ
irriſioni dicatus. Perſius alibi de Horatio: *Callidus*
exerſo populum ſuſpendere naſo. Vnde naſuti di-
cuntur qui doctè norint alios irridere. Græci id u-
no verbo exprimunt *μωλιγεῖν.*

41. *An erit, qui velle recuſet Os populi meruiſſe?*) id
eſt qui nolit à populo laudari? Nempe juxta illud,
*Trahimur omnes laudis ſtudio, & optimus quiſque ma-
ximè gloriâ ducitur.*

42. *Et cedro digna locutus linquere?*) i. Quis carmina
æternâ memoriâ digna velit relinquere, & nō divul-
gandò ab interitu vindicare. Cedro digna dicuntur
quæ promerentur immortalitatè; ſunt tum ab arboris
naturâ, cujus ſucco quæcunq; ſunt illita cariem non
ſentiunt: Et arte hac Numæ libri cùm eſſent Car-
thacei, durarunt ad 535. terræ in ſoſi. Vide Proverb.

43. *Nec ſcombroſ metuentia carmina, nec thus.*) i.
Quæ carmina nullum periculum habeant, apud fal-
ſamentarios & Thurarios; Per ſcombroſ intelligit
falſamentarios, per thus pigmentarios. Eſt autem
ſcombrus genus piſcis, qui in aquis ſulphureo colo-
re, extra eam, quo reliqui. Vide Plin. lib. 31. cap. 8.

44. *Quiſquis eſt, modo quem ex adverſo dicere fe-
ci.*) Reſponſio Perſi per conceſſionem. Quicumque

es,

es, qui reprehensione meâ commotus, hæc mihi ob-
jeceris.

45. *Non ego cùm ſcribo &c.*) Lubens tibi conceſ-
ſerim, omnes itudio laudis duci. Quin & ipſe ego
non ſtupidus adeò, & ab omni humana adfectione
alienus, ut ſi quid dignum laude ſcripſerim, laudari
nolim. Verùm aſſentationes illas, & laudes tam bel-
las ultimum finem eſſe ſcribendorum verſuum, &
non potiùs communem utilitatem, recuſo & perne-
go; Tum verò maximè cùm iſtæ aſſentationes, & lau-
des nihil non vanitatis & inanitatis contineant.

Nonego cùm ſcribo.) Conceſſio. Ego ipſe cùm
carmina compono.

Si forte quid aptius exit.) Si quid fortè elegantius,
aptius, concinnius à me ſcribatur.

46. *Quando hæc rara avis eſt.*) Modestia Poetae
ſua non iactantis, ſed extenuantis. i. quamvis nunquã
vel rarò aliquid dignum laude componam, ſi quid
tamen fortalſe aptius ſcribam, non metuo vel recuſo
laudari.

47. *Neque enim mihi cornea fibra eſt.*) i. non pla-
nè ſum durus, ſtupidus, & corneus. Fibra cornea
pro duro & à Muſis averſo animo. In jecore autem,
(ex quo fibræ) antiquos ſenſus animi & adfectus,
non ſolum in corde collocatos credidiſſe ſuperiùs
dictum.

48. *Sed recti finemq; &c.*) Remotio. Con-
cedo quidem laudi ex merito quodammodo indul-
gendum eſſe. Sed *Euge* illud *vanum*, & *Belle*, i. lau-
des, & aſſentationes iſtas tanquam ultimum recti,
boniq; finem appetendas, & captandas eſſe, pernego.

C 5

49. *Nam bellè hoc excuse totum.*) Illud tuum bellè & Euge, si bellè confideraveris, & rectè animo perpenderis, probè & penitè excusseris & introspereris.

50. *Quid non intus habes?*) Stultitiæ, & vanitatis? cujus vento vani se inflant & turgent.

Non est hic Ilias AccI.) A contrario suis videlicet Poematibus & Satyris, quæ non insulsa & turgida, non obscœna & contra bonos mores, non denique Neroni, & reliquis nobilibus Romanis fictis, & immeritis laudibus adblandientia. Sed quæ unum hoc spectant Reip. commoda, & salutem. De Attio Labeone qui Iliada Homeri versibus fœdissimè composuit, dictum etiam superiùs.

51. *Ebria veratro.*) Mea carmina laudem nullam captant, ut insana illa, & elleboro multo digna Ilias AttI, vel AttI. Cæterum quòd dicit illam Elleboro vel veratro ebriam, per insanam significat, quæ tatum illius Pharmaci epotarit, ut ebria inde sit redita. Parva enim insaniam parcius poculum, magna largius desiderat. Quod de Poemate dicit, de Poëta accipe.

Non si qua Elegidia crudi Dictarunt proceres.) Hoc est non carmina hæc mea lasciva, fœda, obscœna, qualia Elegidia nobilium Romanorum, quæ in cõviviis multo cibo, & potu distenti dictare, & recitare consueverunt.

Crudi sunt hoc loco *crudi* cibo, & potui plus iusto indulgentes, & eo nomine cruditate laborantes, hoc est vitio ventriculi cibos malè, aut agrè concoquentis. Vnde illos albos superiùs appellavit, nam crudi-

cruditatem pallor comitatur.

52. *Non si quid denique lectis Scribitur in Citreis.*) Elogia & carmina assentatoria intelligit, quæ citreis mentis, quas in maximo precio, & dignatione priscis fuisse Plinius auctor est, inscribebantur. Est autem Citrus Thyon Homero, ut interpretatur Macrobius, arbor in Atlante monte materiâ lautis mensarum orbibus suppeditans. Romanis expetita delitiis, ut Turnebus ait, lib. 18. cap. 4.

53. *Calidum scis ponere sumen.*) Alia reprehensio. Quòd magnificis cœnis, largitionibus, muneribus, adultores, & parasitos conducant, illorùmque applausum quasi emant. Calidum sumen pro delicatissimis lautitiis hoc loco. Est enim Sumen venter suillus infra umbilicum, cum ipsis uberibus summis olim Romæ, in delitiis habitus.

Ponere.) i. apponere tuis Gnatonibus quos laudum tuarum præcones conduxisti. Ita Horatius in art. Poet.

*Si verò est unctum qui rectè ponere possit,
Et spondere levi pro paupere, & eripere atris
Lutibus implicitum, mirabor si sciet inter-*

noscere mendacem verumq;, beatus amicum.
Et post, — *Clamabit enim Pulcrè, bene, rectè
Pallefcet super his, etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem, saliet, tundet pede terram
Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo sic
Derisor verò plus laudatore movetur.*

54. *Scis comitem horridulum trita donare lacernâ.*) i. minus bene vestitum, attritis vestibus, & lacernis

donas. Lacerna pallium fimbriatum quo olim soli milites velabantur.

55. *Et verum inquis amo.*) i. usque adeo tamen demens & insanus es, ut ex illis quas tuis largitionibus, & muneribus corrupisti, veritatem te auditorū speres. Et hoc est si quidquam aliud, καὶ οὐκ ἔστι δὲ λείος κερῶδης, καὶ μάλιν, ut Græcus ille dixit, Regulam vel normam qua velis uti incurvare.

Verum mihi dicit de me.) Verba nobilis cujusdam Thraſonis Romani ad conductum & corruptum suum Gnathonem.

De me quid sentias tu, & alii de me, & meis carminibus.

56. *Qui potest.*) scilicet fieri, ut verum ille dicat cuius oculos & linguam jam antè tuis muneribus ad veritatem corrueris, ocluseris, obtuſeris.

Vis dicam? Nugaris.) Quod si veritate usque adeo delectaris, visne ut ego illam tibi dicam, idque tuo licet non invitatus munere? Et apertè illud quidem nulla circuitione usus unico verbo dicam: *Nugaris*, putidas & nullius precij nugas conscribis.

57. *Cum tibi calve Pinguis aqualiculus p. s. e.*) Et si rationem requiris, cur ita de te sentiam: En tibi. Potest fieri, ut è tam obæso, crasso, vitiis, & delitiis pingui, qui quidem tibi sesquipedè ultrareliquum corpus prominat, aliquid subtile, acutum, limitatum prodeat. Respexit ad illud Græcum παχέα γαστήρ λεπτὸν ἐπιτείνει βῶν. *Pinguis venter non gignit subtile sensus.* Sic & Horatius, *Corpus onustum*

*Hesternis vitiis animum quoque prægravat una
Atque adfigit humo divina particulam auræ.*

Cal-

Calve.) Calvum pro stulto ponebant: ut ex E-pigr. videre καὶ εὐνοίας φαλακρόν.

Pinguis.) pro hebeti. Horat. *Pingue pecus domino facias, & cetera præter Ingenium.*

Aqualiculus) dimin. ab aquaculus, quod vas è quo porci sorbent, per translationem pro ventre, sive alvo ponitur, in quem fordes confluunt.

Sesquipedes.) Mensura unius pedis cum semisse.

58. *O Iane! à tergo quem nulla ciconia pinxit.*) Deridet ulterius illos laudum captatores, quos adulator ore & fronte laudent, manu inter eà ciconiam significantes à tergo ludibrio, & ridiculi loco habeat.

O Iane,) quàm tu felix, & beatus, cui nulli adulator à tergo imponere possint, quippe qui in occipitio etiam oculos geras, & qui denique adeo immunis sis à posticâ adulatorum fannâ. Per Ianum autem intelligit cordatos, & prudentes, quibus contra ejusmodi nebulones semper illud Epicharmi animo stat Νᾶφι.

A tergo quem nulla ciconia pinxit.) Tria genera sannarum, aut manu significare ciconiam, aut appposito ad tempora pollice aures afininas, aut linguam sitientis canis, imitari. Porro aves pinlere dicuntur cum rostrum alicui rei crebrò impingunt. Vnde hoc loco Persius Metaphorâ sumtâ quem nulla ciconia pinxit dicit, id est rostrum tundit, & percutit, ciconiam appellans digitos in formam rostri ciconia contractos. Quod genus olim irrisionis erat apud Italos.

59. *Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.*) Cui non à tergo manus irrisorum proterva, & mo-

bilis albas aurículas asinorum expréssit. Huc spectat id quod postèa dicit: Aurículas asini quis non habet? Respexit autem Persius ad illam historiam de Junio Basso homine dicacissimo, qui asinus albus appellatus. Vide Quintil. lib. 6. capite derisu.

60. *Nec lingua, quantum sítiat canis Apula.* i. nec lingua tantum exferuntur ab irrisoribus & protenduntur, quantum Apulæ canes æstuantes & sitientes longissimè: Quod Saxones vocant caput leonis imitari, *Einen Lewen kopf machen.* Apula dixit; nimius enim calor exsiccatur, & torret Apuliæ regionem, quod & testatur Horatius lib. 1. Sat. 5. *Incipit ex illo montes Apulia notos Ostentare mihi, quos torret Atabulus.*

61. *Tantum Vos ô patricius sanguis, &c.* Sic enim commodius legi mihi videtur, cum non verisimile sit Poëtam talem illud tantum & quantum hoc loco tam ineptè penè dixerim conjunxisse. Hoc est, Quare vos ô patrij nobiles & principes Romani, cum cæco occipitio vobis vivendum sit, tantum unicum hoc vos etiam atque etiam moneo, ut operam detis ne post tergum aliquis horum Phormionum & Sannionum vos irrideat, vobis imponat.

62. *Quos vivere fas est occipiti cæco.* i. Cum vel natura vobis nullos in occipitio collocarit: vel potius cum vestri imprimis sit ordinis, minus oculos esse minusque prudentes, cum stultitiam oculos patiantur, & possidentes occæcent.

Postica occurrite sannæ. Cum inquam ob divitias nullum privilegium singulare natura vobis concesserit, ut tanquam Janus in occipite oculos habeatis, date

date operam ne derideamini posticâ sannæ. Est autem Sanna os cum vultu distortum, quod facimus dum alios deridemus: Unde Sanniones dicti qui non rectum vultum habent.

63. *Quis populi sermo est?* Illi tui parasiti ita te à tergo derident. Quos tamen si interrogas, quid populus sentiat de tuis carminibus, coram te laudant, & à populo laudari dicunt.

Quis enim nisi carmina molli, Nunc d. n. f. Verba Parasiti suo Thraloni respondentis: Nam quis sit sermo vel æstimatio populi de tuis carminibus; nisi illa tam molli numero fluere, tam tersa, nitida, concinna, apta, suavia, rotunda, omnibusque numeris absoluta esse, ut ne Momus quidem habeat, quod in ipsis reprehendar.

64. *Ut per læve severos Effundas.* i. ut minus ruditatis, & asperitatis in iis deprehendatur, quam in lapidum juncturis & commissuris, quos artifices tantâ industriâ & solertiâ conjungunt, levigant, expoliant, ut nusquam vel latum unguem transmittant, nulloque sensu commissuram invenias & deprehendas. *Effundas*, i. non intromittat, & excludat, cum nulla ibi rima vel juncturæ vestigium appareat.

65. *Scit tendere versum, Nō secus a. s. o. r. d. n.* Versus scribere novit enodes, læves, æquales, sine scabritiâ, & asperitate, in quibus nihil curvum, nihil tortuosum, nihil pravum & eminens, sed omnia æquali lævitate ita perpolitata, & directa, ut non minori cura, & solertia emensus eos sit, quam fabri lignarii trabium rectitudinem normâ aliquâ ad perpendiculum uno oculo emetiuntur, & rubricâ insuper

lineam inducunt.

67. *Sive opus in mores, in luxum, & prandiaregū Dicere.*) i. Nolter Poëta cuivis materiæ tractandæ & scribendæ est par, aptus & idoneus. Sive enim illi humile aliquod, & Satyricum opus tractandum, quo depravatos mores, & luxum populi Romani, & immodicas voluptates, delitias, & lautities regum taxet, & reprehendat: nemo idem pari dexteritate, & solertiâ unquam præstiterit.

68. *Res grandes nostro dat Musa Poeta.*) Sive etiam grande aliquod, sublime, & Tragicum Poëma, quo Regum & principum res gestas, & miserabiles casus, & interitus describat, ipsi tractandum, nullibi ipsum Musa, & ingenii nervi, ac vires deficiunt. Et hæc quidem verba Parasiti.

69. *Ecce, modò Heroas sensus adferre videmus.*) Tantum autem abest ut gloriosi illi Thraones, à suis adulatoribus se ludibrio haberi sentiant, ut illorum etiam adfentationibus in sua insana superbia confirmati, jam veteres Heroum casus, (qui antè solummodò Græcorum nugas carminibus exprimebant,) & longè majora ingenii viribus tentare, & denique nihil non scribendo aggredi verentur.

Heroas sensus.) i. animos Heroicos grandia, sublimia, Tragica aggredi ausos, ob laudes illas Parasitorū.

70. *Nugars solitos Gracè,*) qui antè solummodò Græcorum nugas tractabant, & amatoria illorū carmina imitabantur & illustrabant. Hæc paullò aliter Frischlinus. Sed mihi hæc veriora videntur, de quibus doctiori iudicium.

71. *Nec ponere lucum Artifices.*) quasi dicat: Nam quæ

quæ hæc stolidia, flagitiosa, & audax amentia, tam grandia, & sublimia aggredi, cum ne vilissimis quidem pro dignitate tractandis par sis? Tragedias, & alia meditari Heroica, cum ne rus quidem saturum, & cetera, quæ artis Poeticæ tyrocinia & initia sint & rudimenta rectè laudare scias? Simili modo dixit Horatius — *forte Capressum Sis simulare*, quo significatur rudis, & malus pictor, qui non integram tabulam, sed Parerga tantum, quæ rudimenta erant artem pingendi dicentibus, depingere, & deliniare possit. Similes hi, qui magnum carmen condere instituant, cum ne rus quidem segetum ubertate luxurians, & descriptiones amœnas fluviorū, & Poëtices progymnasmata explicare possint, quas idcirco non suo loco adhibent, & Poëma fucant, & adulterant intempestivis ornamentis, ut ex Poëmate mōstrum reddatur, quale describit Horatius initio artis Poeticæ *Humano capiti &c.*

Nec ponere lucum Artifices.) Duplex Græcismus: Et prior quidem in verbo ponere, qui hoc loco idè quod *rubrum*, pro facere, more Græco creberrimo positus: alter in Phrasi artifices ponere lucum, de quo superius in Prologo, ubi, omnino eodem modo dixit Venter negatas artifex sequi voces. Significat autem, quòd non tantum in arte profecerint, ut lucum ritè describere, aut rus saturum, & ubertate fructuum amœnum laudare possint.

72. *Vbi corbes, Et focus, & porci, & fumosa Palilia faeno.*) Nec corbes, aut focum, aut porcos, aut Palilia, pro dignitate queunt exprimere. Erant autem Palilia festa Palis Deæ pastorum, quæ, ut Varro

ait, tam privata, quàm publica apud rusticos celebrabatur, ut congestis cum feno stipulis ignem magnum transiliant. his Palilibus se expiari credentes. Alii voluit Parilia, quoniam pro partu pecoris eidem sacra fiebant.

74. *Unde Remus.*) Qui cum ne tam humilia quidem rectè versibus conscribere possint, multò minus aliquantulum adhuc illis sublimiora. Ut quomodo Romulus, & Remus è pastoribus urbis, & Imperii conditores evaserint; quomodo Quintius Cincinnatus ab agro in urbem, à populo Romano ad Dictaturam sit accessit.

Sulcoque terens dentalia Quinti, &c.) Est vocandi casus. Quomodo, ò Quinti, cum manustivam tenes, aratro sulcum duceres, agellumque coleres, quomodo tua trepida novitate rerum conjux, ante boves te aliis vestibus indueret. cum panè nudus arares. & togam circumjiceret, & denique quomodo lictores aratrum humeris impositum domum deportarint.

Sulco terens dentalia,) Phrasis Poëtica, i. arans. Nam dentalia illa continua aratione paullatim atteruntur. Est autem dentale lignum cui vomer arandi causa inducitur, sed & pro vomere ponitur, quod ferrum in aratro id quod liras facit, quod terram vomat ita dictus.

75. *Induit uxor.*) Racilia fuit appellata. Ceterum quomodo L. Quintius Cincinnatus ab aratro ad dictaturam vocatus. equos sub jugum egerit, & decimo sexto die quo magistratū acceperat Dictaturam se abdicavit, fufius apud Livium & alios legere est.

Euge Poëta.) amara iurifio. Egregios verò, & omni lau-

ni laude dignos Poetas! qui grandia, sublimia, Heroica, Tragica aggredi non erubescunt, cum ne hæc quidem tam minuta, tam pusilla rectè describere possint.

77. *Est nunc Brisei quem venosus liber Acci.*) Hucusque Poëta stros illos Romanos recentes taxavit; Sequitur jam alia reprehensio, illorum qui spretis recentibus, antiquissimos tantum Poëtas Accium, Pacuvium, Afranium & reliquos, in precio habebat, admirabantur, & *καυδοποι* æmulabantur vitia pro virtutibus imitati.

Est nunc &c.) quem moretur, quem delectet, cui placeat & probetur.

Venosus liber,) inæqualis, mendosus, tuberosus, mendorum plenus, & ut n. ox, verrucosus. A venis deductum, quæ plerique si pleniore sanguine inæqualitatem cutis pariunt, unde hoc loco venosus, asper, incultus, horridus, & inæqualis.

Brisei Acci.) Veteres Tragici, & Comici ait Turnebus, in Liberipatris clientela & fide erant, unde hoc loco Accius tragicus vetus Poëta Briseus vel Bacchicus appellatus. Nam *Βρισηϊς* Bacchus, unde Briseus a, um. Alii legunt Antī, Labeonem intelligentes, fortè Briseum appellatum qui Iliada Homeri transfulerit, in qua, primo præsertim libro crebra Briseidas mentio, unde Briseida conscripsisse dicitur, librū turgidum & ineptum. Sed nihil hinc adfirmo.

78. *Sunt quos Pacuviusque, & verrucosa moretur Antiopæ*) Sunt quos delectet Pacuvius, eiusque Tragedia Antiopa, cujus oratio tumida, verrucosa, tu-

berosa, salebrosa, aspera, inculta & horrida. A veruca, quæ itidem, ut vena superius, tuber, & inæqualitatem gignit.

79. *Ærumnis cor luctificabile fulta.*) In qua Tragedia Antiope conqueritur cor luctus & doloris plenum ærumnis sibi fultum esse. Audax sanè, & temeraria, absurdâque Metaphora, cor fultum, nixum, & incubens ærumnis habere: Cùm fulciamur gratis, & salutaribus, non damna adferentibus, & molestis. Sunt autem verba ipsius Pacuvii, quæ insolentiæ & vanitatis plena ex illa Tragedia citat; vel saltem Persii, quæ ad Accii, & Pacuvii similitudinem, de industria adfectavit, quos deridet. Porrò fulta cor, usitatissima illa & nemini non nota Synechdoche.

80. *Hos pueros monitus patres infundere lippos* (*Cum videas, &c.*) id est, Et hoc quidem malum cum adeò vulgare & frequens sit, & latissimè serpat, ut patres etiam lippi, & senes decrepiti antiqua illa, & obsoleta, pueris & junioribus monendo, & hortando commendent, & omnibus modis inculcent, causa profectò nulla est cur sartaginem hanc loquendi, passim usitatam, admireris, & quæras unde hæc confusio, & miscellanovæ & usitatæ, veterisque & obsoletæ locutionis jam Romæ denuò inoleverit.

Hos monitus.) Veteres illos Poëtarum & Tragicorum, & vetusta illa verba in precio habenda esse, admiranda & imitanda.

Patres lippos infundere,) obsoleta illa & vetera, obsolescentes, senio confectos, & vitio oculorum lippientes, à teneris annis, velut cum lacte materno infillare,

lare & inculcare.

81. *Quarisme unde hac sartago loquendi U. in l?)* Vnde mixta illa confusio obsoletorum & usitatorum linguis, ac sermoni accesserit. Sartago patina piscium, aut alterius obsonii, in quâ varia coquantur, &c. Pulcrè autem hoc loco Satyrica translatione, & audaciori phrasi cùm dicit Sartago loquendi, ineptum illorum sermonem imitatur & deridet, & probè τὸ πεινωσὸν observat.

82. *Vnde istud dedecus.*) Sermonis, & indignus nobilitium Romanorum mos sit exortus, ut equites nostri, & delicati, & voluptate diffuentes Romani nobiles, etiam ejusmodi vetusti, & obsoleti sermonis imitatoribus, & fabularum actoribus applaudant, & manuum ac pedum exultatione faveant.

83. *In quo Trossulum exultat tibi per subsellia lavis.*) Trossulum oppidum Hetruriae, non procul à Volscis, hoc equites Romani sine peditibus expugnaverunt, Numio quodam duce: unde equites Romanos hoc loco Trossulos dici putant. Sed verisimilius quod doctissimus Beroaldus in Apul. Afin. Aurei lib. 7. scribit, Trossulos hoc loco dici, delicatos, obesos, succulentos, quorum D E U S venter; quasi Torosuli, à torosa scilicet carne, & arvinâ. Et Nonius, *Trossuli* dicti sunt, quasi torosuli, id est habitiores, à torosa scilicet pinguitudine. Et Hieronymus in Iovianum, Formosuli nostri, & Trossuli, & vix summis pedibus adumbrantes vestigia, imitetur saltem gentilitium parvitatem.

Trossulus lavis.) i. politus, glaber. Significat auditorem voluptuarium, succosum, opimum, quos ma-

gis pigmenta, flosculi, lenocinia orationis, & verba maudita & obsoleta, quàm res, & sensa, & gravissima ad virtutem capeffendam monita, capiant, & commoveant.

Per subjellia,) Amphitheatri, vel ædificii in quo illæ fabulæ agebantur, & exhibebantur, & Poemata talia recitabantur.

84. *Nilne pudet capiti, non p.p.c.*) Sequitur jam alia reprehensio, quòd non solum Poetas vetustatem illam adfectantes, verùm & oratores, & Rhetoras in causis perorandis, cum agitur de judicio capitis, antiqua illa, & obsoleta latino sermoni miscentes, & grandiloquentiam illam veterum in foro adfectantes, suspiciant, & admirentur.

Nilne pudet?) aliquem non posse se in foro, ubi de capitis periculo agitur defendere, & à se periculum depellere, nisi vetustam illam & obsoletam grandiloquentiam, quam tanto desiderio audire flagras, causam perorans adfectet, & imitetur.

Capiti cano,) vel suo, vel alterius. In cano autem vehemens Emphasis, quasi dicat, turpissimum esse, canum, adeò & senio confectum ejusmodi ineptias, & nugas adhuc morari.

85. *Quintopidum hoc optes audire decenter.*) quasi dicat, nisi affectato grandiloquentiæ veteris furo orationem suam ornet, & decorè pronunciet, fore ut iudicibus illis troffulis & delicatis causilla cadat.

Tepidum hoc,) dicendi genus fortè quod nec Latinum, nec Barbarum, ut tepidum nec calidum omnino, nec frigidum.

86. (*Fur es.*) ait Pedio. Nam si aliquis Pedio dicat

dicat accusator, fur es *Pedi. furti,* & *peculii ablati accusaris,* & argueris.

• *Pedius quid?*) Quid tunc respondet Pedius. quâ ratione Pedius se excusat, & quibus argumentis se purgat, & defendit?

87. *Criminarasis Librat in Antithetis.*) Ille verò non directè ad crimen sibi objectum respondet, sed postpositis, quæ ad causam obtinendam faciebant, veris & solidis argumentis, quibus fortè destituitur, solummodò verborum flosculis, & lenociniis, figuris, & Antithetis, crimina sibi objecta librat, ponderat, trutinat, æstimat, examinat, & nescio quâ circuitione à se removet, & declinat.

Rasis Antithetis,) i. ingenti cura limatis, politis, ornatis figuris: Vt: illumne furti accusari, qui commoda, & salutem populi Romani promovet, avaritiæ, qui in omnes bonos pronus, & benignus, & petulantia, cui pudor, & probitas semper exstitere comites; fraudum, cui fides in fronte, & corde. Sunt enim antitheta, quæ contra se ponuntur.

Doctus posuisse figuras.) vt rectè Scaliger, non doctas. De Phrasi hac Græcâ superiùs aliquoties dictû. *Doctus pos. f.* qui egregiè & artificiosè didicit figuras, & ornamenta verborum coccinnare. In hac significatione etiâ superiùs verbo ponere vel *tribere* usus Pers.

88. *Laudatur, bellum hoc, hoc bellum.*) Reprehendit auditores, quòd non solum necesse est eludere, & crimen à se removere, verùm insuper etiam ipsi acclamant, quasi pulcrè, benè, rectè, bellè, & sapienter dixerit Pedius, & ab omni crimine sit alienissimus.

Idem reprehendit Horat. lib. I. Sat. 10.

Hoc bellum.) scilicet dixit Pedius, verba populi, & auditorum, vel cum interrogatione. Tunc est Poetæ, spectans ad sequentia.

An Romule ceves?) Verba PersI Romanos increpantis, Iræne igitur ô Romule & Romani Quirites? ad eone à virtute, & sapientia majorum vestrorum degenerastis, ut impudentissimo rabulæ, & impostori flagitioso assentemini, & canum more adulemini, & ad blandiamini?

Cevere, est clunes movere, quod fit adulando ut in canibus videre est.

89. *Mén' moveat quippe?*) Ingens profectò flagitium & dedecus, vos adeò esse leves, & faciles, ut vento vos commoveri patiamini, & impudentis ejusmodi rabulæ verbis fidem habeatis?

Et canter si naufragus, affem Protulerim?) Ego profectò impudentissimorum illorum nebulonum clamoribus non magis moveor, quàm si quem naufragum sua pericula, discrimina & casus in tabula depictos circumferentem, & stipem corrogantem, cantare, & præ gaudio exultare audiam.

Cantet (si n. a. P). si naufragus cantet, egone vel affem protulerim? quasi dicat, minimè verò, Nam cantu hominum misericordiam in se non convertet, sed querimoniam, & lacrymis illos demum ad misericordiam commovebit: Ita & impudens ille Rhetor, suis illis delectis figuris, & verborum ornatu nequicquam me commovere studeret, sed veris & solidis argumentis, & rationibus.

90. *Cantas, cum fractâ te intrabepictum, Ex humero*

mero portes?) Verba PersI ad naufragum, Quid hoc absurdo absurdus, te infelicem tuum casam, & naufragum in humero depictum gerere, & interea canere, & nihilominus me tuo infortunio ad misericordiam, & tibi subveniendum, te commoturum sperare? Et quid illo absurdus aliquem manifesti criminis, & furti accusatum, ubi lacrimis, & humili deprecatione opus erat, se insuper grandi, tumidâ, & superbâ oratione velle purgare & defendere; & ita impunè, tam malis, & perniciosis artibus, evadere?

91. *Verum, nec nocte paratum Plorabit, qui me vollet incurvasse querelâ.*) Immodè verò ne ille quidem me commovebit quinocte paratam, & meditatam querimoniam plorans mihi recitare voluerit: Et quicumque me aliquò flectere & incurvare voluerit ejusmodi fictis & præmeditatis querelis, frustra me aggressus fuerit: Nec itidem loquax ille rabula oratione suâ elaboratâ, & lucernam olente, nisi veræ, & solidæ rationes subsint, unquam me commoverit.

93. *Sed numeris decor est, & junctura abdita crudis.*) Objectio. Ut maximè concedam ô Persi, ficta ejusmodi verborum ornamenta causis orandis & peragendis minimè competere, Sed in numeris tamen, carminibus, & versibus illa ritè posse adhiberi quis neget? cum quæ aliàs forent cruda & ingrata illis figuris, & verbis antiquatis decus, & ornamentum, suavis & consona connexio, & singularis dulcedo addatur, & in illis abdita lateat.

Sed numeris,) Si non causis forensibus, saltè carminibus vel numeris illa adscita ornamenta cōpetunt. (*crudis,*) immaturis, acerbis, ingratis, incultis.

Iunctura addita.) i. suavitas iuncturæ, & structuræ coagmentatio æquabilis. Legendum autem addita, ut notat Turnebus.

94. *Claudere sic versum didicit, &c.*) Responso Poetæ. Nempe talia ornamenta, & talis iuncturæ concinnitas illis adduntur, ut in sequentibus versibus videre est, quos egregius ille Poeta (Neronem, ut quidam putant, intelligit) sic claudere didicit:

—*Berecynthius Arys*

95. *Et qui ceruleum dirimebat Nerea Delphin,*

96. *Sic costam longo subduximus Apennino.)*

Verus sunt inepti cuiusdam & absurdi Poetæ, fractæ & mollis, enervatæ & elumbis compositionis. Fuit autem *Arys* puer formosissimus, quem *Cybele*, vel *Berecynthia* (à Berecyntho monte Phrygiæubi colebatur ita dicta) mater Deum casto amore adamavit: (unde & Berecynthius appellatus) eumque suis sacris præfecit, sed ea lege, ut perpetuam pudicitiam servaret. Qui cum voti parum memor postea Sangaritidem Nympham compressisset, irâ Deæ in furorem versus, cum sibi manus adferre vellet, miseratione Deæ *Cybeles* in pinum conversus est. Vide *Ovid. Met. lib. 10.* Porro *ceruleum Nerea*, pro aqua posuit, & *dirimere* pro nare vel aquas secare, Metaphorâ audaci, temerariâ & absurdâ. *Sic costam*, pro aliqua montis parte posuit, adfectatè & ineptè, nisi costa fortè ponitur pro pino. in quam *Arys* conversus, quam inde ab *Apennino* abstulerint, qui quidem mons illis densus. *Corn. Severus,*

Pinea frondosi coma murmurat Apennini. Sed hoc foret ineptius adhuc.

Apennino.

Apennino.) mons Italiam mediam dividens, incipitque à Genuâ & supra Carnos incumbit.

Porro legendum *Berecynthius*. sine aspiratione, cum Græcè sine aspiratione *βερκύνθιος* scribatur, & ut distinguatur à Deli monte Cyntho, cuius ultima aspiratur, ut rectè monet *Servius*.

97. *Arma virum.*) Nónne hoc spumofum & cortice pingui? Respondet *Persio* ille turgidorum carminum admirator & patronus: Si hæc tibi adfectata & turgida, quæso quid de illo *Maronis* principio statuis? *Arma* virumque cano. Nónne hæc compositio turgida, horrida, scabra, similisque crasso corticiramalium annosorum?

Spumofum.) Vanum, turgidum, instar spumæ.

Cortice pingui.) crasso, inornato.

98. *Viramale vetus vegrandi subere coctum.*) Nónne adeò crassum, & pingue illud initium, ut vetus ramus, & truncus ingentis suberis calore solis exsiccati. Qui quidem suber corticem habet crassissimâ. Et hæc verba vel sunt obijciētis, & pertinent ad præcedentem versum. Vel Poetæ *Persii* Ironicè ipsi adversario tanquam indigno cui ad tanta absurda seridò aliquid dicat, respondentis. *Frischlinus* tanquam *Persii* verba ita interpretatur: Certè si vetus & aridus suberis ramus, quem diuturnus solis calor exsiccavit, pinguis, tumidus, & spumofus est, erit etiam *Virgilio* Poema inflatum & turgidum. Sed durius hoc mihi visum, cum hîc suberis fiat mentio, qui cortice est verè pingui, & maximè crassâ.

Vegrandi.) Particula *ve* voci præfixa semper auget, & intendit, ut *Vepallidus*, *vesanus*, *vegrandis*,

valde pallidus, infanus, grandis.

99. *Quidnam igitur tenerum, & laxâ cervicâ legendum?* Rursus interrogat Persium; quando tu omnia reprehendis, Age dic, quôdnam concinnum, & tenerum, & non pingui cortice carmen, sed omnium censorum iudicio sublimius, superius, & limatius, quod meritò aliquis elegantiori gestu, & laxâ, prominentiori, magis extensâ & sublimiori cervicè? magis decoro, & molliori motu pronunciet?

100. *Torva Mimallonœis implevunt cornua bombis,*

101. *Et raptum vitulo caput ablatura superbo*

102. *Bassaris & Lyncem Manas flexura corymbis*

103. *Euion ingeminat, reparabilis adsonat Echo.*

Respondet Persius: hæc scilicet tam tersa, nitida, limata, polita, & omnibus numeris absoluta carmina. Sunt autem versus (ut quidam putant) Neronis, vel saltem alius cuiuspiam nobilis Romani, infulsi, turgidi, putidi, & inepti: in quibus nihil non adfectatum, nihil non fabulosam antiquitatem, & ineptam verborum ostentationem redolens. Recitavit autè ea festo Bacchanaliorum, de Pentheo à Bacchis discerpto, fabulam referens. Quàm verò ineptè omnia adfectata! Nam pro tibiis posuit cornua torva, pro sono ministrorum Liberi patris, vel Bacchi, Mimalloneos bombos, pro Pentheo, vitulum superbum, pro Bacchâ, vel Sacerdote Liberi Bassarida, pro Baccho Euion posuit.

Porrò *Mimallones* sunt ministri Bacchi, ut quidam volunt *ἀπὸ τῆς μίμνης*.

Bassaris.) Ita dicta à genere vestis quâ Bacchus ad talos dimissâ usus, quam Thracæ Bassarin vocant; vel

vel à vulpibus quarum pellibus Bacchæ succingebantur, quæ Thracibus Bassares dictæ.

Manas) ados, Baccha insaniens *ἀπὸ τοῦ μανασ*.

Versus in quibus de industria omnis perspicuitas, elegantia, & gravitas neglecta, & ut breviter dicam, vox sine mente.

104. *Hæc fierent si testiculi vena ulla paterni Viveret in nobis?* Verba Poetæ indignationis & exprobrationis plena. Hæc tam turpia, & flagitiosa fierent, hæc tam turgida, & ineptè adfectata scriberentur, si quid paterni adhuc sanguinis, & virtutis in nostris animis, & nobis superesset, & reliquum foret, nec quanti quanti à virtute, moribus, & paternâ linguâ degenerassemus?

Vena paterni testiculi.) i. sanguinis paterni reliqui quid esset, viveret, & vigeret in nobis usque adedè degeneribus.

105. *Summâ delumbe salivâ Hoc n. i. l.*) Ulterius Poeta reprehendit effœminatam pronunciationem. Et hæc tamen tam rancida, putida, elumbia, & plumbea, nescio quâ molli, tenerâ, liquatâ, delicatâ & adfectatâ pronunciatione exprimere, & recitare conantur.

Delumbe hoc.) aliàs elumbe, est tenerum, molle, enervatum, & effœminatam hoc. Intelligit carmina, qualia superius recitavit.

106. *Natat in labris summâ salivâ.*) i. linguâ, & labris primoribus, verba effœnant molliter expressa, & in summâ salivâ natantia. Exemplum in quibusdam blæsis videas, quos illi non sine singulari elegantia se imitari putant.

Et in udo est Mænas & Atys.) i. Mænas & Atys humida, & tenera linguâ quæ salivâ & humore scatet pronunciatu molliter & teneriter, nec impressione ficci plectri validâ signatur & feritur. Mænas quoque & Atys ad materiam mollioris carminis pertinent, & argumenta suppeditant, ut notat Turnebus. Porro *υγρον*, quod uvidum, & humidum, pro molli, & tenero non infrequenter usurpatum. Frischlinus paullò aliter hæc, nec omnino malè. Verba ejus, Nunc pro dolor eo peruentum est, ut nihil pænè aliud in primis nobilium labris obverfetur, nisi Bacchus, & Cybele, nihil in summâ eorum salivâ, & udo ore innatet quàm delumbe & enervatum hoc Mænas & Atys.

107. *Nec pluteum cadit, nec demorfos sapit ungues.*) Qui tamen versus nullâ diligentiam, nullâ solertiam studio, industriâ, & præmeditatione sunt elaborati, sed velut rudem, & imperfectum, & abortivum partum in lucem proferunt, & cæcis suis auditoribus obrudunt.

Nec pluteum cadit.) Poëma nempe vel carmen illorum nullam industriam, nullum diligens studium quo elaboratum sit, præ se fert. Erant autem Plutei parietes, in quos cogitabundi, vel pugnos vel caput illiderent, si quid pro voto non suggereret animus. Sunt etiam Plutei, teste Festo, tabulæ quibus aliquid præsepitur, & insuper quibus utuntur ii, qui aliquid meditantur, & conscribunt. Ut fit illud *Pluteum cadit* hoc loco, sæpe stilum vertendo tabulam etiam perforare, vel cum cogitabundi, & irati tabulam cædunt, &c.

Nec

Nec demorfos sapit ungues.) Nam follicitè aliquid meditantes, ungues arrodunt, caput scabunt, qui gestus hominis cogitabundi, & de mutando, cujus pœniteat, agitantis intra se, & folliciti. Horat. eodem sensu dixit lib. 1. Sat. 10.

— in verso faciendo

Sæpe caput scaberet, vivos & roderet ungues.

108. *Sed quid opus teneras mordaci radere vero Auriculas.*) Objeçtio nobilis cujusdam Romani. At ô Persi quid opus te istâ Satyricâ libertate uti; & verò quid prodest te veritate illâ odiosâ nobilium aures offendere? Cave sis ne magnates illi te suis ædibus excludant, & amicitia renuncient.

Teneras auriculas,) molles, delicatas nobilium Romanorum.

Mordaci vero.) i. veritate molestâ, odiosâ, & mordaci, quæ odium parit, & imprimis illis nobilibus, & Aulicis suspecta, & odiosa, quod vel ex historia Passionis Christi in Pilato videre, in hæc verba prorumpente: Quid est veritas?

Radere, vellere, infestare, offendere.

109. *Videsis, ne majorum tibi fortè limina frigescant.*) Cave nobilium liminibus vel ædibus excludaris. Frigescere Metaphoricè accipitur pro ociosum esse, & languescere, i. ne limina, vel ædes à te sint vacuæ, & ociosæ, nec ampliùs tibi perviæ, & triaræ. Sic Horatius lib. 2. Sat. 1.

O puer mi sis

Vitalis metuo, & majorum ne quis amicus

Frigore te feriat.

Ad quem locum omnino respexit Persius, cujus

etiam indicium est, quod uterque Lucilii exemplo, se excusat, & purgat. *Videsis*, illudde correptum, ut & cave apud Horatium.

110. *Sonat hic de nare canina Littera.*) Nam hic, in his potentiorum ædibus canina littera r iram, & indignationem, & faciles irritatu animos denotâs, assidue personat. Vel, Hic in tuis Satyris littera de nare caninâ sonat, i. mordax, & molesta oratio, qua unumquemq; more rabidorum canum terret, allatras, mordet.

111. *Per me equidem sint omnia protinus alba, Nil moror.*) Respondet Perseus: ô quicumque mihi hæc monendo objectas: Sanè quod ad me attinet nihil moror. & impedio, quin omnia Romanorum facta, dicta, scripta sint alba, jucunda, pulcra, lepida, fausta, prospera, honesta, candida, proba.

112. *Euge omnes, omnes bene mira eritis res.*) Age igitur, ego à meâ hæc Satyricâ mordacitate & cavillatione desistam, & omnia tanquam mirè bona, & optata laudabo, & unâ cum vulgo amirabor, omnes nobilium res, scripta, dicta, omni laude & admiratione digna, omni reprehensione superiora mihi erunt, non secus ac vestris adulatoribus omnia pulchrè, benè, rectè videntur.

113. *Hoc juvat.*) Hæc mea verba, & hæc mea oratio, te juvat & delectat.

Hic, inquis, veto quisquam facit oletum.) Nam si tali laude, & blandâ oratione tibi supparafitatus fuero, hic veto inquis, & prohibeo, aliquis inter te, & me dissidium velit, measque laudes cavillando deturpet, & contaminet.

Faxit

Faxit oletum,) fecerit scædum odorem ut Germani, *Ein Stenck machen.* Alii oletum interpretantur locum olidum & foetidum.

114. *Pinge duos angues,*) duos dracones quorum metu pueri perterriti, hunc sacrum locum non maculent, tuam vitam moresque innocentissimos & integerrimos nemo vituperet & reprehendat. Turnebus ait: Heroibus sacer erat Draco. unde serpentem famulum parentis vocat Aenæs 5. Aeneidos Virg. *Incerti geniûmne loci famulûmne parentis esse putant.* Et locorum genii ut serpentes pingebantur.

Pueri sacer est locus, extra Meysse.) Nec solum duos dracones pinget, sed insuper hoc edicto caveas, ne aliquis hunc locum, tuos honores & laudes, & facta & dicta honesta, & laudabilia contaminet, & vituperet. Irridet autem nobilem illum Thrafonem.

115. *Discedo.*) Siquidem igitur vita vestrorum nobilium, facta, & dicta, ut locum sacrum & fulmine tactum, tangere piaculum, & nefas, recedendum, & quiescendum mihi fuerit.

Secuit Lucilius urbem.) Lucilii libertate, & Horatii in taxandis aliorum vitiis solertia, & dexteritate se defendit. At quo jure vel quâ injuriâ mihi non liceat, quod aliis impunè licuit? & mihi quidem leviter vitia, & pravos mores tangenti, cum alii urbem secuerint, & lancinaverint, quæ hæc æquitas, quæ non potius iniquitas.

Secuit Luc. urbem.) id est, omnes & singulos principes civitatis, & populum singulari verborum acrimoniâ exagitavit. Testatur idem Horatius lib. 1. Sat.

10. *Quod sale multo urbem defricuit,*) i. acrius mor-

E

daciusque notavit. Et Sat. 1. lib. 2. *Quid cum est Lucillus ansus, &c.* Et paulò post: *Primores populi arripuit populùmque tributim Scilicet uni a- quis viriutis atque ejus amicis.*

Verbem.) i. 35. tribus, ut constat ex Cicerone in Verrem & Rullum, & lib. 1. App. de bellis civilibus, & Valerio Maximo.

Secuit.) i. arripuit, culpavit, laceravit, &c. Horat. lib. 1. Sat. ult. *Ridiculus acri Fortius & melius magnas plerunque secas res.* i. mordet, lacerat.

116. *Te Lupe, te Muti.*) Publicum Rutilium Lupum consulem cum L. Julio Cæsare, & Mutium Albutium, & Q. Cæciliium Metellum Macedonici filium (ut notat Horat. lib. 2. Sat. 1. in gratiam P. Cornelii Scipionis mira libertate Satyricâ, mordaciter defricuit, & panè lancinavit.

Et genuinum fregit in illis.) Tanta mordacitate eos infectatus, ut panè genuinos dentes in lacerandis illis fregisse videatur. Sunt autem genuini dentes posteriores, qui in extrema gingiva in homine gi- gnuntur novissimi.

117. *Omne vaser vitium ridenti Flaccus amico Tægit.*) Simili ratione Horatius Flaccus, vaser, callidus, & astutus, licet tantâ non usus acerbitate, ad eò tamè callidâ, & versutâ astutiâ amicorum vitia tangit, & perfringit, ut inter mordendum & reprehenden- dum joculari, nec feria agere videatur.

Vaser,) quasi valde Afer: mira enim illius gentis calliditas.

Ridenti amico.) suo etiam Mæcenati, quem Malthi- num vocat, & aliis quos jocando ferio reprehendit,

nec

nectamen offendit.

118. *Et admissus, circumpræcordia, ludit.*) non ex- clusus, interiora etiam vitia ludendo tetigit, & re- prehendit. Hujus si exempla desideres, vide Hor. lib. 1. Sat. 9. ubi ait ad garrulum, *Velis tantummodo, &c.* ipsum facetissimè ludens. Et Sat. 6. lib. 2. *Ex quo Mæcenas me coepit habere.* Vbi etiam Mæcena- tem occultè tangit. Et aliis locis infinitis.

Callidus excusso populum suspendere naso.) i. Qui callidus fuit in vâfrè, subdolè, & tectè irridendis a- liis. De proverbio hoc Naso suspendere, quemad- modum, & de Græcismo, hoc Callidus suspendere superiùs dictum.

119. *Excusso naso,*) quo quidem populum sus- pendat, sed ita tamen nasum rursus illi excutiat, ut ab illo se irrisos vix sentiant.

120. *Men' mutire nefas?*) Cujus hoc æquitatis, illis totam urbem lancinare, & probè sale defricare fuisse impunè licitum, me etiam mutire nefas esse?

Mutire) propriè timidè, & imperfectè loqui.

Nec clam?) Quod aliis palàm facere concessum.

Nec cum scrobi?) Vt quemadmodum Midæ regis famulus, regem suum afininas aures habere, nec tutò prodere & indicare, nec etiam reticere potuit, ac proinde scrobi immurmuravit, & arenæ post ob- ruit; sic & ego vitia principum & populi Romani, meis libris tanquam arcana quasi immurmurem & concredam?

Nusquam.) Verbum Persi. Ergo nullibi mihi vel palàm vel clam vitia reprehendere concessum?

121. *Hic tamen insodiam.*) Respicit adhuc Midæ

historiam. Licet nullibi nobilium illorum vitia divulgare fas, huic tamen libro illa infodere nihil vereor.

122. *Vidi, vidi ipse, libelle, Auriculas asini quis non habet?*) Ulterius Midæ historiam respicit: Nam ut famulus scrobi infufurravit. Vidi, vidi Auriculas asini Mida rex habet: Ita & ille, suo libello inscribit, Vidi, &c. Ita autem primò hunc versum composuisse dicitur. Auriculas asini Mida rex habet. qui, ne à Nerone in se dictus sentiretur, in hunc modum à Cornuto præceptore emendatus est: Auriculas asini quis non habet? hoc est Nero, & Romani principes omnes ridiculi, inepti, bardi, & stulti.

Hos ego oportum:) hoc quod meo libro tanquam abditum. absconditum, & arcanum, inoffusum habeo, & quod facillè Romæ lectorem non invenit.

Hoc ridere meum tam nil, nulla tibi vendo Iliade.) i. Hosce Satyricos risus meos, & cavillationis, licet nullius sint precii in populo Romano; tamen cum Laëbeonis Iliade, & aliorum servilibus assentationibus non permutavero.

123. *Hoc ridere meum.*) Græcissimus, hunc camarum jocum, & risum Satyricum.

Tam nil,) vel revera nullius precij, vel quod saltem ejusmodi habeatur.

Nulla tibi vendo Iliade.) Id est pluris æstimo quàm insulsū illud Atti poema, Iliada, vel Neronis Troicò.

124. *Audaci, quicumque afflate Cratino.*) Quare agite, si qui adhuc sunt quos hæc magis severa, & seria delectent, qui Græcos Satyricos Eupolidè, Cratinum, & Aristophanem cum voluptate legis: aspice

cite

cite & hæc mea, si quid fortè reconditæ eruditionis, & doctrinæ, quod juvet, & delectet, & hinc occurrat.

Quicumque afflato) hoc est quemcunque afflavit, & mirè delectavit, vel cuicumque afflatu, & instinctu quasi divino audax Cratinus mentem imbuit, & concitavit.

Quicumque afflate.) utrobique vocandi casus noviter, & notandum.

Audax Cratinus,) quòd maxima libertate carpsit, & acerbitate mirà profciderit Athenièsiū vitia.

125. *Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles.*) Hoc est qui assiduâ, & indefatigabili lectione, & perustratione librorum Eupolidis illius irati, & feveri vitiorum reprehensoris, & prægrandis senis Aristophanis, pallorem vobis & maciem contraxistis.

Iratum Eupolidem,) nam fuit vehemens, austerus, & severus in te insectandis vitiis. quippe iisdem vehementer infensus. Perit prælio navali inter Lacedæmonios, & Athenienses, cujus morstantum luctum urbi Athenarum attulit, ut publico edicto cautum sit, ne Poetæ imposterum militare liceret.

Prægrandi cum sene.) Intelligit Aristophanem qui jam ætate grandior Satyras scripsit.

Palles.) i. qui pallorem studendi in Eupolidis libris palles: vel pallorem studio & assiduitate legendi Eupolidis Comœdias contractum palles. Licentius, & audacius dictum, ut & illud superius quicumque afflate. Sed Poëtis sua licentia.

126. *Aspice hæc.*) Qui es afflatus, & imbutus Cratini Comœdiis, qui ad pallorem usque operam

dedisti Eupolidi, & Aristophani, has quoque meas Satyras lege: Nam Satyra Latina veteri Comœdiæ responder. Quòd autem quidam r̄d palles interpretantur, qui ex nimia styli acerbitate, & verborum amaritudine quæ in illis est palles, hoc est horrorem, & metum concepisti, ineptius videtur. At priori explicationi illud ejusdem Persii suffragatur, *At te nocturnis juvat impallescere chartis.*

S; forte aliquid decoctius audis.) Si forte & hîc aliquid decoctius, limatius, politius, & quasi longo studio, & industria decoctum, & maturum, & minimè crudum deprehendas, quod cum solertiâ illâ Græcicâ comparari possit.

127. Inde vaporatâ lector mihi ferveat aure.) Inde diligens lector mihi, id est in meam gratiam ferveat meorum studio Poematum, & quidem vaporatâ, id est, adflatâ, calefactâque aure, quòd & audierit, & pervolutarit Comicos veteres.

128. Non hîc, qui in crepidas Græiorum ludere gestit.) Dixit hactenus quos requirat lectores, non literarum expertes, sed qui veteres Comicos legerit: Dicere jam pergit quos lectores respuat, & non desideret.

Non hîc, moror scilicet, & requiro lectores, *Qui in G. l. g.*) Rudes, & indoctos Sanniones, & irrifores, qui nihil præter doctorum, & Philosophorum crepidas illudere, & deridere gestiunt, & desiderant. Per crepidarum irrifores illos notat, qui cum in vita & verbis nihil reprehensione dignum inveniunt, in negligentiore externo cultu, & aliis omnibus modis ansam calumniandi quærunt: Quales & no-

& notat Horatius lib. I. Epist. I. *Si curtatus inæquali sonfore capillos, &c.*

129. Sordidus, impurus, mendax.) Tibullus, *Aufallat blandâ sordida lingua fide.* i. infidelis & mēdax.

Et lufco qui possit dicere lufce.) Non qui corporis defectum, & vitia, & lufco nævos oculorum reprehendat, & objectet, hîc lector à me requiritur.

130. Sese aliquem credens.) Non turgidos illos, & inflatos, qui aliquid sublimè, & magnificum de se sentiunt, se in honore, & precio habent.

Italo quod honore supinus Fregerit heminas Arreti ædilis iniquas.) Eo quòd publica officia, & munia ædilitatis fortassè obierint, supini, superbi, & inflati, mēsuras Arreti iniquas, & injustas fregerint, & novas illorum loco constituerint, ipsi interim illis officiis indigni, scelerati, & omnibus animi vitiis inquinatissimi.

Italo honore,) Ædilitatis magistratu in urbe Romanâ.

Supinus.) Propriè qui dorso incumbit, faciem ventrèque cœlum versus spectantem habens, hoc loco elatus, fastu plenus, turgidus, & superbus.

131. Fregerit heminas.) Ædiles præter alia munia mensuris etiam præerant, & iniquas mensuras frangebant, & æquæ justæque mensuræ erant ædilitiæ & ad ædilitias exactæ.

Heminas,) ex Græco *ἡμισιον*, quod est dimidia pars sextarii.

132. Nec qui abaco numeros, aut secto in pulvere metas Scit risisse vaser.) Nec illos moror, qui nihil præter Mathematicorum figuras, & numeros in aba-

72 COMMENT. IN PERS. *
co, vel tabellâ, & pulvisculis deliniatos vafri, & cal-
lidi ridere noverunt.

Metas,) id est, figuras, quæ terminis, & metis cir-
cumscribuntur.

Setto pulvere,) forte quod pulvis ex Atomis, cor-
pusculis minutissimis, quæ facta ulteriùs fecari, & di-
vidi nequeant: Vel quod pulvis illis figuris, & nu-
meris sit sectus.

133. *Mulum gaudere paratius. Si Cinico bar-
bam petulans Nonaria vellat.*) Qui denique ex nul-
la re uberiorem voluptatem capiant, quam si petu-
lans, & procax Diobolaris meretrix Philosopho, bar-
bam vellat, & populi ludibrio exponat.

Nonaria,) meretrix, quia apud veteres nonâ
horâ prostabant, ne manè omisâ exercitatione eò
irent adolofcentes.

134. *His manè edictum, post prandia Callirhoën-
do,*) Hos omnes rudes, indoctos, bonorum petu-
lantes, irrisores, ociosos, & impudentes scurras, su-
perbos, & præurgidos nebulones, hâc meorum scri-
ptorum lectione interdico, & abigo, & aliò able-
go, nempe ut manè edicta prætoris audiant, & fini-
to prandio, ad impudicas, & honestis indignas vo-
luptates, & sua scorta se conferant.

Callirhoë pro quovis scorto, aut meretrice.

SATYRA II.

Unc, Macrine diem numerameliore la-
pillo,*

Qui tibi labentes adponit cæcidus annos.

Fide merû Genio: no tu prese posciseruati,

Quæ

Quantis seductus nequeas committere Divis.

5. *At bona pars procerum tacitâ libabit acerrâ.
Haud curvis proptiû est, murmurq, humilesq, su-
Tollere de templis, & aperto vivere voto. (Surros
Mês bona, fama, fides, hæc clare, & ut audiat hospes
* Illa sibi introrsâ, & sub lingua immurmurat: ô sî*
10. *Ebullet patruipraclarum funus! & ô sî
Sub* rastro crepet argenti mihi seriatextro
Hercule! pupillumve utinam quem proximus heres
Impello, expungam! namque est scabiosus, & acri
Bile tumet: Nerio jam tertia conditur uxor.*
15. *Hæc sancte ut possas, Tyberino in* flumine mergis
Mane caput bis & terve, & noctem flumine purgas.
Heus age, responde, minimum est, quod scire laboro:
De Iove quid sentis? Estne, ut praponere cures
Hunc cuiquam? cuiam? vis Staiio? an scilicet hæres*
20. *Quis potior, & vindex pueri sive quis aptior orbis?
Hoc* igitur, quo tu Iovis aurem impelleretentat,
Dic agedum Staiio: Pro Iuppiter ô bone, clameet
Iuppiter; ad sese non clameet Iuppiter ipse?
Ignovisse putas; quia cum tonat, ocyus ilex*
25. *Sulphure discutitur sacro, quem tuq, domusq,?
An quia non fibris ovium, Ergemâq, iubente
Triste jaces lucis, evitandumq, bidental.
Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbans
Iuppiter? aut quidnam est, qua tu mercede Deorum*
30. *Emeris auriculas, pulmone, aut lastibus unctis?
Ecce avia, aut metuens Divum matertera, cunis
Exemit puerum; frontemq, atq, nda labella
Infami digito, & lustralibus ante salvois
Expiaet, urentes oculos inhibere perita.*

Ille sed
introrsum.
murmurat.
Ebullit.
Ebuliat.
rostris.

ducitur.

gurgite.
tæque.

iudex.

ergo.

Matrine.

apponat.

Tunc manibus quatit, & spem macrâ supplice voto 35.
 Nunc Licini in campos, nunc Crasii mittit in ades.
 1 optet. Hunc I opienti generum Rex, & Regina; puella
 Hunc rapiani; quicquid calcaverit hic, rosa fuit.
 Ast ego nurici non mando vota: negato
 Iuppiter hac illi, quamvis te albata rogaris.
 40. Postis opem nervis, corpûsq; fidele senecte:
 * pingues. Esto, age: Sed * grandes patine, & tucetâq; crassa
 1 Tucetâq;. Annuere his superos vetuere, lo vèmq; morantur.
 Rem struere ex opias esse bove, Mercuriumq;
 1 Acceris. * Arceſis fibrâ: Da fortunare penates,
 Da pecus, & gregibus fatum. Quo pessime facta
 * flammis. Tot tibi cum in * flammâ junctâ omenta // liqueſcât?
 * liqueſcât.
 * Et tamē. * Attamen hic exis, & opimo vincere farto
 1 Courten- 1 Intendit; iam crescit ager, iam crescit ovile,
 dit. Iam dabitur, iam, iam; donec deceptus, & exspes,
 * Nequif- 50. * Nequicquam fundo suspirei nummus in imo.
 quam nū- Si tibi crateras argenti, incusaq; pingui
 mus fundo * lato. Auro dona feram, sudas, & pectore // lavo
 * Latetur Excitias guttas, * latari praerepidum cor:
 parte vi- dum cor. hic illud subyt, auro sacras quod ovato
 Latatur. Per ducis facies: nam fratres inter ahenos
 * pargan- 55. Somnia pſuivâ qua * purgatissima mittunt,
 tiſſima. Precipus sumo. ſiſq; illis aurea barba.
 Aurum, vasa Numæ, Saturniaq; impulſura,
 Vestalesq; urnas, & Thyscum ſcibile mutat.
 60. O curva in // terris animo, & caeleſtium inanes!
 * terras. Quid juvat * hos teroplū nostros inmutare mores?
 * hoc. 1 Et bona Dys ex hac ſclerata ducere pulpâ?
 * Ac bona. Hac ſibi corrupto caſiam diſſolvit olivo;
 Hac Calabrum coxū vitiat murice vellus;

Hac

Hac baccam concha raſiſſe, & ſtringere vovna
 Ferventis maſſa crudo de pulvere juſſit.
 Peccat & hac, peccat; vitio tamen niſitur. At vos
 * in ſancto. Dicite Pontifices, * in templo quid facit aurum? in ſacro.
 70. Nempe hoc, quod Veneri donatum à virgine pupa.
 * donata. Quin damus id ſuperis de magnâ quod dare lance
 Non poſſit magni Meſſala lippa propago,
 Compoſitum juſ, ſaſq; * animi, ſanctosq; recessus
 * animo. Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto. animos.
 75. * Hoc cedo, ut admoveam templis, & farre litabo. Hac, 1 Hac cedo; admoveât.

COMMENTARIUS.

HAc Satyrâ ad Macrinum ſecundâ, quæ profe-
 ctò longè, pulcherrima & præclariffima, Ro-
 manorum impia ſuperſtitioſa, & ſulta vota preceſq;
 notat, & reprehendit. Et primò quidem Macri-
 num laudat hominem optimum, & integerrimum,
 quòd diem Natalem celebrans vino, & farre, non o-
 pimis, & ſumptuoſis hoſtiis Genio ſuo ſacrificet, &
 à Diis petat honeſta, utilia, & verè ſalutaria, atque a-
 ded quæ rogare poſſit palàm. Poſteà invehitur in
 populum Romanum, & imprimis proceres, qui o-
 pimis victimis ceſis, & ſumptuoſis ſacris peractis (quafi
 Deos, tanquam homines malos, muneribus corru-
 pturi) tacità, & ſubmiſſâ voce, ad Deos vota concipiant,
 inhoneſta, impia, & flagitioſa; aded de Diis malè ſentientes,
 ut illa etiam ipſos rogent, quæ ne ab homine quidem peſſimo,
 & ſcleratiſſimo abſq; rubore, & tutò aliquis petierit: Et quod tantùm ab-
 ſit, ut illi à flagitioſa, & impia hâc conſuetudine

desistant; ut etiam insuper confirmentur; seq; Deo, quem opimis illis sacrificiis, & victimis corruerint, & placarint, gratos, & acceptos maximè existiment, cùm illos tam iniqua, impia, & noxia rogantes, non fulminet, & puniat. Porro etiam anicularum superstitionem tangit, quæ ex se natis, & nepotulis ridicula, inepta, iniqua, & noxia optent, & precentur, & loco votorum impias exsecrationes, ut Seneca ait, concipiant. Postea taxat etiam, & deridet stultam illorum dementiam, qui quasi de mente, & sanitate rationis deturbati, contraria optent, & agant; qui cùm bonam valetudinem à Diis petant, eam luxu, & delitiis corrumpant; qui divitias, & pecudum proventum orent, & illas sumtuosis sacrificiis, & opimis Hecatombis atterant, & profundant, & sæpe se ad extremas incitas, & inopiam redigant; Denique qui aurum à Diis exoptent, & illud in inaurandis Deorum statuis, & utensilibus sacrificiorum ex auro ductendis consumant: Ita inepta illorum, vana, & superstitiosa sacrificia reprehendens: Scilicet quòd omnium illorum nullus in templo sit usus, quòd Deus nullo illorum indigeat. nullo delectetur, & placetur: Sanè cui nihil ab impiis, ut ait Plautus, acceptum sit supplicii, qui non moretur, mala à malis malè parta & donata: & apud quem facilius, qui bonus est inveniat veniam sibi; Denique qui, ut ait Seneca, colatur non opimis taurorum corporibus cõtrucidatis, non auro & argente suspenso, non thesauro in stipem infuso, sed rectâ piâq; voluntate. atque adeò, Quòd optimus animus pulcherrimus Dei cultus. Et hæc ferme illa, quæ Satyrâ hæc 2. tractat Persius.

1. *Hunc*

1. *Hunc Macrinæ diem numerâ meliore lapillo.*) Scripsit Satyram hanc verè auream Poeta noster Persius ad Pletium Matrinum virum doctissimum, & integerrimum, & sibi imprimis amicum, & familiarum, qui in domo Servilii didicerat; & à quo agellum Persius comparasse dicitur, indulto sibi aliquantum precio.

Hunc diem.) quo tu olim natus, qui tibi Natalis. *Numerâ meliore lapillo.*) Licet omnes ætatis tuæ dies tibi felices & grati, tamen hic imprimis in magno precio tibi habendus, & ceteris auspiciator, & meliori calculo, & cãdidiore lapillo tibi numerãdus.

2. *Qui tibi labentes adponit candidus annos.*) Rationem subnectit. Nam annum præteritum claudendo tibi reliquis superiorib. adjungit, vel alios annos inchoando, annis quos vixisti præteritis adponit.

Labentes.) Sic alii: *Tempora labuntur.*

Item *citò pede labitur ætas.*

Cãdidus.) Felix, faustus, auspiciatus. Tibul. lib. 1. El. 8.

At tu natalis multos venerande per annos

Cãdidior semper candidiorq; veni.

Ovid. Trist. 5. El. 6.

Optime natalis quamvis procul absumus opto

Cãdidus hæc venias.

3. *Funde merum Genio.*) i. Genio tuo vino, & thure sacrificia, & eum tibi placâ & propitium redde. Erat autem viris Deus natalis Genius, mulieribus Dea natalis Iuno. Illud testatur Tibul. lib. 4. El. 5.

At tu natalis quoniam Deus omnia sentis Annus.

Hoc testatur idem Eleg. sequenti.

Natalis Iuno sanctos cape thuris acervos.

Per hanc mulieres jurabant. Tibul. lib. 2. Eleg. 12.

Hæc per sancta tua Iunonis numina iuro.

Per illum viri. Idem: *Pérque tuos oculos, per genium querogo.* Porro ut ait Cenforinus, Genio vinum libabant, non hostiam cædebant; ne qua die vitam acceperint, aliis adimerent. Sed tamen illud, *funde merum*, hoc loco accipiendum potiùs; non opus esse opimam hostiam cædere, cum vir bonus etiam vino, thure, farræ ac fictili sit religiosus, Deoque gratus.

Genius.) brevis nostræ ætatis quam transfigimus memor custos præesse hominibus, eósq; tueri credebatur: inde Horatius,

Floribus & vino Genium memorem brevis ævi.

4. *Non tu prece poscis emaci, Quæ nisi seductis nequeas committere Divis.*) i. tu nõ petis, precaris, optas à Diis, vel etiã tanquã tibi debitũ, ob opimas victimas, talia quæ salvã fronte Diis nisi corruptis, malis, & depravatis committere nequeas, exigis, poscis, efflagitas.

Prece emaci.) i. opimã hostiã, & sũptuoso sacro Deorum aures tibi non sunt emendã ad vota audiendã.

Quæ nequeas committere.) id est Deorum auribus insuffurrare, credere, à Diis petere, & flagitare.

Nisi seductis Divis.) nisi jam antè malis seductis, vel quos speres te tuis muneribus, & victimis corrupturum, & seducturum, ut tibi etiam in improbis & injustis quæ petis, gratificentur.

5. *At bona pars procerum tacitã libabit accerrã.)* Quo magis profectò te laudo, suspicio, & demiror, — non ut torrentibus undis Communis vitii te quoquo labetrabi. Nam profectò si reliquos Romanorum proceres confideres, deprehendas, illos non ita a-

perta

perta & candida ad Deum, ut tu, vota concipere, sed in lætatiorem aliquem locum secedere, nec apertè & palàm sacrificare, & à Diis, omnibus reliquis arbitris remotis petere in honesta, turpia, & sæpè noxia.

Libabit.) Sacrificabit, libationes instituet. Propriè significat leviter degusto, & quasi primis labris attingo: *Tacitã accerrã.*) Acerra, vulgo thuribulum, arcu-
la, in quã thus ad sacrificia reponebatur.

6. *Hand cuivis promptum est, &c.*) Paucis omnino concessum est eo felicitatis & perfectionis pervenisse, ut nihil, ut ait Seneca, Deos rogèt, quod non rogare possint palàm, & qui non murmure, & humili susurro Deos rogent, sed aperto voto, cujus omnes & singulos cupiant esse confcios, vivant.

Promptum est.) Non cuivis datum, & concessum, non omnes hoc possunt.

Murmurque, humilèsque susurros.) i. tacitas preces & vota, cum dementes, & impii ea à Diis petunt, ut Seneca ait, quæ homines scire nolint.

7. *Tollere de templis, & aperto vivere voto.)* Vt aliquis omnibus cupiditatibus, ut Seneca in Epistolis ait, solutus copervenerit, ut nihil Deum roget, nisi quod rogare possit palàm. Idem. Sic vive cum hominibus tanquam Deus videat. sic loquere cum Deo tanquam homines audiant. Quod profectò perfectæ felicitatis.

8. *Mens bona, fama, fides: hæc clarè, & ut audiat hospes.)* sc. petuntur. Hæc apertè & ut omnes audiant petunt. Martialis,

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano.

9. *Illæ sibi introrsum, & sub linguã immurmurat.)* Sed quæ sequuntur tacitè, & submissè pronunciat,

non palam enunciat.

Sibi introsum.) Quorum neminem velit esse concium, nisi se, & Deos.

Sub linguâ immurmurat.) Ut sub linguâ manere, & non extrâ prodire videatur. Antiqui eâdem significatione murmuror dixere. Varro, *Roma capimus murmurari.*

10. *O si Ebullit patris præclarum funus.*) i. utinam patris funus eportetur, & efferatur. Ebullit autem hoc loco absolute positum, quod ut aqua ebulliens extra lebetem redundat; & effunditur, sic domo foras effertur. Alii legunt ebullit, quod est ebulliat antiquo more. Cic. *Si virtutes ebullient.* i. si in eorum oratione effervescerent virtutes. Sunt autem vota cujusdam hæredipetæ vulturis.

11. *Et, o si Subastro crepet argenti mihi seria.*) i. utinam arans, vel fodiens thesaurum inveniam. *Crepet,* i. crepitum, & sonum maxime exoptatum mihi excitat. *Seria,* vas vinarium fictile, & oblongum in quo olim thesaurus absconditus, & sub terrâ defossus.

Dextro Hercule.) Omnia dextra, salutaria, laeva, sinistra, & inauspicata. Sic Horatius, *Dives amico Hercule,* Iuvenalis, *Dextro Iove.* Papinius, *Castore dextro.* Imitatus est autem hoc loco omnino Horatium, sed locis diversis. Ille Epist. 16. lib. 1.

*Quandocunque Deos vel porco vel bove placat
Iane pater clarè, clarè cum dixit Apollo:*

Labram movet metuens audiri: Pulcra Lavæ-
(na, &c.

Et lib. 2. Sat. 6.

— *O Si angulus ille,*

Proximus accedat, qui nunc denervat agellum,

O Si

*O si urnam argenti fors qua mihi monstrat ne illi
Thesauri invento, qui mercenarius agrum,
Illum ipsum mercatus, aravit, dives amico
Hercule.*

12. *Pupillumve utinam, quem proximus hæres Impello, expungam.*) i. utinam pupillus, cui hæres proximus sum constitutus, in secundâ cerâ, moriatur; & expunctus locum proximo mihi succedenti concedat.

Quem impello.) Mirâ & maxime apposita Metaphorâ dixit. Impellimus enim illa quæ obstant ire removeamus.

13. *Expungam.*) i. deileam. Eadem Metaphorâ à militibus ducta; qui expuncti dicuntur, cum nomina eorum albo eraduntur: vel à bello, in quo cadente, & expuncto aliquo, qui primus est, & proxime sequitur ipsius locum supplet, & ei succenturiatur.

Namque est scabiosus & acri Bile tumet.) Diu mihi obstiit, & jam dudum ipsum moriturum speravi, præsertim cum sit valetudinarius, & morbidus ut scabie oblitus, & bile suffusus, & tumidus.

14. *Nerio jam tertia conditur uxor.*) Nerius adeo felix, & beatus est, ut tertiam jam uxorem ad sepulcrum efferat, & retentis earum dotibus dives, & opulens evaserit. Eandem mihi fortunam largire. Alii legunt, ducitur. intellectu quidem perspicuo, & pæne eodem: Sed illud prius concinnius. Nerius autem morte conjugum locupletatus fenerator est factus notissimus: de quo Horatius, *Scribe decem Nerio.* Dos enim à cive Romano data non patrio dicta nomine si repudium non intervenerit, post mortem uxoris

ad maritum pertinet.

15. *Hæc sancte ut poscas Tyberino in flumine mergis Adans caput bis tæve & noctem flumine purgas.*) Et quidem ut hæc tam pias & bellas præces rectè instituas, ritè & curiosè omnes Cerimonias observas, & manè te vivo flumine Tyberis bis tæve abluis, & sordes ex nocturna venere contractas, purgas. Observa hoc loco ritus illos quibus usitatum ut Deos accessuri manè purè lavarent, idque vivo flumine, id est fluente & naturali. Et hoc ampliùs considera, quòd à sacris arcebant, hæsternâ Venere inquinatos. Tibullus lib.2. El. 1.

Discedite ab aris

Quæis tulit hæsterna gaudia nocte Venus.

Indè apud Plautum in Rudente Act. 3. Sc.3. Mulieres pèrunt, ut sibi pace Veneris in ejus templo esse liceat, dicuntque se elatas opera Nepruni. i. vivæ fontis, aut fluminis aquâ. Nam ad sacra, Venere pollutos, nisi priùs loto corpore accedere, nefas. Ad quod hoc loco respexit Persius.

Mergis.) i. abluis.

16. *Et noctem flumine purgas.*) i. nocturnum concubitus. Citat hunc locum D. Hieronymus in Apolog. adversus Iovianum: *Sed eorum conscientiam convenio, qui eadem die post coitum communicant, & juxta Persium noctem flumine purgant.* Cic. lib.2. leg. *Caste lex jubet adire ad Deos,* animo videlicet in quò sint omnia, nec tollit castimoniam corporis: Sed hoc oportet intelligi, cum animus multum corpori præstet observeturque ut casto corpore adèatur, multo esse id in animo præstandum magis: Nam illud vel aspersione aquæ, vel dierum numero tollitur: ani-

mi la

mi labes nec diurnitate evanescere, nec maribus ullis elui potest.

17. *Hæus age, responde.*) Vehementior compellatio Poetæ; plena indignationis.

Hæus) pèssime & improbiùsime precatòr, hoc mihi respondè.

Minimum est quod scire laboro.) Non diu te interrogando deitnebo, parum est quod à te scire exopto, & desidero. Fortè nimium legendum. i. nimis hoc à te scire cupio, & vehemèti cupidine sciendi hoc, teneor.

18. *De Iove quid sentis?*) Quid de Deo tibi persuades? Putasne illum tibi, & aliis hominibus flagitiosis similem esse, qui ejusmodi improbis votis non excandescat, qui ut homo malus muneribus corrumpatur, adeòque à quo ista tam impia, & iniqua petere non erubescas.

Est ne, ut præponere cures Hunc cuiquam?) Est ne tuâ etiam opinione, vel tantillus Iupiter fide, & virtute, ut eum alii cuiquam vel Deorum, vel saltem hominum ausis antepone?

19. *Cuinam?*) Et si vel tantulum in eo virtutis, & fidei tibi persuasum habes, cuinam ipsum antepones?

Vis Staiò?) Saltem ipsum Staiò illi Oppianicò anteponas. De hoc Staiò Oppianicò variè varii scribunt: Quidam, cum esset tutor pupillarius damnatum esse innocenter in Iuviano iudicio, à Guttâ, & Albo & ceteris præpositis iudicibus corruptis. Alii dicunt fuisse hominem perditum & sceleratum cuius tanta fuerit in cognatos crudelitas, ut Cluentiam uxorem, & C. Oppianicum fratrem, cum uxore

gravida veneno sustulerit.

20. *An scilicet, hæres quis potior in dex.)* Intel-
lige de Iove. Hoc ut verum fatear, hæres, mihi sus-
pectum. Nisi forte in vocandi casu accipias, & ita in-
terpretare : O quicumque es hæres, & pupillus, pa-
rentibus orbatus, Estne quis potior Iove, alius, qui
cum majori fide, & integritate pupillis suis tutor
præsit, ut nulla causa sit quin ipsum Staius, vel ut qui-
dam volunt bono tutori, vel ut alii homini flagitio-
sissimo anteponas. Vel etiam de Staius Oppianico,
quâ à quibusdam suis pupillis cum fide & integritate
præfuisse dicitur, qua quidem nemo fuerit orbis
pueris potior, & aptior: At cui tamen Iovem longè
anteponas. Sed hoc posterius minus placet. Sic au-
tem alii legunt, An scilicet hæres quis potior? in dex
puerisve quis aptior orbis? Illud *potior* ad hæres refe-
rentes. Sed quo pacto Oppianicus qui tutor vel Iup-
piter, hæres possit appellari, non despicio. Sin autem
illud *hæres* in vocandi casu consideres, & ita distin-
guas : An scilicet, hæres, quis potior in dex, pueris-
ve quis aptior orbis? non inepta fuerit illa lectio.
Sed quisquis meliorem hinc lectionem indagaverit,
is melior vates esto. Considera autem hoc loco tu-
torum munus, & quæ illis sit occasio ex rebus alie-
nis res suas augendi : A quo quidem crimine Deus,
& vir bonus alienissimus.

21. *Hoc igitur, quo tu Iovis auxerem impellerentis,
Dic agedum Staius.)* Age igitur præcor Deorum
iniquissime, pete hæc, quæ à Deo petere non erub-
uisti, à Staius homine vel fido, vel (quod verifimi-
lius) secundum alios, sceleratissimè.

Impellere,) i. inducere, vel persuadere; vel potius
urgere, curvare, labefactare.

22. *Dic Staius.)* Committe hoc auribus Staii, vel
pete à Staius.

Pro Iuppiter, o bone, clamet, Iuppiter.) Quid faciet
Staius ubi iniqua illa tua efflagitata audierit? incla-
mabit Iovem plenus indignationis, iræ, & furoris, &
conqueretur frontem perussis rebus, & tantam in te
esse impudentiam, ut maximè iniqua & flagitiosa ab
ipso petere non erubescas.

23. *Ad sese non clamet Iuppiter ipse?)* At si ho-
mo probus qui longè Deo inferior fide, iustitia, vir-
tute, vel etiam homo pessimus & flagitiosus, ad eò
impatiens est & iniquæ postulationis, ut præ irâ & in-
dignatione Deos inclamet, ut te iniquum ad eò pu-
niant; Quanto magis sanctissimus ille, & iustissimus
Iuppiter se inclamabit, & ob preces tuas tam impias,
& iniquas summâ irâ, & indignatione commovebitur?

24. *Ignovisse putas, &c.)* At putas Deum tuis istis
sumtuosis, & optimis sacrificiis placatû, & quasi cor-
ruptum tibi ignoscere, id eò quod videas te manife-
sto aliquo ab ipso supplicio, non ob hæc tua flagi-
tiosa vota puniri. Ignovisse putas tibi scilicet Iovem.

*Quia cum tonat, cœcis illex Sulphure discutitur sa-
cro, quam tuq, domusq, ?)* Ratio, quia cum tonat
Iupiter vel fulminat, cœcis vel citius sacro suo igne
discutit, & concutit illicem, vel arborem glâdiferam,
quàm te, & tuam domum. Respondet autem taci-
tæ objectioni. Si Deus ad eò ob hæc vota indigna-
tur, cur non fulmine percutit tales peccantes, quod
cum non videamus, ignovit Deus illis.

25. *Sulphure sacro.*) i. fulmine, vel igni cœlesti, te percusserit & afflaverit.

Ilex.) Arbor glandifera, cujusmodi plerumq; fulmen infestare solet, quippe altiores, majores, & robustiores.

26. *An quia non fibris ovium.*) An verò propterea securus, & pertinax in flagitiosa hac tua consuetudine peritas & confirmaris, & Iovem tibi eludendum, & deridendum propinas, Quòd nondum in bidentali pro fulminato jacens, casis ovium victimis, à procuratore expiatus fueris.

Bidental,) *Ἐραβία* in dō Cœ, Erat locus fulmine percussus sacro. ita dictus quòd bimis pecudibus, vel bidentibus, i. ovibus expiaretur. In usu autem fuit, ut aruspices vel augures adducti ex Hetruria, vel ut alii, Pontifices certis temporibus reliquias fulminis procurarent, & cum sacrificiis conderent, & sepellerent. Hoc loco ponitur pro homine fulmine percusso. *Triste* appellatur, quia tristes homines reddunt.

Fibris ovium.) i. extis, & intestinis ovium quibus conderis velexpiaris.

Ergennaque jubente.) Pontifice, vel augure ex Hetruria, & fulminum procuratore.

27. *Lucis.*) In lucos parum castos fulmina mittere censebatur Iuppiter. Hor. lib. i. Ode. 12. *Tu parum castis inimica mittis fulmina lucis.*

Evitandum.) Nam talem locum tangere nefas, quem & procuratores clauderant.

28. *Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam Iuppiter.*) An idcirco quia ita nondum punitus es, impunè te semper Iovè irrifurū & ludificaturū existimas?

Sto

Stolidam barbam.) Nam ejusmodi homines Deos, aut malos, & sibi similes, vel saltem stultos, & stolidos existimant. Vide Platonis Alcibiadem 2. Unde totum Satyræ argumentum desumptum.

Vellere barbam.) Hoc proverbio summum contemptum, & ludibrium significamus. Horat. lib. i. Sermonum, *Barbam tibi vellunt Lascivi pueri.* Et in Satyrâ primâ dixit Persius, *Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.*

29. *Aut quidnam est.*) Aut denique quibus unquam rationibus Deos ita tibi obnoxios, & faciles reddidisti, ut impunè ejusmodi tibi licere, & illos tibi nihil denegare posse existimes?

Quâ tu mercede Deorum Emeris auricularis?) Ut quasi ob mercedem debitas tibi aures porrigere cogantur. *Emeris,* quasi mercede conduxeris.

30. *Pulmon, & lactibus unctis.*) An opimis pecudum visceribus, & pinguibus hostiis illa privilegia apud Deos obtinuisti? Quasi dicat: Frustrâ illa tibi persuades, tua Nemesis à Deo immissa tibi in tergo hæret, non opimis illis tuis sacrificiis capitur, sed rectâ piâq; mente. & ut Plautus in Prologo Rudentis dicit;

*Et quod scelesti illi in animum inducunt sumum,
Iovem se placare posse omnibus hostiis,*

*Et operam & sumum perdunt. Id eo fit, quia
Nihil ei acceptum est à perjuris supplicii*

Facilius si quis pius est, à Diis supplicans,

Quàm qui scelestus est, inveniet veniam sibi.

31. *Ecce avia, aut metueus Divum matertera, cum
vis Exemis puerum.*) Hucusque iniqua illa, & impia

vota Romanorum proceru exagitavit: Deridet jam superstitiosas, & ridiculas preces mulierularu, quibus a se progenitis inepta, impia, & perniciofa optant, & precantur:

Metuens Divum matertera:) Religiofa, & superstitiofa. Omnis autem superstitio Deum metuit,

Matertera.) *ματράδελφίς*, matris foror, quali mater altera.

32. *Frontemque, atque uda labella, &c.*) Expri- mit ridiculos illos, & superstitiosos ritus, quibus ve- tula illa venefica utebantur in precibus suis & lu- strationibus super nepotes, vel natos: Nemphe licio varii coloris cervicem illorum ungebant. postea tur- batum sputo pulverem medio digito tollebant, & eorum frontem, & labella signabant. Et ita pane pueros suos fascinare, & incantare videbantur.

Uda) quasi uvida, i. humida.

3. *Infami digito,*) id est medio. Qui cur infam- is vocetur, non ignotum, sed hic non referendum.

Lustralibus salvis.) Quod illis puerum lustrat, & expiet: ut ita veneficia & fascina prohibeat, vene- ficarum, & magarum, quod certe nemo potest nisi venefica.

34. *Urentes oculos inhibere perita.*) Gracissimus Per- sio usitatissimus. Docta, & perita inhibere, id est im- pedire, avertere, urentes oculos, id est noxios, pesti- feros, virulentos, illorum qui ipsum laesuri, intuitus. Nam creditur, & usu comprobatum est veneficas il- las etiam suis oculis alios inficere, & quasi veneno laedere.

35. *Tunc mambus quatit.*) Vterius stultissimas il- las,

las, & ridiculas apicularum superstitiones persequit- tur. *Quatit.* i. puerum manibus varie agit, & tra- ctat, vel absolute quod more religiosorum com- plosis manibus, illas preces, quae sequuntur, ore con- cipiatur.

Et spern macra supplice voto mittit.) i. spem tenuem, gracilem, exilem, & fallacem, supplicibus precibus, mittit in agros, & domos Licinii Stolonis hominis opulenti, & Marci Craisi, hominis ditissimi: i. nihil aliud hinc suis votis, & precibus sperant, quam pue- ros illos olim fore maxime divites, & fortunatas.

36. *Nunc Licini in campos, nunc Craisi mittit in praediora* *ades*) Licinius tonfor. & libertus Augusti Caesaris, homo ditissimus; De quo venustum Epigramma Varronis,

Marmoreo Licinus tumulo jacet: at cito parvo Pompeius nullo: quis putet esse Deos?

37. *Hunc opient generum Rex, & regina.*) Verba precantis vetula, ridicula & stulta. Adeo speciosus & jucundus & elegans hic meus puer evadat, ut reges & principes ejus affinitate ambient, puellae eum ra- pient, & de illo litigent, & contendant, Adeoq; ita eum omnes Veneres, desideria, & Charites comitantur ut quoquo locorum pedes fixerit, continuo rosa, & violae enascantur. At qualia haec vota sint, quam saepe pestifera, perniciofa, & noxia, Juvenalis indicat Satyra 10.

Evortere domos totas optantibus ipsis

Dij faciles nocturna togae, nocturna petuntur

Militia.

Et divinus ille Seneca in Epistolis, *Desine optare tur-*

Chironem pario dory et in orobara orimus or
ofele conule a ignat i. sativ, late rari, soli
qui quonala plebil soau

quod tibi optavit nutritrix, aut Pedagogus, aut mater: nondum intelligis quantum mali optaverint. Quam inimica nobis sunt vota nostrorum; eo quidem inimiciora quo cessere felicitius. Iam non admiror, si omnia nos à primâ pueritiâ mala sequuntur: Inter execrationes parentum excrevimus. Alibi, quæ petenda sint à Diis idem docet: *Votorum tuorum veterum licet Diis gratiam facias, alia de integro suscipe. Roga bonam mentem, bonam valetudinem animi, deinde tunc corporis. Quid ni tu ista vota sæpe facias: Audacter Deum roga, nil illum de alieno rogaturus.*

39. *Ast ego nutritrici non mando vota.*) Deprecatio Poetæ. Ego sanè tales preces, & vota pro pueris, cum sint vana, stulta, perniciofa, substitutis illis, & deliris vetulis non mandavero: Neq; etiâ tu Iuppiter optime maxime aurem ejusmodi vocibus præbueris, nec unquam talia ipsis gratificatus fueris, quamvis maximè religiosæ, & sollicitæ more sacrificantium candidis vestibus opem tuam pro illis imploraverint.

Non mando.) Vfus est verbo Aruspico cum eis dicitur: Mando tibi ut maximum Iovem audias. Ut sicut procurationis assertio sit, ita etiam fiat in facris, & precibus.

40. *Albata.*) Moris enim erat ut sacrificarent candidis vestibus. Horatius, Sat. 2. lib. 2. de Ofello.

— *Aliosque dierum
Festos albatu celebrat.*

41. *Poscis opem nervis.*) Reprehendit hucusq; illos qui à Diis illicita, stulta, & noxia petunt: Iam reprehendit eos, qui bona quidem, & licita petant: sed

sed Deos largituros suis contrariis factis impediunt. Deridet autem primùm quasi parum sanos, qui petentes corporis robur, & valetudinem, nihil aliud agant, quàm ut illam luxu, & delitiis attenuent, & corrumpant; Et hac ratione Diis bona largituris, suis contrariis factis impedimento sint.

Poscis opem nervis, &c.) Petis robur, & firmas vires corporis.

Corpusque fidele senectæ.) Corpus validum, & firmæ valetudinis, etiam in senectute. i. vitam longævam, & nulli adversæ valetudini obnoxiam.

42. *Esto, age.*) Bona tu quidem jam petis, bonam valetudinem à Deo petendam, & sperandam, quæ ipsa ipse non improbo.

Sed grandes patina, tucetæque crassa, & Annuere his superos vetuere Iovemque morantur.) Sed ut maxime velint tibi hæc bona Dii boni largiri, tuasq; preces exaudire, quomodo possunt? cum tu bonam valetudinem quam oras gulâ, & crapulâ corrumpas.

Sed grandes patina,) quibus tu corpus oneras, & vires, & valetudinem nõ reficis sed opprimis, & corrumpis. Nam magnifici cives grandes habebant patinas, sed minores, & olerum, & heluellarum cæna erat pauperibus: Vnde sæpe videas (ut est apud Diongenem Cynicum, *πρωτος ὁσιωντας δὲ ἰδεναι, πλουσιος δὲ νομιστας δὲ ἀναγλιαν τῆς δυσυχῆος γυρεος. Παυπερες vegetas, & valentes obinopiam, divites vero morbis laborantes, ob incontinentiam infelicis ventris.*

Tucetæque crassa.) Tuceta, ut notat Fulgentius, sunt escæ regiæ. Callimachus Pisæis, *Ambrosiore dolent tuceta sapore.* Erant autem tuceta apud Gal-

los Cisalpinos bubula, con dimētis quibusdam crassis obfita, & macerata, &c. & idēō toto anno durabant, Hinc Plotius Virgilio & Horatii amicus in eādē regione appellatus est Tueta.

43. *Annuere his superos vetuere Iovē mque morantur.*) Id est deliciae & luxus lubentes etiam Deos, & tua vota audituros, impediērūt, his, quae petiisti, successum dare, & Iovem prohibent. Quae autem, & quanta mala, ex illo maiorum, & morborum fonte, & fomite luxu, & crapula oriuntur, pulchrè depinxit Seneca in epistolis.

Inde pallor, & nervorum vino maderantium tremor, & miserabilior ex crudis artibus quam ex fame macies, inde incerti labentium pedes, & semper qualis in ipsa ebrietate titubatio; inde in totam cutem humor admissus, distentusq; venter, dum malè assuescit plus capere, quam poterat: Inde suffusio lurida bilis, & decolor vultus tabesque in se putrescentium, & retorti digiti articularis obrigescentibus, nervorumque sine sensu jacentium torpor, aut palpitatio corporum sine intermissione vibrantium. Quid capitis vertigines dicam? quid oculorum auriumq; tormenta, & cerebri estuantis verminationes, & omnia per que exoneramur internis ulceribus adjecta. Innumerabilia praeter ea febrilium genera. Et post, Multos morbos multa fecerunt. Vide quantum rerum per unam gulam transiturum permisceat Luxuria terrarum marisq; vastatrix. Necessè est itaque inter se tam diversa dissideant, & hausta malè digerantur aliis aliò tendentibus. Nec mirum quòd inconstans variusq; ex discordi cibo morbus est. Inde tam nullo agrotamus genere, quam vivimus. Maximus ille medicorum

corum feminis, nec capillos defluere, dixit, nec pedes laborare. Sed jam multa femina podagrica, calvaq; Beneficium sexus suis viriis perdidērunt. Et quia feminam exuerunt, damnata sunt morbis virilibus, &c.

44. *Rem struere exoptas caso bove.*) Reprehensio quarta illorum qui opes, & facultates à Diis pecudumque proventum, & incolunitatem petebant; interim opes, & pecudes opimis, & sumtuosis sacrificiis, & hecátombis infunderent, & perfunderent.

Rem struere.) i. res tuas augere, & amplificare sacrificiis.

Mercuriumque arcesis fibrā.) id est, vocas, accersis, invocas fibris ovium & victimarum. Mercurium autem rebus amplificandis, & augendis, atque adeò lucro praefuisse, Plautus in Amphytruonis Prologo fati indicat.

45. *Da fortunare Penates.*) Verba precantium. i. Concede, & largire, ut Penates, vel Dii domestici, res, fortunas, facultates, & pecudes fortunent, secudent, prosperent.

46. *Da pecus, & gregibus fatum.*) i. Da pecu numerum, & copiosum, & fecundum.

Quo, pessime, pacto?) Sed ò flagitiose, & pessime, quatione, vel modo hoc potest fieri, ut numerus pecudum & opum tibi crescat, & augeatur, cum tu indies illum imminuere, & atterere, tuis immodicis sacrificiis studeas.

47. *Tot tibi eum inflammata junicum omenta liquefiant.*) Veterum ea in sacrificiis consuetudo erat, ut quas hostiae partes adolerent, eas omento, & adipè operirent, ut facilius aderet, pinguitudine ignem a-

lente. Ideo Hom. II. I. *καὶ δὲ κνίσου τεύλοσαν*. id est, *adips operuerunt & obduxerunt*. Sic Catullus Epius in Gell. *Omentū inflāma pinguedisque fāciens*. Est autem omentum membrana illa tenuis, & pinguis qua integuntur ventris interioris partes. Iunix idem est quod iuvenca tenere ætatis boves sceminae, quæ jam cessarant esse vituli, nec tamen ad justam magnitudinem pervenerant.

48. *Attamen hic extis, & opimo vincere fartio Intendit.*) i. Et tamen hi, cum sciant Deos non ejusmodi sacrificiis delectari, cum videant coram numerum pecudum iis non augmentum capere, sed decrescere, ad eod tamen stupidâ pertinaciâ sunt imbuti, ut ab ejusmodi sacrificiis non desistant, & vanâ spe & inani expectatione se lactant, fore olim ut agri, ovilia, opes, & pecudes augeantur.

Extis.) victimarum, junicum, ovium.

Et opimo vincere fartio.) Cato de re Rusticâ hujus farti meminit: *Veteres*, inquit, *strnem farris, tritici, hordei, fabæ, seminis rapacii, shure, & vino additis, ante messem parabant, in porca præcidanea immolationem, lanôque, Iovi, & Iunoni sacrificabant*; quæ diversarum rerum congeries fartum appellabatur.

Vincere.) ad finem perducere, continuare, vel illas difficultates superare. Nisi fortè alios vincere, & opimis victimis, & sumtuosis sacrificiis superare. Nam ejusmodi etiam contentiones in sacris fuisse, nemo ignorat.

Intendat,) perstat, & perseverat.

49. *Itam crescit ager.* verba infamientis illius sacrificantis vanâ spe seipsum consolantis, & rerum suarum pro-

proventum frustra expectantis.

50. *Donec deceptus & exspes. Nequicquam fundo suspiret numus in imo.*) Donec tandem opibus, & pecudibus exhaustus, vanâ spe frustratum, & deceptum cum desperatione serò te intelligas.

Deceptus.) illa vana spe, & expectatione.

Exspes.) Sine spe, desperans jam de incolumitate, & proventu rerum tuarum.

51. *Nequicquam fundo.*) Frustrâ, & serò in fundo, cum nihil, vel parum tibi superest, parsimoniam instituere cogaris. Alludit ad illud Hesiodi *δὲ ληθ' ἰπὶ πρὸς ἀπὸ φειδῶ*. Horat. *Quod si continuas visenti redigatur ad assem.*

Suspiret.) elegantissimâ Metaphorâ usus, quasi numus in fundo arcæ exhaustæ, solus relictus suspiret, & quasi ingemiscat timore, ne & ipse infumatur.

52. *Si tibi crateras argenti.*) Reprehendit illos, qui aurum à Diis petunt, & aurum in inaurandis Deorum statuis profundunt. Probat autem homines stultos, & dementatos, in superstitiosam illam profusionem eod incidisse, quod Deos sibi similes existiment; & quia homines auro, argento, & confimilibus mirum in modum delectantur: Ita Deos confimiliter paullò puriori illo luto delectari: Qui tamen potius, ut Poeta ait, habitare animos, & pectora gaudet.

Si tibi crateras argenti, incusaq; pingui auro dona faram.) i. Si tibi pateras argenteas, & donaria ex larigo & crasso auro cusa, & fabricata, id est vasa aurea solidæ materiæ, non gracilis bractæ, offeram.

53. *Sudes; & pectore lato excutias guttas.*) Præ nimio gaudio & lætitiâ pectoris, sudorem & lacrimas exprimis, & emittis.

54. *Latari prætrepidum cor.*) Ad eò ad lætandum pectore præ lætitiâ trementi properas, & festinas. Est autem Græcismus, & significat: ad lætandum prætrepidum cor.

55. *Hinc illud subiit.*) Hinc. quòd tu, & omnes mortales ad eò auro delectantur; illud ortù est, quòd etiam Deorum statuas auro inducas, quasi illi, eodem quo tu modo, adfectibus humanis perculsi, auro capiantur & gaudeant: Sed rectè tales aliquis illo Mercurii ad Sofiam, ut est in Amphitruone Plauti compellaret: *Sin vera verbero, Deos esse tui similes putas?*

Auro sacras quòd ovato Inducis facies.) Quòd sacras Deorum imagines inducis, & vel totas effingis auro ovato, id est, prædato auro ex manubiis, & spoliis hostium. Ovare enim significat minorem triumphum peragere ubi milites manubiis hostium, spoliisque superbi, incedebant. Inde ovatum aurum, quòd ex illis spoliis, quibus olim triumpharant, collectum.

56. *Nam fratres inter aënos, &c.*) i: Nam si quis Deorum illorum, quorum similes & geminæ velut fratrum sunt statuae aëneæ in templis, somnium tibi verum immiserit, omni carens pituitâ (qua cum caput oppletum est, ut in gravedine, fallacia, & inania obversantur visa) præcipit tibi erit, eiusque à te inaurabitur barba. Quasi Deus auro delectaretur. Tradit autem Acron; quòd in porticu Apollinis Palatinis sic

ni fuerunt Danaïdum effigies, & contra eas sub dio totidem equestres filiorum Aegypti. Ex iis autem statuis quaedam dicebantur postulantibus per somnum dare oracula.

57. *Somnia pituita.*) inter scandendum illud pituita exprime tribus syllabis. Ut illa apud Virgilius: *Labat ariete crebro. Item, Genua labant. Et Haerent parietibus.*

Purgatissima somnia pituita.) Vitiosis humoribus jam discussis, sincera, & purgata crassa illa pituita.

58. *Præcipui sunt, sitq; illis aurea barba.*) Turnebus ait se suspicari, quòd illis significetur summorum Deorum, ut Iovis, & Neptuni insignia, & ornamenta, ut pari honore, qui vera miserint somnia Herodes, & semidei afficiantur, ac supremus Iuppiter. Suetonius id videtur significare, sic scribens in Caligula cap. 52. *Plerumque verò aurea barba, fulmen tenens, aut fuscinam, aut caduceum Deorum insignia.*

59. *Aurum vasa Numæ Saturniæque impulse ara.*) Inde factum, ut aurum expulerit vasa Deorum quæ Saturno, & Numa regnantibus ad cultum Deorum usurpabantur, nam ærea vasa & fictiles urnæ quibus Vestales utebantur, & prisca illi Thusci, mutata sunt hac superstitiosa profusione aureis.

61. *O curvæ in terris anima, & caelestium inanes!*) versus pulcherrimus. O stulti, impii, & pessimè de Diis sentientes homines; qui omnino in terram, & terrena prona, nihil præter terrena meditantur, nihil caeleste, & Deo dignum animo concipere possunt. Quasi verò Deus, ut mortales auro, & muneribus capiatur, & corrumpatur, & non potius integritate vitæ

purâ mente, & volûtate rectâ gaudeat, & delectetur.

Curvâ in terris.) quasi qui hominem exuerint, & flagitiosè degenerantes, obbrutuerint, qui terrena tantùm meditentur, & curent, cum tamè ore, ut Poëta ait sublîmi, à Deo conditi sint, ut oculis corporeis cœlum intueantur, multò magis animo.

Celestium inanens.) i. vacuos. qui nihil cœlestè, & Deum verumquè ejus cultum, & cognitionem spirant, contineant.

62. *Quid juvat hos templis nostros immittere mores?*
Quid juvat, vel prodest, Deos ex tuo ingenio, & moribus spectare. vel æstimare, & cum tu auri sacrâ fame ad nihil non cogaris, idem tibi de Diis persuadere, adeoque templis ad Deos, nostros adfectus, & prâvos mores immittere, cum inde potiùs illos debeamus efferre?

63. *Et bona Dijs, ex hac sceleratâ ducere pulpâ.*) Et quid prodest credere, vel putare Diis bona, hoc est à labe & maculis aliena, grata, & jucundâ ex hac carne tam scelerata, nullis non vitiiis, & sceleribus contaminatâ posse exhiberi. Versus sanè præclari, & quod mireris Ethnici. Iamblichus alicubi. Cura rerû caducarum, quæ oblivionem Dei inducunt, non potest caducam hanc vitam non perpetuò comitari. Nunquam enim liceat nobis per hoc corpus liberè & rectè philosophari. Et Seneca de carne, *Hac vetat te celo interesse, & jubet vivere capite dimisso.* Est autè propriè pulpâ. pars carnosa in corpore animalis, quam & musculum appellamus, hoc loco pro corpore, & carne accipitur, nullis non vitiiis obnoxia.

Hæc

64. *Hæc sibi corruptio casiam dissolvit olivo.*) Recenset jam quibus in dies carô se maculet, & contamineat. Hæc ad fucum, unguetum, & preciosum odorem casiam dissolvere docuit olivo, ut nempè cuticula splendidiùs niteat, jucundius oleat. *Corruptio olivo,*) quia Casia corrumpitur, & ex oleo fit fucus. Virg. 2. Georg. *Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi.*

65. *Hæc calabrum coxit vitiatò murice vellus?*) Hæc caro, ut ed ornatiores preciosis vestibus appareat, & conspiciatur, vellera, vel lanas Calabrias, ex Calabria, vel Messapiâ, Peucetiâ, vel Salentinâ adductas, murice vitiatò, vel purpurâ tingere, & coquere docuit.

67. *Hæc baccam concha rasisse & stringere venas ferventis massæ crudo de pulvere jusit.*) Hæc ut ed cultior sit, & pulcrior, imperavit, ut concharû in quibus margaritæ nascuntur, baccæ, vel gemmæ, & uniones preciosissimi abradantur, & vestibus & auro in ornatum inferantur: Hęc jusit, & mandavit stringere, i. decerpere, & colligere, vel potiùs abradere. erudere & attenuare, venas auri ferventis, & igne cocti & in massas redacti. ex crudâ, rudi & informi terrâ, & pulvere. Et quid non imperat caro, quibus hominem non inquietat, quò mortales non adigit: certè rectissime dixit Seneca, *Multis servit, qui corpori servit.*

Stringere venas.) Inde stricturæ vocatæ sunt massæ, & laminæ ferri. Virg. 8. Aen.

Structura chalybum & fornacibus ignis arbolat.

68. *Peccat & hæc, peccat.*) Caro scilicet, nulli non mortalium omnis peccati, omnis miseræ auctor.

Vitio tamen vitatur.) Et quèd deplorandum

ad eò pertinax in suis vitiis, ut meliora monenti non obtemperet, sed assidue suis vitiis utatur.

69. *At vos Pontifices, in sacro quid faci aurum.*) At vos, ò qui præfati estis sacrificiis, Pontifices, agite, quid in templo, vel archivis aurum sibi vult: Cum ex auro, gemmis, muneribus, preciosis vestibus, qualia tantis impensis templis infertis, nulla ad Deos voluptas, nulla ad vos utilitas redeat?

70. *Nempe hoc quod Veneri donata à virgine pupa.*) Deridet superstitiosas, & insanas illas ineptias. Nempe tantumdem aurum in templis Diis, vel illis statuis prodest, quantum Veneri lanæ, vel cereæ pupæ, & imagunculæ puellares, à virgine nuptura consecrata. Sanè utrumque ridiculum. Moris autem erat, ut virgines nupturæ virginitalis suæ dona Veneri consecrarent. Quod & testatur Varro.

71. *Quis damus id superis.*) Quare, cum illa omnia, opima, & sumtuosa sacrificia, aurum, argentum, gemmæ, præclaræ vestes, Diis non curent, & quæcunque divites illi, & prodigi Deum cultores, donant, & offerunt, Diis non morentur, & curent: Demus, & offeramus illa Diis, quæcunque nemo ignavus, degener, & malus, quantumvis dives, & opulens Diis unquam consecraverit, Nempe sinceritatem animi, & vitæ integritatem.

De magna quod dare lance Non possit.) Quod in magno, divite, lato & rotundo vase Diis consecrare, & offerre nequeat. Erat autem Lanx vas rebus divinis aptum. Aufonius in Monosyllabis,

Thuribula & patere, que terna vasa Deum? Lanx.

72. *Magna Messala lippa propago.*) Magni illius, &

us, & clarissimi viri, degeneres posterii. Dicit autem ita, vel quod Messalinus revera lippus fuerit, idemque improbus, vel quod lippus improbus. Unde idem poeta noster Sat. 5.

—Lippus, & in tenui farragine mendax.

Intelligit autem Cortam Messalinum, quita vi-tiosos oculos in senectute habuisse dicitur, ut palpebræ ejus in exteriorem partem verterentur.

73. *Compositum jus, fâsq; animi.*) Versus præclarissimi, & omnino Christiani, id est, animum compositæ justitiæ & æquitatis amantissimum. Homo malus, licet opibus, auro, divitiis, facultatibus affluens, nemo impius, licet ad splendoris, honoris, & dignitatis cacumina evehctus, Deo obtulerit, sed ferè privati, & tenuioris fortis, & fortunæ homines. Verissimum enim illud Senecæ,

Pudor, pietas, sanctitas, fides,

Privata bona sunt.

Et sine quibus Deo nemo gratus, & acceptus, licetaram, ut idem Seneca ait, multo sanguine crucentaverit.

Sanctosq; recessus mentis.) Intima illa mentis penetralia sancta, pura, & ab omni labe, & maculâ immunia.

74. *Et incoctum generoso pectus honesto.*) Sentit scilicet non carne opus esse, & opimis victimis, auro, & donariis ad placandam cælestem majestatem. Sed mente sancta, justo animo, & pectore naturali honestate generoso, ut ait Lactantius lib. 6. cap. 2. hunc locum Persi citans.

Incoctum.) utitur metaphorâ pulcherrimâ: Nam

velut vellerebus, vellanis incoquantur colores, & rubores (quod eodem verbo usus Virgil. 3. Georg. dicit, *Tyrios incocta rubores vellera:*) Sic pectori vel animo fit incoctum generosum illud honestum, vel pectus & animus fit incoctus, coloratus, & non leviter tinctus, sed planè, & plenè imbutus honestate, non exteriori illo luco (quem superius damnavit, & quò respicit) & afficitis ornamentis, decoratus.

75. *Hoc cedo, ut admoveam templis, & farre litabo.* Hec quibus Deus gaudet, quibus placatur, si templis admoveam, & Deo offeram, satis paratus accedo, satis sacrificiorum adhibeo, ut opimis victimis non sit opus.

Et farre litabo. Frischlinus & alii hoc interpretantur. Si hæc Diis tam grata obtulero, puro, castoq; farre Diis immortalibus litabo. Sed quod cum pace tanti viri dicatur, negligentius hunc locum intuitus, non animadvertit Emphasin in vocabulo farre, quod hoc loco pro tenui, ut ita loquar, & cum nullo magno & sumtuoso apparatu instituto sacrificio positum. Dicit. n. si sanctissima hæc munera Deorù aris admoveo, gratus, & acceptus Deo ero, etiam si farre tantum, & fictili litavero. Hanc meam interpretationem validè confirmant, versus aliquot præcedentes, & quidem ille statim in initio, *Funde merum genio.* i. non opus, te rem divinam cæsa opimâ hostiâ facere, more illorum qui sumtuosis sacrificiis emunt Deorù aurículas, & Deos corrumpere, & ab illis ob opima hæc sacrificia improba vota student impetrare, cum solo vino vir præsertim bonus gratus Deo litare possit. Nec improbat hoc locus ille Ovid. 3. de Ponto 4.

*Vi desint vires tamen est laudanda Voluntas,
Hæc ego contentos anxiuror esse Deos,
Hæc facit ut pauper veniat quoq; gratus ad aram
Et placeat cæsa non minus agna bove.*
Idè Epl. 19. *Non bove mactato caelestia numina gaus-
Sed qua præstanda est & sinereste Fide.* (dent
Et Horatius. *Te nihil attinger,
Tentare multa cade bidentium, & c.
Immunis aram si tetigit manus
Non sumptuosa blandior hostia,
Mollibit aversos penates
Farre pio, & satiente mica.*

Nec reclamitat Seneca. Sanè ille locus de benef. lib. 1. cap. 6. præclarus hunc Persi locum, & illud præsertim de farre, validè confirmat & illustrat. Verba autem sunt, *In victimis, licet opima sint,* (Sic enim lego, non ut quibusdam placet optimæ) *aurorq; perfulgeant, non est Dei honos, Sed in pia, & recta voluntate venerantium.* Itaque boni etiam farre, & fictili religiosi sunt: mali rursus non effugiant vitiatem, quamvis aras sanguine multo cruentaverint. Nempe non plus valere far, id est parvum sacrificium cum innocentia, quàm magnum cum scelere. Erat autem far mala frugum molitarù, salsa, vel sale aspersa, vel hordei integræ fruges cum sale mixta.

N

Empe hoc asiduo? lam clarum mane i.
fenestras

distendit,
ostendit.

Intrat, & angustas extendit lumine
rimas.

Sternum, indomitum quod despu-
mate Falernum

Sufficiat, quinta dum linea tangitur umbra.

En quid
agit?

Hem quid agis? sicca insana canicula menses 5.

Iã dudũ coquit, & patula pecus omne sub ulmo est.

Unus ait comitum: Verumne? itane? ocyus adsit

Huc aliquis: Nemõ? iurgescit vitrea bilis;

Finditur,
Arcadia.
Funditur.

Findor, ut Arcadia pecunaria rudere dicas.

Iam liber, & bicolor positus membrana capillis, 10.

Inq, manus charta, nodosaque venit arundo,

queritur:
nigra sed
inf. vanc-
cit.

Tu querimur, crassus calamo quod pœdeat humor,

Nigra quod infusa vancscat sepia lymphã.

queritur:
quo.
hocine.
columbo.

Dilutas queritur geminei quod fistula guttas.

O miser inque dies ultra miser! Hæcine rerum 15.

Venimus? At cur non potius, teneroque columbo,

Et similis regum pueris pappare minutum

Poscis? & iratus mamma lallare recusas?

An tali studeam calamo? Cui verba? quid istas

Succinis ambages? tibi luditur, effluis amens, 20.

Contentenere. Sonat vitium percussa, maligne

Respondet viridis non cocta fidelia limo.

lutum est.

Udum, & molle lutus es; nunc nunc properandus, et

Fingendus sine fine rota. Sed rure paterno (acri.

Est tibi far modicum, purum, & sine labe salinum. 25.

Quid metuas? cultrixque soci securæ patella.

Hoc satis? an deceat pulmonem rumpere ventis,

Stemmate

Stemmate quod Thyssorum millefimo ducis?

* Censorémve tuum, vel quod trabeate salutas?

* Cenfo-
rémque.

30. Ad populum phalaras; ego te intus, & in cute novi.

Non pudet ad morem discincti vivere? Natta?

† Natta.
Nata. Na-
ta.

Sed stupet hic vitio, & fibris increvit opimum

* membris.

Pingue; caret culpa, nescit quid perdat, & alto

Demersus, summa rursus non bullit in unda.

† bullit, bul-
lat.

35. Magne pater Divum sevos punire tyrannos

Non alia ratione velis, cum dira libido

* Haud aliã.

Moverit ingenium, fer veni tincta veneno,

Virtutem videant, intabescantque relicta.

Anne magis Siculigemuerunt ara iuvenci,

40. Et magis auratis pendens laquearibus ensis,

Purpureis subter cervices terruit? Imus,

Imus præcipites, quam qui sibi dicat, & intus

Palleat infelix, quod proxima nesciat uxor?

Sæpe oculos, memini, tingebam parvus olivo,

† tangebã.

45. Grandia si nollem morituri verba Catonis

Discere, ab infano multum laudanda magistro,

* & infan-
no, incanc.

Qua pater adductis sudans audiret amicus.

Iure etenim id summum, quid dexter senio ferret,

Scire erat in votis, damno sa canicula quantum

50. Raderet, angusta collo non fallier orca;

Nen quis callidior buxum torquere flagello.

Haud tibi inexpertum curvos deprendere mores,

† inexper-
tum est.

Quaque docet sapiens braccatis illista Medis

Porticus, in somnis quibus indetonsa iuventus

† & detonsa.

55. Invigilat, siliquis, & grandi pasta polentã.

Et tibi qua Samios diduxit littera ramos,

Surgentem dextro monstravit limite callen.

Stertis adhuc, laxumque caput compage soluta

† Capsumq;

Oscitat hesternum, distutis undiq; malis?

ⁿ in quo. ^{scd} male. Est aliquid quod tendis, & in quod dirigis arcum? 60.

An passim sequeris corvos, testaque, lutoque

Securus quod pes ferat, atque ex tempore vivis?

Helleborum frustra, cum jam cutis agra tumebis,

Poscentes videas, venient occurrere morbo.

Et quid opus Cratereo magnos promittere montes? 65,

* Discite d. Discite q. Discite h. Discite i. Et o. vnde.

Dicite * jam o miseris, & causas cognoscite rerum;

Quid sumus, aut quidnam victuri oignimur, ordo

Quis datus, aut met a quam molis flexus, & vnde.

Quis modus argento, quid fas optare, quid asper

Utile nummus habet; patriae, carisque propinquis 70.

Quantum largiri deceat; quem te Deus esse

Iussit, & humanam quâ parte locatus es in re.

Disce: neque invidias, quod multa fidelia putet

In locuplete pennâ, defensis pinguis Vmbria,

Et piper, & perna. Marci monumenta clientis, 75.

* defecerat. Hic aliquis de gente hircosa centurionum

Dicat, quod satis est, sapio mihi: non ego curo

Esse quod Arcefilus, arimnosique Solones,

Obstipo capite, & figentes lumine terram, 80.

Murmura cum secum, & rabiosa silentia rodunt,

Atque exporrecto trutinantur verba labello,

Egroti veteris meditantur somnia, gigni

De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.

* cur pat. Hec est * quod palles; cur quis non prandeat, hoc est. 85.

les. Hos populus ridet, multamque torosa juvenus,

Ingeminat tremulos naso crispante cachinnos.

* exudat. Exuperat recte. Inspice, nescio quid trepidat mihi pectus, & agris

Faucibus * exuberat gravis halitus; inspicite fodea

Qui

90. Qui dicit medico iussus requiescere, postquam

Tertia compositas vidit nox currere venas,

De majore domo citius sicente lagenâ

Lenia laturo sibi Surrentina, rogavit.

Heus bone, tu palles, nihil est, videas ramentum istud,

95. Quicquid id est: surgit tacite tibi lutea pellis.

At tu deterius palles: ne sis mihi tutor.

Iam pridem hunc sepell, tu restas, perge, Tacebo.

Turgidus hicepsulis, atque albo ventre lavatur,

Gutturis sulphureis lente exhalante Mephites.

100 Sed tremor inter vina subit, calidamque tridentem * tridentem.

Excussit e manibus; dentes crepuere relecti.

Uncta cadunt laxis * tunc pulmentaria labris,

Hinc tube, candela, tandemque beatulus alto

Compositus lecto, crassisque * litatus amomis

105 In portam rigidos calces extendit; at illum

Hesterni capite obducto subiere Quirites.

Tunge miser venas, & pone in pectore dextram.

Nu caler hic, summosque pedes attinge, manusque

Non frigent. Visa est si forte pecunia, sive,

110 Candida vicini subrisit molle puella,

Cortibi rutè salit? positum est alente catino

Durum olus, & populi cribro decussa farina,

Tenemus fauces, tenero latet ulcus in ore

Putre, quod hand deceat plebeiâ rodere betâ.

115 Alces, cum excussit membris * tremor albus aristas: * timor.

Nunc face suppositâ fervescit sanguis, & iras,

Scintillant oculi: dicis que, facis que, quod ipse

Non sani esse hominis, non sanus iuvat Orestes.

* hinc pal-

mentaria.

* Tunc tuba.

* litatus.

rigidas.

SAtyra hæc tertia, quæ inscripta Increpatio deficiæ, ex 4. Libro Lucilii translata dicitur, quo ille pravos mores, & luxuriam divitum castigavit. Perstringit autem hæc Satyræ Persius vitia juventutis Scholasticæ, & Philosophiæ, & humaniorum literarum flagitiosum neglectum & contemptum. Et mitiò quidem acriter in illorum pigritiam, & somnolentiam invehitur, quin non solum commessationibus, & luxui indulgentes, in medios usque dies somniando crapulâ exhalent, & edormiant: studiis interim posthabitis, & neglectis: Verum insuper nullas non causas, easque leves, inanes, pueriles, & ridiculas, ne studiis operam dare cogantur, pigritiæ suæ, & inertiae præterdunt: Interim manentes *καλοὶ θρησκῆς, ἀίδεοι, ἐδ' ἀψιδαντοί*, vita, moribus, dictis, & factis, omnibus cordatis deridendos, & contemnendos se proponat. Ac proinde ejusmodi juventuti præfectos graviter hortatur, & monet, ut illa ætate qua juvenum animi cerei fingi, & refingi possint, animos illos rudes honesta disciplina, studio virtutis, & rerum pulcherrimarum cognitione imbuant, informant, expoliant. Porro etiam vesanam, & flagitiosam divitum superbiam notat, & reprehendit, qui quoniam è nobilissimis familiis oriundi, satis opulenti, satis nummati sint, & quibus mundus victus non deficiente crumena contigerit, idcirco parum necessarium, supervacaneum, quin & indecorum existiment, divites ejusmodi, & nobiles, arte, doctrinâ, & Sapientiâ, quibus illi quidem haud indigeant instrui, & interea perseverantes *ὄροι καὶ εὐνοίαι*, vel ut Socrates, *καὶ εὐκαὶ ἀν-
ορα-*

δὴ καὶ intus & incute superbi, gloriosi, bardi & aded flagitiosi, ut vitii, & sceleribus callum obdixisse videantur, & unde emergendi spes omnino sit nulla, ac proinde scelerum Furis, & conscientiæ stimulis, exagitari, invidiâ, & livore contrare recte & secundum virtutem viventes, contabescere, desperatione angî, & excarnificari; Quo quidem nulli tyranni violentiores, nihil crudelius, & miserius. Et ut maximè flagitiosa hæc aureæ ætatis negligentia, in pueris ex parte excusari possit, (nam & se puerum fatetur puerilibus adfectibus indulsisse.) In jam provectoris ætatis, veniam nullam mereri, nequaquam tolerari posse, ac deberi: Quippe qui jam, vel doctrina vel saltem ætate admoneantur honestum à turpi, bonum à malo, discernere: Et proinde gravissimè eos hortatur, ut à dubiâ illâ & incertâ vitæ fluctuatione desistentes, certam vivendi viam ingrediuntur, certam ad quam vivant regulamprehendat, certum denique ad quem omnia sua facta, dicta, dirigant, scopum sibi proponant; ne errabundi, & devii in vitiorum barathrum, & animorum pestem, & extremas calamitates, unde emergendi ratio nulla, contra quæ nullum amplius remedium, supersit, incidant. Et idè monet ut illâ ætate discant causas, & primordia rerum, humanæ vitæ fugacitatem, & fragilitatem, quid in vitâ optandum, & quærendum sit, quis verus sit divitiarum usus, & alia honesta, necessaria, & utilia; adeoque quæcunque Deus concesserit, illis contentum vivere, & aliis ditioribus non invidere. Demum objectioni nobilium respondet, quòd Philosophi inania sectentur, pauperes, & æ-

rumnosi vivant, & passim irrideantur, & contemnantur, ac proinde se, & alios his, & similibus, à studiis humanioribus revocent. Quos similes esse inquit agrotis, qui quoniam medicum non solum auscultare recusant, verum insuper etiam minis, & sævadicis dictis à se abigunt, aggravato indies morbo extinguntur, & sepeliuntur: sic & illos contempta Philosophiâ, in vitia insanabilia incidere; qui licet morbis corporeis non detineantur, morbis animi miserimè laborent, avaritiâ, libidine irâ, timore, spe, metu, omni corporis dolore gravioribus, queis nihil molestius nihil intolerabilius & quorum remedium, unica, & sola Philosophia.

1. *Nempe hoc assidue.*) Sunt verba juvenibus præfecti, vel pædagogi, vel etiam sodalis somnolentos, & inertes suos discipulos, vel socios increpantis, & ad laborem, & studia hortantis. Nempe hoc ita facietis assidue, ut ad mediam usq; diem dormiatis? Numquamne flagitiosæ illius vestræ sordidiæ, & inertie erit finis aut modus?

Iam clarum mane fenestras Intrat.) Iam dudum clara lux exorta, tempus matutinum indicatis, fenestras illustrat, & penetrat.

2. *Et angustas extendit luminerimas.*) Et rimis ædium adeò largiter se insinuat, ut quasi sua copiâ illas distendere vel extendere & ampliare videatur, & totam domum collustrat.

3. *Stertimus, indomitum quod despumare falernum sufficiat.*) Vos tamen adhuc stertitis, & quidem quantum satis sit, hesternæ crapulæ ex indomito illo vino Falerno contradæ, exhalandæ, & edormiendæ.

In-

Indomitum falernum.) Metonymia causæ, quod homines bibentes indomitos, & intractabiles reddat. Est autem vinum Falernum, è Campaniâ allatum, cui inter generosa vina Italiæ secunda nobilitas tribuebatur. Prima enim laus dabatur Pucino, quod à Græcis Pictanum appellatur.

Despumare.) concoquere; vel potius purgare, quod quasi fæces, superfluitates, turbidiores spiritus, & vapores è vino in corpore humano concitatos quasi despumet, purget, exhalet.

4. *Quintâ dum linea tangitur umbrâ.*) id est ad quintam usque diei horam somnum producit. Distribuebatur autè apud Romanos tam dies, quam nox, in 12. horas, quæ quia dies semper, quemadmodum, & nox crescit vel decrescit, inæquales dicebantur, & diei quidem horæ æstate longissimæ, hyeme brevissimæ. Contrarium de nocte intellige. Produxerunt igitur hi somnum ad medium fere usque diem. Nam 6. hora meridies ipsis fuit. Est autem hypallage, dum linea tangitur quintâ umbrâ, pro, dum quinta linea tangitur umbrâ. Intellige de Horologiis Sciathericis, vel, ut Cicero ait, solariis, illisque vel verticalibus, vel horizontalibus.

5. *Hemquid agis.*) Nonne pudet somnolentè, bonum diei tempus somno terere? cur non surgis? quid agis?

6. *Siccas insana canicula menses Iam dudum coquit, & viridi pecus omne (sub ulmo est.)* Id est canicula illa æstum, & calorem mirè adaugens cum Sole exorta ad meridiem pervenit, & suo calore fegetes arefacit, coquit, maturat, & pecudes ulmarum, & arborum

umbras quærere cogit.

In(fana,) æstuosa, vehemens.

Ulmus.) Arbor illa vineis amica, unde virgas quibus servos percutiebant, confecerunt. Hinc apud Plautum servus appellatur, ulmitriba, ulmorum Acheruns.

7. *Unus ait comitans; verumne? itan?*) Jam demum somnolentus, & ignavus quispiam ex illis clamoribus, vel inclamationibus præceptoris vel comitis sui, excitatus, incipit quærere. Verumne quod magister dicet? itane ad quintam usque somnium produxi?

8. *Ocyus adfit Hic aliquis.*) Verba sunt pigri illius famulum suum inclamantis, ut cum vestimentis continuo præsto adfit. Ocyus famulorum quisquam mihi adfit.

Nemón? surgesis vitrea bilis.) Quod si tum nemò est vestigio adfit, irà, & furore adeò concitatur, adeò cor ejus finditur, adeò insanà iracundià vociferatur, & clamat, ut asinum quendam Arcadicum rudere arbitreris.

Vitrea bilis.) Sic & Horatius splendida bilis dicit, id est, flava, vel atra *καὶ ἀνίφεα* (iv). Vel etiam splendida, & clara, id est quæ se clarissimè è splendore prodit. Et eodem modo, ut ait Turnebus Græci *καλόν* clarum, & pellucens appellat.

9. *Finditur.*) i. præ irà quasi discerpitur. Sic Plautus, Bacch. *Heu cor meum & cerebrum Nicobule finditur Istius hominis fit ubi quag, mentio.*

Arcadiæ pecuaria.) i. asinos, quos Arcadia habet maximos, & procerissimos; ut etiam in Proverbium abierint.

10. *Iam liber, & bicolor positus membrana capillis.*)

Iam vero tandem, ubi magno labore, & molestia excitatus, & lecto excussus, pexis, & compositis capillis, liber, & bicolor membrana, chartæ, & calamus in manus venit, & illa quidem inviti, & coacti, & quasi studiis operam daturi. *Liber* autem sumitur, unde aliquid describatur in charta. *Bicolor* autem membrana, chartæ est involucrium, & tegumentum, & manuale exemtile, *Bicolor* dicta, quod pars crocea, pars glutinata erat apud antiquos. In charta autem scribebatur à discipulo.

11. *Nodosa arundo.*) arundine enim, quæ Græcis *καλαμὸς*, scribebant antiqui, ut nos penna in arundine autem complures nodi.

12. *Tum quærimur.*) Hic verò operæ precium audire, quas excusationes suæ pigritiæ, & socordix, ignavi illi focii, ne literis operam dent prætexant. Nempe verissimum illud Proverbiū *ἀγνοῦς ἀντιγράψῃ*. Ignavis semper feri; Et juvenes quibus insuavis sunt literæ nunquam non caussantur aliquid, quo sint in otio nunc valetudinè, nunc occupationes alias, nunc rigor hiemis, nunc æstatis fervor, illos impedit. Demum avocat à libris autumnus periculosum cælum, vel veris amœnitas jam fugitura. Pransis cibus nondum concoctus impransis fames, impedimento est. Luci ignavi libris invigilare dicunt, noctu ad lucernam oculis inimici. Dives literis, & sapientia sibi opus esse negat, Pauper sumtus sibi deesse conqueritur. Multi etiam leviores, & magis ridiculas caussas, ut hic videre prætendunt. Sed cui bono? cui non malo potius? Et hinc illud quod ad veram eruditio-

nis frugem tam rari perveniant, illi præfertim quibus bulga, aliquantulum plenior: qui negant opus esse sibi doctrina & eruditione. Sed hæc vox juxta illum Siciliae regem bovis non hominis.

Crassus calamo quod pendeat humor.) Causæ pueriles, & ridiculæ quas ignavus ille præterdit: Quod atramentum nimis crassum; calamo fixum quasi adhæreat, scribendo minus accommodum & aptum.

13. Nigra quod infusa vaneat sepia lympha.) Si tunc præceptor, vel socius dicat, ut crassius atramentum aqua diluat, & scribendo aptum reddat, causam invenit, & prætextum, quod ob infusam lympham, adeo fluidum sit redditum, ut inter scribendum vaneat, & perfluat.

14. Dilutas queritur geminet quod fistula guttas.) Causatur quod fistula, vel calamus geminas guttas pro una exstillet, & chartam, & scripturam fædet, & contuminet.

Vaneat sepia.) Sepiam pro atramento à colore posuit; ex qua Afri atramentum conficere consueverunt.

Dilutas.) aqua nimis fluida redditas.

Fistula.) pro calamo, qui parvæ instar fistulæ.

15. Omiser inque dies ultra miser!) Exclamatio iræ, & indignationis plena, qua detestatur flagitiosam illam ignaviam, qua in sui miseriam, damnum, & detrimentum, adeo ridicula, & puerilia prætexunt, & ob doctrinam, & eruditionem & virtutem ne tantillum quidem laborare, nihil molestiarum sustinere cupiunt.

Huccinererum venimus?) At ô omnium miserime,

me, & deplorate, & conclamate, cujus quidem miseria indies aggravescit, & augmentum capit, huccinererum pervenisti, eone flagitiosæ, & dementis ignaviæ progressus es, ut nihil laborare, & tuam ignaviam, & inertiam confictis, & mendacibus prætextibus tegere non erubescas?

16. At cur non potius, teneroq; columbo, &c.) At quia adeo tener, mollis, & delicatus, cur non similibus delicatissimis illis turturillis, & palumbibus, aut principum, & regum pueris, qui curiosè custodiuntur, in sinu delicatissimis epulis foventur, illorum more pappare, cibus ali, & inescari desideras? cur non ad pristinam pueritiam, & infantiam redis? & quia ob nimiam fœcordiam omnem laborem fugis, cur non potius doctrinam & eruditionem unà cum cibus tibi instillari?

Columbo.) Columbus pro molli, tenero & delicato ponitur, unde & amantes amicas suas, amoris gratiâ, mea columba appellatæ consueverunt. Huc pertinet locus ille Senecæ in Epistolis: Sed volebam vivere dicis, carere tamen in commodis. Tam effeminata vox virum dedecet. Hoc meum esto votum! Non Deus unquam faciat, ut Fortuna me in deliciis habeat. Ipse quisquis es te interroga, si quæ potestatis tibi Deus faciat, utrum malis vivere in macello, an in castris. Atqui vivere militare est. Proinde hi qui jactantur, & per operosa atque ardua sursum, atque deorsum eunt, & expeditiones periculosissimas obeunt, fortes viri sunt prioresq; castrorum, & vivere existimandi sunt. Isti quos publica quies, aliis laborantibus molliter habet, turturilli sunt, tati contumeliæ

causâ, quorum vita mors censenda.

17. *Pappare minutum.*) i. minutis, & blandiusculis verbis patrem compellare, more pucrorum, jam primum loqui discentium. Vel cur non minutos, delicatos, & teneros cibos, more puerorum, appetis. Plaut. Epid. *Novo liberti opus est quod pappet. P. dabitur, prebetur cibum.*

18. *Et iratus mamma lallare recusas.*) Et more procacium, & petulantium puerorum iratus nutrici tuæ, quod dæcupis concedere noluerit, lac illius sugere recusas. Nam lallare idem quod Græcum *lallare*, & la vox quâ nutrix ad lactandum pueros invitavit. Unde la vox Gallis adhortâta est. Alii nec male accipiunt de Næniâ nutricum, lalla, lalla, lalla, quâ infantibus occinunt, ut ita somnum eis concilient: unde & Lalli somniferos modos Aufonius Epist. 17. dixit. Fuit autem Lallus Deus, qui præesset Næniis illis balbis, quas nutrices pueris occinunt. Nulla, n. sitera quam facilis expriment quam l, quin etiam ejus frequentia somnium inducebant.

Mamma.) *μάμηρ*, Hoc loco avia, vel nutrix. Martialis lib. 1. Epig. 68.

Mammae, atque Tatas habes Afra, sed ipsa Tatarum Dicit, & Mammae um maxima mamma potest.

Maxima Mamma quasi dicat abnutrix, ut dicimus maximus fœcer uxoris abavus. Cato, *Qui cibum, & potum quæ, & Pappas vocant, & patrem Tatam, & matrem marmam.* Aliter tamen Ammonius *ἡ δὲ μή γὰρ ἐστὶ τὸ πικρὸν ἴδιον, τῶν δὲ Νέγυρ μάμηρς ἴδιον ἴδιον ἴδιον.* A Dya aut quæ infantium portio, imbuere derivatum, quasi cum lacte nutricis unâ inferere.

19. *An tibi studeam calamo?*) Verba ignavi. *Quis tali calamo, tali atramento unquam studere possit? Cui verba?*) Responso. At ô miser, & inconsiderate, cuiam verbatè daturum, cui os subliturum, cui tuis ambagibus, quas succinis, te impositurum speras, certè non mihi, sed tibi ipsi.

20. *Tibi luditur.*) Tua res agitur, de tuo corio luditur.

Effluis amens,) tu unâ cū tēpore, quod solū tuū est, quod tā malè, & inutiliter collocas, effluis, & transis. Alij illud *effluis* interpretantur, palâsis. divulgaberis, te rudem, indoctum, & hominem nihili esse omnibus notum evadet: Sed durius mihi hoc. Nos autem cum tempore transire & effluere, & ætatem nostram citius, quàm vernos flores desfluere, ex Seneca & aliis abundè videre.

21. *Contemnere.*) Cùm nihil in te studiis, & labore acquisitum (*καυδὸς ἄξιον*, & laude dignum) deprehendatur, non injuria ab omnibus viris cordatis, & prudentibus tanquam *ἐπιείκων ἄξιον*, pōdus inutile terræ, contemnere, & flocci nihiliq; fies.

Sonar vitium.) Ratio. Neque enim ulla ratione stupiditatem, & ruditatem tuam tegere, & celare poteris, nam tuo ipsius iudicio simul os aperueris te prodes, & omnibus deridendum propones. Respicit, nisi fallor, ad illud quod dici solet: Sermo animi iudicium, & Character. Et Socrates cū aliquando speciosum juvenem in angiportu sibi obviam factū intueretur: *Vis te videam,* inquit, *aliquid eloquere.* Horatium autem hoc loco imitatus videtur. — *Quin 100*

Invidiam placere paras virtute relicta

Contemnere miser.

Sonat vitium.) I. ex tuo sermone tua vitia sonabunt, & indicabitur, te parum esse frugi.

22. *Percussa, malignè Respondet viridinon cocta fidelialimo.*) Probat quòd dixit simili, ut enim fidelialia, vel vas Samium nisi ex viridi, & proba argilla, vel limo bene cocta sit, percussa malè sonat, & sonitu emptori vitium indicat. Ita & tute tete sermone, & omnibus vitæ actionibus prodis. Quod & Diogenes Cynicus indicat ubi dicit: Mirum sibi videri quòd cum ollam, aut operculum non emerent homines, nisi pulsù, & tinnitu exploratum; in emendo homine solo aspectu essent contenti: Significans hominè nulla ex remeliùs cognosci, quàm ex Oratione.

23. *Vasum, & molle lutum es.*) Quia autem de vase Samio dixit, quod nisi ex probò luto benè coctum, percussum, & exploratum malignè sonat: In illà Metaphorà perseverat. Et monet juniores, ut, cù illà ætate argillæ, & ceræ similes sint, fingi eorum animi, & refringi possint, se honesta disciplina, acribus Philosophiæ præceptis, imbui, & expoliri permittât. Similis es ô puer argillæ, vel luto uvido, humido, molli, & præparato.

24. *Nunc, nunc properandus, & acri Fingendus sine sine rotâ.*) Quare sine cunctatione, & morâ tecum properandum, & acri rotâ fingendus, & severiori disciplinâ, & lentis interdum, quando aliter fieri nequit, ferulis instituendus, & coërcendus.

25. *Sed rure paternâ Est tibi far modicum.*) Hucusque juvenum locordiam, & ridiculas illas, & inaptas causâs, quas ignaviæ suæ prætendunt, taxavit.

Iam

Iam secundum illius ætatis vitium tangit, quòd quia paulò nobiliores, & opulentiores, studia humanitatis flocci faciunt, & contemnunt.

Sed rure paternò.) Sed tu mihi objectas, quòd virtute majorum tuorum dives sis satis, quòd rura paterna, far modicum, & frumentum, quòd in annum satis, tibi suppeditent, quòd tibi purum sine labe, & sordibus in mensa salinum splendeat, adeoq; mundum & securum victum habeas, & nihil tibi desit; & quòd nihil proinde metuas, nihil cures, studia literarù tenuioris fortunæ, & pauperibus relinquis.

Far modicum.) pro frumento annuo positum.

Purum, & sine labe salinum.) i. à sordibus, & avaritiæ labe alienum, cui abunde satis sit. Erat autem salinum propriè patella, quâ Diis primitiæ offerebantur. Horatius lib. 2. Od. 16. carm.

Vivitur parvo bene, cui paternum

Splendet in mensâ tenui salinum.

26. *Cultrixque foci securo patella.*) Patella vas erat quibus in sacrificiis utebantur, quæ hoc loco appellatur cultrix foci, quia delibatæ dapes, primitiæ, vel libamenta in eâ posita, ad focum afferebantur. Secura dicitur, quòd quia nihil ei desit, sit quasi sine cura, nihil curans.

27. *Hoc satis?*) Responso Poëtæ. At verò, obsecro te, Tunc hoc satis esse existimas? & divitias, & ad victum, & amictum necessaria, ad benè beatèque vivendum sufficere arbitraris?

An deceat pulmonem rumpere vento? &c.) An verò tu propterea cristas erigis, & viros doctos, & humaniora studia ex alto despicias, & contemnis, & su-

perbiâ, & fastu turges, intumescis, & panè rumpe-
ris, quòd fortitan ex veteri illo Hetrufcorum stem-
mate, & nobilitate ramum millesimum ducas; vel
quòd trabeatus, vel trabeâ equestri ornatus, & ami-
ctus Cenforem tuum salutes?

Pulmonem rumpere vento) Pulcrè dixit. Nam fu-
perbi, & ambitiosi illi vanâ opinione suæ nobilita-
tis, sapientiæ, pulcritudinis &c. se ceu vento inflant.

28. *Stemmate quòd Thuſco, &c.*) Quòd tuam o-
riginem per mille generationes ex Nobili illâ He-
trufcorum familiâ derives, & deducas.

29. *Cenſorem tuum, vel quòd trabeate salutes?*)
Tene deniq; aded esse tumidum, & inflatum, quòd
aded longâ serie sis nobilis, vel patritia sis ortus fami-
lia, vel senatoria, vel quòd ex equestri sis ordine, &
in traductione trabeatus spectantem salutes Cenfo-
rem? Dixit autem *trabeate* vocandi casu, pro trabea-
tus. Sic & apud Horat. Sat. 2. lib. 1.

Nacte viriute esto sententia dia Catonis.

30. *Ad populum phalera.*) Responsio poetæ. A-
pageſis cum præpostera illa tua arrogantia cum in-
fana illa generis, & stemmatis jactantia, & externa il-
la ornamenta generis, forniæ & divitiarû, ceu equo-
rum phaleras, ad populum transfer. & populum sal-
lito, mihi nihî impones, qui sciam solam, & unicam
nobilitatem esse virtutem. Sunt autem phalera e-
quorum ornamenta *ἀντὸν φάλα*, quòd significat il-
lustre.

Ego te intus, & in cute novi.) Quasi dicat externis
illis ornamentis populum quære quem fallas, qui il-
la solum admiratur, Ego externa illa larva non mo-

veor,

veor, nec illa n. e. deceperis, quippe, qui te noverim
intus, & in cute percitum, & animo profundo vi-
tiorum barathro esse immersum.

31. *Non pudes ad morem discincti vivere Nacte.*)
Non te pueri majorum tuorum gloria attolli, & in-
terim vivere more discincti cujusdam, & intempe-
rantis, & omni luxu defluentis nebulonis.

Discincti.) Metaphoricè, à veste demissa, & laxa,
quali in ambulare solent homines dissoluti, & parum
frugi. Est ergo discinctus idem quòd luxu dissolu-
tus. Horat. Epod. Od. 1.

Discinctus aut perdam ut nepos.

Nacte.) Variè hic legunt, & variè quid hoc sibi ve-
lit interpretantur. Alii legunt Nactæ, alii Nattæ, al-
li Nactæ. Et quidam putant luxuriosum, & disso-
lutum fuisse Romæ ejus nominis, nepotem. Adria-
nus Turnebus scribendum putat nactæ, & notari di-
cit sordidum quendam, & nequam fullonem, qui
non sit nauci. Nam fullones dicit, qui nactæ vocan-
tur vestimèta pedibus calcata saltu suo ful'onio pre-
munt, & dentant. Eo adducit Horatium lib. 1. Sat. 6.
Non quo fraudatis immundus nacta lucernis.

32. *Sed stupet hic virio.*) Poetæ verba denacta
intelligenda. Et profectò nacta hic, & confimiles
flagitiosi perdit, & nequam nauci que homines, ha-
bitu jam vitiorum acquisito, stupidi aded sunt. ut
amplius peccare se non sentiant, & ita ignorantia, &
inficitia peccant. Tu contrâ prudens sciensque vir-
titem deseris, & relinquis.

Stupere.) significat quodammodo sensum rerum
non habere.

Et fibris increvit opimum Pingue.) i. opimum illud pingue vitiorum altissimas in corpore ejus radices egit, & intimis fibris jecoris increvit, & se inferuit.

Fibris.) Quod antiqui etiam in jecore sensus animi collocarint. Superius dictum.

Opimum Pingue.) Sic Horatius *Pinguem vitium* dixit. Pingue autem hoc loco substantivè. Sic Virgilius *Densum pingue* dixit.

33. *(Caret culpa, nescit quid perdat.)* Quo circa deploratus ille nepos culpa quodammodo carere, cum nesciat quid agat, quid perdat, & ex ignorantia peccet, existimandus est. De illis autem qui ex ignorantia vel inscitia peccant, Vide 3. lib. Ethic. Arist.

34. *Et alto demersus, summa rursus non bullis in unda.*) Et in alto vitiorum barathro demersus, unde rursus ebullire, & emergere, & ad sanio remen redire illum posse, nulla omnino spes est.

Alto.) mari profundiore, & à terris maximè remoto.

Bullis.) Ebullit, emergit, ut aer in fundo aquæ ebullit, & ex aqua emergit. Metaph.

35. *Magne pater Divum, &c.*) Et nacta quidem ille hac ratione quodammodo excusari potest: tu verò nequaquam, qui prudens, volens, sciens virtutem deseris, quod quidem teterrima, & miserrima est animi labes, & ægritudo: Ac nolim alia ratione à Jove Deorum parente optimo, & maximo, importuni, & scelerati puniantur, tantum ut in aliis videant virtutem, & quod eam tam flagitiosè reliquerint crucientur, & contabescant.

Magne pater Divum.) Tu ô Iuppiter, alia ratione,

ne, vel truculentissimos tyrannos non punias, quam petulantem hunc juvenem nulli rectius moneri obtemperantem, scelerum conscientia, & fraudis cruciatu olim punies.

37. *Cum diralibido moverit ingenium f. r. v.)* Cum dira, & tetralibido, & effrenis animi cupiditas, ferventi, diso, & tristi veneno imbuta, ingenium vel animum illorum commoverit, & in omnis generis flagitia præcipitaverit.

Ferventi unda v.) Metaphora à lana; quæ corrupta ad pristinum colorem reverti non potest.

38. *Virtutem videant, in tabescantque relicta.*) Ut coram in flagitiosis suis factis virtutem à se contemtam, & relictam videant, & summo cum mœrore, & conscientie stimulis suorum flagitiorum recordentur, & contabescant. Subintellige. A deo graviter, & enormiter tu olim à Deo punieris.

39. *Anne magis Siculi.*) Versus hic monet ut priorem aliquanto accuratius consideremus, ubi profectò si quis legat *virtuti invident*, non inconcinne mihi lectio visa. Et hoc quidam sensu. Nempe fore aliquando ut petulantes hi, & superbi juvenes, qui prudentes, scientes, volentes, studia humanitatis, Sapientie & virtutis deseruerint, & neglexerint, scelerum furis, & conscientie stimulis agitati, aliorum virtuti, & doctrine invident, & quod illa tam flagitiosè neglexerint contabescant. Nam Horatium hic mihi imitatus, cujus quidem studiosissimus fuisse dicitur, videtur, qui in Epistola ad Lollium inquit,

— Et mi

Posces ante diem librum cum lamina, si non

Inter-

*Intendas animum, studys & rebus honestis
Invidia vel amore vigil torquere.*

Etpost, *Invidus alterius rebus macrefcit opimis
Invidiâ Siculi non invenere tyranni
Majus tormentum.*

Qui perfectò locus hanc meam lectionem valide confirmat, & explicat. Sapè invidiâ, quia possessorem lædit, homines contabescere notissimum, & vel ex illo Græco intelligitur,

ὁ φθὸν ἐπὶ κακίον ἔχει δὲ τι καλὸν ἐν αὐτῷ
τίμη δὲ φθορῶν ἴμματα & κραδίη.

*Res dira invidia est, Sed habet pulchrum hoc tamen
Quòd cor tabeant invidi siemq; oculi. (inse
Anne magis Siculi gemuerunt arâ juvenci.)* i. Anne unquam tormentis subiecti à crudelissimis illis Sciciliæ tyrannis Phalaride, & Dionysiiis, gemuerunt magis æreum taurû vel in creâ illâ fabricatione juveneci, vel tauri Siculi, quàm aliquis malâ conscientiâ vel invidiâ exagitatus. Historia notissima de Phalaride, qui Perillum æreâ illius machinæ, in qua inclusi, & igne subiecto excarnificati gementis tauri vocem ederent, fabrum primum experimentum suæ artis facere jussit, & tauro à se factò inclusum flammis imposuit. Sed & postea Phalaris ipse ob sævitiam à suis tauro, quo alios priùs suffocaverat, inclusus, & crematus est. De quo Ovid. in Ibin.

*Vig. ferox Phalaris linguâ priùs ense ferecētâ
Movere bovis Phario clausus in ære gemas.*

40. *Et magis auratis pendens laquearibus ensis.*

41. *Purpureas subter cervices terruit*) i. Nec unquam Damoclis cervices, licet purpura, auro, & gemis

mis exornatas magis terruit, ensis setâ equinâ auratis laquearibus appensus, & ejus cervicib. imminēs. Nec historia illa, de Dionysio Siciliæ tyrânò, & Damocle ignota. Damocles n. quidem Dionysii assentatorum, cum Dionysii felicitatem miris modis prædicaret, Dionysius suæ felicitatis eum experimētum, & periculum facere jussit, in suâ sede, & solio ipsum collocavit, & exquisitissimum ciborum, & vini apparatus adhibuit. Sed capiti ejus fulgentem gladiû de lacunari exili setâ equinâ appendi curavit, qui motu levissimi capiti & cervicibus ejus purpuræ setâ rupta, incideret. Cujus metu adeò cōsternatus, & exanimatus Damocles, ut nullum cibum attingere, nullo externo apparatu, & ornamento commoveri poterit, & probè tyrannorum vitam, & felicitatem didicerit.

42. *Imus, Imus precipites quàm si sibi dicat, & intus.*) Est ἀποδοσις præcedentium. Quòd nullum Siculo- rum tyrannorum adeò triste unquam fuerit tormētum, quàm si quis vel conscientia scelerum exagitatus, vel invidia contabescens (quæ quidem tacita, sed κραδίη δάκρυα & θυμὸς φρεσίν τωρμεντα horribilia) sibi ipsi dicat, periisti funditus, nulla unquam spes tibi reliqua, omnia mala accumulata in te ingruunt, in voraginem omniû miseriarû, & calamitatû præceps is.

43. *Et intus Palleat infelix, quòd proxima nesciâ uxor.*) Et pallorem morbi, & scelerum, & fraudum conscientia contracti, intus & subter præcordia intima sentiat, & tibi palleat, & infelix miserimus, & perditissimus nullum hujus morbi remedium inveniat, quippe qui ob enormitatem indigni intenti, & sceleris, ne uxori quidem morbum concedere, nedum a-

liis aufit. Tormenta autem hæc interiora animi omnibus tormentis corporeis superiora, & violentiora pulchrè depinxit Hermes Trismegistus 10. Poëmandri ad Tatium, *Cuiusnam ô fili ardentior flamma est, quam impietatis, & scelerum? quam feram mordax ut corpus lacerat, ut hæc laniant animum? Nônnè vides quot malis animus premitur impius? En sic fili vociferatur impius animus, Uror, absumor, quid agam nescio, devorant me miserum mala undique confluentia, Non video quicquam, heu miser, non audio.* De Invidiâ autè lege Ovid. 2. Metam.

cujus domus inquit, *Imis in vallibus antri Abdita, Solè carens, non ulli pervia vento Tristis, & ignavi plenissima frigoris, & quâ Igne vacat semper, caligine semper abundat.*

Et post de invidiâ. *Videt intus eidentem.*

Vipereas carnes vitiorum alimenta suorum.
Et *Pallor in ore sedet, macies in corpore toto, Nisquam recta acies, livent rubigine dentes, Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno, Risus abest, nisi quem visus movere dolores, Nec fruatur somno, vigilantibus excita curis, Sed videt ingratos, intabescitq, vidento Successus hominum, carpitque & carpitur, una Suppliciumque sumest.*

44. *Sape oculos memini.*) Prior ratio, quòd omni veniâ, & excusatione indigni sint ignaviâ aliquâ, vel superbiâ studia literarum negligentes vel contemnentes, à nacta illo qui habitu vitiorum acquisito corrigi nequeat, & excusari possit desumta est. Sequitur altera

tera ratio ab exemplo puerorum, & suo ad eò ipsius desumta, qui obteneram ætatem adlectibus puerilibus, & ipse perculsus sit, & loco studiorum pueriles ludos, & ineptias tractare maluerit; quod in illa quidè ætate excusari queat. Iuvenes autem jam grandiores, qui doctrinâ vel ætate saltem rectius sapere debebant, si aureum juvenilis ætatis tempus & studia literarum negligant, omni veniâ & excusatione meritò indignos censeri.

Sape oculos memini tingebam parvus olivo.) Sane ego cum parvus puer essem, memini me sæpe oculos meos sanos oleo tingere & illinere, & lippitudinem oculorum simulare, ut ita pueris tædiosum discendi laborem subterfugerem, Est autem lippitudo oculorum lacrimantium vitium, quod ille oleo imitatus est.

45. *Grædia si nollem morituri verba Catonis discere.*) Si discendi tædio nollem ediscere & memoriæ mandare verba illa grandia, fortitudinem, & magnanimitatem spirantia Catonis Uticensis, de morte, utrum moriatur, an non, deliberantis. Hoc autem genus exercitationis apud Rhetoras Ethopoeia dicitur. Fuit autem hic Cato M. Porcii nepos, quem vitæ Stoicæque disciplinæ severitate referebat. Hic nudis interdum pedibus breviq; toga in publicum prodibat, sese adsuæfaciens non nisi turpibus rebus erubescere. Hic post Pharalicam pugnam uticam se recepit, reque à Scipione infeliciter gesta, perlecto Platonis Phædone, val de animæ immortalitate, mortem sibi conscivit.

46. *Ab insano multum laudanda magistro.*) Si nollem

nollem ista discere, quæ merito multa laude digna, ab insano & nimis severo magistro. Quidam hoc insanum interpretantur valde sanum; sed inep- tē contra ium omnino ponunt. Accipi igitur debet hoc loco pro nimis severo, & concitato ad curam discipuli magistro, à quo subvereretur reportare no- tam negligentia.

47. *Qua pater adductis sudans audiret amicis.*) Quæ parentes mei adductis aliis amicis, & familiaribus à mememoriter recitari audiret.

Sudans.) Cui sudorem excuteret, vel gaudium de meo ingenio, & memoria, vel admiratio fortium sublimium, magnanimatorum verborum, & sententiarum, & majestatis orationis tanti viri.

48. *Iure etenim ad summum.*) Hoc & ad sequentia & ad præcedentia non absurdè potest accommodari. Et ad præcedentia quidem si ita explices. Iure etenim id summum erat, ut illa ætate discerem talia fortium, & magnanimatorum virorum dicta & facta, quæ grandiori usui, & ornamento forent. Sin ad sequentia adjungas. Ita fuerit explicandum. Illa ætate puerili, puerilia etiam sectabar, & laborem discendi miris artibus evitabam, nec illud adeò mirum, & absurdum, præsertim cum illi ætati puerili jure id summum sit, & omnibus votis appetatur, alea, tæ, tessera, trochus, pila, & alii ludi pueriles præsertim cum ob judicii inopiam meliora illo tempore animo concipere non possem: Tu autem tantâ ætate ejusmodi excusationes pretendere non potes.

Quid dexter senio ferret scire erat in voto.) Illa ætate tessaris ludere gestiebam, nec quid Ca. o vel a i-

tis Philosophus dixerit vel fecerit, sed quid in tessaris Senio valeret, & quid vel quantum lucri adferret, scire desiderabam, & omnibus votis appetebam. Est autem Senio latus tali, vel tessaræ sex punctis notatū, unde à senario numero nomen etiam sortitus, & erat jactus ejus perutilis, & lucrum adferebat, quo nomine hoc loco dexter, id est auspiciatus, & fortunatus appellatur.

49. *Damnosa canicula quantum Raderes.*) Et scire avebam quid canicula illa damnum adferens esset, & quantum ejus jactus damni pararet, in talis, & quantum lucro abraderet, vel adimeret. Est autem canicula tali latus uno tantum puncto insignitum, in quo converso talo deponebatur, ab illo qui jactaverat, nummus unus, aut quantum inter se qui ludebant pepigerant, sine lucro, idcirco damnosa hoc loco dicitur. Pulchrè autem dixit *raderes*, alludens ad vicinitatem, & ambiguitatem nominis canicula: Canum enim est radere, vel abrodere.

50. *Angusta collo non fallier orca.*) Et discere cupiebam, quâ ratione, & arte talos vel taxillos in orcam commodissimè conjicerem, ne si fallerer jactu, & aberrarem ab angustiore collo orcæ, vel turriculæ damnum, & jacturam facerem. Est autem orca hoc loco vas lusorium, in quo conjecti tali, & agitati conjiciuntur in tabulam aleatoriam, quam & Phymum, & Pyrgum, vel turriculam appellant.

51. *Ne quis callidior buxum torquere flagello.*) Et denique illam tandem adfectabam, ne quis puero- rum totâ civitate buxum, trochum, vel turbinè meliùs torquere, & in gyrum flagello, vel habenâ fle-

tere, majori solertia, & calliditate possit.

52. *Haud tibi inexpertum est curvos deprendere mores.*) Et sic ego quidem à studiis aliquando abhorruì, sed pueritiæ incitiâ, & lasciviâ ætatis ludo debita relinquebam, postea grandior melius sapere didici. Sed tunc neque incitiam excusare potes, ut nata ille, cum flecti adhu cpossis, & Philosophiam didiceris, nec pueritiam prætere, cum tam grandis sis natu. Haud enim tibi inexpertum est, vel doctrinâ, aut saltè ætate didicisti curvos, & praves mores deprendere, cognoscere, & bonos mores à malis discernere.

53. *Quæque docet sapiens braccatis illita Medis Porticus.*) Nec tibi inexpertum, vel ignotum, quæ & qualia doceat sapiens illa porticus Athenis, quæ illita, vel picta est braccatis Medis, vel Persis cum Themistocle pugnantibus; i. aliquid didicisti, vel aliquid discere potuisti, & debuisti.

Sapiens porticus.) continens pro contento, vel potius subiectum pro adjuncto positum, figuratongè notissîma. Intelligit autem porticum Stoicorum Athenis, in qua docebat Chrysippus. Sunt verò brachæ vel braccæ, vestes fluxæ, intonsæ, & varii coloris, quibus usi Persæ, Medi, Scythæ, & olim etiam Galli Narbonenses, unde Brachati, vel braccati appellati sunt.

54. *Insomnis, quibus & detonsa juvenentus Invigilat.*) Quibus (scilicet quæ in Porticu illa docetur) detonsa illi Stoicorum juvenes, & discipuli expertes somni nocte & die omni studio, & cura invigilat, & studendõ incumbit. Legunt hæc in detonsa. Sed notat

Turne-

Turnebus legendum esse, & detonsa: Erant enim inquit Stoici tonsi ad cutem. Itaque Stoicis *in xxiij* *æqj* à Luciano per irrisiõnem appellatur. Et fave-
nal. Sat. 2. de iisdem:

Atque supercilio brevior coma—

55. *Siliquis, & grandi pasta polentâ.*) Cui ob nimium studium, vix somno quod corpus postulat tempus concedant, & suum genium defraudantes victu vilis, grandi polenta, & siliquis pasti, contenti vivunt. Quibus ipsis versibus, juvenibus illis suam somnolentiam, socordiam, & delicias objectat, qui aliis ob doctrinam, & sapientiam nihil non tentantibus, ipsi nihil molestiarum, & laboris sustinere velint.

Siliquis?) Sic Horat. *vivit siliquis, & panè secundo*, id quod de leguminibus, vel fructu quodam vilissimo, quem Græci *νεγάρια* vocant, intelligendum est.

56. *Et tibi quæ Samios diduxit littera ramos, Surgentem.*) Nec via virtutis, modo eam velis intendere tibi ignota est: Nam littera illa Pythagoræ Samii, quæ duos ramos diduxit, in utrumque latus (Y intelligit, quod ita pictum Y) monstravit tibi viam illam, ostendit tibi dextro limite surgentem callem: Vide de hac littera pulcherrimum illud Poëma quod Virgilio attribuunt,

Littera Pythagoræ discrimine secta bicorni,

Humane vite speciem præferre videtur:

Nam via virtutis dextram petit ardua callem,

Difficilemq; aditum primo spectantibus offert,

Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

Vide & Tabulam Cebetis, & Hesiodum. l. *εργων*. Sec:

Samios ramos.) ob ejus literæ inventorem Pythagoram dixit, nam ille Samius fuit patre Demaratho natus. Pythagoras dictus à πύθιο ἢ ἰσραήλιον.

Quod Apolline Pythio non minus vera loqueretur.

57. *Surgentem.*) Nam dexter ille ramus, qui virtutis viam denotat, arduus, sublimis, & difficilis asurgit, & se attollit.

58. *Stertis adhuc.*) At verò quàm flagitiosa illa tua socordia, & somnolentia, tu cum nullam habeas te excusandi rationem, cur humaniora studia neglexeris, his omnibus, quæ dixi neglectis, & posthabitis, tuo veterino, ocio, & somno indulges adhuc & stertis.

59. *Laxumque caput compage soluta Oscitas besternum distutis undique malis?*) Mira somnolenti, ignavi, socordis, heluonis descriptio. Tu tamen interea somnias, tuumque caput laxum, ad utrumque latus somnolentorum more dependens, sine nervis quasi ejus compagibus fractis, & ruptis, se non erigit, sed hesternas commensationes, & crapulas, malis, & buccis distutis, & sædè distortis, & distractis oscitat.

Oscitat besternum.) Græcissimus, ut horrendum clamat: id est, ob hesternam crapulam, oscitat. i. est supinum, torpidum, & ignavum.

60. *Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?*) Itane semper oscitabere, nunquam ne metam aliquà quò tendas, & scopum quò arcum dirigas, tibi proponas, nunquamne quid incipias, & quid facias considerabis? Admonitio sanè pulcherrima, & si quæ unquam alia, maximè salutaris; quæ juxta Flaccum monet, *Certum voto peto finem, & illud ibidem Incipe.*

Certè

Certè hæc unica causa est, quòd tam malè vivitur, & multorum studia exoptatum finem non sortiuntur. Quòd nunquam scopum, vel metam sibi proponunt. Veli maxime proponant, nunquam ad illam contendere serio incipiunt. Quid verò mirum, te portum non attingere, quem nunquam tibi proposueris, nec metam vel scopum qui in ventum, & aëre arcum tuum semper direxeris. Aurea sanè hæc, & caelo delapsa monita, & oracula. *Hoc age, & Incipe, & quod queri solet Quò & Quò?*

61. *An passim sequeris corvor.*) An verò passim fluctuas, & paulo momento nullo portu tibi proposito, ceu vento huc & illuc agitabere, & impellere? vel more puerorum aucupum, dubium, & incertum corvorum volatum oculis sursum sublatis confideras, & illos testâ, lapidibus, & luto insequeris, securas, & parum sollicitus, quò te pes ducat; tum corvorum volatus sequaris, & vivis more dissolutorum, ex tempore, & in diem? Talis est vita illorum, qui nulli certo vitæ generi, nulli studio se peculiariter applicant.

62. *Helleborum frustra cùm jam cutis ægra tumebit Poscentes videas.*) Sed quid tandem tua hac somnolentiâ, tua hac fluctuatione consequeris? nonne hoc quod dici solet; ocio qui nescit uti, facit sibi negotium, & homines nihil agendo malè agere discunt? Scilicet te nec opinantem incurabiles animi morbi, et vitia insanabilia invadent.

Helleborum,) Similitudo defumta à morbis corporeis, ubi si morbus invaluerit, & cutis ægra largiter intumescere cœperit, frustra medici opem implo-

raveris, & Helleborum aliaque remedia popofecris, & adhibueris, cum jam actum sit, & conclamatū, & spes restituentē pristinae sanitatis sit omnino nulla. Hellebori antiquitus plurimus usus fuit, ad levanda mentis, & capitis vitia. Vide proverbium, *Bibe Helleborum.*

64. *Veniēti occurrere morbo.*) Utigitur in morbis corporis rectē à Poeta Ovidio praecipitur:

Principijs obsta, sero medicina paratur

Cum mala per longas invaluere moras.

Idem contra vitium, & animi morbos etiam atque etiam tibi cavendum erit, ut in tempore iis obstes, ne largitus iis indulgendo vitiorū habitum tibi contrahas, & de sanitate animi actum sit.

65. *Et quid opus Cratēro magnos promittere montes?*) Et quid prodest medicos quātumvis excellentissimos, de sanitate restituendā magnifica multa tibi, & montes auri polliceri, ubi jam sis deploratā, & desperatē valētudinis? Quod de corpore dicit, de animo accipe. Fuit autem Craterus medicus excellentissimus sub Augusto, de quo & Horatius lib.2. Sat.3.

Craterum dixisse putato Hic ager.

66. *Disciteque o miseri.*) Quare o miseri juvenes, o somnolenti, superbi, & vagi, ne his tot, & tantis malis circumveniamini, discite aliquid, & animum honestis studiis contra tot ingruentia vitia, & mala conformate, & confirmate, idque in tempore.

Et causas cognoscite rerum.) Discite ex naturali Philosophiā rerum principia, atque adeo vosmetipsos cognoscere.

67. *Quid*

67. *Quid sumus.*) Discite quid sitis, sc. homines mente & ratione praediti, quod si rectē consideraveritis, profectō vos pudebit, tanquam ab hominis excellentia degenerantes, vel instar stirpis trunci aut lapidis torpescere, & dormiendo vitam morti similem transigere, vel instar bruti, nihil praeter turpes & homine indignas voluptates sectari.

Vel *Quid sumus?*) sc. homines brevis aevi, pulvis & umbra, quod ipsum te docebit tempori parcere, idque rebus honestis impendere, & tanquam breve parce dispensare, nec somno & inertia terere, & cum sis φάρμα καὶ οὐκ ἰσὺς μόρον superbiam illam flagitiosam tibi excusserit, qua honesta discere, & meliora monenti, obtemperare reculas. Et si ita accipias quodammodo illud Graecum imitatus censeris possit,

τί γὰρ ἴσμεν ὅλας, ἢ ποδαπὴς γε γένημεν ὕλης.

Στόχασαι κατὰ σαυτὸν τὸ βιώτικον τοῦσας,

Ἐκ τίνος ἐγένεθ, καὶ τίς ἔ, καὶ τίς πάλιν ἔσθ.

Quid enim, obsecro, sumus, aut ex qua materia nati? Conjecturam ex teipso fac, & vitam tuam considera, Unde natus, quisnam sis, & quis futurus denuo.

Aut quidnam victuri gignimur?) i. quidnam, vel quamdiu victuri nascamur, quam brevibus limitibus, & angustis omnino terminis nostra vita quae στιγμή χρόνου, punctum temporis non immeritō dicitur conclusa, & circumscripta sit. Ut ita mortalitatem semper ob oculos vobis statuetis, quā probē consideratā, nec tempus unquam neglexeritis, nec puerilibus nugis, & inhonestis actionibus flagitiosē contriveritis.

Aut quidnam.) id est ad quidnam gignimur, quis

finis sit vitæ, & studiorum nostrorum: nempe ut Deo grata, & hominibus salutaria dicamus & faciamus, ut Plato ait.

68. *Ordo quis datus.*) scilicet vivendi. Quo ordine, ratione, modo vita cujusque instituenda. Sed pauci hoc querunt, pauciores norunt.

Aut meta quam mollis flexus, & unde.) Id est qua ratione, & arte, sine multis molestiis molliter in curriculo hoc vitæ humanæ cursum flectere, regere, & moderari queas, & cursum à principio ad finem bene & feliciter perducere. In circo ad metam quam inflectebatur curriculum flexus dicebatur, à Græcis *κρημνίσις*. In lustranda autem curru metâ, in ipsoque flexu maxima aurigandi industria erat, maximumque periculum imperitiæ, ut plerique frangerent rotam metæ impactam. Cum autem curriculum vitæ humanæ simile sit curriculo Circensi, per flexum metæ intelligit artem moderandæ, & regendæ vitæ humanæ.

Quam mollis flexus.) quæ sit optima, & expeditissima ratio cursum illum flectendi, & dirigendi.

Et unde.) Permanet in illa Allegoria de curriculo Circensi. Et unde flexus ille commodissimè, ex quo loco instituendus sit, ut ita metam, ut Horatius ait, *Fervidis rois evitemus*. Intelligit autem optimam rationem regendæ vitæ humanæ, ne in mala, & pericula imprudètia nostrâ & imperitiâ nos cõjiciamus.

69. *Quis modus argento.*) inquirendo scilicet, & erogando sit ponendus, ne more avarorum illi accumulando infomes incumbamus, malè & miserè interim viventes, nec more prodigorum inutiliter

con-

consumamus, & in homines malos profundamus, sed ut rectè illud quæramus, & usurpemus.

Quid fas optare.) Quæ fugienda quæ appetenda, quid à Deo petere fas, quid nefas. De hoc vide totam Satyram præcedentem.

70. *Quid asper utile nummus habet.*) i. Quis verus divitiarum usus, & abusus. Per asperum nummum, ut Turnebus intelligit, benè percussum, recentem, non veterem, neque tritum, & ipso usu lævem, fugientibus notis.

71. *Patria, carisq; propinquis Quantum largiri deceat.*) Quid patriæ, parentibus, cognatis, vicinis, debeas. Horatius Sat. 2. lib. 2.

*Cur eget indignus quisquam te divite, quare
Templa ruunt antiqua Deum, cur improbe care
Non aliquid patriæ tanto emetiris acerbo?*

72. *Quem te Deus esse iussit, & humanâ quâ parte locatus es in re.*) i. Disce in qua sorte, vel conditione humanâ providentiâ sis collocatus, & constitutus, & quemcunque te Deus esse jusserit, tuam Spartam sedulo obire, & ornare studeas. De hac re pulcherrimè Divinus ille Epictetus, Enchir. cap. 23. *μὲν οὖν ὅτι πρὸς οὐρανὸν ἡ δὴμῶν ἐστὶν, &c. Ἀλλοτρίαν φαντασίαν, qualis magistro Deo probata fuerit, te esse memento, si brevis brevis, si longa longa. Si mendicium agere te voluerit, fac eam quoque personam ingeniosè representes, ita si claudum, si principem, si plebeum. Hoc enim unum est datam personam bene effingere, eam autem eligere alterius, nempe Dei.*

73. *Disce neque invidias: quòd multa fidelia putet
In locuplete penn.*) Et denique discet tua forte con-

tentus vivere, non aliis invidere, nec cupias quæ non capis, nec te commoveat, quod aliis superfit, tibi defit. Sed quicquid Deus te esse voluerit, tibi concesserit, tibi negarit, æquo tibi, & forti animo tolerandû.

Neque invidias, &c.) quod in domibus & penu jurisconsultorum, & patronorum multa fidelia, multa vasa, aurea & argentea putent, & sceteant, donata à pinguibus illis, & obesibus *Umbris*, in judicio defensis. Sic Catul. Epig. 37. *Aut pinguis Umber, &c.*

Putet.) quia ob copiam, & quia raro vasa illa tota exhauriuntur, cibus & potus in illis corrumpitur, & scetere incipit, & putere.

75. *Et piper, & perna Marfi monumenta clientis, Menag.*) Et quod in illorum penu, & cibario, conditum piper, & optimæ pernae, & Mænæ Marfi clientis, & consultoris monumenta & donaria, nunquam deficiant. Est autem *Mena* piscis marinus, Latinis Alecula.

76. *Quod prima nondum defecerit Orca.*) Quod denique illorum penuaria cella, nondum caruerit, & defecerit primario illo pisce orca. Estorca genus belluæ marinæ balænis infestum, de quâ vide Plin. lib. 9. cap. 6.

77. *Hic aliquis de gente hircosa Centurionum Dicat, &c.*) Respondet jam Persius objectioni centurionû, & nobiliû. Hic verò aliquis putidorû illorû Centurionum, impatiens hujus mæ libertatis, & seriæ admonitionis respondeat mihi, & dicat, &c. Hircosi autem Centuriones hoc loco, rustici olidi, & omnino expertes. Et Hircosi, qui hircum olent, & quorum alæ scædum spirant odorem.

78. *Quod*

78. *Quod satis est sapio mihi.*) scilicet ut tuis his monitis mihi non opus sit.

79. *Hand ego curo esse quod Arcefilas, &c.*) i. tua præcepta irrideo, & flocci facio. Non enim unquam Arcefilao, aut Soloni & reliquis miseris, & ærumnosis Philosophis similis esse desideravi. Fuit autem Arcefilas, vel Arcefilaus ex Pitane civitate Acolicâ oriundus, Polemonis discipulus, & Crantoris, qui primus Academiam in vexit Ignorantiæ magister à Lactantio appellatus, quod nihil omnino sciri asseruerit. Vide Diog. Laërt.

Ærumnosoq; Solones.) Quia temperanter, & sæpè parciter, & durè vivunt, & animo quidem feria, & gravia meditantur, animamque tantum, & ad animum spectantia, curant, idè à luxuriosis illis nebularibus ærumnosi vocantur, Quorum tamen vita omnium jucundissima.

80. *Obstipo capite, &c.*) i. qui rigidis collis, & in humerum capite inclinato, & oculis in terram fixis, cogitandum incedunt. Cicero,

Obstipum caput, & tereti cervice reflexum.

Fugies lumine terram.) Hypallage. Dicimus enim, Figit humo plantam, &c.

81. *Murmura cum secû, & rabiosa silentia rodunt.*) Cum canum mordacium, & rabidorum more, solî secum, nescio quid secreti murmurant, & dentibus rabiosa silentia infrendunt.

82. *Atque exporrecto trutinantur verba labello, Aegroti veteris, &c.*) Qui exporrectis labris, & inflatis buccis verba curiosè trutinant, & ponderat, ægroti illius, & insani Democriti, aut alius veteris

Philosophi nugæ, somnia, & figmenta meditantæ.
Ita scilicet rude, & rudens vulgus de Doctis iudicat,
Sed quid mirum cæcos malè de coloribus iudicare,
& speculum, quo nec uti potest, nec quod ipsi usui,
non desiderare?

84. *Gigni de nihilo nihil, in nihilum nil posse rever-*
si.) Hoc Physicum Axioma, aliquoties à Lucretio
iisdem fere verbis usurpatum.

Hoc est quod palles.) Has & confimiles nugæ, &
deliria quæ nec scire juvat, nec prodest, tu tanto stu-
pore admiraris, tanto studio adfectas, ut inde pallo-
rem tibi contraxeris, impransus, & incoenatus illis
næniis invigiles. Quæ verò stulta hæc, & insana dæ-
mentia.

86. *His populus ridet, multumque torosa juvenus*
Ingeminat, &c.) Et quid de ærumnosis illis ho-
munculis eorumq; studiis statuendum sit hinc col-
ligere promptum, quòd d populus illos deridet, &
trossuli nostri, & delicati nobiles, & equites Roma-
ni, distortis naribus irident. Sed nunquid hoc sa-
tis est, à vulgo irideri? Profectò malè sentit qui cum
multitudine sentit, & verissimum *ἂν τοῖς πολλοῖς ἀρι-*
στευ τοῖς ἑποχῆσι ἀπαγεῖ (χαυεῖσιν: Et scitè Diogenes Cy-
nicus interrogatus cur cōtrario cursu contra obviam
multitudinem tanto studio niteretur, respondit,
Totamæa vixta hoc facere studui.

87. *Tremulos cæcibinnos.*) Aptum Epitheton, quod
quisque intelligit, ubi ridentem quempiam audie-
rit. *Ingeminat*, id est frequenter, & crebrò ridet,

Naso crispante.) Vultus ridentis habitus exprin-
nitur.

Mul-

Multumq; torosa, &c.) Confirmat hoc illam Phi-
lippi Beroaldi de Trossulis explicationem, de qua
Satyra I.

86. *Inspice, nescio quid trepidat mihi pectus, &c.*)
Hucusque verba illa calumniatoris, contra Philoso-
phos, & humaniorum literarum studia. Respon-
det jam Persius, Concedam jam tibi omnia hæc, vi-
tam Philosophorum esse laboriosam, & ab indocto
vulgo & pessimis nebulonibus extremo haberi lu-
dibrio. Sed impure, & hircose Centurio age audi
nunc contrà, & responde, an propterea literarum stu-
dia abjicienda sint, quòd laboriosè acquirantur, &
indoctorum ludibrio sint exposita? An non potiùs
eo impendio magis appetenda, cum nil nisi bonum,
& perfectum labore acquiratur, & nil nisi bona, &
honestà passim à vulgo contemnantur. Et verò cui
prodes hac tua flagitiosa literarum negligentia, cui
non potiùs noces? & cui, nisi tibi ipsi, & tuis simili-
bus? Ac proinde omnino similis es ægroto, qui ac-
cessens medicum, venæ pulsam inspicere jubeat, eum-
que in consilium adhibet, & benè consulenti tamen
morem non gerit. Et ita paulatim aggravescente
morbo extinguitur suâ culpâ, non medici: Sic tu eo-
dem modo, medicis animæ Philosophis, & eorum
consilio Philosophiæ præceptis contemto, in infamiam,
dedecus omnis generis vitia, adeoque ipsum
animi exitium incidēs.

Inspice, nescio quid trepidat mihi pectus.) Verba
sunt ægroti, cum quo Centurionem illum Philoso-
phiæ calumniatorem comparat. Qui dicit sic medi-
co: *Quæso te ô medice inspicere, & explora pulsam*

venæ, quid nam sibi velit hæc cordis, & pectoris trepidatio.

89. *Et agris faucibus exuperat gravis halitus.*) Et gravis ille, & difficilis oris anhelitus nimis copiosus exuperat faucibus & abundat, vel ut alii graviter, & ægrè exfudat è faucibus. Hæc omnia gravis morbi *συμπτώματα*, & indicia. Legendum autem exuperat, non exuberat. lege verius. Nam uber producitur.

90. *Inspice sodes Qui dicit medico.*) Qui talibus & consimilibus verbis medicum compellat, inspicere sodes, & mihi consule, remedia mihi adhibe, victus rationem præscribe.

Inssus requiescere.) Ibi à Medico, qui morbi causa indagatà febrim aliquam tertianam metuit, jubetur requiescere à certis cibis, potu, vino, & balneis, & aliis abstinere in quartum usque diem.

91. *Tertia compositas vidit nox currere venas.*) Quid autem fit? ubi intemperans ille ægrotus tertiam, illa nocte, quâ paroxysmum metuebat, melius aliquantulum se habere, & venas ritè magis, & compositè salire, & currere intellexit.

Tertia nox vidit.) More, & figura Poëtica.

92. *De majore domo modicè sistentē lagenâ Lenia loturo, s. f. r.*) Ibi verò quasi omni morbo jam profligato oblitus medici ejusq; cõsiliorum, vinum Surrentinum tanquam mitius, & lenius, è domo majore alicujus divitis, lagena capaciõri sibi exhiberi rogavit, jam ad balneum properanti.

Modicè sistentē.) i. quæ quia mediocriter fitit; plus etiam aliquantulum capit, & pro capaciõri ponitur.

93. *Surrentina.*) Surrentum, unde illa vina, est Campaniæ oppidum, à Græcis conditum.

94. *Hæus bone, tu palles.*) Verba Medici. Ibi verò intervenit Medicus, & ipsum secus, ac jussus erat agere deprehendit: & compellat eum: Hæus bone, quid agis tu? tu cum ad eò sis pallidus, & ægrum te nondum omnino febris reliquerit, balnea, & vina adhibes?

Nihil est.) Respondet ægrotus. Nihil est periculi: ego sum neque ægrotus, neque pallidus.

95. *Videas tamen istud Quicquid id est tacitè surgit tibi lutea pellis?*) Respondet Medicus: Tu nihil esse dicis; tamen hoc quicquid est, quæso videas, & consideres; quid sibi velit quòd tacitè, sensim, & paulatim lutea illa, & flava pellis tibi surgat, corpusq; tuum sensim intumescat. Sunt autem hydropisis indicia:

96. *At tu deterius palles.*) Verba irati, & stomachantis ægroti. Apage sis Medicorum molestissime, cum verbis tuis ad eò acerbis: Tu longè deterius palles; Quare te ipsum cura, mihi molestus nè sis, nec tutor esse, si sapias, cupias, nisi idem quod ante te alius quispiam expertus est, experiri velis.

97. *Iam dudum hunc sepell, tu restas, perge.*) Ille quia vina, balnea, venerem, & alias voluptates mihi invadebat, à me sepultus. tu restas, ut & te sepeliam, quare perge mihi molestus esse, idem brevi tibi contingeret.

Tacebo.) Verbum Medici minis & jurgiis deterriti. Ego verò tacebo, & ab eo, Nam quid hic ages, ubi si quid bene præcipias, nemo est qui obtemperet. Tu verò perge ira.

98. *Turgidus hic epulis, atque albo ventre lavatur.*) Quid verò intereà facit ægrotus? ille verò Medici salutari consilio subter habito, turgens epulis & ventre oppleto, albo, id est pallido, & luteo balneum intrat, & lavatur. Sic Horat. *crudi, tumidig, lavamur.*

Albo ventre.) id est pallido. In quâ significatione aliquoties superius habuimus 1. & 2. Sat. & Horatius eodem sensu usurpat, Sat. 2. lib. 2. *Pinguem vitium, albumq.*

99. *Gutturæ Sulphureas lente exhalante Mephites.*) Cum intereà guttur ejus lentè, & ægrè exhalet, & expiret Sulphureas Mephites, graves, tetros odores, & anhelitus; Signa ingruentis morbi, & mortis. Est autem propriè Mephitis terræ putor, ex aquis maxime sulphuratis, & corruptis proveniens, unde hoc loco Sulphurea dicitur. Virg. 7. Aen.

Savâmq; exhalat opaca Mephitis.

Lentè.) quia difficulter, & gravitet spirat, quippè jam *ἀσπαστός.*

100. *Sed tremor inter vina subit, calidumque tridentem Excudit è manibus.*) Ibi verò inter vina insequitur trepidatio, & subit horror, & tremor manus ejus invadens calidum tridentem, vel calicem manibus ejus excutit, & dentium tremor, & stridor ingruit, & delicati cibi, & uncta pulmentaria nondum digesta, vomitu laxis labris & ore ejicit; Et ita demum frigida mors eum invadit.

Inter vina.) intereà, dum vino bibendo adhuc occupatur.

Subit.) ingruit, eum corripit, & invadit.

Tridentem calidum.) Vinò calido plenum. Tridentem erat

erat poculi genus continens cyathos quatuor, vel genus vasis, tertiam partem Sextarii capiens. Juven. Sat.

3. *Non habet in selex quem parrigat ore tridentem.*

101. *Dentes crepuere resecti.*) scilicet labiis, morè vehementibus febribus correptorum.

102. *Uncta cadunt pulmentaria.*) Pulmentarium propriè puls, vel cibus in modum pultis factus, quem ille crudus, & indigestus cibus, qui pinguis, & unctus per vomitum ejicitur formam refert.

Laxis labris.) i. ore, vel labris pendulis, imbelibus, enervatis, languidis.

103. *Hinc tuba, candela, tandemque beatulus alto Compositus, &c.*) Hinc paulò post præeuntibus ficticibus cum tubis, & candelis, vel facibus rigidum funus ad rogam educitur. Et tadem, vel paulò post, bellus ille, delicatulus, & beatulus Centurio alto, & sublimi lecto componitur, &c. Est autem hoc loco *ὄρερον ἀπέρταρον.*

104. *(rasisq; litatus amomis.)* Exprimitur Romanorum ritus ille curandi, condendi, & educendi funus, id est preciosis unguentis perfunditur, & odoratis herbis conditur. Est autem Amomum frutex ex ligno se convolvens in racemi modum, flore parvo, ceu candidæ violæ, foliis vitis albæ similibus.

Litatus.) curiose, & exactè ritibus illis quasi Deus curatus. Turnebus legit tutatus.

105. *In portam rigidos calces extendit.*) id est gelidos pedes portam versus extendit. Nam extra urbem in pedes efferebantur, urebantur, & sepeliebantur.

At illū Hæstermi capite induso subiere Quirites.) Et

fic illum qui paulò antè minitabundus medicum suum sepelire volebat, servi capite induto, & tristitii, & lugubrium more velato subeunt, & ad rogam effertunt. Sic & qui Medicos animi Philosophos contemnunt, in insanabilia animi vitia incidunt, & animi tandem interitum.

106. *Hesterni Quiritis.*) id est servi libertini qui hesternò die vel paulò antè à defuncto libertate, & pileo donati & manumissi erant; quasi dicat, admodum novi cives Romani.

Capite induto.) Ut quidam interpretantur. Quia manumissi ante manumissoris corpus pileanti incedebant.

107. *Tange miser venas, &c.*) Objectio petulantis alicujus adolescentis. Tu ò Perfi odiosam hanc tuam cantilenam morbidis, & ægrotis occine, non mihi, qui adhuc sum vegeto, & valido corpore. Quod si miser id credere recusas, quæso tange venas, & in pectus meum dextram tuam conjice, & pulsus cordis explora, & num aliquo supernaturali calore affectus sum, ex venarum contactu conjice. Quod de morbis corporis dixit, ad animi morbos transfert. Nullo enim se enormi vitio adhuc correptum sentit, ut philosophorum illa medicinâ, & præceptis ipsi opus sit. Sed quàm sensim, & tacitè vitia se in hominum animos insinuant, indicat Horatius,

*Nemor repente fuit turpissimus, accipiens to
Paullatim vitia.*

Tange miser venas.) an febrili aliquo calore detinear.

Et pone in pectore dextram.) An justo vehementius

tius cor mihi saliat.

108. *Nil calet hic.*) Nullum calorem, vel in venis, vel in pectore deprehendas.

Summosq; pedes attinge, manusq;.) Non frigent. Extremas enim illas partes omnium primò frigus invadit. Ac proinde nulla Medicorum ope indigeo. Hoc est usq; adeò rectè animò sum compositus, ut nulla omnino in me vitia deprehendantur. Quare vitiosis, & turpibus nebulonibus tua illa præcepta præscribe non mihi.

109. *Visa est si forte pecunia.*) Responsio Poetæ. At quàm diu præclara hæc tua virtus, & hæc tua constantia, & animi perfectio, quam ita jactas & extollis, durat? Nempe quàm diu nulla tibi occasio, interiora illa tua vitia exferendi offertur. At verò si forte pecunia à te conspiciatur, vel virgo quædam pulcior blandius, & mollius tibi arriserit; ibi verò interiora illa tua vitia avaritiâ, & libido omnis honestatis, & pudoris claustris interruptis, cumulatissimè prorumpunt.

111. *Visa est si forte pecunia, &c.*) Cor tibi ritè salit? At cum amore pecuniæ ferves, & amore puellæ formosæ dulcius ridentis captus es, ecquid tum etiâ cor tibi ritè salit, ecquid tum venæ tuæ rectè micant? Ibi verò videre est, quot enormia vitia, monstra, & Syrtes, in pectore tuo tanquam in abditissimâ Sylva latent. Ergo *Cor tibi ritè salit?* per interrogationem rectissimè legitur.

112. *Positum est argente catino Durrum olus.*) Nec solum tibi,

Fervet avaritiâ, turpiq; libidine pectus; ut Horatius inquit.

Verum etiam cuppes es, & delicatus mollisque liguritor, & si tibi plebeia, & parables apponantur epulæ, ulcera faucium præ tendis, & excusatione valetudinis tuæ uteris, & interea nullo interno animi vitio te laborare jactas. Si tibi sit appositum in patinâ, vel catino plebeio, & argente, durum, & tenuis, & farina decussa, vel cribrata populari cribro, hoc est plebeius, & cibari^o panis, vel alii cibi viliores.

113. *Tentemus fauces, tenero late hulus in ore.*) i. Tunc tuas fauces tentemus, si ne aded frugalis, & temperans, ut jactas, ut vili illo, & simplici cibo contentus sis. Ibi verò in tenero illo tuo, & delicato ore putre hulus est, quod simulando præ tendis, & gravi morbo vexaris, qui nequaquam vulgari betâ, & insipido, & vili cibo, & pane plebeio, de populi amonâ, vel fiscali radendus, & tentantus sit.

Tentemus fauces.) Alii hoc interpretantur de instrumento, quod *αἰσθητήρ* Medici vocant, quo immisso per fauces internû hulus explorant, & *αἰσθητήρ* ad hunc modû explorare. *Radere*, offendere, & fatigare.

115. *Alges cum excussit membris timor albus aristas.*) Præterea ubi fortitudo tua, & magnanimitas, cum sis aded pusillanimis, timidus, & pavidus, ut tibi in horrescant stantes capilli. Etenim cum timor albus tibi membris stantes aristas, vel pilos capitis excussit, alges, trepidas, & toto corpore contremiscis.

Timor albus.) ided dicitur quod timor homines consternatos albos reddit, & ratio est, qui cum cor præ formidine labore, sanguis tanquam ei subvenurus interiora petit, unde pallor, & albedo; quæ & ratio, cur timentes ageant, & trepident.

Ar.

Aristas.) pro pilis capitis posuit, quod notandum, ea ratione quod velut aristæ aculeos, & spinas erigunt, ita etiam in timore capilli capitis erigantur.

116. *Nunc face suppositâ fervescit sanguis, & irâ scintillant oculi.*) Nec solum avaritiâ, libidine, & timore, vel metu laboras, verum etiam irâ. Nam interdum sanguis bilo suffusus, & irâ non fecus, ac si ignis esset suppositus tibi fervescit, incenditur, & inflammatur, ut præ nimia iracundia oculi tibi scintillent. Egregia insanientis irâ descriptio.

117. *Dicis que facis que quod ipse Non sani esse hominis, non sanus juret Orestes.*) Ibi verò cum ita irâ, & furore agitaris, videre es, illa dicere, illa facere, unde vel insipientes te nihil sapere, vel insani te insanum esse, vel furiosi denique, te de mente, & sanitate rationis esse deturbatum, judicare possint: Ut hæc ratione non sit, cur te ægrotum, & vitiosum neges, cum non vno sed compluribus vitiis detinearis, avaritiâ, libidine, molliâ, ignaviâ, timore, irâ, & furore.

118. *Non sanus juret Orestes.*) Nota historia de Oreste, qui Agamemnonis & Clytemnæstræ filius, patrem suum a matre, & Aegistho adultero, dolis occisum, ulciscens, interfectorem patris Aegisthum adulterum, cum propria matre Clytemnæstra occidit. Quo nomine postea furis matris ipsi immisus, insanus, & furiosus redditus. De hac re vide Euripidem Oreste.

SATYRA III.

hæc.

Em populi tractas? barbatum hoc cre-
de magistrum

hæc. Dic
o.

Dicere, sorbuto tollit quem dixi a cuncta.
Quò frer? dic hoc magis pupille Pericli.

Scilicet ingenium, & rerum prudentia velox
Ante pilos venit: dicenda, ræcendæque calles? 5

Ergo ubi commotâ fervet plebecula bile,
Fert animus calida fecisse silentia turba
Majestatis manus: Quid deinde loquere? Quirites
Hoc puto non justum est, illud malè, rectius istud.

verum
discernis.

Scis etenim justum geminâ suspendere lance 10
Anticipis libris, & rectum discernis, ubi inter
Curva subit; vel cum fallit pede regula vato;
Et potis es nigrum vitum præfigere theta.

Quin tu igitur summâ nequicquam pelle decorus
Ante diem blando candam jactare popello 15
Destinis? Anticyras melior sorbere meracas?

Quæ tibi summa boni est? unctâ vixisse patellâ
Semper, & assiduo curata cuticula Sole.

Exspecta, baud aliud respondeat hac anus. I nunc:
Dinomaches ego sum: suffla: sum cædidus. Esto, 20

* Pannu-
eca, pan-
nica.

Dum ne deterius sapiat * pannucia Bancis.

* Ozyma

Cum bene discincto capta veris ozyma verna.

servo.

Ut nemo in sese tentat descendere! nemo!

ozyma.

Sed * præcedenti spectatur mantica tergo!

* præce-
dentis.

Quæsieris: Nostin? Vectidâ prædia? Cujus? 25

¶ Vectidis.

Dives arat Curibus, quantum non milvus oberret.

Venidâ.

Hunc ait? Hunc Dys tratis, Genioque sinistro;

Qui, quandoque jugum pertusa ad compita figit;

Seri-
o-

Seriola & veteris meuens deradere limum
Ingemii, hoc bene sit: tunicatâ cum sale mordês 30
Cæpe, & farratam pueris plaudentibus hollam,
Pannosam facem morientis sorbet aceti.

* veterem.

|| offam.

At si unctus cesses, & * figas in cute Solem,
Est prope te ignotus, cubito qui tangat, & acre
Despuat in mores, penemq, arcanaque lumbi 35
Runcantem, populo marcentes pandere vulvas.

* friga-
fricas.

|| Tunc eû.

|| Tu cum maxillis balanatum gausape pectas,
Inguinibus quare * detonsus | gurgulio exstat?
Quinque palestritalicet hæc plantaria vellant,
Elixâque nates labefactent | forcipe aduncâ: 40.

* detonsis.
|| Curcu-
lio.

* forpice.

Non tamen ista felix, ullò mansuecit aratrâ.
Cadimus, inq, vicem præbemus crura sagittis.
Vritur hoc pacto, sic novimus: ilia subter
Cecum vulnus habes, sed lato baltheus auro
Protegit. Vt mavis, dâ verba, & decipe nervos 45.

Si potes. Egregium cum me vicina dicat,
Non credam? Vt si palles, improbe, nœmmo,
Si facis, in penem quicquid tibi venit amarum,
Si puteat multa cantus vibice flagellas,
Nequicquam populo bibulas donaveris aures. 50.

|| Respice, quod non es; tollat sua munera cerdo: * Respice.
Tecû habita, * & noris quàm sit tibi curta supellex. * ut noris.

COMMENTARIUS.

HAc Satyrâ quartâ taxat, & vituperat Persius sub
personâ Socratis, Neronem Imperatorem, sub
personâ Alcibiadis Periclis pupilli. Quòd nec ærat
nec virtute, nec auctoritate, nec denique ullâ civili

prudentiâ instructus, Reip. gubernationem suscipere, & nescio quam sapientiam venditare, quo rigore iusticiam administrare non vereatur: Qui largitionibus populo corrupto, ad Imperium pervenerit; qui ob nobilitatem generis fastu plenus, de vero Summo Bono nihil magis capiat quàm vetula aliqua, & delira anus. Postea etiam in prava illorum hominum mores invehitur, qui aliorum vitia tantum reprehendere norunt, ipsi nunquam in se descendentes, scedi, libidinosi, & flagitiosi, & qui iuste, ab aliis rursus vituperentur; qui ipsi vitia sua omnibus modis tegere student, & non suam conscientiam, sed famam, & rumorem populi de se morentur, ipsi interim in se, avari, lascivi, & fœneratores acerbissimi, & qui longè meliùs ex semetipsis, quàm ex aliis cognoscantur.

1. *Rem populi tractas.*) Satyrâ hac Platonis Alcibiaden imitata, principio introducit Socratem objugantem Alcibiaden, quod juvenis, & imperitus Reip. gubernationem suscipiat. Nam metu Neronem apertè nominare non ausus est. Quæso ó magni illius Pericli pupille, Alcibiades, hoc mihi dicere ne graveris, tunc Rem populi tractas? tunc Reipublicæ gubernacula capsisis: tunc civitatis, & omnis populi curam, & administrationem suscipis? Quæso quâ unquam re fretus, quâ fronte, quó pudore dicam, an impudentiâ, rem talem, & tantam in te suscipis?

2. *Barbarum hæc crede magistrum Dicere sorbitio tollit quem dira cicuta.*) Parenthesi includi possunt. Puta hæc, dicere, gravem illum morum, & honestæ disciplinæ magistrum Socratem, quem dirus ille ci-

cutæ haustus è medio sustulit. Quomodo autem Socrates ille vel Apollinis oraculo sapientissimus, ab Anyto, & Melito, Aristophane, & aliis calumniatoribus, quasi de Diis male sentiret, Deos Atheniensium irrideret, unum Deum colendū assereret, & juventutem corrumperet, accusatus & tandem damnatus iudicum suffragio cicutam bibens, extinctus sit, satis notum, & ex Platonis Apologia perspicuum.

Barbarum.) Socratem non ita formoso corporis habitu fuisse constat, unde te illum Physiognomicus qui ingenium non noverat, obscænum, & libidinosum esse conjecit. Duas uxores Xantippen, & Myrtinem uno tempore habuisse fertur, quæ cum crebè inter se jurgarent, & Socrates, illas solitus esset deridere, quod propter se scèdissimum hominem fimis naribus, hispida barba, recalva fronte, pilosis humeris, repandis cruribus disceptarent, novissimè verterunt in eum impetum, & malè mulctatum fugientemque diu persecutæ sunt.

Dicere.) scilicet Alcibiadi. Nam ut apud Platonem in Alcibiade primo videre est, sub personâ Alcibiadis humanæ naturæ vitia, eorumque remedia proponit; vitia scilicet negligentiam, ignorantiam, arrogantiam; Remedia verò curam nostri, & seriam cognitionem. Ut autem dictum est sub Socratis, & Alcibiadis personâ, eos qui rerum humanarum imperiti, temerè ad gerendum magistratum se ingerunt; imprimis autem Neronem qui juvenis per scelus imperium occupaverat, imperio ineptissimus, taxat, & reprehendit.

3. *Magni pupille Pericli.*) Id est Alcibiades, ille enim Pericli pupillus fuit, Atheniensium imperator summus, qui forma corporis præcipuus, summis naturæ ingenii dotibus egregiè exornatus, & omnibus rebus aptus fuit. Rursus tanto vitiorum agmine deformatus, ut si vitia virtutibus penset, meritò addubites, laudè an vituperio dignior sit.

Periclis.) Pericles Atheniensium urbis gubernator summus Remp. 40. annis cum laude administravit maximâ, quo nomine hic magnus appellatur.

4. *Scilicet ingenium, & rerum prudentia velox, &c.*) Possunt hæc cum, & sine interrogatione legi, si sine interrogatione, est amara Ironia. Scilicet tufretus accurato illo tuo ingenio, & multarum insignium rerum multiplici experienciâ, & prudentiâ illa, quæ tibi velox, & præcox, antequam lanugo, & pili erumpant, vel ante pubertatem contigit, & novisti quid dicere, quid facere, quid tacere, quid omittere debeas, ut nulla omnino virtus illarum quæ in summo, & perfecto, & omnibus numeris ad amussim absoluto imperatore requiruntur, desideretur? Perfecto rarè illud Homeri fefellit dicentis *ἡπλοῖσιν παρὸς ἄνδρα δὴντα φέρων*. Iuniorum esse levia consilia virorum, & præcoci sapientiâ ingenia rarè vitalia, rarè frugij: unde nō male dictum ab Apuleio, *Odi pueros præcoci sapientia.*

Velox.) Quia solito citius, & celerius, quàm alii, illi contigerit.

5. *Ante pilos.*) id est ante barbam, quod barbatus ille, & sapientissimus Socrates ei objicit. Vide proverbium ante barbam doces senes.

6. *Ergo ubi commota fervet plebecula bile, etc.*) Quare quia

ne quia omnibus imperatoris virtutibus es instructissimus. Vbi fortè seditione coortâ, vilis plebecula bilè commota, ira, furore grassatur, & furit, ardet, & inflammatur, & animus tuus tanti imperatoris cupit, & desiderat, sua auctoritate, & majestâte manus, ferventi, & irâ inflammata turbæ silentium imperare, dictis regere, animos mulcere, placare, & mitigare; Age nunquid non tunc *ἀρετὴν ἀνδρῶν δεῖξαι*? quid tunc loqueris, qua oratione, qua eloquentiâ illos ad sanitatem, & quietè à furore, & commotione revocabis?

Bile.) Bilis pro ira ponitur, & biliosi, iracundi.

Fervet.) Furitanimis ignobile vulgus. Fert, ve quia ira homines quasi inflammat. unde plebecula illa irata, sequenti versu, calida turba appellatur.

8. *Quirites. Hoc puto non justum est, illud male, rectius istud.*) Hæc verba Socratis Alcibiadi, vel potius Persius Neroni attribuit, inepta, ridicula, & puerilia. O Quirites, vel Romani, ita furere, & grassari non existimo esse justum, sed malum, & rectius ab eausmodi seditionibus desistere.

10. *Scis etenim justum gemina suspendere lance.*) Egregiam verò, & admirandam orationem, & tam perfectam, & absoluto imperatore condigna. Scilicet hinc cuius colligere promptum, te non exigua cognitione, & prudentia esse instructum, qui possit justum ab injusto, ad eò exactè discernere, ut in gemina lance ancipitis libere appendisse, & in statera examinasse vidcaris; qui possit rectum à pravo ad eò exactissimè dignoscere, & discernere, etiam, quod difficillimum est, cum inter curva subit, & latet. Quin etiam si regulam, & prava tibi in manum detur, quæ

quod rectum est mentiatur curvum, & pravum, per te tamen, rectum intelligere poteris, & vitiosam regulam coarguere. Est vehemens, & amara Ironia.

Geminâ suspendere lance.) Sic naso suspendere dicimus.

12. *Subie.*) id est se curvis inserit, inter curva se abscondit, quæ speciem ejus obscurant, & pari vitio pravitateque deformant.

Varo.) Varus dicitur cui pedes introrsum, vel cui crura obtorta sunt.

13. *Et potis es nigrum vitio præfigere theta.*) Quin insuper etiam vitiosos homines, & scelere aliquo famulos tuo judicio tam justo, & acri, potes condemnare, & iis mortiferum signum Θ præfigere. Hoc est pro arbitrio tuo quemlibet reum, vel absolvere, vel condemnare potes.

Nigrum Theta.) id est infaustum, & mortiferum; nam Θ erat litera condemnatoria, quæ præcipiebat *θανάτων*. Quemadmodum ι etiam infausta erat nota, & alicui præfixa laqueum mandabat; nam si rectè, & ita quidem ι scribatur, laqueum refert. Vnde Mart. *Nosti mortiferum Pratoris Castrice signum.*

Est opera precium discere Theta novum.

Et Aufonius in Magistrum Eunum hominè turpissimum, cui laqueum, & mortem optat:

Miselle doctor ι tibi sit obscuro,

Tuumq; nomen Θ sectilis signet.

14. *Quin tu igitur summâ nequicquâ pelle decorus.*) Verùm ô Alcibiades, vel potiùs Nèro, cùm sis imperio ineptissimus, & rerum humanarum imperitus & ignarus; desine tandem, desine malis artibus ad Reipub.

pub. gubernationem aspirare, desine summâ illâ pelle, & triumphali veste ornatus populi oculos perstringere, & in fraudem, & errorem inducere, desine populo ante diem abblan dirî, & adulari, & largitionibus plebem corrumpere, & tibi imperium quærere.

Summâ pelle.) pro veste triumphali, & alio externo ornatu dixit, quibus ambitiosi illi candidati incedebant.

Nequicquam.) i. frustra, vel quòd indignus sit ea veste, vel quòd illam vestè ante diem gerat, vel quòd repulsam sit passurus.

15. *Blando popello,*) quem largitionibus, crimine ambitus reus, corrupisti.

Caudam jactare,) populo more canum adulari.

16. *Anticyras melior sorbere meracas.*) Cùm tantum absit, ut in te aliquid salis, sapientiæ, vel Prudentiæ Civilis deprehendatur, ut etiam parum sanæ mentis sis, & longè aptior, melior, & dignior sis, qui Anticyras naviget, & meracis veratri potionibus purgetur.

Melior.) dignior, aptior, &c. Melior sorbere, Græcissimus Persio usitatissimus, pro dignior qui sorbeat.

Anticyras meracas.) pro Elleboro meraco. Insulæ nomen Elleboro tribuit, idque Græcorum exemplo, qui Sefamoides, quòd est Elleborus albus, *Αντικυρα* vocant. Horatius,

Expulit Elleboro morbum, bilêmque meraco.

Nam suprà Anticyram montes petrosi fuere, in quibus copiosè provenit Elleborum, vel veratrum. Vide Proverbium, Naviget Anticyram.

Meracas.) Idem quòd meras, puras, solas, non a-

lius comixtas.

17. *Quæ tibi summa boni?*) Nam vel hinc bestialis tuus stupor, inania, turpitude, & ignorantia appareat, quod de summo bono interrogatus, quodnam aut quale tibi proponas, ultra, & supra delirium animum, bestiam, aut brutum nihil animo concipere, & complecti potes.

Unctâ vivisse patella Semper, & assiduo curata cuticula Sole.) Quid enim aliud respondes, nisi nihil tibi prius, nihil antiquius in hac vitâ unquam posse contingere, nisi unctâ patellâ vivere, opimè, & lautè exstructâ mensâ omnis generis edulis, & latifitibus victitare, & otio indulgendo, totâ die se in sole apricari? & cuticulam probè curare?

Unctâ patellâ,) pro mensâ opima, lauta, & epulis lautissimis exornatâ.

18. *Assiduo curata cuticula Sole.*) Antiqui *ἡλιου* gaudebant, & Sole cutem curare solebât. quod Medici *ἡλιωσις*, quasi dicas, insolationem vocant, & in generib. remediorû numerant. Id quod & Græcis usitatum ut ex Aristophane videre, qui ait *ἡλιωσιν τὸ σῆμα καὶ ἐστὶν πρὸς τὸν ἥλιον.*

19. *Expecta: handalsind respondeat hac annus.*) Egregium verò Imperatorem, qui clavum Reipub. tenere, & communè salutem promovere desideret, de propria salute interrogatus, nihil magis sapiat, quâ delira anus, & stolidæ vetula. Expecta enim: hæc profectò de summo bono interrogata nihil aliud quâ belluinam & Epicuream voluptatem responderit. Quanta verò stultitia, quanta absurda, te velle sapientibus

entibus & cordatis viris imperare, qui plus anu aliqua delira nihil sapias? nihil melius animo concipias?

20. *Inunc: Dinomaches ego sum, suffla, sum candidus.*) Inunc belle, & præclare imperator, Alcibiades, & nobilitatem tuam jacta, dic te Clinix, & Dinomaches esse filium, talibus, & tantis majoribus ortum, ob divitias, & fortunam turgidus, & inflatus superbi, & efferre vultus elegantiam, corporis candorem, & pulchritudinem ostenta, & vendita.

Esto.) Ego profectò omnia illa vera esse concedo, nobilitate generis, divitiis, pulchritudine, neminem te esse superiorem, neminem tibi parem, nihil horum tibi invideo;

Dum ne deterius sapiat pannucia Baucis.) i. dummodo intereâ sis aureum mancipium, & nihil in te prudentiæ insit, nec quælibet etiam olearia mulier, cula pannosa, vetula, & decrepita anus, quæ vilissimis servis maledicta ingerit, te deterius sapiat.

21. *Pannucia Baucis.*) Crassis pannis vestita, veste rugosâ, multis conglebatâ, & conglomeratâ pannis: Baucis pro quavis anu. Erat autem uxor Philemonis qui hospitio excipiebant Iovem, & Mercurium. Vide Ovid Metamorph. 8.

22. *Cum bene distincto cantaverit ocyra verna.*) i. Cum vetula illa, bene distincto vernæ, vel servuli nequam, in viis convitia ingerit. Solebat enim ocyrum cum maledictis serere, ut ait Turnebus, teste Plinio. Lepos autem quæsitus ex dicacitate muliercularum illarum, clamantium se olera venditare nequam servis, dissolutis, & peculium inutiliter dissipantibus, quæ eos sint ad frugem, & parsimoniam revocaturâ.

revocaturæ. Adde quod *Ocymum* Græcis *μικθάλιον*, ab odio fervorum appelletur, teste Sotione.

Bene disincto.) Luxurioso, intemperanti, dissoluto. Ut superius Disinctus nactus.

Ocyma.) *Ocymum* farrago diversarum herbarum, & leguminum.

Verna.) Vernæ sunt servi ex ancillanati. ponitur pro vilissimo nebulone, vel servo.

23. *Ut nemo in sese tentat descendere, nemo Sed præcedenti spectatur mantica tergo.*) Hactenus in specie Neronem sub personâ Alcibiadis fugillavit, jam cōmunia quædam hominum vitia taxat, & primò quidem illorum, qui in aliorum vitiis cognoscendis, & reprehendis valde acres, & perspicaces sunt, sua interea vitia non cognoscunt, aut sibi ignoscunt. Itæne verò comparatum esse, ut aliena tantum spectemus, & illa quæ nihil ad nos pertinent? O tempora, ô mores perditos, & deploratos, neminem suam conscientiam ingredi, neminem in se descendere, neminem quid se sit dignum considerare, sed aliorum mores, & vitia tantum intueri, & propria peccata in mantica reposita, à præcedentibus tergo, in quo tamen nulli oculi conspiciantur, atque adeò in aliorum peccatis dignoscendis Lynceo quovis sint perspicaciores, in propriis verò talpis stupidiores, & cæciore.

Ut nemo in sese.) Est exclamatio.

Tentat.) cupiat, velit, molietur.

In se descendere.) Semetipsum cognoscere, & considerare.

24. *Sed præcedenti, etc.*) Sed mantica scilicet in quam

quam nostra vitia coniecimus, spectatur univique præcedenti, hoc est à præcedenti, tergo. hoc est præcedentes conspiciamus nostra vitia cum tergo; Sed in tergo non habemus oculos. Igitur nostra vitia non videmus.

Mantica.) est perula viatoria, qua iter facientes viaticum, aut alia necessaria circumferunt. Finxit autem Aesopus mortales singulos duas habere manticas, quarum altera ante pectus, altera à tergo propenderet. Sed in priorem aliena vitia conijcere; in posteriorem sua. Hinc Catullus,

Sed non videmus mantica quod in tergo est.

Et Horatius hoc spectavit, ubi dicit,

*Dixerit insanus qui me, totidem audiet, atque
Respicere ignoto disceat pendencia tergo.*

25. *Quæseris: Nostim' Vestidij prædia?*) Exemplo quod dixit, comprobatur, homines aliena fugillare, & carpere, in quorum vitia alii rursus justissime inquirent. Si enim tu ex aliquo quæras: Age dic mihi, nostim' Vestidij illius prædia?

26. *Cujus? Dives arat curibus quantum non milvio oberret.*) Ibi verò ille non respondet illud quod tergo de prædiis, quæ illa, vel ubi sint, sed statim de divitiis ejus, & extrema parcitate, & avaritia respondet. Cujus tu Ventidij prædia dicis? illiusne divitis qui in Curibus, vel Sabinis, tantum agrorum quotannis possidet, & arat, quantum vix milvius integro die oberrare possit: putasne hunc?

Quantum non milvius oberret?) Quod è naturâ illius alitis dictum, vago volatu, & ingentes gyros in cælo secando eberrantis. Vide Prov. Quantum

milvi volant. Iuvenalis, *Tor milvis intra sua pascuafis*, cum imitatus dixit.

27. *Hunc ass, hunc Diis iratis Genisque sinistro.*) De illiſſine Ventidii prædiis interrogas, qui natus est Diis iratis, & invitis, & genio malo, & sinistro? Vide proverbium. Genius malus.

28. *Qui quandoque jugum percussa ad compita figit.*) Illiſſime avarum dicis, qui si quando finita agricultura, juga, vel aratra sua, ad compita, ut reliqui agricolæ figit, compitalia celebraturus, licet ditissimus aded sordidus, & illiberalis est, ut metuant etiam veteris feriolæ vinum, vel vappam potius depromere, & nihil opiparum, nihil lautum, & liberale ad victum adhibens, Diis laribus vota faciat; sed inquam,

Quod bene sit.) quod mihi meæque familiæ Diis bene vertant, hodie compitalia celebros; cum dicto cæpe, cum sale, & pultem devorat, & fæces emortui aceti, omnibus pueris applaudentibus, eumque deridentibus, pleno ore exforbet.

Quandoque.) pro quandoque, quotiescunque. Quod & Horatio frequens.

Percussa ad compita.) Compita sunt propriè loca, quæ petuntur, vel adveniunt per diversas vias: cuiusmodi sunt trivium, & quadrivium, & in quæ plures cœunt viæ, Græcis *ἀγορὰ*. Compitalia erant festa in compitis celebrata, à Servio Tullio Diis laribus instituta, ubi sacrificia finita agriculturâ rustici celebrabant.

Percussa.) dicta, quod per oēs quatuor partes pateant, vel vetusta. In his juga fracta ab agricolis ponuntur & affiguntur emeriti, & elaborati operis indicium.

29. *Seriola*

29. *Seriola veteris metuens deradere limum.*) Seriola erat doliolum fictile in quo vinum solet asservari. Alii legunt veterem, nec hoc malè.

Deradere.) aliquid abradere, adimere, infumere. Metaphorâ illa utitur propterea quod fæces illas vini, limum appellet. Limus aut cœnum est, vel mollius illud lutum, quod ab aquis deferri solet; ejusmodi autem limum deradimus.

30. *Ingemit: Hoc bene sit.*) Vbi diu cunctatus, cupivit, & metuit, & tandem aliquid fæcis, vel vappæ exstillare ausus est, demum dicendo ingemit, & timidè in hæc verba incipit, Quod bene sit, & faustum. De his solemnibus formulis vide Barnabam Briffonium.

Tunicatum cum sale mordens (cæpe, etc.) Et cum dicto tunicatum cæpe cum sale, & pultem farratam devorat, & pannosam fæcem morientis aceti bibit.

Tunicatum dicitur, quod multa involucria, tanquam tunicas habeat.

31. *Farratam ollam.*) pro pulte è crasso farræ, in olla cocta. Continens pro contento.

Pueris plaudentibus.) Ejus avaritiam, & illiberales fordes cum plausu iridentibus.

32. *Pannosam fæcem dixit.*) quod fæcem etiam floces appellaverint, eo quod in fæce sint flocci quidam, ut albi panni, vel quod fæces ejusmodi albis flocibus ut panno obducantur.

Morientis aceti.) Graphica descriptio Euclionis extremè sordidi. Nam cum alii sordidi, & avari, qualis apud Horatiū Sat. 2. lib. 2. Avidienus cognomento Canis (quem locum imitatus hic mihi vide-

tur Perſius) niſi mutatum parcant diffundere vinum, id eſt, vino tam diu parcant, donec vappę cere incipiat, vel in acetum degeneraverit, & tum demum magna parſimonia vappam, vel acetum bibant. Hic non vino ſolum parcat donec in vappam, vel acetum degeneret, verum ipſi etiam aceto donec mori incipiat, & neſcio in quam ſubſtantiam tranſierit.

33. *At ſi unctus ceſſes.*) Reſponſio Poętę ad illum qui tantã libertate, & nulla occasione oblatã, in Ventidii Baſi fordes invecſtus eſt. At nebulo, & ardelio extremę, & peſimę, non te de Ventidii fordibus, & avaritiã perconctatus ſum, ſed de ejus prædiſtis, tibi nota, vel ignota ſint. Sed heus qui Ventidii illum, ejuſque fordes tam graphicę deſcripſeris, non moleſte feres, ſi alius eadem acrimonia in tua vitia inquirat. Nam tu cüm leviſſimarum mulierularum more unguentis perſuſus, & delibutus, ceſſes, & otium agas, & ſolem in cute infigas, illamque aſiſi cüde ſole ignavus, mollis & delicatus cures; Non procul abſte, licet tibi ignotus eſt qui te cubito tangat, & tibi inſulurret. Heus tu ignoras te, & tua vitia etc.

Unctus.) oleo, & precioſis unguentis.

Ceſſes.) otium ſecurus agas.

Et ſiga in cute ſolem.) Antiqui enim ungebant ſe, & in ſole crant, ut oleum corpus imbiberet. Juvenalis. *Noſtra bibit vernum contracta cuticula Sollis*

Effugiat, rogam. Sed de hoc etiam ſuperius.

34. *Et acre Deſpuat in mores.*) qui acerrimę in tuos mores invehatur, eorũque deſpuendo exſecrationem demonſtraret.

35. *Penemę, arcanã, lumbi, etc.*) Qui te ſcediſſimum, & turpiſſimum Cinædum exſecretur, & deſteſtetur, te penem, vel virile membrum depilare, & arcana lumborum runcantem, hoc eſt natium, & anipilos, vel ſetas eyellentem, & exſtirpãtem, & te effæminantem, populo univerſis, & ſingulis te proſtituere, & ſcedam & obſcãnã partem corporis, contra naturam pandere, & exhibere. Hęc ſceda ſunt & turpiſſima in hominem ſcedum, Quę non niſi curioſi legant.

37. *Tu cum maxillis etc.*) Verba illius, qui calūniatoris illius Ventidii, vitia exagitat. Adde quod fruſtrancam, & inanem operam collocas Cinę de turpiſſime. Nam, ut maximę te levem, & glabrum efficere, & effæminare ſtudeas, quĩ ſit, ut dum in maxillistuis gauſape balanatum, vel barbã balaninũ ſinguetis imbutam, pectis, & ornas, niſi hominũ tuũ ille curculio, vel mentula de tonſã inguinibus inter pilos, & ſetas exſtet, & rigeſcat, & in muliebrem figuram te transformare nequeas. Quod malum cüm vellet evitare Nero, ſporo ſuo, & hanc partem abſcidit, & omnino in mulierem quantum potuit, transformavit.

Maxillis,) cui opponit inguinibus.

Gauſape.) proprię veſtis militaris, vel ſtraguli genus. Vt in 6. Satyra videbitur. Hoc loco pro barbã hiſſutã, & prolixã ponitur.

Balanatum.) oleo ex balano factũ, unctum.

38. *Inguibus.*) Inguina apud ſcriptores ponũtur, pro pudendis, tam virorum, quã feminarum. Sed hoc loco proprię accipitur pro duabus conca-

vis partibus utrinque pubi vicinis, inter lumbos scilicet & pubem, in quarum medio membrum virile, vel muliebre prominet, & situm est.

Gurgulis,) proprie caruncula illa, quæ in sine palati inter tonsillas dependet, aliàs columella dicta. Hoc loco pro membro virili ponitur.

39. *Quinque palæstræ licet hæc plantaria vellant etc.)* Nam licet quinque robusti palæstræ, vel Athletæ, plantaria ista vellat, & setas pilosve extirpent, & forcipibus aduncis elixas, & Psilotro demolitas nates labefactent, nullo tamen aratro, filix illa mansuescit, nulla forcipe pili illi extirpantur.

Plantaria,) intelligit circa pubem, & pudendis loca vicina, & nates pilos erumpentes. Ignoscant mihi hic lectores planius hæc explicanti, non ut scelera doceam, sed ut mentem Persi exprimam. Plantaria sunt ipsæ plantæ, quæ è femine ortæ cum radicibus, & terrâ propria transferuntur de uno loco in alium.

40. *Elixasq; nates.)* Alii legunt elisas nates. Hoc est psilotro, vel arguento depilatorio, quo molliores mulieres utebantur, ut corpus glabrum, & lavæ redderent, demolitas. Sed magis placet elixas, ut balneo tanquam coctas intelligamus, ut à Martiale lib. 3. Epig. 7. Balneator elixus appellatur.

Labefactem.) Languidas reddant doloris impatientia, dum forcipe pilos è vivâ cute evellunt.

41. *Non tamen ista filix.)* Pulchrè, quia plantaria setas istas appellavit, in Metaphora perstat, & filicem appellat, quæ nisi uratur, nullo aratro excinditur & extirpatur.

42. *Cedimus inque vicem præbentur crura sagittis.)*

Verba

Verba Persi. Ecquid jam calumniator turpissime, & pessime tuis illis maledictis, quæ in Ventidium congestisti, lucratus es? ipse ab aliis digniore, & mordaciori aceto perfusus? Qui Ventidio avaritiam tantum obijcere potueris, cum alii inauditam turpitudinem, & detestandam, & execrândam libidinem, & obscenitatem recriminando rursus justius tibi objectent? Scilicet qui carpis alios, carperis ab aliis, qui rides rideris, qui mordes morderis, qui denique lædis læderis. Sumcum à militia, ubi sagittis in hostem cõjectis, hostem cædunt, ipsi rursus remisiss ab hoste hastilibus crura præbent, & concidunt. Sic & Horatius. *Cedimus, & totidem plagis consurremus hostem.*

43. *Vivitur hoc pacto.)* Omnes hoc pacto in tota civitate vivunt, ut alios tantum intueantur, alios rideant, contemnant, eludant, calumnientur. Et ipsi rursus quia sua vitia non ipsi cognoscant, ab aliis rursus ea discant, & rursus idem ab aliis patiantur.

Sic no vivimus,) Sic didicimus vivere, aliorum vitia quantum pote exagitare, nostra quantum pote celare, tegere, abscondere.

44. *Ilia subter, Cæcum vulnus habes.)* Contra illos qui frustra sua vitia tegunt. Qui cum sint flagitiosi, & pessimi, boni tamen, & quantivis precii haberi volunt, & brevius qui aliis boni potius videre, quam sibi esse volunt. Quemadmodum gladiator cæcum vulnus subter ilia acceptum, si aureo baltheo tegat, & abscondat, alios quidem quantum potest fallit, & aliis saucius & vulneratus pro integro, & sano imponit: at nunquid & semetipsum decipere, & fallere, nisi ipsi imponere potest, ipse verò interea sibi vul-

neris illius conscius, gravissimos, & acerbissimos perpetitur dolores, & cruciatus: Idem illis evenit qui enormia sua facinora, scelera, & flagitia nobilitate generis, divitiis, & auro oppalliare, & fucare, & aliis se bonos, probos, & honestos cum sint flagitiosi, & periti, venditare student; in suo interea animo, & conscientia horribiles cruciatus, & intolerabilia tormenta sentientes.

(*acum vulnus*.) latens, occultatum, absconditum. Sic caci morbi dicuntur ignoti, quorum causæ ignorantur. Cic. *Rescaca, & ab aspectus indicio remota*. Tractum est autem à glaciatoribus, qui acciptum vulnus baltheo tegunt.

(*Lato baltheo auro*.) baltheus latè auro pictus, vel inductus.

45. *Vt mavis, da verba, & decipe nervos si potes.*) id est: Vt tibi libitum, & complacitum est, impone aliis, & da verba, teque integrum, & sanum pro vulnerato vendita, & etiam vires, & nervos tuos decipe, si potes. Longè concinnius mihi videretur si legeres: at decipe nervos si potes: Vt fit: da aliis verba, & decipe tuis fucis alios: at decipe etiam tuas vires, tuos nervos hoc est, te ipsum si potes; sed non potes, nam etiam in aureis vestibus aliquis ægrotat, etiam in auratis, & gemmatis cubiculis aliquis infirmitate detinetur, & moritur. Et ad animum translatum: te aliis honestissimum, & maximè frugi vendita, num etiam tibi ipsi hoc potes persuadere? minimè verò, nam conscientia tua te coarguit, & te de tuis clericibus admonet: Vt quamvis Deos, & homines lateas, te ipsum latere non possis: Et qui potes,

tes, Nocte dieq; tuum gestas in pectore testem. Sed hoc paucis hodiè cognitum, qui famam potius hominum de se verentur, quam conscientiam propriam, quæ tamen omni testimonio evidentior, omni iudicio rigidior, omni poenâ, & tormento crudelior, immitior, immanior. Vn de salutare illud, & omnium pectori inscribendum Ansonii, *Turpe quid ausurus, te, sine teste, time.* Et addit Seneca, *O te miserum, si contemnis hanc testem; certe conscientia mille testes.*

46. *Egregium cum me vicina dicat, non credam.*) Objectio vani illius, & turpis nebulonis. At verò cum omnes noti, & vicini me virum egregium adprimè honestum, fortem, justum, & omni virtute præditum laudent, & prædicent, nonne illis fidem adhibuero? quis adeò sit stupidus, qui tot hominibus credere nolit?

47. *Viso si palles improbe nummo.*) Responso Poeta. Homo turpissime, ignavissime, stultissime, qui aliis plus de te, quam tu ipse tibi credas. Et qui fieri potest, ut alii hoc, vel tu ipse de te, rectè credas, cum nullis non vitiis sis obnoxius? Nam profectò homo improbissime, si inspecto nummo ingenti ejus potiundi desiderio flagras, si omnia facis, quæcunq; tibi turpis, & obscæna libido imperat, si obaratos acerbissimis, & iniquissimis usuris angis, & premis, frustra frustra te virum integræ vitæ, & probum, & egregium ex populi sermone existimaveris.

(*Palles*.) Pallere pro vehementi alicujus rei desiderio affici, & alicui rei pertinaciter incumbere passim ponitur. Hinc amantes, & diligenter studiis incumbentes, pallere dicuntur. Ovid. *Palleat omnis*

amans. Perſius, *Ad te nocturnis iuvat impaſſeſcere charis.* Palleſ, ſcilicet deſiderio nummi.

48. *Si facis, in peccata quicquid tibi venit amarum.)*
i. ſi quid tibi libido ſuaſerit, ſuſcipis, ſi quicquid tibi moleſtè, amarè que prurit, ea in parte, quæ honeſtè nominari nequit: vel ſi quicquid in eam partem incidit amaræ titillationis, facis, & in omnem libidinem te profundis, ſi cuiuſcunque libidinis pruritus, velut urtica, moleſtus eſt morem geris, & moleſtiam nefandâ voluptate depellis, adeoque peni inferis; falſas multitudinis laudes reſpue. Dicit Ariſtoteles multas voluptates à moleſtiæ impulſu oriri, ut & delicias Veneris, ad quas dolor qui libidinoſos urit, præcipites pellit. Nam illa urtica, & ſcabies libidinis amara, & moleſta eſt, neque eaſ quieteſcere ſinit pruritus titillans.

49. *Si puteal multa à canis vibico flagellas.)* id eſt ſi ſcenerator eſ acerbiffimus, & iniquiſſimus, & obæratos debitores graviffimis uſuris flagellas. Hinc ſceneratores feriones jaculari vocabulo nominabantur, feriunt enim uſuris quos obæratos habent. Puteal dicitur à puteo illo cui Scribonius Libo magnificum labrum ſuper imponi curavit: Eſt autem puteal putei labrum. Erat autem hoc puteal, vel puteus, ut notat Varro, in Portâ Baſilicâ, juncta Curia Hoſtiliæ, non procul ab aſſu Fabiano, ubi prætor juſ dicebat. Ad hoc puteal Scribonii Libonis, vel ut alii, Scribonii Licinii ſceneratores conſiftere ſolebant. *Puteal.* Alii dicunt flagellare idè eſſe quod pejerare.

Multa vibico.) Qui nimis rigide, & acerbè uſuram exigas, & nimis inhumaniter obæratos flagellas.

Can-

(Canis.) ne damnum facias, vel decipiaris.

50. *Nequiquam populo bibulas donaveris aure.)*
Fruſtrâ populi ſermones de te lubens audieris, & illis fidem adhibueris.

Bibulas.) quæ ut ſpongia quaſi laudes ſitiant, & libenter, & avidè imbibant.

51. *Reſpue quod non eſ.)* Salutare, & egregium præceptum, quo vani à ſolidis, indocti à doctis, ſtulti à ſapientibus diſcernuntur. Sanè illis nihil prius, nihil antiquius, nihil fortius, quàm immeritis laudibus, etiam à viliffimis extolli, contra hi ſibi plus de ſe quàm aliis credunt, & reſpuunt quod non ſunt, & immodicas laudes ægrè, & permoleſtè ferunt; atque adèd quod non ſunt, ne haberi quidem volunt. Et ratio utrinque eſt, quia illi quia nunquam ſe dignati ſunt ingredi, ſe non norunt, inde eo infantiæ perveniunt ut exiſtiment, ſe meliùs ab aliis cognoſci, ac proinde de ſe plus aliis quàm ſibi credunt: Contra hi quia in illud unicum incumbunt ſe, hoc eſt ſuam infirmitatem, vanitatem, & ignorantiam, cognoſcere, facilè, humiliter de ſe ſentire, vanas de ſe laudes reſpuere *οχι μὴ τὸ ἐπὶ ἀνθρώπων φανερόν*, diſcunt.

Tollat ſua munera cerdo.) Auferat, & ſecum reportet populus ſua munera, inanes, & vanas virtutum tuarum laudes.

Sua munera.) Hoc eſt quicquid tibi attribuit, quod tu non habes.

Cerdo.) Cerdones ſunt artifices ſordidi, ut ſutores veterum calceorum. Dicitur à *νέρο*, quòd luctum adfectent. Ergo idem eſt, ac ſi dicat: Apage ſi viles illos, & ſordidos, qui te lucri gratiâ indignâ

laude afficiunt.

52. *Tecum habita, & moris quam sit tibi curia supellex.*) Quòd si tecum habitaveris, te ipsum ingreſſus fueris, te & tua omiſſis fucis, & velamentis adul- torum probè perpende- ris, & conſideraveris, cogno- veris profectò, & deprehenderis in domo tua non ita omnia eſſe abundantia, ſplendida, & magnifica, ut alii de te prædicarunt, ut etiam multa adhuc tibi deſint; & deſiderentur; non ita omni virtutum ge- nere te eſſe inſtructum, ut non plura, & longè gra- viora vitia in te reperia, & deprehendas.

Tale eſt illud Flacci. *Metiri ſe quemq; ſuo modulo ac pede verum eſt.* Et Lucianus, *ναγαυὶς ἴπῳ τῷ οὐκ εἶναι κίτρον ἰκτάτορ.* *Demetriaris utrumque meſſurâ propriâ.* Nec abſimile quod idem Perſius dicit Sat. 6.

Meſſenus propriâ vive.

Translatum autem proverbium ab iis, qui in prin- cipum familiis degunt, & ut vulgo fit, ex alienis o- pibus perinde ut ſuis intumeſcunt, quibus ſi domi vivedum ſit, vix ſalinum habeant, quod apponant. Tecum igitur habita, id eſt, tuâpte ſupellectile, te metire, ac tuis ipſius malis, boniſve teiſpum expède.

SATYRA V.

Atibus hic mos eſt, centum ſibi poſcere voces, (mina centum Centum ora, & linguas optare in car- Fabula ſeu mæſto ponatur bianda tragædo,

Vulnera ſeu Parthi ducentis ab inguine ferrum.
Quorſũ hac? aut quantas robusti carminis offus 5
Ingeris, ut par ſit centeno gutture niri?
Grande locuturi, nebulas Helicône legunto,
*Si quibus aut Prognos, aut ſi quibus olla Thyeſta * Procnos.*
Fervebit, ſape inſulſo cœnanda * Glyconi. * in viſo.*
Tu neq; anhelanti, coquitur dum maſſa camino, 10
Folle premis ventos; nec claſſo murmuræ rancius
*Nec * ſloppo tumidas intendis rumpere buccas. * ſloppo.*
Verba togæ ſequeris, junctura callidus acri
Ore teris modico, pallentes & raderemores 15
Doctus, & ingenuo culpam deſigere ludo,
Hinc trabe qua dicas, menſamq; relinque Mycenis
Cum capite, & pedibus, plebeiâque prandia nôris.
*Non equidem hoc ſtudeo, * bullatis ut mihi nugis * pullatis.*
Pagina turgeſcat, dare pondus idonea ſumo. 20
Secreti loquimur, tibi nunc hortante Camena,
Excutienda damus præcordia, quantâque noſtra
Pars tua ſit, Cornute, anima, tibi dulcis amiſe
Oſtendiſſe juvat: pulſâ dignoſcere cantus,
Quid ſolidum crepet, & pictæ rectoria lingua. 25*
*Hic ego centenas auſim depoſcere & voces, * fauces,*
Ut, quantum mihi te ſinuſo in pectore fixi,
Voce traham purâ, totũque hoc verba reſignent,
Quod lateet arcana non inenarrabile fibrâ. * Quo lateet*
Cum primũ pavido cuſtos mihi purpura ceſſit, 30
Bullâque ſuccinctis laribus donata pependis,
Cum blandi comites, totâque impune ſuburrâ
Permiſi ſparſiſſe oculos jam candidus umbo.
Cumque iter ambiguum eſt, & viſa neſcius error
Deda-

* Diducit. *Deduxit trepidas ramosa in compita mentes*
 * Repositi. *Mhe tibi* suppositi, teneros in suspicis annos*
 * alms. *Socratico, Cornuie, sinu, ut tunc fallere sollers*
Apposita antortos ostendit regula mères,
Et premitur ratione animus, vinctique laboras,
Artificemq, tuo ducit sub pollice vultum.
Tecum etenim longos mœmeni consumere Soles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes.
Vnum opus, & requiem pariter disponimus ambo,
Atque verecundâ laxamus seria mensa.
 * addubi- *Non equidem hoc* dubites amborū federe certo*
 tes. *Consentire dies, & ab uno fidere duos.*
Nostra vel equali suspendit tempéra librâ
 * horn. *Parca tenax veri, seu nata fidelibus horis*
Dividit in geminos concordia fata duorum,
Saturnumq, gravem nostro Iove frangimus unâ.
 * Nescio, ** Nescio, quid cerè est, quod me tibi temperat astrū;*
 quid. *Mille hominum species, & rerum discolor usus.*
Velle summoneique est, nec voto vivitur uno.
Mercibus hic Italus mutat sub Sole recentis
 55 *Rugosum piper, & pallentis grana cymini:*
Hic satur irriguo maduuli turgescere somno:
Hic campo indulget; hunc alea decoquit: ille
 * upret. in *In Venere mputris. Sed cum lapidosa Chiragra*
 Venere est *Fregerit articulos, veteris ramalia fagi,*
 * Tunc ** Tum crassos transisse dies, lucemq, palustrem,*
 eaflos. *Et sibi iam seri vitam ingemere relietam.*
At te nocturnis juvat impallescere charis;
 * Eliantea *Frugel Cleanthea, petize hinc juvenesque senesque*
Finem animo certum, miserisq, vitasica canit.

Cret

Cras hoc fiet, idem cras fiet, quid? quasi magnam,
Nempe diem donas? Sed cum lux altera venit,
Iam cras hesternum consumimus; ecce aliud cras
Egerit hos annos, & semper paululum eris ultra.
Nam, quâvis prope te, quamvis temone sub uno, 70
Verentem sese frustra sedit abere canthum,
Cum rota posterior curras, & in axe secundo.
*Libertate opus est, non hic, * ut quisque Velina*
 * quæ ue *Publius emeruit scrobrosam referentiâ far*
 quicque *Posidet. Hæc steriles veri: quibus una Quiritem 75*
 scabiosa. *Versigo facit, hic Dama, est non trejsis agaso,*
 * Vappa, ** Vappa, & lippus, & in tenni sarragine mendax,*
 lippus. *Vertere hunc dominus, momento exar binis exit*
 * rempoit *Marcus Dama. Papa! Marco spondente, recusas*
 exit. *Crederè tu nummos? Marco sub iudice palles? 80*
 * tu iudice *Marcus dixit: ita est, assigna Marce tabellas.*
 * hæc no- *Hæc mera libertat? hanc nobis pilea donant?*
 bis pilea *An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam?*
 donat. *Cui licet ut * valuit? licet, ut volo, vivere: Non sum*
 hoc nobis *Liberior Bruto? Mendose colligis, inquis 85*
 pilea do- *Stoicus hic, aurum mordaci lotus acceto.*
 nat. *Hæc reliqua accipio: v licet, ut volo, vivere, tolle.*
 * libuit. *Vindicta postquam mens a pratore recessi,*
 Licet il- *Cur mihi non liceat, iussit quodcumque voluntas,*
 lud. & ut *Excepto, si quid Adasuri rubrica vetavis? 90*
 volo, sol- *Dises; sed ira cadat naso, rugosaque sanna,*
 te. *Cum veteres auras tibi de pulmone revello.*
 * tenua. *Non pratoris erat stultis dare * tenuia rerum*
 Officia, atque usum rapida permittere vita.
Sambucum siliis caloni aptaveris alto.

95

Stat contra ratio, & secretam legant in aërem,
 * Non licet facere id, quod quis vitavit agendo.
 Publica lex hominum naturaque continet hoc fas,
 Vt teneat vetitos inficta debuit actus.
 Diluis helleborum, certo compefcere puncto
 Nescius examen; vetat hoc natura medendi
 Navem si possat sibi peronatus arator
 Luciferi rudis. Ne exclamet Meliceria perisso
 Frontem de rebus. Tibi recto vivere iale
 Ars dedit, & veri * (speciem dignoscere calles,
 Nequa suberato mendosum tinniat auro;
 Quaque sequenda forent, lquaque evitanda vicissim
 Illa prius creta, mox hac carbone notasti.
 Et modicus veti, presso lare, dulcis amicit:
 Iam nunc astringas, iam nunc granaria laxes,
 Inque luto fixum possis transscendere nummum,
 * Nec glutio sorbere salvam Mercurialem.
 Hac mea sunt, teneo, cum verè dixeris; esto
 Liberque ac sapiens pratoribus, ac Iove dextro.
 Sin tu cum fueris nostra paullo ante farina,
 Pelliculam veterem retines, & fronte politus
 Astutam vapido servas sub pectore vulpem:
 Qua dederim supra repeto, fruemque reduco.
 Nil tibi concessit ratio, digitum exsere, peccas.
 Et quid tam parvum est? Sed nullo thure litabis,
 Hareat in stultis brevis ut semuncia recti.
 Hac miscere nefas, nec cum sis cetera fossor
 Tres tantum ad numeros Satyri movisare Bathylli.
 Liber ego. Vnde datum hoc sumis, tot subistere rebus?
 A dominum ignoras, nisi que vindicta relaxat?
 Ipuer, & strigiles Crispini ad balnea defer.

* garrit.
 * Non li-
 ceat.

* exclamat

* specimē.

* de qua vi-
 tanda.

* nec glut-
 io
 nec glutu-
 nec glutu?

* relego.

100

105

110

115

120

125

* Incre-

* Increpuit, cessas nugator? Servitium acre
 Te nihil impellit? Nec quicquam extrinsecus intrat
 Quod nervos agiter. Sed si unius, & in jecore agro
 Nascentur domini, & qui tu impunitior exis, 130
 Arg. hic que ad strigiles scutica, & metus egit heri-
 Mane piger stertis; Surge inquit avaritia, Eia (lis?
 Surge: negas? instat; surge, * inquit, no queo; surges. * Inquis.
 Et quid agam? rogitas? En Saperdam advehe potò,
 Castoreū, stuppas, hebenum, thus, lubrica Coa; 135
 Tolle recens & primus piper è sitiente camelo;
 Verte aliquid, iura. Sed Iuppiter audiet: * Eben,
 (Baro, regustatum digito cerebrare salinum
 * Conemtus perages, si vivere cum Iove tendis.
 † Iā pueris pellē succinctus, et Oenophorū aptas: 140
 Ocyus ad navem, nihil obstat, quin trabe vastā
 & Aegæum rapias, nisi solers luxuria ante
 Seductum moveat. Quò deinde, insane, ruis quò?
 Quid tibi vis? calido sub pectore mascula bilis
 Intumuit, quam non extinxerit urna cicuta. 145
 Tun' mare transilas? tibi tortā cannabefulta
 Cœnasti in transstro? & Pœtantanūq; rnbellum
 Exhaleat vapida lasum pice sesulis obba?
 Quid petis, ut nummi, quos hic quincunce modesto
 Nutrieras & peragant avidos * sudore denunces? 150
 Indulge Genio, carpamus dulcia, nostrum est
 Quod vivis, cinis & Manes. & fabula fies. (de est.
 Vive memor letbi; fugit hora; hoc, quod loquor, in-
 En quid agis? duplici in diversum scinderis hamo.
 Huccine, an hūc segris? subeas alteri? oportet. 155
 Ancipiti & obsequio dominos, alternis oberres.
 Nec tu cum obstitieris semel, instantiq; negaris

* Si incret-
 pui.

* piper &
 primus fi-
 ticute.

primus pi-
 per & fi-
 ticute.

* heu heu.
 * Vate. Bā-
 ro.

* Conten-
 tus. Cumi
 Iove vi-
 vere.

† Iamque
 puer pel-
 lem,

Iam puer
 is pellem,
 & c.

* vellenta-
 numque.

† peragant
 sudare.
 * sudare.

‡ officio.

M

* rupi. Parere imperio, *rumpi jam vincula dicas.
 " Abripit. Nam luctata canis nodum arripit, * ast tamen illi
 argamen. Cum fugit a collo trahitur pars longa catena. 169
 * & tamen. Dave, citò hoc credas jubeo: finire dolores
 Præteritos mediator, crudum Cherestratus unguem

" Arrodés. Abradens ait hæc: an siccis dedecus obstem
 Cognatis? an rem patriam rumores sinistro
 Luce ad obscenū tranquam, dū Chrysidis udas 165
 Ebrinus ante fores extrineta cum face canto?
 Engé, puer, sapias Diis depellentibus, agnam
 Percute. Sed censen plorabit, Dave, relicta?
 Nugaris? solea, puer, objurgabere rubra,
 Ne trepidare velis, at que arcetos rodere casset. 170

Nūc ferus, & violés: at si vocet, haud mora, dicas:
 Quidnā igitur faciā? ne nūc cum accersor, et ultrò
 Supplices accedam? si totus, & integer illinc

* nec nūc. arcessor.
 " Exieras, nōc nanc. Exieris? nūc nunc, hic hic, quē querimus, hic est.
 * nā tunc. Non in festucā, lictor quam jactat ineptus. 175

heic heic quod que- rim? heic est.
 † ros ne habet. † Ius habet ille suo palpo, quem ducit hiantem
 Cretata ambino? vigila, & cicer ingere large

Rixanti populo, nostrans Floraliala posuit
 Aprici meminisse senes: quid pulcrus? at cum
 Herodis veneré dies, unct ag, fenestrà 180

Disposita pinguem nebulam vomuere lucerne
 Portantes violas, rubrumq, amplexa catinum
 Cauda natat thymni, tumet alba fidelia vino,
 Labra movestacitus, recutitq, Sabbata palles.

" Tam. † Tunc nigri lemures, ovog, pericularupto, 185
 Tunc grandes Galli, & cum sistro lusca sacerdos,
 Incussere Deos inflantes corpora, si non

* hali. Prædictum ter manè caput gustaveris * alii.

Dixit

Dixeris hæc inter varicosos Centuriones,
 Continuo crassum rider † Vulgenius ingens. 190.
 Et centum Gracos curio centusse licetur.

190.

† Pulsen-
 dius.
 Fulfemi?
 Vulpleni?
 Fulpheta-
 dius.

COMMENTARIUS.

HAc Satyrà quintâ duè potissimùm tractat Per-
 sius. Et primò quidem Cornutū præceptorem
 suum in disciplinis Stoicis, laudat, & centum ora, &
 linguas sibi exoptat, non quòd tumidam aliquam
 Tragediam, vel cruenta bella scribere aggrediatur,
 sed tum ut laudes ejus dignè exprimat, tum ut suum
 erga se amorem demonstrat: idque ob diligentem,
 & laudabilem ejus ad honestatem, & virtutem insti-
 tutionem, & summam conjunctionem, & familiari-
 tatem cum ipso, tum etiam ob similitudinem morū
 sine dubio fatalem, & honestà ejus studia, & deniq;
 quòd ad virtutem, & honestatem aliis præeat. De in-
 de hortatur juventutem ut ex Philosophiâ adjumen-
 ta sibi comparet, ad beatam vitam, & Philosophiæ
 inserviant, ut sibi contingat vera libertas: Quæ non
 illa sit quam vulgus agnoscit, quam rabo capite, &
 pileo, ab hero accepto, vindictâ prætoris etiam pes-
 sumi obtinere possint, libertas corporis, vivere ut
 velis, & potestas faciendi quicquid libet. Sed verâ
 sapientia: & doctrina, & scientia, bonâ à malis, sequē-
 da à fugiendis, vitia à virtutibus posse discernere,
 suis contentum, benignum erga amicos, facilem in
 omnes, & liberalem erga quos deceat, & ab avaritia,
 & reliquis malis immunem esse, & quæ in bonos, &
 sapientes tantum cadat. Contrà omnes stultos, &
 malos esse servos, qui corpore sive liberi, sive servi;

semper peccent, quos vitia contraria, avaritia, & luxuria distrahant, & miris modis vexent, quos intemperantia, libido, ambitio, superstitio, & alii acerbi Domini obtorto quasi collo abducant quò velint, excrucient, agitent, urant, terreant, & angant, servos omnium pessimos, & miserimos.

1. *Vatibus hic mos est.*) Cornutum Annæum initio laudaturus à collatione orditur. Quemadmodum vatibus, vel Poëtis Tragicis, vel Epicis moris, & usitata consuetudine receptum est, ut centum ora, centum linguas, vires grandis, & sublimi carmini sufficientes, & pares sibi exoptent, sive Tragici mœstum, tristem, miserabilem, & lamentabilem casum, vel exitum regum & heroum tragœdia sunt expressuri, sive Epici cruentum aliquod bellum, aut cladè Parthicam, aliòsve miseros, & formidabiles bellorum exitus descripturi: Idem mihi hoc tēpore tisu venit.

Vatibus hic mos est.) Poëtis usitato more receptum est Poemata sua ab Invocatione Musarum, vel aliorum Deorum, vel Dearum exordiri, & eorum opem, & auxilium in versibus ut cum materià quam descripturi, ritè conveniant, exactè & cum laude condendis implorare. Ut ubique ferè videre est, in Homero, Hesiodo, Licretio, Vergilio, Ovidio, Lucano, Silio Italico, Statio, & reliquis omnibus.

Centum sibi poscere voces.) Quas rebus sublimibus, maximis, & admirandis pares exultimabant. Id quod & indicat Virgilius. lib. 6. Aeneidos,

*Non mihi si lingua centum sint, oraq; centum,
Ferreæ vox.*

3. *Fabula seu mœsto, &c.*) Fabula, Tragœdia, &

Co.

Comœdiæ uno nomine fabulæ appellantur. *Ponatur* proposita sit representanda.

Mœsto.) quia mœstum aliquem, & miserabilem eventum mœstus, ut materia quam tractat, requirit, exprimit.

Hianda.) Hoc propriè est aperto ore spiritum emittere: hoc loco significat grandia illa, tumida, & sublimia verba, majoribus lateribus, majore vocis & oris contentione pronunciare: Quod Satyrà primà dixit, *Quod pulmo anima prelargus anhelet.*

4. *Vulnera seu Parthi ducentis ab inguine ferrum.*) scilicet Poëta Epicus est descripturus. Sive Epicus miserabilem Parthorum cladem describere aggrediatur, qui lethifera tela etià ab inguine educerent, & in hostem retorquebant. Subintellige (nam *ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ* desideratur.) Idem mihi jam opus & necessarium, ut tot linguas, tot voces & tales vires exoptè.

5. *Quorsum hæc?*) Objectio Annæi Cornuti præceptoris, aut alius cuiuspiam. Quorsum hæc tibi exoptas Persi, & quo tandem consilio tumidum aded, & inflatum dicendi genus affectas, & exoptas, ut centum ora, & linguæ tot, & tantæ vires tibi contingant?

Robusti carminis.) Epici. Quod Horatius fortè Epos appellat.

Offas.) alimenta, auxilia, dixit pro ope quam exoptat linguarum, vocum, virium.

6. *Vi par sit.*) opus necessarium, ut oporteat tēniti centeno gutturi, id est centum oribus, & totidem linguis.

7. *Grande locuturi, &c.*) Nam quicunque res sublimes, & graves, & horrendas, ut Prognas aut

Thyestæ cœnam, splendida, grandiloqua, & magnifica oratione sunt explicaturi, & repræsentaturi, qualia insulsus ille Histrio Glycon sæpe tractat, illi inanes poetarum nugas, & nebulas Helicone legant & opem Musarum implorent.

Grandelocuturi.) Sic Horatius de Ennio: *Os magna sonaturum*, dixit.

Nebulas.) Nebulæ hoc loco non Musæ intelliguntur, ut interpretes explicant, sed inania, & nugacia Poëtarum figmenta nebulis, & fumis confimilita accipienda sunt, quæ turgidos, & insulsos histrionis delectent. Unde & postea inquit: Dare pondus idonea fumo. Intelligit igitur nugas, & vana Poëtarum figmenta, verbis magnificis, amplis, & tumebus expressa. Id quod & Turnebus approbat; Qui nimbis & nebulas, pro nugamentis, & inanis poni, ex Plauto probat.

8. *Si quibus aut Prognos.*) Fabula de Progne, quæ Tereo marito, quod Philomelam sororem vitaverat, ei quæ linguam, ne facinus eloqui posset, absciderat, Itym parvulum filiū interfectum, in frustra dissectum, & coctum patri epulandum proposuit, satis nota. Vide Ovidium lib. 6. Metamorph.

Aut si quibus olla Thyeste Fervebit.) Nec hæc fabula ignota, Atreus & Thyestes à Pelope, & Hippodamia fratres erant. Thyestes autem adulterium commisit cum uxore Atrei, propter quod Atreus in odiū fratris Thyestis vehementer exarsit, nec contentus fratrem expulisse in exilium, ejus regno occupato, sed fictâ reconciliatione cum revocavit, & ab eo filios obsides accepit, & cum fratre regnum partitus.

Postea

Postea interfectis filiis obsidibus, patri Thyesti ad cœnam vocato, eos vescendos dedit, & cruorem vino commixtum, ei bibere exhibuit. Quo enormi scelere Sol expalluit indignatus, & à Mycenis fugit. Convivio finito apportavit patri capita filiorum, nuncios ei quod residuam partem comederit. Vide Senecam Thyeste.

9. *Fervebit.*) Ambiguè dixit, & pulchrè. Vel quod ollam ferventem, vel quod cum multa animi concitatione, & fervore ea convivia sunt descripturi.

Sape insulso cœnanda Glyconi.) Glycon Tragædus populo mirè placuit, à Nerone manumissus, nescius jocari, propter quod eum insulsum Persius dixit.

Cœnanda.) quod ipse illa convivia, sua oratione, habitu corporis, & gestibus nefandam illam ollam sæpe repræsentaret, & exprimeret.

10. *Tu neque anhelanti, &c.*) Tu verò, ô Persi, cum tumida illa, & turgida Tragorum verba non imiteris, nec in modum follis, dum vento receptum magna vi in ignem immittit, & ferrum in camino excoquit, tumidas buccas vento distendas, & inflas, nec submissâ, pressâ voce, & raucò cornicum more ineptias, & nugas garrias, & corniceris, nec tumidas, & inflatas buccas, seu scloppo disrumpere intendas, & studeas, more insulso & ineptorum Poëtarum, & Histrionum: Sed verba togæ sequaris & humilem Satyram conscribas, tragico illo verborum boatu, & orationis nitore non indiges.

Tu neque anhelanti.) Hoc est neque enim tu more anhelantis follis, qui labore vehemèti crebris singultibus quasi ventum expirat, dum massam fæg-

ream in fornaci vel camino, emollit, & coquit, ventos premis. i. non turgidis, & grandiloquis verbis buccas inflas, & distendis, ut i ragici & Epici. Sic Horatius (quem hoc loco imitatus videtur, vel saltem quem respexisse) de Crispino,

*At tu conclusas hircinis follibus auras
Usque laboranteis, dum ferrum molliat ignis
Vimavis imitare.*

11. *Nec clauso murmure vacui.*) id est occultâ, pressâ, & submissâ voce, more tristium, & morosorum Philosophorum tecum murmurans.

12. *Grave.*) magni in olis, & ponderis, ut Philosophorum meditata. Vel ut referatur ad *cornicaris*, ingratum, & molestum.

Inepic.) adverbialiter.

Cornicaris.) ineptè garris, & sono sine mente obstrepsis.

13. *Nec scloppo tumidas intendis rumpere buccas.*) i. nec scloppo, vel sonitu ex inflatione buccarum, intendis tumidas buccas rumpere, hoc est. ut rumpant, est enim Græcismus. Vel intendis, id est studes scloppo buccas tumidas rumpere. Est enim scloppus propriè, ut ex ipso sonitu vocabuli apparet, sonitus ex buccarum inflatione erumpens. Postea ob similitudinem sonitus, transfertur etiam ad minora bombardarû genera, à fictitio sono qui complosis buccis editur. Deinde etiam transfertur ad tribulum è sambucino ligno, quo pueri eliso globulo fluppeo sonitum edunt.

14. *Verba toga sequeris.*) Hoc est, sed tu materias humiles, urbanas, & populares tractas, non tristes regum

regum casus, & formidabiles bellorum eventus. Fuit autem toga pallium purum, forma rotunda, & superiore, & inundante linu: Et sub dextro veniens, super humerum sinistrum ponebatur, cujus iustamensura senas ulnas, habebat. Hâc Romanj in pace utebantur, in bello verò paludamentis.

Iunctura callidus acris. Ore teris modico.) Hoc est, & popularem illum sermonem teris, id est exprimis, persequeris callidus, eleganti solertia, iunctura acris, acuta, subtili, solerti compositione, & modico ore, vei bis urbanis, non nimis concitatis, & turgidis.

15. *Pallentes radere mores Doctus.*) Vilitatissimus Hellenismus. Id est cum didiceris mores parum honestos, & ingenuos aliorum radere, & carpere, sermone Satyrico.

Pallentes.) parum candidos.

16. *Et ingenuo culpam desigere ludo.*) i. aliorum culpam, crimina, & peccata ingenuis liberalibusque ludis, & jocis, eludere, carpere, & castigare.

17. *Hinc trabe qua dicas, mensamq; relinque Mycenis.*) id est hinc, ex humilibus his, & tenuibus trabe, vel eligit tibi materiam urbanam, & popularem quam tractes, & cœnam illam, & convivia mensâsq; Thyesteas cum capite, & pedibus filiorum ejus, quæ Mycenis fuere, relinque aliis tumidis, inflatis, & insulis Poetis, & histrionibus. Vt maneant illa Mycenis, tu hinc Romæ urbana, & popularia, togatâque tractes.

Mensamq;.) Sic Horat. *Neve Thyesteis cum mulemus viscera mensis.*

Mycenis.) Mycenæ urbs Peloponnesi, non pro-

culab Argis, quam Perseus Danaï filius exstruxit, quam postea inhabitavit Atreus Thyestæ frater, & Agamemnonis, & Menelai pater.

Mensam & c. cum capite & pedibus. Scilicet filiorum Thyestis, Plithenis, & aliorum quæ Atreus reserarat, & fratri postquam comedisset; & potasset carnem, & sanguinem suorum filiorum, inspicienda exhibebat.

18. *Plebeiaq; prandia noxii.*) Perstat in Allegoria. Hoc est prandia plebeia appara, & tragicis illis materiis regibus & principibus (nam illos tragicis casus rotant) relictis, humiliiores & plebeias tracta. Huc usque objectio illa Cornuti, vel cuiuscunque.

19. *Non equidem hoc studeo bullatis ut mihi nugis.*

20. *Pagina turgescat.*) Responso Poëtæ nostri Persi. Non eo nomine, Cornute præceptor honorande, tot mihi ora & linguas, tantas dicendi vires exopto, ut characterè tragico, turgido, & inflato, pagina, vel versus, & oratio mea intumescat, & turgeat, & verbis amplis, grandiloquis, & tumentibus dignitatem, & pondus addat inanibus illis, & nugacibus Poëtarum figmentis, nugis, nebulis, & fumo. Et hæc vera ni fallor explicatio. Nam quod exponunt, pagina idonea fumo, id est igni, & incendio, longius profectò petitum, & ut verum fatear, vanius.

Bullatis nugis.) Tractum est à bullis aquarum, quæ quidem speciosæ & turgidæ, sed quibus nihil vanius.

Pagina.) pro carmine vel versibus, figura notissima.

21. *Secreti loquimur.*) Cum enim scripta mea secreta

creta domi contineam, nec popularum auram meis carminibus captem, quid illis nugis opus est? Vel cum ad te tantum scribam, & secreti hæc internos loquamur, quid adscitiis illis ornamentis opus est? Nisi mavis sequentibus adungere: Hæc quæ dico tibi secreto loquor, quibus animi mei intima tibi aperio, &c.

Tibi nunc hortante Camenâ, etc.) id est, Intima pectoris mei penetralia tibi, ô Cornute, idque Mulla exhortante & instigante, nunc excutienda & exploranda exhibeo, id est tota aperio & tibi pando.

22. *Præcordia,*) id est pectoris intima & cordis penetralia & adyta.

Quantæque nostræ.) Hoc imprimis mihi in votis est hoc carmine tibi ostendere & demonstrare, quanta, ô amicorum dulcissime, animæ nostræ pars tua sit & tibi cedat. Sententia à Pythagora tracta; Nam dimidiam animæ suæ partem dicit esse amicum, ut Horatius Virgilium: *Et serves animæ dimidium mea.*

24. *Pulsa digno cere cantus.*

25. *Quid solidum crepet, & picta tectoria lingua.*) Idque tibi ostendisse juvat, & demonstrasse, qui, ut qui ollas emunt digitis eas pulsas explorant, an tintinus eas rimosas vel solidas indicet, sic tu pulsa lingua, vel cum fonitum edidit, didicisti internos cere, quid illa sinceri & solidi crepet & proferat, & quæ sint tectoria, tegumenta, & fucati colores pictæ, blandæ, & minus candidæ linguæ. Sin velis illud *pulsa* verbaliter explicare, pro more ollas ementium pulsa & explorame, qui novisti verum amicum à ficto & fucata discernere; non repugno.

Cautus dignoscere.) Vfitatus Hellenismus, qui singulari & solerti cautione potes dignoscere & discernere.

26. *Hic ego centenas.*) Hoc igitur nomine, Cornute dulcissime, tatum lingue, vocis, & virium apparatus aufim exoptare & deprecari, ut quantum hoc est, quam arctissime te infixi in sinuoso meo pectore, voce & oratione pura & splendida, non fucata, traham & eloquar.

27. *Sinuoso in pectore.*) id est multiplicibus illis & sinuosis pectoris & cordis anfractibus, & penitissimis flexibus & latebris.

28. *Totumq; hoc verba, etc.*) Et ideo centum voces & totidem linguas exposci, ut totum hoc quantum quantum est verba mea resignent, explicant, aperiant, & ex antro & adito pectoris in lucem proferrant, quod in arcanis cordis mei penetralibus, & jecoris fibris latet & absconditum est, *menarrabile* quod nulla orationis vis, nulla dicendi copia, unquam expresserit.

29. *Quod lateo.*) Quod prisca Philosophi etiam in jecore vel epate, unde fibra, sensus & affectus hominum collocatos crediderint, superius aliquoties dictum.

30. *Cum primum pavido custos mihi purpura cecidit,*) Explicuit Perlius Cornuto suo, quo nomine tantam lingue & vocum vim initio sibi exoptaverit: scilicet ut amorem suum erga se preceptorem, eò amplius & perfectius explicet & demonstrat. Jam causas refert hujus in preceptorem suum amoris & affectus, nempe magna & ingentia sui preceptoris in se beneficia, & primum

& primum quidem diligentem & laudabilem ad virtutem & honestatem institutionem.

Cum primum.) Id est, Vbi primum ex Ephebis excessi, & mihi pavido puero prætextæ pueritiæ custos purpura cecidit & objecta est, & aurea bulla Diis laribus succinctis donata & consecrata pependit, & comites magistri jam ob adultiorem ætatem, laxato aliquantulum disciplinæ freno, blandiores mihi esse inciperent, & virili veste & parma vel umbone albo assumpto, quocumque in omnia diverticula totius suburræ oculos liberè conjicere cæpi, etc. Tunc in tuam disciplinam recepisti.

Pavido mihi,) quod puerili adhuc illa ætate effem sub disciplina præceptoris. Propter ætatem, metum, & magistrum.

Purpura,) id est prætextæ toga, quod erat genus vestimenti oblongum, & talare, quod supra tunicas honoratissimi quique induebant: Ita dicta quod ei purpura prætextebatur, Græcis *σεπρόφυλον*. Hæc una cum bulla in usum puerorum nobilium usurpabatur. Unde conjicere est, Poëtam nostrum non in re ad eò tenui natum, sed ortum parentibus honoratis, & nobilibus. Ab hac prætextæ pueri dicebantur prætextati; qui nondum decimum septimum annu ætatis impleverant; nam minores annis septen decim pueri existimabantur, & prætextæ induebantur, quæ deposita, assumebant togam, & vestem virilem, & ætatis militaris censebantur; unde primis stipendiis militiæ, umbonem, vel clypeum sine omni insigni, album gerebant; Quod ex illo Virgillii notum. 9. Aeneidos, *Ense levis nudò, parmaq; inglorius alba.*

Cecidit

(*Cessit mihi.*) id est reliquit me, ut dicimus, cedo tibi, hoc est cessit meæ ætati virili, & togæ vel vestis virili, cui illa ætate aptus censebar:

31. *Bullaque succinctis laribus donata pendit*) Bulla aurea Diis Laribus donata, & consecrata solebat affigi, & appendi.

Succinctis laribus.) Quia Gabinio habitu, cinctuque Diis penates formabantur obvoluti toga super humerum sinistrum, dextrò nudo.

32. *Cum blandis comites.*) Non ita amplius austeri, & ob ætatem meam remissiores, & blandiores; Magistros intelligit.

Totaque impune Suburra, etc.) Id est eum candidus umbo, parma alba, & clypeus candidus, cum veste virili assumtus permisit, & concessit spargere; & conjicere oculos impunè tota Suburrâ, in omnia diverticula, lustra, & ganeas totius Suburræ.

Suburrâ.) Vicus Romæ in urbe antiqua appellabatur Suburra, ubi meretricum diversoria erant, inde Suburrane dicta. Martialis lib. 6.

Fama non nimium bonæ puellarum,

Quales in mediâ sedent Suburrâ,

Vendebat modo praco Gellianus.

Impunè.) impunè, sine pœna, & multa. Nam antè ea loca perlustrare, non impunè ipsi licuisset.

33. *Candidus umbo.*) Non explicandum hoc toga virilis, sed clypeus albus quem gerebant novelli illi viri, cum jam ingressi essent ætatem militarem, ut superius dictum.

34. (*cumq; iter ambiguum est.*) Fit cum adhuc vitæ humanæ nescius, & ignarus morè Herculis quem Prodicus

Prodicus apud Xenophontem inducit; dubius, viam virtutis insisterem, an latam semitam voluptatis pergerem, utram viam literæ Pythagoricæ rectam, an sinistram ingrederer, tu me tuâ doctrinâ excolendum suscepisti.

Cumque iter.) Et quoniam iter, scilicet vitæ ambiguum est, & hominum animos distrahit, & ambiguos reddit.

Cum,) cum indicativo, idem quod quoniam vel quia.

Et vitæ nescius error.) Et error scilicet juvenilis nescius, & ignarus vitæ humanæ, mentes teneras, & trepidas, ob ignorantiam, quam viam insistere debeant in ramosa compita, vel in bivium illud duorum ramorum virtutis & vitii in litera Pythagoræ expressorum deducit.

36. *Me tibi supposui.*) i. i. ibi me tuæ doctrinæ, & institutioni subjeci.

Teneros in suscipis annos.

37. *Socratico Cornute sinu.*) Ibi tu, ô Cornute, teneros meos annos, tenerum me, & radem ætate, & eruditione, susceptum sinu Socratico, honesta disciplina, præceptis, institutisque Philosophiæ excoluisti, & informasti.

Socratico, etc.) id est doctrina illa rigidiori Stoicorum, quæ potius iusta, & honesta agere quam dicere jubet, à Socrate primùm, dein ab Antisthene, Diogene Cynico, Cratete, Lenone, Cleanthe & aliis profecta.

Sinu.) dixit per Metaphoram, quia teneros sinu excipimus, & suscipimus.

38. *Tunc fallere solers, &c.*) Ibi verò honesta tua, & salutaria virtutum, & honestatis præcepta velut solers, limata, & exacta regula rebus humanis opposita, ostendit, & demonstravit obtortos, prava, & malos mores fallere, decipere, & homines in errorem, & exitium inducere.

Solers.) acuta, dextra, ingeniosa, exacta, quasi cui soli ars adfit.

39. *Et premittitur ratione animus, vincique laborat.*) Ibi tuâ doctrinâ, & institutione tantum proficio, ut ratio animum, iram, libidinem, & reliquos adfectus premere, subigere, vincere, corrigere incipiat, animusque, pravi & mali affectus correcti, rationis industria, & solertia jam laborant, & student ut vincantur, subigantur, & à ratione corrigantur.

Animus.) hoc loco pro ira, & aliis adfectibus ponitur, idque imitatione Græca, nam illis frequenter *animus* pro ira ponitur. Sic Virgilius:

Vince animos, iramque tuam qui cetera vincis.

Et Horatius, *Animus una rege, qui nisi pareat*

Imperat, hunc frenis, hunc tu compesce catena.

40. *Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.*) Et quemadmodum artifices vultum, & imaginem aliquam in informem ceram, vel aliam materiam expriment, ira animus meus rudis, indigestus, informis sub tua disciplina, & institutione, tanquam sub pollice, & manu artificis artificiosum vultum ducit, & suscipit.

41. *Tecum etenim longos memini consumere Soles.*) Hactenus diligentem fidem & solertem ejus institutio nem prædicavit: Iam secundum sui præceptoris

Cornuti

Cornuti beneficium memorat, quod quotidie ipso familiarissimè usus sit, & unâ cum ipso vixerit. Quin & Cornutè, quotidianâ consuetudine, & familiaritate ad eum conjunctissimè tecum me vixisse meminî, ut etiam longos dies colloquiis familiaribus contriverimus, & consumserimus. Sic Virgilius, *Cantando longos memini me condere Soles*, hoc est dies.

42. *Et tecum primas epulis decerpere noctes.*) Nec diurno solum tempore tibi adesse meminî, sed sæpè tecum cenare, & inter epulas primas noctes, vel primas noctis partes & horas differendo decerpere:

Decerpere.) Metaphora. Ut primitias frugum decerpimus:

43. *Unum opus, et requiem pariter disponimus ambo.*) Tertia laus, & prædicatio Cornuti à fatali morum similitudine desumpta. Nec solum tuâ doctrinâ me efformasti, tua familiaritate me tibi conjunxisti, verum insuper etiam accedit tanta inter nos optimorum & honestiorum morum similitudo, quæ amicos artificissimè conjungit, & amicitiam inviolatam conservat, ut idem omnino velimus, idem nolimus, quæ deum vera amicitia est; ut eadem nobis placeant, eadem displiceant, ut unas, & eadem operas pariter exerceamus, & pariter ab opere quiescamus, & eodem omnino modo laborem, & quietem disponamus.

44. *Atque verecundâ laxamus serâ mensâ.*) Et eadem voluntate, & studio in mensâ, ubi honesta, verecunda, gravia, & serâ aliâ tractamus, de nostrâ gravitate aliquid interdum remittentes, serâ laxamus, iisque jucunda, & joca inserimus, & intermiscemus.

N

45. *Non equidem hoc dubites, etc.*) Quæ profectò ubi confidero, & animo mecum perpendo, nihil de hoc dubito, quin fatalis, & arctissima sit hæc animorum nostrorum conjunctio, & fœdere certo, ex fatali quodam fiderum influentiâ, vel influxu dependente, inter nos consentiamus voluntate, laboribus, studiis.

47. *Nostra vel equali suspendit temporalibrâ Parca tenax veri.*) Sive enim Deus, vel divina providentia, vel fatum, & Parca, quæ profectò vera, nemini unquam fefellit. nostra tempora, & spacia ortus & natiuitatis, æquali lance & librâ suspendit, & temperavit. Dicit autem ex Alegorum Astrologorum inquam opinionè, qui etiam animos hominû ex mente divinâ depromptos fatali necessitati astrorum infinita multarum rerum confusione, & absurditate, temerè subijciunt. Horatium imitatus, qui dicit,

Sex libra, seu me Scorpius aspicit, etc.

48. *Seu nata fidelibus hora, Dividit in geminos concordia fata duorum.*) Sive natiuitatis hora quæ fidelibus nobis amicis contigit. concordia, & inter se convenientia duorum fatâ in geminos dividit, & geminorum virtute coæquat, temperat, digerit, & dispensat.

50. *Saturnumq, gravem nostro Iove frangimus unâ.*) Sive denique Saturni gravitatem & inclementiam Jovis benignitate & clementia unâ frangimus & pariter mitigamus. Loquitur ex sententia superstitiosorum illorum, & nugivendorum Astrologorum, qui nescio quas nœnias & nugas hîc tradunt.

51. *Nescio quod certe est, etc.*) Certè fieri non potest,

test, ut cum tanta sit animorum, voluntatum, studiorum, & laborum arctissima conjunctio, & similitudo, quin aliqua sit fatalis influentia ex astrorû conjunctione orta, quæ me tibi temperat, conjungit, copulat.

52. *Mille hominum species & rerum discolor usus.*) Illustrat quod dixit à comparatione aliorum. Et tanta quidem inter nos duos similitudo: Et quod impendio magis admireris, cum aliàs quot capitum vivunt homines totidem studiorum millia, & tanta ingeniorum sit varietas, & diversitas.

Mille hominum species, etc.) Sunt admodum variegæ & diversæ hominum figuræ, & species, & valde discolor, varius, dispersus, & dissimilis rerum humanarum usus. Sic Terentius, *Quot capita tot sententia, suis cuique mos est.*

53. *Velle suum cuique, etc.*) Vnusquisque habet suam voluntatem, sua studia, nec uno vel eodem voto vivitur, non omnes unum & idem optant, & desiderant. Sic Horatius,

*Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem
Pugnis, quot capitum vivunt, totidem studiorum
Millia.*

Et Virgilius. *Trahit sua quemque voluptas.*

Et Græcus ille, *ἕκαστον ὅρα τὰ σάουστα τὸν ἀγέμενον
τελέτους ἐστὶ καὶ τέρπας ἰδέν.*

Nostrum quot numero sunt capita, tot etiam mores & studia videre est.

54. *Mercibus hio Italis.*) Probat quod dixit de diversitate ingeniorum & studiorum hominum, exemplis. Ecce enim hic sub sole recenti, vel India-

Orientali mutat mercibus Italicis rugosum piper, & pallens cyminum commutat. Sic Horatius,

Mutat merces surgente à Sole, etc.

Mutat,) id est, mercibus merces commutat, quæ antiquissima fuit negotiatio.

Sole recens,) id est oriente, cum enim oritur sol, adhuc recens quasi est. Horatius idem dixit, *Surgente à Sole.* Piper autem rugosum ex Indiâ orientali adfertur.

55. *Pallentis grana (ymini.)* Cuminum vel Cuminum herba notissima, semen ferens copiosum, & canaliculatum, quod cum vino epotum pallorem gignit, unde & Horatio dicitur ex sanguine lib. I. Epi.

— *Quod si*

Pallerent casu biberent ex sanguine cuminum.

56. *Hic sator irriguo mavult surgescere somno.)* Alius igitur avarus, & negotiosus, lucrique cupidus est. Alius contrà luxoriosus, profusus, & prodigus. Genio, voluptati, & gulæ vult indulgere, & sator cibo, & potu dissentius mavult turgescere irriguo somno.

Irriguum,) est quod facile irrigari potest. Hoc loco somnus irriguus activè dicitur, qui ab exhalationibus, & crasis spiritibus cibi, & potus adjutus cerebrum irrigat, & homini facile somnum conciliat.

57. *Hic campaindulget.)* Hic campestres exercitationes sectatur, & ludos.

58. *Hunc alea decoquit; Ille in Venerem putris.)* Nec deest qui alex, & ludo operam det, & se suaque decoquat, & consumat; alius Venereas res sectando turpibus, & flagitiosis libidinibus se contaminat. Et sic alius avarus negotiatur, alius intemperans, & voluptua-

luptuarius est, alius exercitationes, & ludos campii amat, alius aleam suas facultates exhaurit, & amittit; alius in Venerem est solutus, & promptissimus. Ducta Metaphora à terrâ putri.

Sed cum lapidosa chiragra.) Sed quo eventu hæc varii varia studia sectantur? Nempe ubi ob luxuriam, & avaritiam, aliaque, in morbos incidunt, & chiragra, & alii morbi articulos veteris, & enervati corporis ramos invaserint, & infregerint: Ibi demum seridè, sed seridè illos piget, & pœnitet, dies vitæ præteritæ tam stultè esse perditos, & elapsos.

Lapidoſa,) quo nomine alias Tartarea appellatur. Tartarus enim articulos & ossa invadit, id est materia calculosa, qualem interdum dentibus abradimus.

59. *Veteris ramalia, etc.)* Elegans Metaphora à vetustis arboribus, cujus rami jam arefcere, frangi, & decidere incipiunt, id est enervati, & imbecillis corporis membra, &c.

60. *Tunc crassos transire dies, etc.)* Tunc seridè ingemiscunt, & dolent crassos, obscuros & torpentes dies, & lucem vitæ obscuram, & caliginosam jam præterisse.

Crassos dies.) vocat clarâ, liquidaque luce carentes & crassum, & caliginosum habentes cœlum, intelligit obscuram, & ingloriam vitam, quam morti, & nocti similem egerunt.

Lucemque palæstræ.) intelligit lucem paludum nebulis, & caligine offusæ, & tristi similem, qualis lux, & vita illorum, qui vivi mortui sunt.

61. *Sibi vitam relictam.)* Hoc est à se vitam esse relictam, & jam peractam.

62. *At te nocturnis juvat impallescere chartis.)* Redit ad laudes Cornuti, defumtas ab honestis studiis. At tu longè à vulgaribus illis imperita plebeculæ studiis & curis alienus, longèque remotus, Cornute præceptor carissime, quem juvat humanioribus literis, & liberalibus disciplinis dies, & nocte immori, & immorari.

Impallescere.) Quòd intentis studiis pallor contrahatur, nemini ignotum, & ex superiori aliquo loco constat.

63. *(Auctor enim juvenum purgatas inseris aures.)* Quinta Cornuti laus, quòd juventuti, sua institutione, suisque præceptis ad virtutem, & honestam vitam præcat. Tu etiam, Cornute, non solum tibi studuisti, sed quæ solerti diligentia, & invicto studio percepisti, illa singulari, & accurata dexteritate, & solertia junioribus tradis, & inculcas.

Inseris purgatas aures, etc.) Id est feminas, & implantas tuis discipulis aures purgatas ab omnibus vitiis, & pravis cupiditatibus alienas, frugiferis Cleanthis præceptis. Fuit autem Cleanthes Philosophus Stoicus Phani Asii filius, & Zenonis discipulus. Qui cum esset pauperrimus, noctu aquis hortos irrigabat, diurno tempore studiis operam dabat. Unde *Geoponicus*, id est puteorum exhaustor dictus. Tradunt eum quæ à Zenone audierat ossibus boum, & testis fictilibus inscripsisse. cum pecunia ad emendas chartas non suppeteret. Hujus diligentia abiit in Proverbum: Nam ubi aliquid summa cura, & industria laboratum significamus, ad Cleanthis lucernam laboratum dicimus.

64. *Perte hinc juvenesq; senesque Finem animo certum, m.v.c.)* Salutaris hortatio, & admonitio spectans ad omnes, & singulos. Hinc ex Philosophiâ quæ viam vitæ demonstrat, & animos hominum vitiis purgat, ô juvenes, ô senes, omnes, & singuli certum animo vobis finem ad quem omnia vestra dicta, & facta spectent, deligite, & hinc petite, & comparatè vobis senio confectis, & miseris vestris canis viatica. Certè Philosophia, & sapientia optimum viaticum, qua quis semper in patria degit, & omnia habet, omniaque secum portat.

66. *Cras hoc fiet.)* Hucusque Præceptorem suum Cornutum laudavit, iam incipit commendare Philosophiam; & reprehendit adolecentes quæ studia Philosophiæ procrastinando negligunt, & paulatim ad disputationem de vera Libertate progreditur. At quid salutaris hac admonitione, & exhortatione ad studia sapientiæ proficimus, & promovemus? Insignem verò socordiam, & segnitiam adolescentum! qui nunquam vivunt, sed semper victuri sunt, nunquam Philosophiæ operam dare incipiunt, sed semper incepturi: Semper admoniti, cras se incepturos promittunt; Sed ut rectè Martialis, *Dic mihi cras istud Posthume quando venit?* nunquam scilicet, & sic totam vitam procrastinando transeunt.

Cras hoc fiet.) Admoniti, Cras hoc fiet, inquit, & cras studiorum initium fiet. Idem cras fiet. Rursus ubi dies ille effluxit, ingeminant. Idem cras hoc fiet.

67. *Quid? quasi magnum, nempe diem donas?)* Verba prorogantis rectè vivendi horam, & tempus. *Quid?*

estne hoc adeo magnum, & memorabile, si unum adhuc mihi diem, quo Genio, & voluptatibus indulgeam, dones & concedas?

68. *Sed cum lux altera venit, &c.*) Respondet Perſius, Nunc illud cras hesternum adest, & consumtum est, nec tu tamen tuam vitam corrigis, & studia incipis. Sed aliud cras, & subinde aliud cras, quod tibi concedi postulas, egerit, aufert, & consumit hos tuæ vitæ, & ætatis annos, & semper per ejusmodi cras paululum ætatis, & vitæ tuæ erit, ultra, præterlapsum, & præteritum. Verissima hæc esse omnes, & singuli experimur, omnes cras incipiemus, rari hodie incipiunt. Et salutare profecto illud Horatii, *Sapere aude,*

*IN CIPE, vivendi recte qui prorogat horam
Rusticus, expectat dum desinat annis, a mille
Labitur & labetur in omne volubilis ævum.*

70. *Nam quamvis prope te, quamvis temone sub uno.*) Vanam illam, & perniciosam procrastinationem simili demonstrat, & illustrat, Nam, ut rota posterior quadrigæ, & in axe secundo, & posteriori currens, licet videas prope te, & sub uno temone, eadem celeritate priorem rotam se circumvertere, tamen tu ejus canthum frustra sectaberis, quam nunquam assequeris, cum posterior curras, & in axe secundo, & posteriori: Sicut o procrastinator, licet cras hesternum prope te est, tamen nunquam rursus assequeris, & recuperabis, nec posteriori præsentem, vel futuro tempore unquam præteritum antevertes. Antapodosis hæc omissa subintelligitur. Est autem constructio talis: Nam o rota, frustra sectaberis canthum, quamvis vertetem se, prope te, & quamvis sub uno temo-

temone, cum tu posterior rota quadrigæ sis, & in axe secundo curras, &c.

Temone.) Lignum currus, inter equos intermedium, continens jugum in curru, vel plauſtro.

Canthum.) id est ferrum quo rotæ extremitates vincuntur, vel ferrum quo absis munitur. Græcis *κάνθη*, vel *κάνθηρον*.

73. *Libertate opus est.*) Aggreditur jam pulcherrimam illam disputationem de libertate, & veram quidem, quæ tantum Philosophiæ studio comparatur, ut rectè Seneca dixit, Philosophiæ inserviis oportet, ut tibi contingat vera libertas: nempe quam omnes homines, qua homines appetere debent, Certe quam nemo bonus nisi cum vita omittit. Est autem Philosophiæ commendatio, quæ homines liberos reddit.

Libertate opus est.) Id est ad libertatem homo, si verus homo es, aspirare oportet.

Non hæc ut quisque Velina Publius emeruit scabrosum tessera far. Possidet.) At quæ libertate? non hæc, quæ quisque Publius, vel Marcus civitate donatus & ex servo factus liber, & in Velina tribu constitutus, tessera, vel alio certo tribus signo, far, & frumentum possidet. Velina autem tribus numero aliarum tribuum accessit, Romæ autem erat consuetudo, ut qui ex manumissione cives Romani efficiebantur, & tribui huic Velinæ inscribentur, in numero civium Romanorum frumentum publicum acciperent: Nam qui circa Velinum lacum habitabant, Romam translati sunt. Sic I. Lipsius hunc locum explicat.

Emeruit Publius Velina,) id est ex servo factus est

liber. Nam liberti prænomen patroni capiebant, & à sine tribum: ut P. Licinius Velina. Simul igitur, inquit, ac liber factus, possidet tesserulam frumenti.

Scabrosum.) Vile, multis paleis immixtum, qualia illa frumenta publica.

Heu steriles veri!) O veritatis ignari, à veritate & ratione alieni! qui hanc libertatem existimetis. Gracissimus.

Quibus una Quiritem Vertigo facit,) quibus una vertigine circumactus pessimus quique, Quiris, & liber redditur, & evadet. Quos manumittebant, eos alapâ percussos circumagebant, & liberos confirmabant; Quiritem autem singulariter abusive dixit licentiâ Poeticâ.

76. *Hic Dama est non tresis agaso, &c.*) Nam si hæc vera libertas est, ut qui externis dominis non possidentur, statim liberi sint, quid obstat quò minus etiam pessimi, & vilissimi quique libertatem consequantur. Etenim hic Dama vilis, & minimi precii agaso, infusus, stupidus, & in tenui farragine, mēdax, & perfidus, simul dominus eum verterit, & manumiserit, evestigio in ipso temporis articulo, liber exit.

Tresis.) vilis, nihili, quasi trium assium.

Agaso,) equorum vel asinorum ductor ab *agros* id est duco.

77. *Vappa.*) propriè quod est neque vinum neque acetum. Hoc loco pro insipido & insulso nebulone ponitur. Sic & Horatius. — *Non ego avarum*

Cui veto te fieri vappam iubeo, aut nebulonem.
Lippus.) propriè cui oculi fluunt, hoc loco pro improba

probo, bardo, obtuso, & minus perspicaci.

Intenui farragine.) in rebus vilissimis, & minimis. Farrago propriè quod ex multis fatis, hordeo, vicio, leguminibus fit pabuli causâ.

Mendax.) perfidus, infidelis, perjurus.

78. *Verterit,*) ubi, vel simul verterit, hoc est ex servo liberum pronunciaverit.

Memento turbinis,) puncto temporis, quo turbo excitatur, id est ex templo.

79. *Marcus Dama.*) Dama nomen servile per diminutionem ex Demetrio; ut Menas ex Metrodoro, Ille servus ubi circumactus fuerat, vindictâq; prætoris manumissus, liber, & civis habebatur, & nomen Marci ei preponebatur vel Publii, & c. vel Quinti. Quod & Horat. notat, dicens: *Quinte puta aut Publi,*

Pape! Marco spondente recusas (*credere tu nummos.*) Acres, & amaræ Ironiæ vel Sarcasmi potius, Egregium verò libertum, & civem Romanum hunc Marcum Damam! An hoc spondente pro alio, & fidem suam interponente tu recusas numinos credere, & Marco fidem adhibere? minime verò cum adeo insignis civis Romanus ex vilissimo nebulone evaserit. Est autem Ironia. Nisi mavis hæc accipere tanquam objectionem alicujus hanc libertatem defendentis, & extollentis.

80. *Marco sub iudice palles,*) An, ubi Marcus iudicium exercuerit, tu pallebis, & trepidabis, vel injustam sententiam expectabis, à iudice tam sapiente, & accurato?

81. *Marcus dixit: ita est. Assigna Marco tabellas.*) Quid ubi Marcus Dama dixerit, rem ita se habere:

tu credere nolueris, & dices: Assigna tabulas Marce? vel tabellis assignatis hæc vera esse testare, ne postea dictum aliquid negare possis? Quasi dicat; illud verò absurdum est, iustitiam vel fidem in tanto vobis desiderari. Ironia.

82. *Hæc mera libertas? hæc nobis pilea donanti?*) Estne igitur hæc vera, mera, & solida libertas, quam nobis pilei libertatis insignia donant. Miseram verò libertatem Marci Damæ, cui ob summam perfidiam nemo credat, quem ob pravitatem, & ignorantiam, omnes in iudicio metuant, quem ob vanitatem nemo in testimonium adhibeat.

Pilea.) Dicimus pileum, & pileum. Pileum autem servi manu emissi à dominis raso capite, vel calvi accipiebant, libertatis insigne.

83. *An quisquam est alius liber, &c.*) Objectio stupidorum, & ineptorum hominum, qui nihil ultra id quod in oculis incurrit, & superficiem, animo concipere possunt, existimantes veram servitutem esse licentiam faciendi quicquid libet, potestatem vivendi ut velis, ut à Stoicis definita etiam est. Sed alio sensu.

84. *Licet ut volo vivere.*) Assumptio ex definitione illà libertatis.

85. *Non sum liberior Bruto?*) Conclusio. Est autem integer Syllogismus, Libertas est potestas vivendi, ut velis, Mihi licet, quod libet. Ergo ne liberior etiam sum Marco Junio Bruto, qui & ipse liber fuit & populo Romano exactis à se Regibus libertatis auctor existit.

Mendose colligis inquit Stoicus hic auream mordaci lotus.

lotus acetos.) Responso Poetæ. Hic verò Stoicus acutus, & subtilis absurdà tuà hæc ratiocinatione audità, inquit, & respōdet: Apagefis inepte Logice cum hæc tuà assumptione, & illo quod inde mendose colligis.

86. *Auream mordaci lotus acetos.*) i. qui habet aures delicatas, teneras, & purgatas, quæ facillè crassam tuam argumentationem deprehendunt, & sentiunt, cujus aures acri, & acutà disciplinà instructæ, & Dialecticis exercitationibus exercitatæ, non falluntur ad eò crassis ratiocinationibus. Nam acetum pro acumine apud Plautum, & passim ponitur.

87. *Hæc reliqua accipio, licet, ut volo vivere, tolle?*) Verba Stoici respōdentis. Definitionem accipio, sed quod inde colligis te ita vivere, ut cupis, & desideras, pernego. Tūne enim ita vivis, ut cupis, & desideras?

88. *Vindicta postquam meus à Prætoce recessi, &c.*) Objectio. Cur mihi non liceat facere quodcumque voluntas, & libido iussit, & imperat, præsertim cum vindicta Prætoris meus sim, liber, & mei juris? Cur non quod libeat, liceat, iis solummodo exceptis quæ Masurii Sabini, & aliorum legislatorum rubricæ, & leges vetuerunt?

A prætoce.) Quomodo vindictà Prætoris servi liberi pronuntiabantur, superius dictum. Virga enim Prætor manumittendi caput pulsabat, quod eum vindicat libertati.

90. *Masur Rubrica.*) Intelligit jurisconsultum Masurium Sabinum. Rubricam autem hoc loco jus publicum in legum sanctionibus, contra quàm jam illud vocabulum à Jurisconsultis usurpatur. Est enim

rubrica minium quo tituli legū annotabantur. Nam veteres etiam in publico, legitimōque jure, rubricas posuerunt, ut capitibus majestas legibus accresceret, sinopide, vel cinabari notatis, & insignitis, & sanguineum quiddam, & cruetum etiam fortasse militantibus. Id quod & innuit Prudentius contra Symmachum lib. 2. cūm dicit, *Dicant cur condita lex sit*

Bis sex in tabulis, aut cur rubrica mineatur.

91. *Disce, sed ira cadat naso, rugosaque sanna.*) Responsio Persii. Iterum bone liberte impingis, & quia quid vera libertas sit ignoras, Disce, sed ut discere possis iram à naribus illis caninis remove; & sannas illas, & irrisiones, & contemptum honestarum, & salutarium præceptionum tam diu abjice, dum tibi a-nilia deliramenta, & inanes opinioniones de pulmone revello, & ex animo extirpo.

Ira cadat naso.) Nam & ira nasi habitu indicatur.

Rugosaque sanna.) Desumptum iridentium habitui, qui nasum in rugas contrahunt.

92. *Veteres avias.*) Pulcre dixit, & joculariter pro anilibus deliramentis, veteribus & falsis de rebus conceptis opinionibus; quæ difficulter extirpantur.

Revello.) Nam opinioniones illæ veteres, & diu conceptæ ægrè pulmone, vel animo revelluntur.

93. *Non pratoris erat stultis dare tennia vite Officia, &c.*) Hoc est, cūm solus sapiens liber sit, & sapientis proprium sit suis officiis rectè perfungi, quarum rerum scientiam complectitur; Non pratoris erat, eam scientiam stultis tradere, & eam exactam administrationem rerum hominibus nihili dare, & pessimis quibusque, magis minus liberè vivendi potestata-

testatem, & copiam permittere, etc. quæ ad solum sapientem pertinent.

Tennia rerum officia.) Est libertas & rerum sublimium, & subtilium solers, & exacta secundum virtutem, & decorum administratio. Produxit autem primam syllabam, in tenuia, ut non quatuor sed tres tantum sint syllabæ. Sic Lucretius,

Tennis enim natura Dei, etc.

94. *Vitam rapida vita.*) Id est rationem rectè vivendi, ne in labyrintho hoc, aut mari vite humanæ, quis erret, & naufragium faciat. Quod non Pratoris erat, sed viri sapientis, & Philosophi.

95. *Sambucam civis Caloni aptaveris alto.*) Hoc est, Prator facilius Caloni alto, id est grandi, & bar-do militum servo, sambucam aptaverit, & consequetur, ut prægrandes illi militum calones, Musices imperiti, sambucâ rectè canant, quàm ut obtineat, stultos illos, quos liberos pronunciat, qui scientiam vitæ non sunt adepti, officia vitæ rectè possint obire, & proinde verè liberi esse. Est autem Sambuca idem quod Nablum, quod nos Harpam appellamus.

96. *Stat contraria ratio, & secretam gannit in aurem, etc.*) Quin & ipsa humana ratio repugnat, & unūquemque etiam secreto in suo animo admonet, ne id quicquam facere liceat, quod agendo vitiat, cui faciendo par non est, & quod si suis viribus majora tentet, non rectè agit, nec ritè administrat.

Secretam.) tacitam uniuscujusque rationem intellige, quæ reclamitat.

Gannit.) Gannire vulpium est. Hoc loco inculcare

care, secretò dicere, & quasi immurmurare.

98. *Publica lex hominum, naturæq; continet hoc fas.*) Nam & publica hominum, & naturæ lex hoc fas, hanc iustitiam in se continet; ut officiorum; & rerum imperiti, & ignari, actiones, & administrationē talium rerum, officiorumve teneant, in hibeant, relinquunt, ut nemo artem exerceat, quam non novit, nemo sapientiam, vel libertatem profiteatur, & jactet, quam nunquam didicerit, nunquam veram assecutus sit.

99. *Inscitia debilis.*) Ignari, imperiti, impares viribus talium rerum administrationi.

100. *Diluis Helleborum, etc.*) Declarat aliquot similibus ut, *ἡν ἄσπιον ὀφθαλμοῦ ἰδὸν ἰχθυὸν ἐπεδραζοῖ.* Et quæ quisq; novit artē in hac se exerceat, nec se rebus ad se non pertinentibus, & suis viribus majoribus immisceat. Ut enim natura Medendi, & vetat, & magnopere reclamitat, aliquem Helleborum in remedium ægroto diluere, & commiscere, qui Medicus non sit, neque sciat certo puncto, certâ, & justâ, debitâq; proportionē examen ejus compescere; Sic & stultus, & impudens, qui rudis, & ignarus administrationem earum rerum quæ ad verè sapientem, verè liberum spectant, suscipere aufit.

101. *Nesius compescere.*) Græcissimus toties Perſo usitatus.

Puncto.) Non ad trutinam, sed ad stateram refer, quæ punctis, & uncis signatur. Imitatus autem hoc loco Horatium videtur lib. 2. Ep. *Navem agere ignarus navis timet, Abrotanum agro, Non nisi qui didici dare, quod medicorum est. Præmittunt medici tractant fabrilia fabri.*

102. *Navem si poscat sibi peronatus arator, &c.*) Et eodem omnino modo, si rusticus & arator rei maritimæ rudis, & fiderum ignarus & imperitus navim sibi regendam, & gubernandam exposcat. non immerito Melicertæ ille maris, & portuum Deus cum maximâ indignatione exclamet, pudorē jam omnino de rebus humanis, & ipsis hominibus periisse, & exulare.

Navem.) regendam scilicet.

Peronatus.) Pero genus calciamenti rustici, ex corio crudo, contra nives, imbres, & frigora. Hinc Peronatus, id est peronibus calciatus.

103. *Luciferi rudis.*) Ignarus, & imperitus astorum, quorum mediocris cognitio in Governatore navis requiritur.

Melicerta.) Fuit Inus, & Athamantis regis Thebarum filius, qui cum matre, cum Athamas pater fureret, se in mare præcipitavit, & miseratione Deorum in numina marina transformata sunt: Ino quidem in Leucotheam, quæ aliàs Matula dicitur; Melicerta in Palæmonem, qui aliàs Portunus, maris, & portuum Deus.

104. *Frontem de rebus.*) Id est Pudorem, Templum enim pudoris Frons.

Tibi recto vivere talo.) Docet jam quis sit verè liber, & quibus ille nobis cognoscatur. Veram igitur sapientiam, & libertatem nec potuit tibi Prætor concedere, nec tu tibi, præsertim cum talis sis, potes arrogare, non magis quàm imperitus militum servus sibi Mulicam, aut peronatus arator artem gubernandi navem sibi verè arrogaverit: Sed tum demum ve-

rè liberum te habebò, & pronunciarò, ubi ars, & honesta disciplina tibi dedit, & concessit, & te docuit, recto talo vivere, directis pedibus ambulare, & veram rectè vivendi viam, &c. Est autem rectus talus eorum qui stant, illorum qui cadunt non rectus. Hinc illa translatio, & Metaphora elegans. Et significat recto animo rectè secundum virtutem vivere Horatius lib. 2. Ep. 1. *Securus cadat, an recto ster fabula talo.*

105. *Et veri speciem dignoscere calles.*) Id est. Vbi inter vera, & falsa, inter certa & ficta, inter solida & pura, & inter mendosa & fucata poteris discernere, neque quis adulterino. & obaurato aere, vel subarato auro, pro solido auro, tibi possit imponere, id est ne vitia, virtutis specie te possint decipere.

106. *Nequa subarato, &c.*) id est, ne quid forte veri habens speciem, & solidi, mendosum tinniat auro subarato, hoc est quod subitus, vel interitus aë loco auri habeat.

107. *Quae sequenda forent.*) Et si in omnibus rebus, quid bonum, quid malum, quid faciendum, quid omittendum, quid denique sit sequendum, quid fugiendum exactè dignoscere, & discernere novisti, & virtutes cretâ, vitia carbone notasti. Solebant autem bona albo lapillo, mala nigro signare. Horat. lib. 2. Sat. 3. *Cretâ, an carbone notandi?*

109. *Et modicus voris, &c.*) Porro si bona, honesta, & moderata à Diis exoptas, si non ad nimis sublimia, & excelsa, tuam fortè, tuas vires excedentia adspiras.

Pressolare.) Si facultates non immodicas, & excedentes, sed moderatas, pressas, & mediocres appetis; si benignus, comis, humanus, & dulcis es erga amicos, &c.

110. *Iam nunc astringas, iam nunc granaria laxes.*) Si munis, & benignus erga omnes facultates acquiras, acquisitis fruaris, si circumstantiis omnibus rectè observatis opes tuas, tua granaria modò ocludas, & parè depromas, modò aperias, laxes, & aliis liberalitate tua prodesse, & benefacere studeas.

111. *In luto fixum possis transcendere nummum.*) Si adeò es erecti, & excelsi animi, & ab omni cupiditate, & avaritia remotus, & alienus, ut fixum à pueris nummum in luto pertranscas, & ne quidem aspicias. Tractum à lusu puerili. quo in viis nummo fixo prætereuntes illuduntur. Horatius eodem respexit lib. 1. Epist. 16. *In trivis fixum cum se dimittit obassem.* Hoc est, se ad terram inclinat, ut nummum vel assem tollat.

112. *Nec glusto sorbere salivam Mercurialem.*) Et si denique non ut avidus glusto, & heluo, salivam Mercurialem, opes, & divitias, avarus & sordidus avidè sorbeas, & appetas.

Mercurialem.) Idèò dixit quia ipse præfectus luto credebatur, unde & cum sacculò pingebatur, & à negotiatoribus plurimùm colebatur.

113. *Hæc mea sunt, teneo, &c.*) Si hæc omnia verè de te pronunciare poteris, quòd verum à falso, sincerum à fucato, bonum à malo exactè possis discernere, quòd mediocribus, & tuis vivas contentus, quòd erga omnes munis, & liberalis sis, ab avaritia, & fordibus alienissimus. Cùm, inquam dicis hæc mea sunt, hæc teneo, & possideo, & si verè dixeris, tunc esto verè liber, verè sapiens, omnium Prætorum vindictâ corpore liberrimus, & dextro, & favente

Iove animo sapientissimus, nihil impedis, nihil enim minime contradico.

115. *Sin tu, cum fueris nostræ paullo antè farina, &c.*) Sin verò tu cum paullo antè nostræ farinæ, malus, & stultus fueris, licet corpore liber pronunciat, veterem pelliculam retines, & antiquum obitibus, & malos, & depravatos mores non exuis, sed honesto fronte, & ingenio supercilio libidines, astutias, fraudes, & irapoturas in vapido pectore, turbido, & fucato animo servas, tegis, & abscondis: omnia illa quæ superius tibi dederam, & concesseram libertatem corporis & animi, nunc abs te repeto, & tibi adimo, & funem vel habenas antea tibi laxatas, & remissas reduco, & retraho, & ex libero servum vilissimum pronuncio.

116. *Pelliculam veterem.*) mores, & vitia intelligit.

Fronte politus.) Si faciem videas quantivis precii.

117. *Vapido.*) nebuloso, turbido, minus bono, candido, & sincero.

Ulpem.) dolos, fraudes, & versutias, & imposturas, & alia vitia intelligit.

118. *Funem reduco.*) Relaxatum frenum rursus retraho. Nam antè certis conditionibus liberum illum pronunciaverat.

119. *Nil tibi concessit ratio, digitum exsere, peccas.*) Hoc est, nihil rationis, nihil sapientiæ tibi attributum est, adeò ut ne digitum quidem exserere possis, quin pecces, & impingas, & quid tam parvum est, quàm digitum exserere, tamen tibi sine peccato hoc facere minimè concessum est.

Digitum exsere.) Variè hoc explicant. Vetus Interpretes

terpres ita: Digitum tolle, & ostende victum te esse à vitis. Tractum à gladiatoribus, qui victi ostensione digitum veniam à populo postulabant. Sed rectius Turnebus, dicit eum Stoicorum sermone uti, qui ne digitum quidem exseri, ut oportet, à stultis existimant.

120. *Sed nullo thure litabis Hæreat in stulis b. n. 57.*) Quin tu etiam nullo thure litabis, nullis sacrificiis, nullis victimis à Deo impetrabis, ut vel minimæ semuncia rectæ rationis, exigua mica salis, & sapientiæ, in stultis, & in te stulto hæreat.

121. *Semuncia.*) Dimidia uncia; ponitur hoc loco pro particulâ maximè exiguâ.

122. *Hæc miscere nefas.*) Nullus Deorum adeò absurdè, & injustè unquam egerit, ut bonum cum malo, verum cum falso, sapientiam cum stultitia, libertatem cum servitute conjungat, & confundat. Sic Seneca de Provident. Cur tamen Deus aliquid mali patitur contingere bonis? Ille verò non patitur, &c. & Nihil accidere viro bono mali potest, non miscentur contraria.

Nec cum sis cetera fossor Tres, &c.) Simili rem declarat, & probat. Nam velut quidam quantus quantus fossor, & rusticus, decorè minimè saltat, & ne quidem ad tres tantum numeros Satyri Bathylli unquam aptè, & congruenter saltaverit, & saltum motu conveniènte corporis expresserit: Ita minimè stultus qui secundum rectam rationem unquam vixerit, nec qui animo servus est, veram libertatem unquam consecutus fuerit.

123. Fuit autem *Bathyllus* Pantomimus, & Mæ-

cenatis libertus. De quo Horatius lib. 2. Ep. 1.

Ludentis speciem dabit, & torquetur, ut qui

Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopamoveat.

Per Satyrum intelligit pedibus agilem, & saltatorem eximum.

Cetera fessor.) Figurata locutio, & Græca; nam Græci & sæpe subintelligunt. Significat igitur, quoad cetera, Martialis,

Visceribus bonusest, cetera vile sapit.

Et Virgilius, *Cetera Gravis.* Et Cicero, *Non solum enim Poeta suavis, verum etiam cetera doctus, sapiens, que, traditur.*

124. *Liber ego.*) Objectio stolidi liberti, aut alius cujuspiam. Ego tamen inanumissus, & liber sum, & nullius dominio subiectus.

Vnde datum hoc sumis, tot (subdite rebus?) Responso Persi, quæso te, unde hoc tibi sumis, & usurpas quod te liberum dicas, quâ fronte hoc potes affirmare? tunc liber, tot rebus, tot imperiosissimis dominis subiectus, & subditus?

125. *An dominum ignoras, nisi quem vindictare laxat?*) An verò tu adeo bardus, & stupidus es, ut existimes nullum esse alium dominum, nisi à quo te vindicta prætoris liberum pronunciat, nullam servitutem, nisi quæ externa illa libertate relaxatur.

126. *I puer, & strigiles Crispini ad balnea defer, &c.*) Scilicet: Vbi ego, vel alius quispiam dominus imperiosa voce pronuncio, & pueros, vel servos increpo: I puer, & strigiles defer ad balnea Crispini, cessas ne nugator, & mastigia; talia servitia acria, talia mandata minentia, & imperiosa, te non amplius

ter-

terrent, urgent, & impellunt? Ergo nullum tu agnoscis servitium, nullum dominum, sed es liber, & tui juris?

128. *Nec quicquam extrinsecus intrat Quod nervos agit.*) i. Vbi nulla extrinseca, aut externa violentia, ut verbera & flagra te invadit, & nervos tuos agit.

129. *Sed si intus, & in jecore agro Nascuntur domini, &c.*) At ubi in jecore tuo ægro, in pectore tuo & corde tot adfectibus obnoxio, alii imperiosissimi domini, & quidem contrarii tibi nascuntur, avaritia, luxuria, ira, libido, ambitio, quæso, quo pudore, aut fronte liberum te pronunciare non revereris? & quo modo, aut ratione tu impunitior, vel liberior es servo vilissimo, & mæcipio, quem herilis metus, & scutica, & flagra ad strigiles agit & impellit? Turnellus hæc paulò aliter intelligit, & explicat. Verba ejus: Ostendit magis esse servum, qui libidini paret & perturbationi, quàm qui dominum habet, & servitutem servit. Nam si dominus tibi imperarit aliquid, si tamen cessator, & nugator es, te imperium herile nihil impellit; at si intus dominæ sunt perturbationes, æquæ nos plectunt, ac servi cessatores à dominis verberantur. Sed illa prior explicatio nihil inconcinnaior.

132. *Mane piger stertis, &c.*) Considera enim quæso, quàm miris, & miseris modis te avaritia vexet, & exagitet, quæ ne dormire te permittit, & nocte, & die te insonnem detinet. Mane enim ubi piger adhuc stertis, illa imperiosissima domina capiti tuo astat, & verbis imperiosis te compellat: Surge

piger, age surge. Quod si neges, ulterius instat, & ingeminat surge. Dicas: Non possum, illa Surge dicet; Interrogas quid agas: Eho, inquiet illa, rogitas etiam, naviga, advehe ponto peregrinas merces, &c.

134. *Saperdam.*) *σαρπίδης*, Pontici genus pisces, qui teste Atheneo, in Meotide optimus capiebatur. Solet, ut ait Nonius, per translationem pro venusto, & sapiente poni. Varro Modio, Omnes videmur nobis esse belli, festivi, saperdæ, cum simus *ναρπαι*.

135. *(Castoreum.)* teste Plinio Castoris testes, pharmaci genus.

Stuppas.) Linum vile est, quod lini cortici proximum est, è Græco *στυπείον*, aliàs unico p. scribi solet.

Hebenum.) Lignum Guajacum, nascitur in India & Aethiopia, aded solidum, & ponderosum, ut in aqua subsidat, cujus color foris buxo non absimilis, intus omnino niger. Sine aspiratione solet scribi, & ni fallor rectius, ut & Græci *ἕβην*.

Lubrica Coa.) Vina ex insula Co intelligit. Est autem Còs insula, in mari Aegæo, una Cycladum.

136. *Tolle recens, &c.*) Piper recens mari tibi advehendum, & tollendum è camelis adhuc sitientibus. Primus dicit, Ut eo carius suas merces vendere possit. Porro camelus, per triduum dicitur sitim tolerare posse. Sed ubi invenit aquam, tantum bibit, ut præteritæ, & futuræ siti satisfaciatur.

137. *Verte aliquid.*) Negotiare, & speciem pro specie commuta.

Iura.) pejera. Et quid non suadet avaritia? certè radix omnium malorum.

Sed Jupiter audiet.) Ibi si respondeas te pœnam perjurii divinitus timere.

138. *Eheu! Baro, regustatum digito, &c.*) Respondet avaritia, Eho, unde nova illa sanctimonia tibi, & religiosus Deorum metus, Baro, bardestultissime, & inepte, si cum Iove vivere contendas, & ejus præcepta, & mandata exsequi, nunquam profectò rem facies, & ditesces, & pauperrimus salem linges.

Baro.) Sic legit vetus interpres. Fuere autè Varones lingua Gallorum, vel barones, servi militum stultissimi, quippe stultorum servi. Vel baronem, vel varonem rusticum, & stultum intelligit, à varris, vel varis ducto nomine; siccardi, & stolidi, parumq; ingeniosi stipites, & caudices vocantur. Sententia autem hæc est: Stultus eris si jusjurandum colas, & nisi, vel perjurio rem quæras, vix saltibi, quem delingas, suppetet, ac salinum tibi propter salis inopiam, ut micas, & reliquias quasdam ejus salini conche tenaciter adherentes, revellas, erit pænè digitis tebrandum.

Perages,) Vitam vives. Est autem constructio Græca.

140. *Iam pueris pellem, etc.*) Id est, jam te succinctum, & paratum ad navigandum paras, & accingis, & accommodas sarcinas pueris, pellem, vidulū scortum scilicet & Oenophorū vel vas vinariū. Sic enim se comparare solebant, qui aliquid proficiscebantur.

Pellem.) dicit Persius pro mantica, & involucre vellis, supellectilis, aliorumque utenfilium, & sarcinarum.

141. *Ocyus ad navim.*) contendis, & te confers,

& nihil tibi obstat, nihil quicquam te moratur, quin statim mare Aegæum vasta trabe, & magnis navibus rapias, & trajicias.

142. *Nisi solers luxuria antè, etc.*) Ibi in hoc intentum repente alia contraria domina luxuria, te invadit, & corripit, & jam antè te seductum à proposito removeret, & imperiosissima, & superba domina te compellat.

143. *Quò deinde insane ruis, quò?*) Quid hoc rei est? quod facinus tu inceptas, quid vis tibi, & quid quæris? quò stulte, & parum sane, ruis.

144. *Calido sub pectore mascula bilis Intumuit, etc.*) Id est, vel luxuria cognito tuo consilio, vel tu quinavigare paras, ob luxuriam, quæ in te est, mera bile atra percitus insanis, & furis, ut nec urna cicutæ fervorem insanix, & iræ tuæ extinguere possit.

Mascula bilis.) Fortis, virilis. Bilem vel iram Stoici dixerunt cōtem fortitudinis, sed usendum eā ut milite, non ut duce.

145. *Ura cicutæ.*) Ad ejus frigus refer, quod calorem, & fervorem iræ, & insanix extinguat. Nam cicutæ frigoris sui vi calorem extinguit. Unde sacerdotēs Cereris Eleusiniæ liquore ejus ungebantur, ut à concubitu abstinerent. Sic Horatius, Quæ poterit unquam satis expurgare cicutæ?

146. *Tum mare transilias.*) Verba luxuriæ ad suum servum.

Tibi rotia cannabæ sulco, (Cena sit in transstro?) Hoc est ut que ad eone insanis, ut tibi cannabinis rudentibus sedem sulcire velis, cœnati in transstro vice mēse, & velis sedentem te sustineri funibus, & duos rudentes

rudentes tibi sedilia esse, qui inelegantibus, & molibus lectulis discumbere solitus sis? Ergo *sulco* ad hominem, non ad transstrum referendum.

Transstra.) propriè sunt remigum sedilia in navibus.

147. *Vejentanumq, rubellum, etc.*) Ergo verò fœsibilis, & vilissima obba tibi vinum Vejentanū, insipidum, & fœtida pice corruptum exhalabit, & corrumpit, quod in navi bibas. Erat autem Vejentanum vinum saporis admodum ingrati, & nascebatur in agro Vejentano Hetruriæ. Horatius,

Qui Vejentanum festis potare diebus

Campanâ solitus trulla, vappamq, profestis.

Et Martialis, *Et Vejentani bibitur fax crassa rubelli.*

148. *Vapida,*) fœtida, malè olenti. Est autem Obapoculi genus ligneum, vel ex Spartho. *ibid.*

149. *Quid petis ut nummos, etc.*) Nonne satiùs, & longè melius, & tutiùs est, te quincunciali usura, mediocri, & infra semissem fœnore pecuniam occupare, quàm studio majoris quæstus, magnos labores, & periculosam navigationem suscipere, & subire?

Petis,) cupis, desideras.

Quincunce modesto Nutricas.) Pulcrè dixit fœnus, vel usuram nutrimentum nummorum, vel capitalis summæ. Et hoc loco luxuria mediocritatem commendat. Scilicet nullum vitium tam grave, quod non aliqua honestatis specie utatur, nec honestatem aliquam prætendat.

150. *Peragant.*) acquirant, Sudore. Gravi, & molesta navigatione

Avidos deinceps.) Quòd avidè appetantur, & desideren-

fiderentur.

151. *Indulge genio.*) Voluptati, animo. Hinc genialem appellamus diem lætum, & voluptuarium. Et genialiter vivere, pro molliter, & lautè.

Dulcia) cibi, & potus.

Nostrum est quod vivis.) Id est meo beneficio beatus es, & vivis, & absque me si fueris, brevi in cineres abibis, & umbra, & fabula fies. Nisi mavis intelligere illud nostrum de tempore vitæ, quod considerare velit, & genio indulgendo conterere, quo elapsa pulvis fit, & umbra. Et hanc explicationem sequentia non improbant, ubi de fugacitate vitæ loquitur Seneca. Omnia aliena sunt, tempus solummodo nostrum est.

152. *Manes.*) Ponitur pro exsequiis, & corpore funerato.

153. *Fugis hora.*) tempus vitæ celeriter elabitur.

Inde est.) Id est jam præterit, & elapsum est. Sic Horatius, *Dum loquimur fugit invida ætas.* Turnebus illud *inde est* sic explicat: Inde proficiscitur mea oratio, ut ostendam tibi brevem esse vitam, nec gaudia differenda, sed primo quoque tempore occupanda.

154. *En quid ais?*) Compellat his verbis Poëta illum qui se liberum jactitabat. En egregie, & liberrime Marce Dama, Quid ad hæc dicis, & respondes? nonne omnium vilissimum es mancipium non ab his duabus imperiosissimis, & superbissimis dominis in diversum ceu hamo distraheris? dum illate domo ad labores, & in maris pericula expellit, hæc

re do-

te domi detinet, & molliter vivere jubet? utrius harum imperio, & dominio tibi obsequendum, aut parendum existimabis? avaritiæne, an verò luxuriæ.

Duplici hamo.) Translatio à piscibus.

155. *Subeas alternus oportet.*) id est, necesse est ut alternatim, vel alternis vicibus, modò avaritiæ, modò luxuriæ dominium subeas.

156. *Ancipiti obsequio dominos alternus oberres.*) Et necesse est te alternum ancipiti, duplici, & dubio obsequio, modò circa avaritiam, modò circa luxuriam, alternatim versari, & circa tuos dominos quasi oberrare.

157. *Nec tu cum obstiteris semel*) Vni scilicet illarum sive avaritiæ, sive luxuriæ, & jugum excutere volueris; Et imperio instanti, urgenti, & impellenti parere negas, & recusas, statim vincula servitutis, & liberum te existimaveris.

159. *Nam luctata canis, etc.*) Probat quod dixit simili, quam ægrè, & difficilè aliquis servitutis ejusmodi juga excutiat. Nam quemadmodum canis, cum diu multumque luctata, nodum arripit, & lorum vel catenam abrumpit, & aufugit, nondum tamen omnino liber est, nam ille cum fugit, à collo trahitur longa pars lori, vel catenæ, unde facilius à sequentibus rursus comprehenditur; Sic tu nunquã ita colulum ex servitute avaritiæ, aut luxuriæ extraxeris, quin magna pars illius vitii semper te comiteretur quoquò te contuleris. Egregia comparatio. Seneca *Licet vastum transferis mare, licet terræq; urbescq; recedant, sequentur te quocunque perveneris vitia.*

161. *Dare cito hoc credas*) Dixit de avaritiâ. & luxuriâ

luxuriâ dominis molestissimis. Inducit jam aliâ dominam Intemperantiam, & libidinem. Locum autem hunc ex Menandri Eunuchio traxit, in quo Davum servum Chærestriatus adolescens alloquitur, tanquam amore Chrysidis meretricis jam derelictus, & liber, idem tamen ab illâ revocatus, ad illam redit. Apud Terentium personæ immutatae sunt.

Dave ciro.) Verba sunt Chærestriati. Dave hoc mihi credas jubeo, & impero? Ego dolores præteritos, & talia incommoda, quæ ex amore mihi provenerunt, citò finire cogito.

162. *Crudum (Chærestriatus unguem arrodens.)* Id est anxie, & sollicitè rationes despiciens, ut jugum amoris, & ejus incommoda excutiat & abjiciat. Nam qui intentè aliquid meditantur, illis ungues arrodere moris est: Vt & superius dictum ad illa verba, *non demorsos sapit ungues*. Et Horatius:

Sape caput scabere, vivos & roderet ungues.

163. *Ansicis dedecus obstitit cognatis.*) Itane honesta mea familia, & sobriis meis cognatis, mea vitia turpiter acta, amplius, vel ulterius ignominia, & dedecori fuerim, & obstitit?

163. *Siccis*) Siccus pro continenti, temperanti, sobrio, & frugi homine ponitur, ut contra madidus, pro ebrio, & temulento. Plautus *Afinaria*, *Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxime.*

164. *An rem patriam rimore (inistro.)* Siccine denique rem patriam, facultates, & bona paterna. non cum exiguo famæ, & nominis mei honesti jactura, & damno frangam, dilapidem, & atteram, ad obsecrum limen meretricis, dum ebrjus ante fores Chrysidis

sidis extinctâ face, in tenebris, instar nebulonum aliorum, cantillo?

165. *Vdas.*) Vdas fores dixit, quas amatores solent ungueto perfundere. & ante januamillarum noctem vigiliis, & cantu transigere.

166. *Extinctâ cum face.*) Id faciunt ne cognoscantur.

167. *Euge puer, &c.*) Servi, herum & ejus intentum laudantis. Euge here, nunc te laudo, nunc vir es & sisapis Diis depellentibus, & averruncis, agnam maeta, & sacrificia, quod te à meretrice tanquam à mala bestia liberaverint.

Diis depellentibus.) Diis depellentes alias averruncas, vel averrunci dicti, erant Castor, Pollux, &c. Grecis *ἀλλεζήμοι*, vel *ἀποτροπαιοί*, qui prodigia, portentaque averruncabant.

168. *Sed censen, &c.*) Verba ad Davum Chærestriati, jam rursus nondum omnino depositi amoris favillâ, incalcescentis. Sed ô Dave putasne eam ubi à me derelicta, & deserta fuerit ploraturam, & dolituram?

169. *Nugaris.*) Respondet Davus. Ergo tu nugas, & rem non seriò agis? Scilicet ultrò amoris impatientia ipsam supplex accedes, & vapulabis soleâ meretriculæ, ubi te victum, & jam amori occumbere sentiet.

Rubra.) dixit, nam calceatum ejus coloris mulieres amabant. Tale est illud Terentianum in Eunuchio, Sc. 8. Act. 5.

Unam tibi committigari videam sandalio caput. Puer.) ineptus, imbecillus, impotens.

170. *Ne trepidare velis.*) Ergo cave festinanti addeò, & præcipiti consilio id aggrediaris, quod præstare nequeas, & calles & vincula adeò arcta, & valida arrodere, à quibus illo animo impotenti liberarinequeas. Sic Parmeno in Eunuchò, *Verum si incipies, neque perficies gnovisset, etc.* Sumtum à canibus.

171. *Nunc ferus.*) Nam quamvis jam ferus sis, & violens, & tibi fortis, & imperterritus, & imperturbatus videaris: at si illa te vocat, continuo aliter animatus eris, & victus labasces uno verbo, quam citissimè! Et dubius, & animi incertus dices: Quidnam igitur faciam, non eam nunc accedam, cum etiam ultrò ab ipsa accersar, & illa ultrò furanimi gemitu, & lacrimis ultrò supplex mihi accedat?

173. *Sitorus, & integer illinc.*) Ergo ô Chærestrate, & tui similes servi voluptatum miserrimi, & perditii, vos liberi non estis, quibus mulier meretrix impent, quos cogit, & ducet quò libitum est. Sed ille demum, qui totus, & integer voluptati, & libidinum illecebris valedixerit, & totus, & integer ex domo meretricia nunquam rediturus exierit: De illo inquam demum verè pronuciare a usim: Nunc nunc verè liber est: *Hic hic quem quærimus verè liber, & sujeris est;* non iste quem prætoris jussu licitor ineptus, & vanus se sine à injecta liberum appellat, & pronuciat, qui intereà suorum adfectuum mancipium manet vilissimum, avaritiæ, luxuriæ, libidinis, &c.

176. *Ius habet ille sui, etc.*) De avaritiâ, luxuriâ, & libidine dominis, & imperatricibus molestissimis dictum hucusque. Sequitur de Honorum contentione, vel Ambitione. Porrò numc ille habet & possidet

possidet jus sui, quem hiantem, & quasi aperto ore vanos illos honorum ventos captantem, candidata, & cretata ambitio, palpo, & blanditiis, & vilissimis etiam ad plebem adulationibus, ducit, agitat, & detinet?

177. *Cretata.*) Candidata. Nam qui ad honores aspirabant, candidati incedebant, albis, & candidis vestibus.

Vigila, etc.) Cui ambitio imperiosè imperat. Vigila, & insomnes noctes age, & populi suffragia largitionibus, & muneribus redime, & ut tibi populus faveat, cicer, & alia legumina largè ipsi suppedita, & honores, & laudem tua hac magnificentissimâ etiam ad posteros derivandam tibi compara. Solebant autem Florilibus Ludis 4. Cal. Majas Aediles cicer, fabam, & misilia in plebem spargere, leporesque, & capreas, aliaque multa animalia populo exhibere, non sine ingenti divitiarum profusione. Vide de Obscænis his sacris in honorem Floræ meretricis, Lactantium lib. 1. cap. 20.

178. *Rixanti.*) de projectis feminibus, & donis contendenti, & inter se litiganti.

179. *Aprici senes.*) Vel quòd apricatione delectentur, vel quòd pauperes sint, qui cum non habeant unde focum calefaciant apricentur; quòd à Diogene factum legimus. Et sanè largitio illa fricti ciceris illi hominum ordini magis convenit. Alii putant joculariter hoc loco meretrices à Persio notari, quæ in Florilibus nudæ sedebant.

Quid pulcrus.) Quàm largitionibus ejusmodi magnificis sibi æternum nomen condere? quàm ad

amplissimos in Rep. honores provehi?

180. *At cum Herodis venere dies.*) Dixit de ambitione, jam mancipiis illis alium dominum Superstitionem introducit, & quidem ortam ex religione, & observatione rituum alienarum gentium. Denique cum Herodis, & aliorum Iudæorum dies feriatu venerunt; & pridie in ipsorum fenestris dispositæ ex ordine lucernæ coronis violarum ornata, vomant pinguem nebulam, id est lucem cum pingui fumo emiserint; & ad cibum & potum omnia jam parata sunt, in catino rubro, vel culinâ thunni jam conditi, & vino jam fidelia, & fictilia vasa plena; ibi quis superstitiosus timor non tuam mentem occupat? quis te metus non perterritat? ibi labra nescio quo murmure tacito moves, & circumcisæ, & recutitæ Iudææ gentis delira Sabbata tantâ veneratione, & metu colis, ut inde vel pallorem tibi contrahas?

Herodis.) Herodes apud Iudæos regnavit tempore Augusti, in partibus Syriæ. Herodiani ergo diem natalem Herodis observabant, ut etiam Sabbatha, quo die lucernas accensas, & violis coronatas in fenestris ponebant, & fores etiam frondibus, & laticertiis ornabant: Quod & Tertullianus indicat, inquiens: Plures jam invenias Ethnicorum fores sine lucernis, & laureis, quàm Christianorum.

Unctâq; fenestra.) Quod in ea sita essent lucernæ, oleo plenæ.

183. *Timet.*) plena est.

184. *Recutita.*) Infinita Iudæorum significat, propter circumcisionem: Vnde ab Horatio curti, & apellæ appellantur.

185. *Tunc nigri lemures.*) Tunc tantus in te superstitiosus metus est, si non prædictum, vel tibi præceptum à sacerdotibus, & demandatum, vel præscriptum caput allii manè ter gustaveris, tunc omnia pericula tibi, & tuis cervicibus impendere existimas, tunc nigri lemures, & manes, vel mortuorum umbras tibi ob oculos versari putas, tunc omnia mala quæ superstitiosi, stolidi, & nugaces venefici, & sacerdores ex rupto ovo cineribus imposito prædixerant, tibi imminet; tunc grandes Galli, & insani, & furiosi sacerdotes Cybeles, & lusca Ifidos sacerdos Deos incussere corpora inflantes, & morbos immittentes, & vivis pavidus, & timidissimus. Erant autem Dii inflantes corpora Isis & Serapis, & ab illis morbos immitti opinio erat.

Uoque pericula rupto.) Sacerdotes, qui explorandis periculis sacra faciebant, observare solebant ovum igni impositum, utrum in capite, an in latere defudaret. Si autem ruptum effluerat, periculum ei portendebat pro quo factum fuerat, vel familiæ ejus.

186. *Galli.*) erant Sacerdotes Cybeles, à Gallo Phrygiæ flumine, cujus aquam qui bibissent, redderantur insani.

Cum sistro lusca sacerdos.) Sistrum sacerdotes Ifidis portant. Lusca autem idè quod nobiles deformes, cum maritos non invenerint, ad ministeria Deorum se conferant. Est autem Sistrum crepitaculum æneum, Ifidis sacerdotum, ἀπὸ τοῦ (sistris), à quatiendo ita dictum.

Hinc jam unicuique concludere promptum, istum, qui tot dominis subjectus est, quem avaritia torquet

libido urit, luxuria exagitat, ambitio insomnem detinet, & superstitio terret, & angit; non liberum esse, sed servum vilissimum, & mancipium turpissimum. Contra si quis alto, & excelsio animo avaritiam excutit, luxuriam coërcet, libidinem refrénat, horiores spernit, & superstitionem contemnit, reliquisque adfectibus imperat, & dominatur, illum non modò liberum, sed & regem regum, & imperatorem omnium idque prætor: Iove optimo, & maximo.

189. *Dixeris has inter.*) Contra nobiles, & cyclopas salutarium præceptorum, & doctorum irrisores, & contemtores. Quòd si hæc hactenus de vera libertate dicta, & disputata inter centauros nostros Romanos, & varicosos centuriones dicas, & proponas, continuò ingens Polyphemus Vulpeniùs, aut alius quispiam hircosus nobilis, crassò, & immoderato risu hæc explodet, & centum Græcos Philosophos, vix centum assibus curtis dignos esse affirmabit.

Varicosos.) Propriè sunt qui venas tumidiores habent.

190. *Crassum,*) adverbialiter, ut Horrendum clamat.

191. *Centusse.*) Centussis valebat apud Romanos 100. asses, vel quòd idem 40. sesterterios.

SATYRA VI.

*Admovit jam bruma foco te, Basse,
Sabino?*

*Lamne lyra, & tetrico vivunt sibi pe-
Etine chorda,*

*Mire opifex numeris veterum primordia vo-
cum,*

*Atque marem strepitum fidis intendisse Latina,
Mox juvenes agitare jocos, & pollice hanesco
Egregios luisse senes? Mibi nunc Ligus ora
Intepet, hibernatq; meum mare, quàm latus ingens
Dant scopuli, & multa litus se valle receptat.*

Lunai portum est opera cognoscere, cives.

*Cor jubet hoc Enni, postquam desertum esse
Maonides quintus pavone ex Pythagoreo.*

*Hic ego securus vulgi, & quid præparet Auster
Infelix pecori; securus, & angulus ille*

Vicini nostra quia pinguior, & si adeo omnes

*Ditescant orti pejoribus, usque recussem
Curvus ob id minui senio, aut cenare sine mæstò,*

Et signum in vapida naso tetigisse lagenà.

Discrepet his alius: geminos, Horoscope, vara

Prodncis Genio? solis natalibus est qui

Tingat olus siccum maria vaser in calice emittà,

Ipse sacrum irrorans patina peper. Hic bona dente

Grandia magnanimus per agit puer. Vtar ego, utar,

I Nec rumbos ideo libertis ponere lautus,

Nec tennem sollera turdorum noscet salivam.*

Messe tennis propria vive, & granaria fas est,

Emole: q. d. metuas? occa; & seges altera in herba est.

* Nic scò-
bros.

* tenuis.

† Turda-
rum,

† Salivas.
† metuis

occa, en.

* Evocat. *Ast vocat officium; irabere raptâ, brutia saxa
 Prendit amicus inops, remq; omnem, surdaq; vota
 Considerat Ionio, jacet ipse in litore, & una
 Ingentes de puppe Dei, jamq; obovia mergis
 Costaratis lacera. nunc & de cespite vivo
 Frange aliquid, largire inopi, ne pictus oberret
 Cernica in tabula. Sed cœnam funeris hæres
 Negliget iratus, quod rem curta veris, urna
 Ossa in odora dabit, seu spirant cinnama surdâ, 35.
 Sen ceraso peccent, castia nescire paratus.
 Tunc bona incolumis minuas? Et Bestius urget
 Doctores Graios: Ita sit, postquam sapere urbi
 Cœnâ pipere, & palmis venit nostrâ hoc, maris expers
 Fœnissæ crasso vitiantur unguine pulvis. 40
 Hæc cinere aliter metuas? at tu, meus hæres
 Quis quis eris, paullum à turba seductior audi.
 O bone num ignoras? missa est à Cesare laurus
 Insignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
 Frigidus excutitur cinis, ac jam postibus arma, 45
 * victis. Iam chlamydas rogam, jam lutea gausapa* captis,
 Effedaque ingentesq; locat Casonia Rhenos.
 Diis igitur Genioque, ducis centum paria, ob res
 * induco. Egregie gestas hindico: quis vetat? aude.
 Va, nisi convives: Oleum, artocreasq; popello 50.
 * non au- *Largior. An prohibes? dic clarè: * haud audeo, inq;
 deo, malè. *Exoffatus ager juxta est: age si mihi nulla
 haud au- *Iam reliqua ex aruitis, patruelis nulla, pro nepotis
 deo ini- *Nulla manet patruis, sterilis mater terra vixit,
 quis. *inquis
 non adeo, *Dè que avia nihilum superest, accede ð Bovillas, 55
 inquis *Clivumq; ad Urbem. Præsto mihi Mannius hæres,
 bene. *Bovillas
 * Bovillas *Progenies terra, quare ex me, quis mihi quartus
 malè.**********

Sit

*Sit pater, haud promittè, dicâ tamè. Adde etiâ unû,
 Unum etiam; terra est jam filius, & mihi ritu
 Mannius hic generis ppe major avunculus* exit. 60
 * exstat.
 Qui priores, cur me in decursu lampada possis?
 Sum tibi Mercurius, venio Deus huc ego, ut illo
 Pingitur; an renuisi? vin tu gaudere relictus?
 Deest aliquid summa. minui mihi, sed tibi totû est,
 Quicquid est, ubi sit, fuge querere, quod mihi quodâ
 Legarâ Stadius, neu ducta repone paterna. 66
 * Tadius
 ne
 Fœneris accedat merces, hinc exime sumtus.
 Quid reliquû est? reliquû? nunc nunc impensius* unge, * vngue.
 * Vague.
 * coque.
 Unge puer caules, mihi, festâ luce* coquatur
 70. tur.
 Urtica, & fissa fumosum sinciput aures,
 Ut tuus iste nepos olum satur anseris extis,
 Cum morosa vago singultiet inguine venâ,
 Patritia immicet vulva? mihi trama figura
 Sit relique? Ast illi tremat omento popa venter?
 Vnde animam lucro, mercare, atq; excute solers 75.
 Omne latas mundi, ð ne sit præstantior alter
 * nec sit.
 * clausisè,
 Cypadocis rigida pingues* pavisse catasta. *plausisè.
 Rem duplica, feci. ð Iam triplex, jam mihi quartò, *jam du-
 * Depinge ubi sistam, *plex.
 Inventus, Chryssippe, tui finitor acervi. 80. * Depun-
 ge.****

COMMENTARIUS.

Ultima hæc Persi Satyrâ ad Cesium Bassum
 eximium Poëtam Lyricum conscripta est;
 quâ initio Bassum rogat, ubi locorum degat, &
 concesseritne ad Sabinos; & quid rerum gerat,
 ecquid cantu, & carminibus pangendis more

folito se oblectet: Se quidem jam ad portum Lunæ, quæ urbs est in Liguria, concessisse, ibique, in loco amoenissimo, & commodissimo etiam ab Ennio laudato, honesta studia consecrari à vulgi moribus, & adfectibus alienissimum, imprimis autem, ab invidia, & avaritia, vitiiis teterrimis. Qua occasione postea invehitur, tum in illos, qui sordidi, & avari maxime vivunt, suum defraudantes Genium, tum qui patrimonía sua dilapidant, & prodigunt: Se interea ius bonis ita velle uti, ut nec in prodigalitatís vitium incurrat, nec in avaritiæ, quod vehementius postea adhuc detestatur, & infestatur, inter alia ostendens quòd malum meticulousum sit, frustra suarum opum defectum timens, & ubiq; habeat, de quibus, modò velit, benè mereri possit, calamitatibus, & miseris indignè oppressos. Unde postea ad duas objectiones contra liberalitatem respondet, nempe quòd metuant ne si liberalius vixerint, & in calamitatibus oppressos sua beneficia congerat, tum hæres, bonis hac ratione ex parte imminutis, iusta eis facere negligat, tum ne prodigi habeantur. Quibus respondet stultos, & stolidos esse qui suos hæredes ita metuant, & non potiùs sua bona in proprium, & aliorum usum convertant, nihil interea hæredes morantes. Quos præsertim si bona suppetant, & consanguinei alii nõ sint, etiam ex plebeis, & obscuris invenias gratissimos, & fortassis licet obscuri generis, etiam cognatos. Porrò & illos vituperat, qui ætate grandiores, a junioribus hæreditatem expectant, & qui hæreditatem quantulamcunq; cæu Deorum munere acceptam, non grato animo accipiunt; quales si quis se

habi-

habituros metuat, fatius esse ut liberalissimè victitent, non ad eò magna opum, & legendorum ratione habitâ, ne suâ parsimoniâ, & sibi, & hæredi noceant; qui rem benè partam turpissimè postea dilapidet, ut prodigus, vel cui, ut avaro, nihil omnino sufficiat.

1. *Admovit jam bruma, &c.*) Ab interrogazione orditur. Vbi demum ò Cæsi Basse te hyemare nunc credam, & admovite te hyems foco Sabino, vel utrum agis in Sabinis? Est autem fama hunc Cæsium Bassum Poëtam Lyricum, in prædiis suis ardente Vesuvio monte Campaniæ, & latè igne abundante, cum villâ suâ ustum esse. Hic ergo dum viveret, Româ ad Sabinos necessariò transibat, ubi brunæ ali tempore in calido loco carmina scribebat.

2. *Iamne lyra, & tetrico, &c.*) Ecquid jam lyræ tibi vivit, & viget? ecquid jam tetrico, gravi, & severo pectine chordas lyræ percütis, & pulsas? Pectine vel plectro pulsabant chordas. Virgil. *Et pectine pulsat aburno.* Tetricum dixit, vel ob ipsum plectrum, e jusq; usum, vel quòd carmina seria, & severa denotet.

3. *Mire opifex, &c.*) Profectò in hoc exercitii, & scribendi genere quàm admirandus sis artifex, & opifex, satis constat, qui tantâ ingenii dexteritate, & acrimoniâ primordia veterum vocum, vel Divos, & virtutem vistorum, sacris certaminibus, numeris vel carmine intendas, extollas, & celebres.

4. *Ai que marem strepitum.*) Qui marem strepitum fidei Latinæ intendis, vel carmine, vel hymno, vel cantu Latino, fortium principum, & regum vi-

storum res præclare gestas, & victorias, exornes, & extollas.

5. *Mox juvenes.*) Qui juvenum jocos carmine exagites, & senum luxum, & jocos venustos, & egregios carmine honesto, sine omni verborum turpitudine, & lasciviâ deludis, & depingis. Intelligit autem jocos juveniles, & seniles. Sic Horatius de Art e Poëticâ,

*Musa dedit fidibus Divos, puerosq; Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et juvenum curas, & libera vina referre.*

6. *Mibi nunc Ligus ora.*) Verba Persi de se. Quòd ad me attinet, ego jam in fines Liguriæ secessi, & Liguria ora mihi tepet, & meum mare mihi hibernat: ac pro hybernis est ejus oræ mare, id est in orâ Ligusticâ hiberno, & hyemem traudo ad portum Lunæ. Secesserat autem eò, propter Fulviam Siffeniam matrem suam, quæ post mortem prioris viri ibi nupta erat.

Ligus.) hoc loco scemininum ad ora referendum. Est autem Ligus generis communis, vel ut Probus Grammaticus, generis omnis.

7. *Hibernat.*) Id est sævit, vel à navigiis vacat. Sicut enim naves hibernare dicimus, sic mare cum non navigatur. Horat. *Et atrium*

Defendens pisces hiemat mare.

Quâ latus ingens Dant scopuli.) Id est, ubi scopuli, quibus hic locus, vel portus, includitur, dant ingentia latera, vel sunt maximi, & altissimi.

8. *Et multa litus se valle recepat.*) id est ubi litus in se recipit multam vallem, multam planiciem, & m-

& tutum à ventis & frigore, quasi sinum & gremium. Id est Est hic locus temperatissimus, & amœnissimus.

9. *Lunæ portum est opera cognoscere cives.*)

Versus hic est Ennii Poetæ, quibus amœnitatem portus Lunensis, quam dixit, comprobat, cum etiam Ennius illum laudavit, & jussit, & operæ præcium adfirmaverit, ut cives Romani portum Lunensem cognoscant, & considerent.

10. *Cor jubet hoc Enni, &c.*) Id est, hoc Ennius Poeta Prudens, non ut antè delirans, se Homerum esse ratus, jubet, postquam destertuit esse Mæonides, vel postquam se Homerum esse desiit somnare, sed ad se reversus omisâ Pythagoræ de Animum transmigratione, (quam ipse *ψυχησμεν* vocavit) in alia corpora, opinione, & Quintus Ennius sibi videri cepit, non amplius pavus Homericus, ex figmento Pythagoræ. Ennius de se credi voluit, se Homerum animam per somnum, ex pavone Pythagorico accepisse. Porro *Quintus* hoc loco non numeri nomen, sed Ennii prænomen.

Destertuit esse Mæonides.) Figura Græca, pro destertuit se Mæonidem esse. Sic Lucanus lib. I.

Tutumq; putavit iam bonus esse socer.

11. *Pavone ex Pythagoreo.*) Sic enim ipse de se, ut testatur Charisius Gramm. lib. I.

Meminis me fieri pavum.

Mæonides.) Mæon fuit pater Homeri, unde ipse Homerus Mæonides.

12. *Hic ego securus vulgi.*) Vbi locorum degat Baso indicavit, jam quid rerum gerat, quæ studeat tractet. dicere pergit. Hic, in hoc, de quo dixi, lo-

cō, ego vivo securus vulgi, id est, non curans, quid vulgus tractet, vel de me meisque studiis sentiat, vel à moribus & adfectibus vulgi alienissimus.

Et quid præparet Ausser, &c.) Securus etiam de temporum injuriâ, & pecudum lue & quid auster, suo flatu pecori infestus, & luem pestemque immittens, pecori immittere præparet.

13. *Securus & angulus ille, &c.*) Et nullam mihi curam, molestiam, & invidiam injicit, quia, vel quod angulus ille vicini nostri agri, nostro est pinguior, & fertiliior. Vel vicino non invideo, si ille fertiliores, & pinguiore fundos, meis possideat. Est autem Horatium imitatus Epist. 1.6. *Ne plus frumenti dotalibus emetat agris Mucius, indignum, quod sit pejoribus ortus.*

14. *Et si adeo omnes.*) Denique adeo sublimis, & erectisum animi, & omnis adfectionis, & perturbationis vacui, ut si omnes, licet pejoribus orti, quam ego, & mei, ignobiles, & ignavi & peioris nota: homines, ditefcant, & ad summas facultates, & opes perveniant; ego interea tamen semper recusem, & nolim ob id, & eo nomine ullâ molestiâ affici, nec curvus, & in terrâ, & terrenâ pronus, senio, & tædio, unquam vellem imminui, & confici, & mihi senectâ adferre: & vellè parcè, & sordidè vivere, & sine unctō, nullo oleo & pinguedine brassicam conditam cœnare, more extremè avarorum, ut hâc ratione pecunias comparè, & divitiis, & opibus ipsis nō sim inferior. Hor. in de Arte Poët. *Si verò est unctū rectè qui ponere possit.*

17. *Et signum in vapidâ naso, &c.*) Nec propterea unquam vellem signum, quo lagenas obsignaverim

verim, nefurtim servi illas ebibant, naso tetigisse, in vapidâ lagenâ, id est bibere ex lagenâ vapidâ, vel in quâ vinum jam vappescens, id est nunquam vellem avarus, & fordidus tenuiter victitare.

Signum.) Lagenas veteres vini servis obsignabant, ne furtim ab illis exficarentur. Horatius lib. 2. Ep. 2. *Et signo laeso non insanire lagena.*

Vapidâ.) Avarum insinulat, qui vapidum vinum obsignaret, & biberet.

18. *Discrepet his alius.*) Ego quidem ita vivo, nec contradico quin alii ab hac meâ vitâ, studio, & moribus discrepent, & dissideant, imprimis cum tantâ sit ingeniorum, sententiarum, & studiorum diversitas, ut etiâ idem & unius horoscopus gemellos, ingenio, & naturâ dissimiles in dias luminis auras proferat.

Geminos horoscope varo, &c.) Constructio talis est, o horoscope, qui unus, & idem, tamen producis in lucem geminos, vel gemellos, uno partu, uno tempore editos varo genio, id est vario, inæquali, dissentienti, dissimili inter se ingenio, & moribus.

19. *Solis natalibus est qui, &c.*) Inde fit, ut inveniatur etiam qui adeo vafre suas res asservet. ut aliàs ficcum sine ullo liquamine olus comedat, solis natalibus diebus ficcum illud olus tingat, & ungat, idem; muriâ, genere liquaminis vilissimò in calice emat.

Muria, ut etiam ex Martiale, & Aufonio patet, pauperum tantum erat, & liquaminis genus erat, & ex thynnorum tabe conficiebatur, ut garum ex scombrorum.

20. *Calice.*) Calix inter alia pro vase usurpatur in quo legumina, & olera coquantur.

21. *Ipsæ sacrum irrorans patina piper.*) Ad eò avarus, ac fordidus, ut piper tanquam rem religiosam, & sacram parcè admodum, & minutatim infillat patinæ, & quasi irroret. Sic Horatius de Avidieno

Cornu ipse bilibri

Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.

Hic bona dense, &c.) Contrà alius invenitur, qui adhuc puer & juvenis, magnanimus bonorum suorum possessor, grandia bona, magnam pecuniam, opes ingentes, dente peragit, & gulâ, & commestationibus dilapidat, & profundit.

22. *Magnanimus,*) non ad eò verècundè, & parcè suis opibus utens, & quasi qui ab illis habetur illa non habeat, vel animosus, & prodigus.

Viar ego utar, &c.) Dixit de ingeniorum diversitate, de prodigis, & avaris; pergit jam de se dicere. Ego autem utar quidem meis facultatibus, sed ita utar, ne in prodigalitate vitium incidam, nec idè lautus nimis, & delicatus, rhombos lautissimas, libertis, & servis meis proponam.

23. *Rhombos.*) Rhombus piscis plani generis, à figura Rhombi, quam refert, Romæ in deliciis habitus.

24. *Nectennum solers turdarum nosce salivam.*) Id est: nec inter eà solers, & subtilis ad eò palati fuero, ut tenuem, & subtilem turdarum salivam, vel saporem cupiam dignoscere. Fuere Romæ ad eò gulæ dediti, & tantam palati acrimoniam, & subtilitatem habentes, ut sapore turdos dignoscant, sitne celerius an terrarius. mas an fæmina. Turdarum autem, ut vetus interpretes monet, abusive dixit, pro turde-

rum.

rum. Huic turdo à Martiale prima gloriâ datur.

25. *Messe tenuis propriâ vive.*) Nam faciendus est sumtus, pro ratione facultatum, & sumtus messe propriâ, vel animis propriorum agrorum proventibus metiendi sunt sumptus. Tractum ab agricolis. Sic Plautus ait, *Non posse rem consistere, ubi sumtus quæstum superant.*

Et granaria, fas est, Emole.) Ita tamèn parcas, ne fordidus evadas, nâ omnibus modis fas est te granaria emolere, & laxare, & frumentum inde proferre. Et quid metuis inde aliquid demere, cum si occes, & labores tuos rusticos obeas, altera seges tibi in herba sit, & alia frumenta crescant. Vel, quid metuis granaria emolere, & fruges annuas consumere, agrum colito tuum, & protinus succrescet altera seges, quam emolas, quæque tibi quantum consumeris reponat. Per occasionem totam agriculturam intellige.

27. *Ab vocat officium.*) Ad beneficentiam admonitio. Quod, si fordidus, & illiberalis haberi vis, passim beneficendi occasiones habes: En tibi est amicus inops, & in calamitatibus constitutus, qui traberuptâ, vel navi fractâ, Brutia saxa, ad quæ illisus, miserprehendit, tuum officium beneficentiæ, tuam opem, & auxilium vocat, & implorat, qui rem suam, & suas facultates omnes, & surda, vel non audita vota, quæ mari Ionio fecit, amisit, & perdidit: Ipse naufragus, & miserimus, jacet in littore Brutii maris, & unâ cum ipso magni Dii, quibus navium tutelâ erat commendata, quos in puppis depictos habuit; & costa, vel fragmina navis lacera, mergis pat-

sim sunt obvia.

30. *Ingenies.*) ex consuetudine veterum, qui in puppi Sacrarium quoddam velut lararium habebat. Helychius, *παράκτος βίος Πολύκτος, οὐδ' ἴσῳσι καλῶ τὰς περιουσίας τῶν ἰσῶν.*

31. *Nunt & de cospite vivo.*) Ergo quia omnium miserimus, & omnium auxilio destitutus, age illius egestati, & ejus inopiæ, tuâ copiâ subveni, & si non aliud, saltem aliquid de cospite vivo frange, vel aliquam partem agri tibi adime, & inopi ipsi largire, ne cogatur se naufragum in ceruleâ tabulâ hærentem depingere curare, illamque picturam oberando quasi circumferre, & stipem emendicare.

33. *Sed cœnam funeris hæres.*) Sed ô avare, tu contra hanc liberalem beneficentiam objicis: Si hæc meâ liberalitate in inopes amicos, & afflictos, rem familiarum, vel possessiones meas curtavero, vel imminuero, tunc hæres meus eo nomine mihi iratus, negliget mihi mortuo cœnam funeris, vel filicernium, & exequias facere; tunc meæ urnæ cineres, & ossa inodora, vel sine odoribus dabit, & imponet; & paratus erit nescire, hoc est scire, vel cognoscere non curabit, seu spirent cinnama surdum, vel nullum odorem, & castæ peccentne, vel vitiatæ, & corruptæ sint ceraso, necne, vel bona unguenta sint, an secus nihil curabit. Inquiet enim, Tunc bona tua quæ jure hæreditario ad me spectant, salvus, & incolumis, sine ulla causa imminuas?

37. *Et Bestius irget.*) Quin & Bestius mereprehendet, qui irget, & accusat doctores Graios, vel Philosophos, quod ita fiat, ut postquam Sapientiæ

Græ.

Graciâ in urbē, vel civitatem Romanâ, cum pipere, & palmis, & aliis è Græcia advectis mercibus pervenit, & nostrum hoc capere, vel vetriacula nostra sapientia, & matris expers vel cismarina haberi cœpit, nec in precio esse, quod transmarina non esset; etiam scenifecæ lautis unguentis, crasse admodum suas pulves vitiarunt, & inunxerunt, & magis suas pulves, quàm olim ungere cœperunt. Fuit autem Bestius homo extremè avarus, cujus meminit & Hor. lib. I. Ep. 15. *Correptus Bestius.* De illo Cornelio Bestio scribit Plutarch: eum Ruscium Imbrici foceri sui filium, quem acceperat servandum, dedisse morti, ut auro ejus potiretur.

Crasso vitiarunt unguine.) Solebant rustici, cum oleum deesset, adipe pecudum in pulvem misso, pro oleo uti.

Hæc cinere ulterior; &c.) Hæc cinere adhuc metuas, & formides, postquam ultra fatum, & cineres pervenisti.

41. *At tu meus hæres.*) At si meum consilium sequi volueris, ita tuum hæredem compella: Heus bone vir, quicumque meus hæres futurus es, paulum à turbâ seductior, & remotis arbitris, audi quid te velim: Num ignoras quid ego jam in animo habeam?

43. *Missæ est à Casare laurus.*) Cæsar Caligula laurum huc misit futuri triumphii indicem, ob insignem cladem, quâ Germanos adfecit.

44. *Et aris Frigidus excutitur cinis.*) Inde jam aris templorum cinis excutitur, dum ad victimas, & sacrificia adornantur, & præparantur.

Q.

45. *Ac jam postibus arma, &c.*) Et Cæsonia, uxor C. Caligulæ Cæsaris, arma jam captorum hostium, & regum Germanorum Chlamydas, & lutei coloris gausapa castrensia, & esseda, & denique ingentes

47. *Rhenos.*) vel magna Rheni, & oceani spolla in Capitolio postibus affigit, & ad futurum triumphum collocat.

Gausape.) erat vestis militaris villosa, qua utebantur in hybernis.

Esseda.) Essedum vehiculi Gallici, & Belgici genus, coopertum vel tectum corio, vel panno, quo jam ubivis locorum in Germaniâ utimur.

48. *Diis igitur.*) Quare Diis immortalibus hujus victoriæ, & triumphus auctoribus, & Caligulæ ducis Genio, ob res præclare, & egregiè gestas, centum paria gladiatorum inducere constitui. De gladiatoribus intelligendum esse hoc, non de Hecatombis indicat quod additur paria, & sic explicat Iustus Lipsius, & Adrianus Turnebus. Horat. *Gladiatorum dare centum Damnati populo paria.* Munera autem gladiatoria, & ludos adeo cruentos, in religionis parte numerabant.

49. *Quis vetat.*) me scilicet ejusmodi ludos gladiatorios instituere. Tu qui meus hæres futurus, cave hiscas, & aude quicquam contradicere. Væ tibi, nisi meo huic proposito connives & annueris.

50. *Oleum artocreasque.*) Quin, ut eo impensius liberalitatem meam exferam, largior oleum, & artocreas populo; quæso te egregiè hæres, dicimur clarè, an tu hæc prohibes?

51. *Non adeo, inquis, Exossatus ager juxta est.*) Respondes tu hæres, & inquis, Non adeo contradico & prohibeo. Et rectè tu quidè, nisi exhæredari cupias. Legendum, *Non adeo;* non autem: *non audeo inquis.* Sic enim sententia, & versus postulat, ut notat Turnebus.

52. *Exossatus ager.*) Et quia agrum habeo prope, vel juxta urbem exossatum, pinguis, & fertilis soli: age si nullos habeo mihi cognatione propinquos, nullam amplius ex amitis reliquam, nullam patruellè, nulla proneptis patru mihi manet, & si mea matertera sterilis & sine sobole vixit, & nihil de aviâ reliquum est, quidni accedo ad Bovillas, aut ad Clivum Virbii, ibi facilè hæredem invenero, statim Manius hæres mihi præsto est terræ filius, & obscuris ortus parentibus. Erant autem Bovillæ vicus ad undecimum lapidem Appiæ viæ, ita dictus, quia aliquando in Albano monte ab arâ fugiens bos jam consecratus ibi comprehensus est. Est igitur hæc Poetæ sententia: Si igitur quia mihi indulsero, & liberaliùs victitavero remq; imminuero, nemo meorum hæres meus esse volet: Manius aliquis ex Aritiâ pauper, & ignobilis mihi hæres erit, qui quamvis sit terræ filius, è gente meâ videri poterit, ut postea probat.

56. *Civumq; ad Virbi.*) Quatuor millibus ab urbe erat Virbii clivus, quâ itur ad Aritiam, & ad nemus Dianæ, ubi Virbius, vel Hippolytus colitur, ita dictus quod bis in Virum abierit, semel scilicet Dianæ ope, quam sanctissimè, & castissimè colebat, cum ab equis esset discerptus, vitæ restitutus. Nota

fabula ex Virgilio.

Mannius.) Deformis, & ignotus homo, eo quod Maniæ sint indecori vultus personæ, quibus pueri terrentur. Sed rectius fortasse Manius hoc loco pro mendico, paupere, & obscuro, quibus cli-
vus ille Aricinus abundabat. Quin & Manius no-
men erat servile. Cato de re rust. cap. 141. *Mando*
tibi Mani, illa solitaurilia circumagi iubeas.

57. *Progenies terra.*) Terræ filius, pro obscuro,
& ignobili, Iuvenali fraterculus Gigantum, Vide
proverbium, Terræ filius.

Quære ex me.) Et quidni illum hæredem mihi ca-
piam, licet ignobilem, & obscurum, sed fortassis qui
de gente meâ videri possit. Nam & ego natus ob-
scuris progenitoribus. Quod si ex me quæras, quis
mihi quartus sit pater, vel abavus, dicam fortassis, sed
difficiliter, & haud promptè. Si adhuc unum addas,
& quæras de atavo, & insuper adhuc unum, & inter-
rogas de tritavo, ille jam mihi obscurus, & incertus,
& terræ filius, æquè ac Manius; & hoc quidem ritu,
& pacto, hic, de quo dixi Manius propè generis mei
major avunculus exit, evadit, & invenitur.

61. *Qui prior es.*) Contra hæredipetas illos, qui
seniores, & grandiores juniorum mortem sperant,
& in illorum hæreditatem avidè inhiant. Tu autem
qui prior me es, vel es me major natu, dum in decur-
su sum, & adhuc vivo, cur tu lampada me posscis, vel
à me posscis, cur postulas, ut tibi patrimonio meo ce-
dam, & tibi tanquam lampada tradam, nec eo utar,
ac mihi eo interdicam. Desuntum à palæstris in
Promethæi, aut Cereris ludo, quem juvenes Athe-

nis celebrabant, ubi semper è cursoribus prior, vel
vicior, posteriori facem tradebat, & primis quidem
secundo, secundus tertio, hic quarto, & ita deinceps
donec currentium numerus impleretur.

62. *Sum tibi Mercurius.*) Sed esto ut hæres
meus me prius defuncto evadas, sed quidni tunc ti-
bi videor Mercurius ex Machinâ apparens, & cum
sacculo, & nummis pictus? quidni me Mercurii loco
habet, qui cum loculo, & nummis ad te veniam? Et
cur non hæreditatem meam in lucro adventitio nu-
meras? & velut Hermeum quiddam existimare, & in
lucro deputare, quicquid tibi reliquero, nec renue-
re, sed relictis bonis gaudere, & æquo, & hilari ani-
mo quicquid tandem fuerit accipere?

64. *Desit aliquid summe.*) Nec si sapias mihi ob-
jicies, aliquid toti summæ deesse; quod si feceris re-
spondebo, si aliquid desit, vel patrimonii aliquid
imminutum sit, illud mihi minui, & mihi non tibi
desuit, & quicquid sit patrimonii tibi integrum, &
totum est, quo contentum te esse jubeo.

65. *Quicquid id est, &c.*) Et si sapias fuge, & cave
quæras, ubi illud sit, vel mâserit, quicquid, vel quod
olim mihi Tadius legârît, & alii amici prædivites; cu-
jus enim est impudentiæ, hæredem à testatore ra-
tionem suarum facultatum exigere.

66. *Nen dicta repone paterna.*) Quod si tu hære-
ditati meâ inhians calculum jam ponis, & à me jam
nunc rationem reposcis, & avari patris more, dicta
paterna reponts. & à me tanquam prodigo filio pa-
triis dictis posces. ut ita me pecuniæ merces, & usura
alât, ut meum sumtum sustineat, vel inde sumtus

eximatur, & insuper, ut fœnoris merces accedat, & aliquid etiam redundet, & reliquum sit: citò plus impendam, & quicquid reliquum est. Tractum à patribus, qui dicunt filiis suis, hoc quod vobis lucri de fœnore accessit, ad fructum, & usum vitæ proficiat, reliquum verò pecuniæ reservate integrum.

68. *Quid reliquum est? reliquum?*) Ecquid adhuc reliquum est, quod tibi adeò impudenti, & ingrato hæredi relinquam? reliquumne adhuc aliquid? Age puer, nunc lautius, & impensius adhuc unge; nunc caulibus non oleum instilles, & irrores, sed copiosè infunde, & unge, & condi mihi largiter obsonia.

69. *Mihi festâ luce coquatur.*) Egòne adeò stolidus sim, ut tibi aliquid relinquam, adeò demens, ut meum genium defraudans, festâ luce, & die feriata olus urticæ coctum, & fumo torrefactum sinciput fissâ aure comedam? Vt scilicet hæres tuus ille adeò gratus, nepos, inquam, & helluo olim delicatissimis epulis, & anseris extis satur, ubi morosa vena vago inguine, aut mentula singultiet, & per intervalla palpitabit, libidinem explere, & cum patritiis, & nobilibus matronis rem habere queat?

73. *Mihitrâma figura.*) Ego sum macie, & fame enectus, ut vix osibus hæream, & alius luxuriosis sumtibus à merelicta disperdat? ut illi venter popæ obæsus, & benè curatus pinguedine tremat?

Mihi figura.) id est mihi tanquam umbræ, & macie confecto, ut tantum figura, & umbra videar. Est autem trama pannus subtenuis, è solo subtegmine, ita dictus, quod frigus eam trameat, vel transeat, ut notat Varro lib. 4. de lingua Latina.

74. *Popæ*

74. *Popæ venter.*) A popis, qui popæ victi marii erant, & se hostiarum visceribus bene curabant, vel à Popanis panibus, ut vult vetus interpres.

75. *Vende animam lucro.*) Ita vel nepos erit luxuriosus, ut perdat bona, quisquis ei aliquid reliquat: vel adeò avarus, cui nihil sufficiat, nedum id quod tu illi reliqueris: Qui vel animam lucro vendat, qui mercetur solers, & inquiet omne latus mundi excutiat, & penetret, ne alius præstantior, & ditior sit venalitiarius, qui plures servos habeat, vel cappadocas in catastâ plures venales habeat, qui rem duplicet, quod ubi fecit, triplicem efficere studeat, inde quadruplicem: inde etiam vel decuplam, qui nullâ metam, nullum finem multiplicandarum facultatum inveniat, nec unquam foritem, vel coacervationem, ut docuit Chrysippus Philosophus finire queat, & ejus finem, vel conclusionem invenire, id est nunquam possit sistere, vel quiescere.

77. *Cappadocas pavisse.*) Mango, vel venalitiarius intelligitur, qui mancipiorum greges venales habeat. Venales autem in Catastâ ponebantur, ut in eis omnia membra possent inspicere. Cappadocas dicit mancipia pessima, quæ studium naturale ad falsa testimonia habebant, qui nutriti in tormentis, equuleum à pueritia sibi facere dicti sunt, & in eo se invicem torquere, ut cum in pœnâ perdurarent, ad falsa testimonia se benè venundarent.

79. *Iam decies redit in rugas.*) Variè hoc exponunt, quidam ita: Decies crumenam non explet, & eam adhuc rugosam nedum distentam relinquat. Turnebus ex collatione cum Luvena, ita: tâta sum-

ma nondum fatiat, sed corrugat, & iratum reddit, adductumque vultum. Sed quid opus explicationibus adeo longè petitis, cum illud in rugas decies redire, idem quod decies multiplicari sit. Metaphorà ductà à plicis, quæ quoties adjiciuntur aliis prioribus, toties rugam exhibent. Cum enim dixit ad avarum illum infatiabilem: Rem duplica, respondet ille: jam feci & duplicavi, jam res mihi est triplex, jam quartò, vel quartà vice, jam decies mea res mihi in rugas redit, id est multiplicatur, &c.

80. *Inventus Chryssipe tui finitor acervi.*) Hoc de Syllogismo acervali, qui Sorites dicitur, sine controversiâ intelligendum. Ejus Syllogismi interrogationibus quomodo respondendum esset (captiosus enim est vel Horatio teste, Dum cadat elusus ratio: neruentis acervi) excogitaverat Chryssippus:

Dixerat enim quiescendum esse, quod
Persius dicit sistere:

*Finis Satyrarum Persi, & in eas
Commentariorum.*